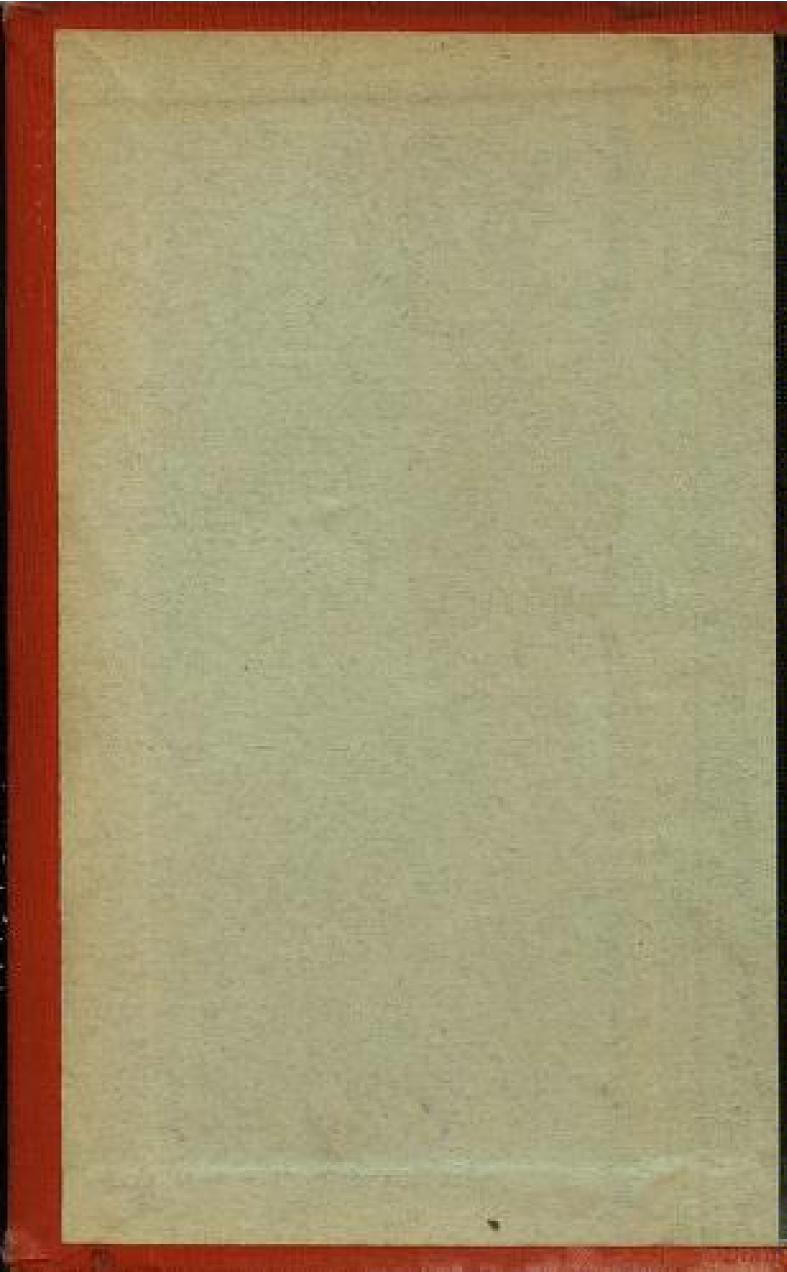

VORE BEDSTEFORÆLDRE.

OPTEGNELSER OM

TILSTANDEN I DANMARK OG NORGE

FRA 1790—1815.

AF X.

SAMLEDE OG UDGIVNE

AF

KRISTOFER JANSON.

FORLAG: BIBLIOTHEK FOR DE TUSEN HJEM,
FAGERSTRAND PR. HØVIK.

DET NORSKE STORTING,

DEN NORSKE FRIHEDS TROFASTE VOGTER

I GODE OG ONDE TIDER

MED TAKNEMLIGHED OG ÆRBØDIGHED

TILEGNET

FRA

UDGIVEREN.

KRISTIANIA. NIKOLAI OLSENS BOGTRYKKERI.

Fortale.

Denne bog er anlagt paa at være en bog til folkelæsning. Den har sat sig til maal at skildre tilstandene, tankegangen, stemningerne og rørelserne hos vort folk paa den tid, hvor sæden til alt det blev lagt, der nu i vore dage er oppe af aandeligt liv. Gjennem en række billeder saavel fra det høiere som lavere samfundsliv har den tilsigtet at gjøre denne tid med sine dyder og sine lyder mere anskuelig, levende og fængslende for den store folkets masse end ske kunde gjennem den nøgterne, historiske belærelse. Dette bogens maal er ogsaa grunden til, at der er optaget mere simpelt, historisk stof end den strænge æstetiske kritiker muligvis kan fordøie. Paa bekostning af den æstetiske finhed og korthed er bogen forhaabentlig bleven mere nyttig og tiltrækkende for den store mængde af mine landsmænd. I noterne og anmærkningerne bag i bogen vil man finde angivelse af mine historiske kilder.

Jeg har ikke skrevet denne bog paa norsk landsmaal i lighed med mine andre værker af den simple grund, at landsmaalet her, hvor typerne, ofte historisk kjendte personligheder, ligger os saa nær, vilde svække den historiske troværdighed og give bogen det eksperimentale i vold, ja give den et komisk anstrøg. Det vilde jo unægtelig være komisk at lade Claus Fasting og biskop Johan Nordal Bruun, grev Wedel og den danske Kristian Fredrik tale norsk landsmaal. Dog har jeg maattet gribe til dialekten paa enkelte steder, hvor jeg vilde fremføre en

særegen type, saaledes den ægte bergenske madam Auen, den raa østlandstype Jon Kakserud eller den spræke fjord- og fjeldbonde Per. Jeg haaber imidlertid, at denne frihed kun skal give bogen en stærkere farve-afskygning, især da disse figurer fremtræde som sidefigurer. Under udarbeidelsen af denne bog, der paa grund af den masse historiske materiale, som var at gjennempløie, har været flere aars arbeide, har der fremkommet en hel del afhandlinger og bøger vedrørende dette emne. Dette synes at vise, at interessen netop nu er levende vakt for denne vigtige del af vort folks historie, vor friheds fødsel og forberedelserne til den. Kunde denne bog ogsaa bidrage til at samle lys over den del af vor historie, vore bedsteforældres tid med sin spidsborgerlighed og romantik, sentimentalitet og frihedslængsel, vilde jeg prise mig lykkelig og ikke anse mit arbeide at have været forgjæves.

Jeg skylder at tilføie, at der samtidig med den dansk-norske udgave vil udkomme en amerikansk, nemlig gjennem illustreret ugeblad, udgivet af boghandler Rasmussen i Chicago.

Bergen i juli 1889.

Kristofer Janson.

5te mai 1848.

Femte mai! altsaa min fødselsdag i dag! Jeg synes alt, jeg hører madam Storm lytte ved nøglehullet for at høre, om jeg er vaagen, for saa at seile ind med sit kaffebræt paa sengen. Jeg ved, jeg skal have til middag hendes uundgaaelige søsterkage med to duer, som næbbes, eller et lidet venskabs-alter paa toppen, og saa siden opfriske vore fælles ungdomsminder fra Toten med tilsætsætning af lidt rørelser. Lad gaa! hun er dog saa mageløs god og venlig. Jeg vil som sædvanlig begive mig ud til min unge ven Henrik Wergelands grav, lægge nogle blaaveis paa graven og drømme om Norges fremtid. Og saa vil jeg atter tage for mig min skat, mine dagbogsoptegnelser, lade den brogede række billeder atter passere forbi mit syn, og rette og pudse paa et og andet, at det kan blive et værdigt testamente til min eftertid, da det blir mit eneste. Thi trods mit ensomme og upaaagtede liv har jeg dog havt lykke til at se og høre mere end mangen en, der lever i større forholde, og det er ikke alle givet af faa opleve at se sit fædreland løfte sig fra ligegyldighed og forsmædelse til begeistring og frihed, og efter at have værget med ungdoms kraft og mandig fasthed om sine vundne rettigheder tilsidst hvile sig ud i fred med en løfterig fremtid skinnende i det fjærne.

Jeg takker min Gud, at mine ungdoms-idealer ikke ere blegnede, men tvertimod have formet sig mere og mere ud af taagen, og at jeg kan dø med den forvisning, at Norges frihed og selvstændighed er frelst til evige tider, og at dets udvikling vil mere og mere stile mod det maal, som sattes folkene i aarhundredets morgengry gjennem den store vækker, den franske revolution.

Jeg giver ikke mine optegnelser altid i deres oprindelige skikkelse. Undertiden meddeler jeg breve og noter, som jeg skrev dem ned samtidig med begivenheden; undertiden har jeg udfyldt og omredigeret dem i en bedre stil, dog saaledes, at det karakteristiske er bibeholdt, og undertiden har jeg sammensmeltet mine oplevelser til en sammenhængende fortælling. Dette er gjort for ikke at trætte den ærede læser formeget ved ensformigheden; men han maa holde sig forvisset om, at jeg ikke meddeler noget uden efter den nøieste prøvelse med kilderne, og hvor jeg selv ikke har naaet hen med mine egne øine og øren, efter det nøiagtigste samraad med vedkommende selv.

Kunde disse meddelelser medvirke noget til at holde minderne om vore nærmeste afdøde fædre friske og oplive ungdommens frihedssind, vilde jeg tro, at mit liv endnu ikke var gaaet saa sporløst hen, som det synes.

Jeg er født 1774 i Kristiania. Min fader var en bergenser, der var kommen til Østlandet som tjener og siden havde nedsat sig i Kristiania som smaahandler. Min moder var kommen fra Totensviken og tjente inde i Kristiania, da fader gjorde hendes bekjendtskab. Min moder husker jeg intet fra, thi hun døde, da jeg var 2 aar gammel. Efter sin kones død kunde ikke fa'r længer trives i byen, og da han selv skrantede og havde lagt sig saameget til bedste, at han kunde leve tarveligt af renten, flyttede han med mig op paa Totensviken og leiede sig ind hos morbror, som havde en gaard der. Da jeg var seks aar, døde fa'r. Han var bleg og stille, gik smaat omkring og hjalp til med gaardsstellet. Jeg husker ham bedst, naar han i skumringen tog mig paa fanget og strøg mig over haaret med sin haand. Hver gang jeg har været rigtig tung og sørgmodig, har jeg kjendt den varme haand over mit haar. Fa'r havde paa sit dødsleie overdraget morbror sin lille kapital paa den betingelse, at han skulde tage mig i huset som søn, og naar jeg var 14 aar, sende mig til Bergen til hans søster, som var gift der, for at hun kunde holde mig i latinskolen. Thi det var hans vilje, at jeg skulde studere, da jeg saa ud til at have hoved til det. Men først skulde jeg blive rigtig stærk paa kroppen ved at tumle mig paa landet i fuld frihed nogle aar. Saaledes er det gaaet til, at jeg betragter morbror paa Toten som min egent-

lige fa'r, og hans børn som mine søskende. Der var fire børn, da jeg var der. Gunnar, den ældste, var flere aar ældre end mig, og han reiste tidligt bort for at prøve sjøen. Saa var der Ingeborg. Hun var lidt yngre end mig, og vi var stadige legekammerater. Saa var der en liden, tyk pølse, som de kaldte Hans, og som altid vilde rende med Ingeborg og mig, og endelig lille Karen i vuggen. Det blev da Ingeborg og jeg, som mest holdt sammen. Aa, hvor jeg husker skiturene nedover de svære bakker maaneskinskveldene, mens Mjøsens uendelige hvide flade laa bredt nedenunder os! eller naar vi skulde undersøge vore trostesnarer om høsten, eller naar vi fik kjøre paa lolasset eller sidde paa kubben borte ved peisen, naar gamle Berte kom og fortalte historier om nissen og de underjordiske. Med lærdommen var det ikke synderlig bevendt; thi der var bare omgangsskole den gang, skjønt fosterfa'r stræevede med os baade med læsning, regning og skrivning, da han selv i sin tid havde været skolemester. Saa skulde jeg da afsted. Jeg glemmer aldrig den følelse, jeg havde, da hesten stod forspændt, og kisten med mit tøi stod paa kjærren. Det var, som jeg skulde puttes i et fængsel og sige farvel til alt, som glæde hed. Jeg græd, og de andre græd, og Ingeborg gjemte sig i en kraa og vilde ikke komme frem. Da stod fa'r for mig som den grusomste af alle tyranner, som kunde stelle det saa for sin eneste gut.

Mine skoleaar i Bergen! Ja nu velsigner jeg min fader i hans grav for dem. Havde barneaarene i Totensviken været som en eneste lystig kviddrende fuglesang, saa blev aarene i Bergen den tid, da min aand pludselig vaagnede og sugede i sig med frisk kraft af de mangeartede, vekslende omgivelser

der. Begyndelsen var rigtignok haard, thi uagtet jeg var en lang laban paa 14 aar, kunde jeg dog efter prøven ikke slippe høiere op end til første klasse og fik øieblikkelig tilnavnet »Østlandstosken«. Men da jeg havde overvundet det første tunge halvaar og længselen hjem, da jeg havde sat mig i respekt ved at banke et par af de værste ærtekroker rundelig igjennem og vundet lærernes yndest ved min flid og ærbare opførsel, da begyndte jeg ret at trives. Bergen var nu ogsaa en by skikket til at fylde en ungguts fantasi. Der var Bergenhus med sin kongehal, sit middelalderlige taarn og Sverresborg, hvor borgerkrigens og Sverreættens skikkelser gik og spøgte mellem ruinerne; der var Tyskebryggen med sit hanseatiske tilsnit og sin barbariske historie, der var den maleriske natur, snart blid ynde, snart skrækindjagende vildhed, der var det brogede folkeliv, maleriske dragter, underlige dialekter, fremmede skibe paa havnen, mylrende trængsel i Strandgaden; der var det mest ubundne gadeliv. Ak ja! du sanddynge paa torvet, som de hollandske skibe altid sørgede for beholdt sin bjergtop, hvor ofte har jeg ikke »skreiet« nedigjennem dig eller »stompet gompen« nedigjennem dig, saa det fine gule sand randt nedover ryggen og fyldte næse, ører og støvler! Du Triangel! [1]) hvorofte har jeg ikke gjort »strilene« rasende ved at beskylde de »fræge smaapalerne« [2]) for at være »rotne«, eller syet tjenestepigernes skjørter sammen, naar de stod ludede over rækværket med enderne i veiret og skreg og forbandte sig paa, at strilen »stod i lys og skygge for seg sjøl«. Og I bergenske gader! hvorofte har I ikke været vidne til mine heltebedrifter i »Vinken« og »Koper«? [3]) hvorofte har jeg ikke leget røver i dine smug? hvorofte har jeg ikke spændt til bøtterne, naar

pigerne skulde hente »bispevand«? [4]) Hvorofte har jeg ikke deltaget i de storartede gadekampe, som der fandt sted i høstkveldens mulm og mørke? Da rygtet kom til Bergen om den franske revolution, blev det rent galt. Vi sluttede os naturligvis til oprørerne, omstyrtede vægternes skilderhus, mens de tog sin reglementerede lur derinde, ringede paa »aristokraternes« klokkestrenge og kastede erter i deres vinduer. Og hvem skulde saa ane morgenen efter, at den ærbare »rosinstilk« [5]), som gik der med sine latinske klassikere under armen, var en af nattens værste urostiftere?

Og naar da slagtetiden kom, og der ikke bare vankede »kutænder«, men kjødpølser, blodpølser, rullepølser, røgepølser, hvor man stak næsen ind, og Mine moster og Malle moster og Divert faster gav til bedste alle byens barselhistorier og andet deslige, mens de ustanselig stoppede kjødmaden i tarmene, da alle børn led af en stadig forspiselse, og alle voksne af en stadig forsnakkelse, da intriger blev lagte og fornærmelser baarne rundt, som der skulde mange maaneder til at udsone; da alle »bryggens« drenge og svende sad med hvide tørklæder om sit hovedhaar og hakkede kjød fra morgen til aften; da vi stundom fik være med baaden, som havde leiet musik, og som drog fra pakbod til pakbod, hvor alle de slagtede kreaturer hang for at »dryppe af sig«, og saa spillede sørgetoner udenfor hvert magert slagt, indtil eieren, fnysende af harme, kom ned og truede med haanden, mens vi derimod spillede glædeshymner, hvor slagtet viste sig rigtig fedt, hvad der havde til følge, at vi blev budne op paa et glas vin og »en smak«. Og saa St. Hanskvelden paa Sydnæshaugen med sine flammende baal, og nytaarsnatten, naar tjenestepigerne gik arm i arm og skubbede

os leende ned i rendestenen, naar musikken drog igjennem gaderne, og hele luften summede af glade menneskestemmer! Ak ja! I glade ungdomsminder! I flagre om den gamle som en flok leende genier, I vil følge mig til min grav. — Den ærede læser maa dog ikke tro, at det friske bergenske gadeliv var min eneste opdrager. Jeg maa endnu nævne to væsentlige faktorer, den ene var latinskolen, den anden madam Auens skipperhus. Latinskolen, ja! Jeg maa tilstaa, at jeg den første tid var imponeret af det storartede syn af hele skolen, samlet i et værelse, mesterlektianerne med rektor eller konrektor paa en forhøining i den ene ende af salen, og vi andre dødelige med 4—5 hørere, snakkende i munden paa hverandre, nedenfor; stundom kunde det og hænde, at Marthe pedel sad inde og spandt[*]. Men jeg maa ogsaa til min skam tilstaa, at jeg ikke mere end det første aar var den dydige, stilfærdige elev, som altid fik gode karakterer. Snart lærte jeg alle de traditionelle spilopper, der burde gjøres med de forskjellige lærere af alle velopdragne skolegutter. Jeg var med at rulle jernkugler i det tomme sideværelse for at faa indbildt rektor Arentz, der var lidt tunghørt, at det tordnede, saa han af rædsel lod klassen »stilt gaa hjem«; jeg var med og brægede under vinduerne, for at man skulde tro, gjederne var slupne ind i rektorens have; men under alt dette gjorde jeg dog gode fremskridt i mine klassikere, som og i mathematiske og naturvidenskabelige discipliner, for hvilke vor dygtige rektor havde en sand lidenskab.

Men en ulige større indflydelse paa min fantasi og hele aandsretning havde dog madam Auens skipperhus, hvor jeg logerede. Det laa ude paa Nordnæs, ikke saa langt fra toldboden. Det faldt

ingen morssjæl ind at tale om hr. Auens skipperhus, skjønt hr. Auen eksisterede; men Auen var en taalmodig sjæl, som med god sindsro kunde have skrevet over sit hus: »Hun Rasmus var og han var Abelone«. — Auen gik altid i en kalmuks frakke og med en skindhue, som han trak dybt ned over ørene. Naar han havde plantet sine hænder i frakke- eller bukselommerne, skred han frem, taus som graven, og lod sig aldrig bringe ud af koncepterne, ikke en gang, naar gadegutterne raabte efter ham; »Kaa er det med Jer i dag, fa'r? har kaanen gi't Dokker juling?« Auens forretning var at kjøbe fisk og kjød til huset samt at reise ombord til skipperne og kapre logerende; thi foruden sin samlingssal med disken i, hvor skipperne sad og tilbragte sin aften med sit glas og sin hollandske kridtpibe, havde han og en del værelser ovenpaa for logerende.

Min ærede faster, madam Auen, var en type paa en bergensk madame. Hun var sværtbygget og fyldig og saa ud til at kunne tage rygtag med hvem det skulde være. Hun var lidet oplyst, troskyldig og fuld af overtro, men sin husgjerning forstod hun til gavns. Hun viste sig sjelden uden med et kjøkkenforklæde og en slev eller ske i haanden, rød i ansigtet af kjøkkenvarmen. Hun kommanderede manden og pigerne, saa det havde god skik, holdt gange og værelser hollandsk renlige, havde greie paa indtægt og udgift og forsømte aldrig at have trappen udenfor huset strøet med hvid sand og ener om lørdagen. Naar manden havde gjort sine indkjøb, blev han i almindelighed vist ud paa den grønne bænk udenfor huset eller ind i salen for at snakke med skipperne. Der likte Auen sig i almindelighed godt; thi han havde selv i sin tid været sjømand, kunde snakke ud-

mærket hollandsk og fuskede lidt i fransk og engelsk med. Derinde blev ogsaa mit yndlingssted. Naar jeg var færdig med mine lekser vinteraftenerne, smat jeg ofte did ned, fik en og anden røg af deres kridtpiber og en og anden sup af deres glas, og hørte paa deres livlige prat. I førstningen var det jo alt som en uforstaaelig summen; men da jeg havde vænt mig lidt til det, fandt jeg ord fra min skolevisdom igjen, og jeg blev snart en hel mester i at prate med dem, især de franske, for hvem jeg efter revolutionen fik en levende interesse. Der var en sand Herman von Bremenfeldts klub, hvor man diskuterede politik og handel og filosofi, afsatte og indsatte konger og fyrster og tordnede mod det bestaaende, uden at behøve at frygte gendarmerne paa den anden side havet. Auen gik da fra det ene bord til det andet, tændte fidibusser, bragte nye glas og samlede et og andet guldkorn til sin livsfilosofi; thi jeg mærkede snart, at han bag denne sin taushedsmaske var videbegjærlig og ualmindelig frisindet. Jeg glemmer aldrig en kveld — det var om høsten 1790 — han sagde til mig: »kom nu med mig, skal du faa se noget underligt.« Vi gik sammen op i »fortunen« til en sal, der stundom leiedes ud til theatralske forestillinger. Auen betalte sin entré, og vi gik ind. Salen var behængt med franske flag og kranse. Det var mest fremmede sjømænd, som sad paa bænkene, dog ogsaa en del af byens borgere. Da vi havde siddet en stund, kom fire mænd ind. De var klædte i røde uldbluser med skjærf om livet og rød hue paa hovedet, som vore østlandske topluer. Saa begyndte de at synge franske nationalsange. De blev varmere og varmere, de slog ud med armene, øinene lynede, bevægelsen greb de andre franske

sjømænd paa bænkene, og de havde ikke før stemt i med sangen om Bastillens storm, før disse sprang op paa forhøiningen, omfavnede dem, stillede sig imellem dem og begyndte at brøle af fuld hals omkvædet, og saa hele publikum med. Jeg blev saaledes greben af den fælles stemning, at før jeg selv vidste ordet af det, stod jeg op paa bænken, svingede med huen og raabte: »Vive la liberté!« »Er du gal, gut?« sagde Auen og drog i mig. For sent — i samme sekund var jeg greben af jublende hænder og langet over paa forhøiningen, hvor jeg blev løftet paa hænderne under klappen og brølen »vive la liberté, vive la revolution!« Næste dag hørte jeg, at disse sammenkomster var forbudte af øvrigheden. Da Auen kom hjem om aftenen, sagde han til mig: »Du er en kjæk gut, — pokkers saa kjæk gut! Ja, der er liv i disse franskmændene, ikke sandt? de vaager noget de — men hvad vaager vi? ingen ting, fa'r! Her *skriver* de om friheden, men hvad *gjør* de? Jeg ser ikke andet, end at storfolk hakker paa de smaa lige fuldt. Og de, som skriver, de faar bare skam til tak. Her skal jeg vise dig en bog, jeg kjøbte paa en auktion engang« — og Auen aabnede en kiste og tog frem en bog. Det var et bind af Suhms »Philaletes«, udgivet i Trondhjem 1762. Han havde forskjellige papirmærker i den, aabnede et og viste mig. Og der stod: »De østlige lande kan ei have anden regjering end den despotiske, men de er ei lykkelige under den. Bliver de oplyste, da vil den despotiske forandres til den monarkiske, og da vil de være lykkelige. Men dog maatte og nødvendigvis opkomme republikanske regjeringsformer paa nogle steder; thi naar mennesket er noget oplyst, mærker det sin værdighed og vil derfor gjerne have del i regjeringen, hvilket

i den monarkiske aldeles ikke lader sig gjøre«[7]. »Det er godt sagt«, vedblev Auen, »ikke sandt? men hvad tid bli'r vi oplyste? Der ta'r de og sætter Lofthus'n[8]) paa Akershus, fordi han klager over, at de danske kjøbmænd bedrager bønderne, endog det var sandt, manden sa'. Der har de gnaalet paa at faa et universitet her i landet — mener du, de faar det? Nei, vi skal ned til Kjøbenhavn, fa'r, vi skal bli dansker allesammen. Og denne Fasting, som nu slider og skriver her — gjør de noget for ham, endog han skriver de bedste blade, som findes i verden — synes jeg da. Nei, de vyrder ham ikke mere, end om han var en bitte sildeslo. Nei, vi er rædde, er vi. Kom, lad os gaa og »breie« gammelt paa os og sove, det er den kunsten, vi er flinkest i«. Og Auen sagde godnat og gik ind til sin elskelige halvdel.

Jeg glemmer ikke den sommeraften 1791, da min ældste fosterbror, sjømanden, pludselig kom ind i skjænkestuen. Jeg havde umulig kjendt ham igjen paa grund af det skjæg, han havde lagt sig til, uagtet han flere gange havde været indom Bergen under mit ophold der og altid boet i Auens skipperhus. Det var dog ikke saa meget for *hans* skyld, jeg husker denne aften, som for den underlige gjests skyld, han havde med sig, en gjest, som jeg den gang lidet anede, jeg skulde træffe igjen under saa forandrede forholde og blive saa kjendt med. Det var en høi, slank mand med en fint krummet ørnenæse og et par luende øine. Læberne var smale, men med et udtryk af haardnakket bestemthed. Han havde et sirligt, afmaalt væsen, var overmaade høflig, men dog saaledes, at folk fik en uimodstaaelig lyst til at lystre ham. Jeg saa broder sjømand bukke halvt forlegen for ham

flere gange, saa hviskede han noget i øret paa mor Auen; hun saa med et udtryk af forfærdelse og nysgjerrighed paa den nykomne, der med halvtlukkede øine havde sat sig paa en stol, og skyndte sig derpaa at gjøre istand det peneste gjesteværelse med himmelseng og omhæng af møbelsirts. Da gjesten forsvandt gjennem døren, ledsaget af mor Auen, som skulde vise veien, og sjømanden, som bar hans sager, blev jeg staaende og saa op efter trappen, og lyttede, om jeg kunde opdage nogen lyd, der kunde tyde hemmeligheden for mig. Men snart skulde gaaden opklares; thi ikke før var mor Auen kommen ud af gjestens dør og paa vei ned til kjøkkenet igjen, før hun udbrød[*]: »nei, kor kunne du no ta' me deg slikt styggety, her i huset, Gunnar! Gud Fader bevare meg, han er istand te aa sitte varme baade paa sengen og an't i nat. Eg faar no ikkje blund paa øgene«.

Gunnar lo. »Ja du kan tro, alting stod paa ho'det nu i Frankrig, madam Auen. De skreg og skraalte paa gaderne og raabte: »vive la liberté!« og »vive la republique!« og kvindfolket var værst«.

»Ka bety'r »vive« og »liberté«, fa'r? eg kan ikkje latin!«

»Det bety'r: »Fa'n ta kongen!« madam Auen«.

Madam Auen rystede paa hovedet. »Gud Fader bevare meg for nokken ugudelige kropper. Ok, gudskelov for vi sitter i Bergen, her er daa stilt og fredeligt.«

»Sig ikke det saa vist, madam Auen«, sagde Gunnar og smilte fult. »Slike kropper er farlige«, og Gunnar pegte op mod gjestens værelse, »han skal nu vel præke oprør her og«.

»Ja, saa skal han ut af mit hus«, sagde madam Auen. »Tænk, om her ble en ny strilekrig! Eg

husker vel den gangen som baren, daa fulle striler drog stiftamtmanen gjennem gaterne og næsten prylte livet af futen[10]. Vi var saa rædde, saa vi torte ikkje gaa ut af huset paa mange dager«.

»Ja, du kan tro, de spiller godt med kongen nu derborte«, sagde Gunnar. »Han vilde rømme fra dem, men saa fik de se ham og dronningen og alle »barna«, og saa væltede de en vogn midt i broen, hvor han skulde over, og saa ringte de med stormklokker, og saa kneb de ham og mars — tilbage til Paris med ham. Det hændte netop straks før vi reiste«.

»Du segjer ikkje sant, vet eg«, udbrød madam Auen og blev staaende som fastnaglet. »Maren« — raabte hun i det samme til kokkepigen, »slaa kors over baasene te alle beistene i kveld og snu nøkkelen to ganger rundt i sølvtyskapet, vi har faat nokke fa'nskap i huset. Di ska no vel te aa avskaffe Vaarherre og no?« lagde hun til, atter vendt mod Gunnar.

»Det skal de vist, madam Auen; de blir ikke staaende paa halvveien, de karene«.

»Vi skulde senne Korskjerkepresten[11]) vaar paa di, han kunne nok præke di rædde han«, sagde madam Auen. »Men ka er de, han vil her, denne fysakken?«

Gunnar bøiede sig hen til madam Auen, som betroede han en hemmelighed: »Han skal ned til kongen vor, for at høre, om han ikke vil være med i kommersen. Det er sligt, de kalder »diplomatisk ærende«, madam Auen«.

»Og kor længe ska vi drages med han her?«

»Vi blir bare liggende et par dage, saa skal vi videre til Kjøbenhavn«.

»Men ka ska vi gje han te mat? ka er det, slike folk spiser?«

»Aa, de spiser nok helst mandekjød«, sagde Gunnar polisk alvorlig. Madam Auen havde nær sluppet en talerken, hun netop gned paa. »Men de nøier sig og med padder og frosk og snegler og sligt«.

»Men du levende spen i væggen!«

»Ja, de kan nok ogsaa i en snever vending ta' til takke med kalvekjød og oksekjød og hønsekjød«, lagde Gunnar til beroligende. — Madam Auen drog et suk. »Gje dokker va vel paa dor«, sagde hun, »og ka skal han bestille paa? Ja, dokker maa no ut te Fasting. Der bruker vi aa senne alle utlændinger«[12]).

»Men skal ikke han og være farlig da, madam Auen?«

»Aa, folk segjer saa forskilligt. Han ska nok ikkje være saa ganske ret i truen«, sagde madam Auen. »Du vet det, Gunnar, at der er to stygge ting, det ene kaller di akkeist og det andre fritænker, men fritænker skal være værst. Og Fasting er nok en af di tingene, for Bruun vil ikkje ha' videre me han aa gjorre«.

»Men han skal jo være saa god mod de fattige?« sagde Gunnar.

»Ja, di kan no segje paa manen, ka di vil, saa forsvarer han no altid di smaa imot di store«, sagde madam Auen. »Er der en læredreng, som mesteren har slaat fordærve, eller en tøs[13]), som er ettersat av husbonden sin, saa kan di være visse paa, at Fasting skaffer di ret. De store er galne paa han og kalder han stolt, fordi han ikkje vil drikke seg full med di og gje di ret i alle ting. Men jamen maatte kjøbmanden her et aaret hive den halvraatne fisken sin i sjøen istedet for at udskibe han, daa Fasting kom paa nakken af han,

og han var endaa av storbukkene her i byen. Nei, personsanseelse er der ikkje i han«[14]).

»Ja, saa gaar vi ud til Fasting i morgen, madam Auen«.

»Ja og bli længe vække, for ellers bli'r no Auen forstyrret i hovve. Han holler me alle slike folk han, fa'r«.

Dette var den interessante samtale, jeg blev vidne til, dels ført paa trappen og dels i kjøkkenet. Da Gunnar var paa vei til skjænkestuen igjen, hakede jeg mig fast i ham: »Du Gunnar, hvem er han saa egentlig?« spurgte jeg yderst spændt. — »Aa, det er bare en af dem, som har stelt til revolutionen derborte i Frankrige, og som har revet ned Bastillen«, svarede Gunnar.

Med et stod levende for mig mændene i de røde bluser, som havde sunget revolutionssangene aaret i forveien oppe i Fortunen, og hele det glorieskin, som stod om revolutionens helte og fortællingerne fra skipperhusets skjænkestue. »Jeg maa faa være med til Fasting i morgen, Gunnar; det er søndag, saa jeg slipper skolen«.

»Ja, du skal faa være med«, sagde Gunnar, »og saa faar du hjælpe mig med fransken, for jeg er ingen klypper«. —

Søndagen kom. Det var deiligt, solblankt veir, en sjeldenhed for Bergen. Gunnar kom tidligt om morgenen i sine fineste blaa klædesklæder, men gjesten var ikke oppe endnu. Madam Auen havde alt tre gange listet sig paa taa op og ned trappen. Tredie gang lagde hun haanden paa hjertet og sagde: »Ok eg fekk slik hjerteklemmelse, han skulle vel ikkje ha' gjort ende paa sig, der er saa stilt«.

Dog, hendes hjerteklemmelse gav sig, da en time efter den frygtede gjest omsider viste sig. Han havde sin chapeau bas under armen, hans

pudderparyk var sirligt opstrøgen. Hans vest var af hvid silke med grønne striber, og opslagene laa brettede udover den brune kjole, der var knappet med 2 knapper under brystet og meget smal, saa vesten vistes nedenfor. Hans knæbukser, der sad stramt efter legemets form, var af samme farve som kjolen og sammenheftede om knæet med staalspænder. Han bar stribede silkestrømper og spændte sko; ved siden havde han sin kaarde. Hans hage skjultes i det hvide halsbind, men den var omhyggelig barberet. I brystet posede sig hans kniplingskalvekryds, og fine kniplingsmanchetter var brettede nedover haandleddene, da kjolens ærmer var meget korte og stramme. Madam Auen neiede tre gange, da hun saa al denne stas, og Auen — ja hans halvdel havde havt ret i, at han blev forstyrret. Da han fik høre, hvem som var kommen og laa i hans egen himmelseng ovenpaa, vilde han først ikke tro det. Men saa rettede han ryggen, det tindrede i hans øine, og han saa saa glad og stolt ud, som han havde faaet en skat. Og da gjesten værdig steg ned trappen med madam Auen neiende paa den ene side, stod Auen bukkende ved det nederste trin, slog haanden paa hjertet, smaaspyttede og strøg spyttet udover med den ene taaspids. Det var øiensynlig festtalen, som kvælte ham. »Ja«, sagde han endelig paa godt bergensk og spyttede igjen — »ja, eg kan ikkje snakke fransk, saa nokken forstaar det, men det vet eg — sei det te han, Gunnar« — og saa et puf til Gunnar, som var sekundant, — »at om det hadde voret kongen sjøl, som hadde beæret mit hus — sei det te han — saa hadde eg ikkje voret glaere, og eg segjer som presten — sei det te han — Gud bevare Jeres indgang og utgang i min staavve«.

»Men det er jo til barselkaanen, han segjer det, Auen«, afbrød madam Auen.

»Er det det, mo'r?« svarede bare Auen tørt og gav plads for gjesten, der efter at have faaet vide indholdet af talen, henvendte nogle høflige ord til Auen og trykkede hans haand.

»Er folket her meget frihedssindet?« spurgte gjesten Gunnar, da vi begyndte vor tur indover Strandgaden.

»Aa, de tænker vel mere paa tørfisken end paa friheden«, svarede Gunnar paa sjømandsfransk, »men saa kommer her mange sjømænd, som fortæller, hvad som hænder i andre land, saa der er mere liv hos bergenserne lel, end i andre byer«. Eftersom vi gik videre og mødte kirkefolk, byesborgere og bønder i deres brogede dragter, begyndte gjesten at spørge ud hvem, hvad og hvorledes. Han interesserede sig øiensynlig for at vide besked om alle ting. Han blev fængslet ved synet af Vaagen med de mange skibe, ved Tyskebryggen med sine underlige vippebomme, ved de maleriske fjelde, som kranser den lune by. Han spurgte efter handelen, efter levevis, efter tankesæt, efter presterne, han var nede i de trange smug, for at se paa pakboderne o. s. v. Da vi saa fortsatte veien over torvet ud til Møhlenpris, begyndte han at spørge ud om Fasting. Gunnar fortalte ved hjælp af fingersprog og de besynderligste omskrivninger, hvad han vidste, at han nu var raadmand, men længe havde været uden embede og svært fattig, skjønt han var en studeret og lærd mand; at han havde skrevet komedibøger og skrevet et blad, men som maatte gaa ind, fordi der ikke var folk nok, som vilde læse det. »Hvad var det, folk klagede over ved det blad?« spurgte franskmanden.

Gunnar lo lidt forlegen. »De sagde, han snakkede for meget om Voltaire og sligt stygt«, svarede han, »og saa var han for glad i disse franske talerne«. Franskmanden nikkede: »Godt, jeg ved mere end nok«, sagde han blot.

Vi havde passeret Sydnæshaugen og nærmede os med stærke skridt Fastings nybyggede hus, der laa kneisende oppe paa haugen. Pigen modtog os i døren, — hun maatte alt have seet os nede paa veien — og slog døren op til Fastings arbeidsrum. Det var en lys, vakker stue, med udsigt over den træbevoksede bakke nedover mod nedre Møhlenpris, over den blaa deilige Puddefjord og Damsgaardsstranden paa den anden side. — Foran kanapeen stod et bord, belagt med dokumenter, papirer og bøger, et klaver stod paa den ene side; Fasting var nemlig kjendt for at være Bergens bedste klaverspiller. Paa væggen hang nogle gamle familieportrætter og to silhouetter af hans fa'r og mo'r, begge med en liden krans af evighedsblomster omkring. I en lænestol ved bordet sad Fasting og læste i en bog. Det var første gang, jeg havde anledning at se ham paa saa nært hold. Pudderparykken var sirlig opsat, panden var høi og hvælvet, næsen smal og dygtig krum, men fint formet. Et fint smil legede om munden. Hagen var spids. Ansigtet præget af sygdom og sorg, skjønt de store øine var klare og spillende. Da vi traadte ind, reiste han sig besværligt, og et træk af smerte fløi over hans vakre, aandfulde ansigt.

»En udlænding? formodentlig en franskmand?« sagde Fasting paa fransk, og kom langsomt, men smilende henimod os. »Ja undskyld, at podagraen er stærkere end jeg«, lagde han til. Franskmanden ilede imod ham og tvang ham lempeligt ned i

stolen igjen. »Det er mig, som har at bede om undskyldning, at jeg ubuden trænger ind i Deres hus; men min gode ven her« — Gunnar bukkede — »har fortalt mig saa meget om Dem, at det har vakt min interesse i høieste grad, og efter hvad han forsikrer tør jeg tro, jeg ikke er rent uvelkommen«.

»Med hvem har jeg den ære at tale?« spurgte Fasting.

»Her er jeg broder Jacques«, svarte franskmanden og sænkede halvt øienlaagene, »jeg er udsendt fra den franske nationalforsamling i et ærinde til eders konge og er paa veien did ned«.

»De er maaske en af frihedsheltene fra 14de juli?«[15]) spurgte Fasting med lynende øine.

»Hvis vi fortjener dette navn«, svarede franskmanden. »Vi var kun fuldbyrdere af historiens dom«.

»Men en dom, der vil have følger ind i alle aarhundreder«, svarede Fasting, »en dom, der har væltet seklers skam og tændt haabets fakkel ogsaa for os, der sidder heroppe i ensomheden«.

»Men hvorfor sidder De her i ensomheden?« spurgte franskmanden, da han havde sat sig i den lænestol, Fasting drog frem til ham. »En mand som De hører hjemme i hovedstaden, i virksomhed, mellem krydsende ideer og tanker«.

»Hovedstaden — ja, De tænker paa Paris, hvor der færdes mænd som Mirabeau og Sieyes, hvor man ikke alene vover *snakke*, men ogsaa *handle*. I *vor* hovedstad — det vil sige Danmarks —, der handler man ikke. Man nøier sig med at studse grenene, men roden blir den samme. — Ja, man kan vel tale frit her, —« afbrød Fasting sig selv med et sideblik hen paa Gunnar, der sad fast

spigret paa sin stol, mens jeg havde bemægtiget mig en ved hans side.

»For den ældre borger jeg«, svarede franskmanden, »og den yngre forstaar ikke endnu fransk, eftersom jeg tror«. Men jeg forstod det, takket være lærdommen fra latinskolen og madam Auens franske skippere — dog det vogtede jeg mig vel for at røbe. Saaledes blev jeg uforstyrret vidne til denne samtale, der gjorde indtryk paa mig for mit hele liv. Jeg optegnede den saa godt jeg kunde huske den frem igjen samme nat, og har siden kunnet korrigere den ved nøiagtigere citater af Fastings egne skrifter.

»Thi det gjælder her at være forsigtig«, fortsatte Fasting, »man bør ikke saa i for smaa øren, hvor jordbunden endnu ikke er moden for slige tanker. Men hvad jeg vilde have sagt: Jeg har grundet paa, om ikke et enevælde, som undertrykker, som gaar over hver lovlig streg, saaledes som Eders, er at foretrække for et forholdsvis uskyldigt, landsfaderligt, saaledes som hos os. Thi De ved ikke, hvor dette gjennem aarenes løb virker sløvende og fordummende, medens Jeres føder harme, tanker og tilsidst handling. Her hos os synker borgerne mere og mere. Ingen ting interesserer dem uden mad og penge, ikke politik, ikke literatur. Staten besørger alt, klapper dem beroligende paa kinden og trækker saa nathuen nedover ørerne paa dem«.

»Sandt, sandt«, udbrød franskmanden, »skjønt har man sat sig ind i, hvad vort folk har lidt gjennem tiderne, for et kongeligt lunes skyld, da gyser det i ens inderste, og man betænker sig paa valget. Men jeg har ladet mig fortælle, at adelen var uddød i Norge, er det sandt? og har det ikke bidraget til lighedens seier?«

»Vor skal er kanske mere demokratisk, men kjernen er endnu aristokratisk. Vi har vore laug, vi har vore handelsmonopoler, selv aviserne er ikke frie; man taaler neppe en fribaaren tanke. Embedsmanden staar som kongens tjener høit, høit over folket, principalen over kontoristen, mesteren over sin svend, husbonden over sin tjener, og hver vil vise i gjerningen, at han har magten«.

»Og i denne ødemark kryber De op og begraver Dem og Deres evner levende?« udbrød franskmanden.

Fasting svarede ved at slaa begge dørene op, der førte ud til bakken, hvor de store, løvtunge træer glittrede i solskinnet, og den blaa fjord skar sig ind som et frihedsbaand. »Er her ikke deiligt?« sagde han, »og dette er mit fædreland«.

»De har ret, vort fædreland har det første krav«, svarede franskmanden.

»Ja, ikke sandt«, afbrød Fasting, »og se nu her paa denne side«, fortsatte han og førte gjesten hen til det modsatte vindu, hvorfra man saa nedover mod Sydnæshaugen; »alt dette var kun vild mark, da jeg for 2 aar siden kjøbte det. Her var byens offentlige tagemark og rettersted, det var foragtet og afskyet, og se nu — hver eneste lille busk og træ har jeg plantet med min egen haand, jord er trillet over stenene, og blomster mylrer frem af jorden. Femti aar efter min død vil her være som en have[16]. Se saaledes tænker jeg og, at jeg ved at være her har saaet et og andet blomsterfrø og plantet en og anden busk, som om femti aar vil vise sig at bære frugt — og kunde saa sandt det ske, da var ikke ensomheden dyrekjøbt«. Fasting stod lidt og saa i solglansen ud over sit værk.

»Og saa gives der jo tilfælde i livet«, lagde

han langsomt til, »da ensomheden blir en stille velgjører og en blomst i dalen, en sten i klippen, blir mere underholdende end den vittigste selskabsbroder« [17]). Franskmanden saa paa ham, der samlede sig en taare i Fastings store, klare øine, og han vendte sig halvt bort. »Har De et hjem?« spurgte han pludselig, »en hustru eller børn, som længes efter Dem?«

»Nei, min herre«, svarede franskmanden, »men jeg har en fa'r, der blev kastet i bastillen, fordi han ikke vilde give min mo'r til pris for en adelsmand, og saa paaløi man ham en forbrydelse. Jeg har viet alle mine kræfter til hans befrielse og hævn. Den første er naaet, den anden endnu ikke fuldt ud fuldbyrdet«. Der skjød et uhyggeligt lyn op i hans øie, men det dæmpedes, da Fastings ord atter klang milde og rolige. »Lykkelig den, som har forældre, der er værd at elske«, sagde Fasting — og pegte hen paa de to silhouetter paa væggen. »Der er og to ædlinge, hvis navn jeg velsigner til min død. Man har fortalt mig, at min mor, da hun laa og stred med døden, pludselig samlede al sin kraft, sprang ud af sengen, kastede sig paa knæ under mit billede og bad med høi røst: min Gud! min Gud! gjør med denne min søn, hvad du vil, kun et beder jeg døende om: før ham paa sandheds vei til salighed. En saadan fortælling sætter mærke, man har faaet indvielse for livet. — Dog lad os gaa over til mindre vemodige emner«.

»Tilgiv mig«, sagde franskmanden, »at jeg endnu bliver ved at tilfredsstille min nysgjerrighed med nogle spørgsmaal. Har De da ingen af Deres ungdomsvenner her, der deler Deres ideer?«

»De fleste, for ikke at sige alle, af mine ungdomsvenner blev tilbage i Kjøbenhavn. Her

har jeg kun en og vil mere kalde ham kjending end ven. Har De hørt tale om korskirkens prest, J. N. Brun?«

»Jo, min ven her har fortalt mig om ham paa veien. Det er jo en mærkelig mand?«

»En høist mærkelig mand. Havde ikke min podagra forhindret mig i dag, havde jeg været blandt hans tilhørere, jeg pleier sidde i min kirkestol hver søndag. Der er aand og kraft og der er tanker i hans forkyndelse, foruden at formen er saa udarbeidet, at det er en kunstnydelse at høre ham. — Og dog — dog kan vi ikke siges at være fælles i vore ideer. Han har forelsket sig i de gamle overleverede protestantismens dogmer, og jeg — ja hvorfor ikke tilstaa det aabent, — jeg elsker nu engang Voltaire og Eders andre oplysningsforfattere, om jeg ikke er enig med dem i alle spørgsmaal. Jeg tillader mig at tro, at disse mænd har gjort mere for kristendommens sag — thi kristendommens og menneskekjærlighedens sag staar for mig som et — end mange aarhundreders prester. Men det tilgiver Brun mig ikke. Han betragter mig med halvt mistænksomme øine, skjønt han fuldtud agter mig. Men her ser De mine *bedste* venner«, fortsatte Fasting og pegte paa sine fulde boghylder.

»Ah, jeg ser Montesquieu og Encyklopædien«, sagde franskmanden med et blik paa boghylden, »saa den og har forvildet sig til disse nordlige egne«.

»Den er en farlig undervandsmine, der vil sprænge fordom og uvidenhed i luften over hele Europa, hvor den naar frem«, svarede Fasting.

»Det maa være en behagelig adspredelse for Dem at ty til disse stumme venner og veksle tanker med dem«, sagde franskmanden.

»Og dog er de for faa«, svarede Fasting vemodig. »Ved De, det har været det tyngste i mit liv ikke at kunne tilfredsstille denne brændende trang efter at faa følge med i den store literatur. Her har jeg siddet, har paataget mig med mine blade, saa vidt det lader sig gjøre, at holde publikum à jour med de store begivenheder og store tanker, og saa findes her ingen hjælpemidler, ikke et offentligt bibliothek, kun hvad jeg kan skaffe tilveie selv«.

»Men hvad hindrer Dem deri?« spurgte franskmanden naivt.

»Jo, en stadig ven, eller om De hellere vil, en stadig fiende«, svarede Fasting, »kort en uadskillelig, der ikke har veget fra min side, der har taget maden af min mund og pengene af min pung og glæden af mit sind og arbeidskraften baade fra legeme og sjæl. Har De nogensinde, min herre, kjendt til noget, man kalder næringssorg eller gammel gjæld, der rykker til alle kanter?«

»Jeg forstaar«, svarede franskmanden, »men er det muligt, at en regjering, der sørger faderligt for alt, som De selv sagde, ikke med glæde benytter saamange talenter i sin tjeneste, eller i alle fald sørger for, at dens genier ikke lider nød?«

Fasting drog paa skuldrene med et let smil. »Der er en appanage, som er uadskillelig fra talenter, hvis De vil beære mig med et saadant navn, og det er: fordom, avind og forfølgelse. Thi — som en forfatter har sagt — man kan nu ikke engang bære sandhedens fakkel i en folkevrimmel uden hist og her at svide enten et skjæg eller et hovedtøi«.

»Sandt, meget sandt«, svarede franskmanden smilende.

»Og i vort aristokratiske samfund som i alle

aristokratiske samfund er talenter en daarlig anbefaling til forfremmelse. Nei, den lige streg er altid den sikkreste. Man *bukker* sig frem, eller man *sidder* sig op. Kjender De vor unge digter Baggesen? Ikke? Han siger, det er karetbagstanden, som er i velten; man staar saa længe bag paa stormandens karet, til man stiger ind i sin egen«.

»Jo — vi kjender den ting hos os«, lo franskmanden, »men nu skal den tid være forbi. »Karetbagstanden!« — et ypperligt udtryk«.

»Vil De tro, at jeg har søgt at komme ind i det selskab«, sagde Fasting overlegent, men godmodigt smilende. »Ja mellem mange andre underdanige ansøgninger sendte jeg ogsaa en allerunderdanigst om at blive ober-fiskeveier i Bergen — synes De ikke, De ser mig staa og veie tørfisk?« lagde han til, idet han med en elegant haandbevægelse børstede af nogle støvfnug paa sit kalvekryds — »men jeg blev selv veiet og funden for let«.

»Men har I da ikke klubber eller selskaber, hvor man sætter pris paa folk af Eders slags?« spurgte franskmanden.

»Jo, man har ugentlige koncerter, hvor man spiller for tomt hus, baller, hvor man ikke danser, og klubber, hvor mangen politisk kandestøber vinder et rige ved et ølkrus[18]), og vi har damer i strikkede nattrøier til at forbedre kunsten og smagen. Jeg har tilladt mig, inspireret af min fødebys genius, at skrive engang i mit blad«, og hermed tog Fasting et bind af provincialbladene, som laa paa bordet, og læste: »Hil være dig, ved hvis vugge din skytsengel sagde: vær dum! Din vei er bestrøet med roser, og dine tykke fodsaaler føle ingen torne. Din sjæl vugges sagte i din tomme hjerne-

skal; den sover stedse, og naar den vaagner, lægger den sig straks til hvile igjen og snorker. Over dig tier bagtalelsen, du har ret til alt — uskyldighed staar malet paa dine kjæver og fromhed i dine matte øine. I troen er du uforstyrret, og kjættere viger langt fra din bolig. Ak, lær mig, store mand, den store hemmelighed! jeg længes efter rolighed! og du kan opfylde mit ønske. Nu hades jeg af hele din skare, da vil den sige: Han har bedret sig, han bliver fed, han bliver som en af os. Abdera vil fornyes igjen, og jeg tør vente at blive raadsherre. Jeg skal gjøre alt, undtagen hvad der er nyttigt og klogt, og med gyldne bogstaver skal jeg skrive paa min dør: alting blir ved det gamle!«[19])

»En ting har De lært heroppe, mærker jeg«, sagde franskmanden. »De har lært at slibe Deres staalklinge. Jeg begynder at tro paa, at von Kerguelen — hans beskrivelse er forresten det eneste, jeg kjender af Eders fædreland — har ret, naar han skriver: »over hele landet er mandfolkene mere indtagne for et godt maaltid end for kjærlighedstillokkelser«.«

»Det kunde jo ogsaa sige det samme som« — svarede Fasting med et spøgende smil, »at vore fastedage er ikke saa mange som i Frankrige, og vore uægte børn heller ikke[20]). Nu, hvorom alting er — De maa ikke, af hvad jeg her har sagt Dem, lade Dem lede til en ufordelagtig tro om folket og landet, De forstaar, ensomhed gjør bitter; og naar man da er sjelden gang træffer en aandsbroder, forledes man let til at give sit betyngede hjerte for megen luft. Og i dag — ved at se Dem ansigt til ansigt, en, der har staaet midt oppe i de skjæbnesvangre begivenheder, der skal forme hele vor fremtid — saa strømmer det paa mig saa

overvældende modsætningen imellem det, som *burde* være, og det, som *er*«. Fastings stemme skjalv, han lænede sig et øieblik tilbage i stolen og dækkede sine øine med den ene haand. »Tilgiv min svaghed«, vedblev han efter et øieblik. »Hvad jeg vilde sige — folket her er ikke dumt og ikke sløvt. Det er i grunden livligt, det har stærke naturkræfter og en god sædelig grund at staa paa. Men hvad der mangler dem er oplysning; thi kun oplysning kan føde interesser og nedbryde fordomme, og de ere mange her. Derfor er det saa vanskeligt at skrive for dem. Hver kræver sit, bonden sit, og ølbryggeren sit, kjøbmanden sit, og damerne sit. Man maa omgaaes dem som smaabørn: de for stærke tanker maa spædes ud og gives dem draabevis, de vægtige sølvdalere maa veksles ud i skillemynt, og endnu kan det være vanskeligt nok. I mange huse korser man sig og ryger for mine blade som for en anden djævel. Hvis jeg vilde være fuldkommen tryg og vis paa at finde indgang overalt, skulde jeg indskrænke mig til at skrive om stengjerder og faareavl, brislinger og tørfisk, klæder og tandpine. Det er en forbrydelse at skrive Kristus med *K* istedenfor med *Ch*. Længere er vi ikke komne«. Fasting sad en stund og stirrede ud for sig. »Og alligevel«, fortsatte han, »det er dog herligt at være saamand, at tro sig at være det, selv om man kjøber sit saakorn fra andre. Og jeg har saaet, saa godt jeg formaaede, Pope og Bacon, Fenelon, Montesquieu og Voltaire, Barnewelt og Grotius, Winckelmann og Klopstock, de gamle græske og latinske heroer ud i mit folk. Om der skal spire noget op af det, eller af den frihedsluftning, jeg har lokket hid fra England, Frankrige og Amerika, det faar fremtiden vise — men den saaning, det

har været mit livsværk. — Og nu et spørgsmaal til Dem, mine herrer, før vi gaa videre i teksten. Har I nogen bedre anvendelse af dagen end at sidde her og fordrive tiden for en gammel sygling? Hvis ikke, tør jeg haabe, I slaar Jer ned hos mig til middag? Næringssorgen er for evig banlyst nu«, lagde han spøgende til, da franskmanden lavede sig til en undskyldning, »nu har jeg faaet et storartet embede med hele 400 rgd. aarlige indtægt«. Franskmanden begynder at gjøre undskyldninger, men Fasting gjorde en afværgende haandbevægelse. »Hvis De vidste, for en festdag De bereder mig«, udbrød han, »vilde De ikke nægte mig denne glæde. Og desuden«, lagde han til, »har jeg satisfaktion at kræve af Dem, min herre. Har ikke De saa listeligt siddet her og pumpet mig om mine livsvilkaar og vor bys og vort lands med, og jeg har plumpet i snaren og siddet og sladdret som en gammel kaffesøster. Nu kommer turen til mig at spørge. Altsaa De bliver?« Franskmanden gjorde en dyb kompliment og fremførte nogle høflige ord, hvorpaa Fasting ringede og gav sin husholderske ordrer. Saa aabnede han atter døren til bakken og sagde: »og nu foreslaar jeg, at vi gaar ud, mens solen skinner varmest, og sætter os i skyggen af et træ, og saa begynder jeg at spørge«.

»Og dog er jeg vis paa«, sagde franskmanden, »at det lille, jeg har at meddele, veier intet i interesse mod, hvad jeg i dag har faaet høre af Dem«.

Fasting saa paa ham. »I franskmænd«, sagde han, »har gjort revolution, men ingen revolution i Eders komplimenter«.

»Den største kompliment, jeg vil give Dem«, svarede franskmanden, »er, at jeg aldrig har truffet

nogen udlænding, der var saa fransk i udseende, væsen, selv sprog som Dem«.

»Kanske De har ret«, svarede Fasting leende, »thi min gode, gamle studenterven Johan Herman Wessel sagde om mig, at jeg var fransk selv midt i perialen«. Og dermed skjøv han venlig gjesten ud gjennem den aabnede dør og gav tegn til os, at vi skulde følge.

Saa sad vi da den herlige formiddag og eftermiddagen med derude i græsset paa tepper, og samtalen gik ustanselig. Fasting var usædvanlig oplivet. Der sprudlede af ham bon mots, citater fra alle fire verdensdele, blandet med lun passiar, og franskmanden var henrykt. De talte om politik, om literatur, om nationernes fremtid, og først da klokken var over 9 om aftenen, var vi paa hjemveien.

»Ti saadanne mænd i landet, og friheden staar for døren«, sagde franskmanden, da vi var blevne alene.

»Ja Fasting er vist en bra mand«, svarede Gunnar troskyldigt paa sin sjømandsvis.

»Bra mand!« gjentog franskmanden med et næsten vredt glimt i øiet — »han er en martyr, husk paa det, han er af dem, af hvis lig der spirer liv«. Mere talte han ikke hele veien hjemover. Han forlangte pen og papir, da han kom hjem, og satte sig til at skrive paa sit værelse den lyse sommernat. Men paa den grønne bænk udenfor skipperhusets dør sad fader Auen og ventede os. Mutter var gaaet for at lægge sig efter dagens strid og møie, og Gunnar maatte have sig ombord. Saa blev da han og jeg siddende, thi jeg var saa fortumlet af, hvad jeg havde hørt og seet, at jeg ikke kunde lægge mig. Auen spurgte da om, hvorledes vi havde havt det, og hvad franskmanden

havde sagt, og jeg fortalte saa godt, jeg kunde huske. »Ja, er det ikke det, jeg altid har sagt, du er et godt hoved, Fredrik, som kan huske alt dette, enda du bare er 17 aar, og den Fasting er en mærkelig mand«.

I det samme begyndte vægteren at istemme kl. 10 vægterverset:

Fra Dagens Strid og Møie
og blinde Lysters Krig,
i Jesu Navn vort Øie
til Hvile lukker sig.
Naar Dommens Klokke slaar,
skjænk da, o Gud!
din frelste Brud
den Fred, som ei forgaar.

»Amen!« sagde fa'r Auen og lettede paa hatten. »Og slik en mand — ja for du ved vel, det er Fasting, som har skrevet det vers, slik en mand kalder de fritænker. Tvi!« Og fa'r Auen lettede sin samvittighed i en lang tobaksstraale. »Men det er det, jeg siger, de er ikke at lide paa alle disse, som har munden saa fuld af gudelige talemaader og skal læst være saa pene og gaar i kirken hver søndag«. — Fa'r Auen sad lidt og tænkte sig om. »Han har ikke havt det for godt, Fasting, hverken før eller nu«, fortsatte han, »for jeg kjender vel til det. Tøsen til madam Rohde, Torborg, som var der, mens det stod paa som haardest, har selv fortalt mig hele historien. Han nævnte vel ingen ting om det?«

»Nei, hvad var det for noget, fa'r Auen?«

»Jo, ser du, her boede en madam Rohde her i byen, og hun lagde sig ud efter Fasting, som var et svært pent ungt menneske, for enkemada-

men var ikke mere end 32 aar hun heller og pen og frodig. Men Fasting vilde hellere have datteren han, for hun var en gudsengel, og han havde lært hende at spille klaver. Saa reiser Fasting til Kjøbenhavn, og enkemadamen til Drammen. Saa kommmer der en enkemand og frier til datteren. Alette fortalte da, at hun var forlovet med Fasting, og viste frem brevet, hun havde faaet fra ham. Men saa blir mo'ren galen. Først saa brændte hun nu hvert brev og hver seddel og hver bog, som Fasting havde givet datteren, og saa stængte hun hende inde. I tre dage og tre nætter laa da denne stakkeren derinde uden at smage mad, bare græd, forstaar du. Saa begjærte hun at snakke med enkemanden og bad ham om at være barmhjertig. Men nu havde mo'ren, det styggetinget — indbildt ham, at Fasting var en kjeltring, og at det var sælebot at fri datteren ud af hans klør. Saa stængte de hende inde paa nyt, men hun sprang ud vinduet. Hun løb afsted, hun vilde til Kjøbenhavn til kjæresten sin, men saa kom de efter hende og fakkede hende, og da var det forbi. Hun blev madam Fyrholm, og Fasting — ja han løb fra alt, han havde nede i Kjøbenhavn og grov sig ned her i Bergen, og folk siger, han blir ikke gammel«[21]. Fa'r Auen nikkede filosofisk med hovedet. »Pas dig for den kjærligheden, han er en farlig kapergast, og en er ikke altid lykkelig, fordi en har læst latin. Du kjender vel det vers, han skrev? ja jeg læser ikke stort, men bladene hans kan jeg næsten udenat«. Og nu begyndte fa'r Auen at deklamere høitideligt:

Er Dommen fældt, skal Skjæbnen mig forfølge
hvert Skridt jeg gaar,
og storme i min Sjæl, som Havets Bølge
paa Vraget slaar?

Skal tidlig Alderdom paa denne Pande tegne
dens Rynkers Spor?
Som Blomsterne i Storm indfaldne Kinder blegne
midt i sin Flor?
Skal Flid og Ønsker da mig ei indbringe andet
end Nøgenhed?
Skal Aftenstjernen stedse se mit Ansigt vandet
med Graad og Sved?
Skal jeg ei mer, min Gud, min første Nektar smage,
og aldrig faa
en Straale blot af den Lyksalighed tilbage,
min Ungdom saa?
Jeg kan ei mer, min Sjæl er træt af Klager,
hvem trøster mig?
Red mig, min Gud! fra denne Hær af Plager,
jeg flyr til Dig[22].

Auen sad en stund ganske stille, ludet forover, med armene paa knæerne. Saa sagde han pludselig: »Det er vel bedst, du gaar og lægger dig. Godnat«.

Den franske gjest er atter reist. Det er som en drøm, at han har været her. Da han bad om sin regning, svarede fa'r Auen galant med Gunnar som tolk, at han var mer end nok betalt ved den ære, han havde vist hans hus. Den fremmede takkede meget, aabnede sin reisekuffert og tog frem en stor sølvmedalje i et futteral. »Saa vil jeg bede Dem beholde denne«, sagde han, »som et minde om mig og som et minde om den dag, da adelsmand og borger, prest og bonde stod første gang som frie brødre, erkjendende loven som sin fælles herre. Lad den gaa i arv til den af Deres efterkommere, som mest elsker sit lands frihed«. Vi saa paa medaljen. Paa den ene side stod et

billede af kongen med paaskrift: »Louis XVI, gjenindsætter af den franske frihed«, paa den anden et billede af nationalforsamlingen, der nedlagde sine privilegier paa fædrelandets altar. Der stod paaskriften: »Opgivelse af alle privilegier« og datoen nedenunder 4de august 1789.

Fa'r Auen tørrede sine øine og sagde, halvt hviskende: »Den skal du arve en gang, naar jeg dør, Fredrik«.

Men madam Auen tog den mere prosaisk og veiede den i haanden uden at se større paa den. »Han er skam tung, der maa være mange daler i han«.

5te januar 1792.

Der er sorg i Bergen. Fasting er død. Han døde nat til juledag. Mens han levede, hørte man lidet om ham, nu holdes der æresfester for hans minde, nu løftes han til skyerne. Sligt ligtog som hans har Bergen endnu ikke seet. Vi latinskolegutter sang paa graven, der var sørgemusik fra taarnet, og Johan Nordal Brun har holdt en tale, som rørte alle til taarer. I dag har Harmonien havt en stor sørgefest, og i adresseavisen har der staaet æresvers baade paa latin og dansk.

28de januar 1793.

I dag kom fa'r Auen straalende hjem. Han slap den store sei, han havde halet med sig efter en vidje, klask ned paa dørhellen, drog en avis op af lommen og sagde: »Nu kan du tro, der er kommen krudt i bergenserne!« Det var en ny avis med titel: »Den almene Røst«. Først fremhævede den vort aarhundrede som det mærkværdigste af alle aarhundreder, saa lovpriste den

Amerika og Frankrig, som havde faaet en national-konstitution.

»Nu — hvad siger du?« sagde fa'r Auen smilende, idet han plirede med øinene —, »en national-konstitution! — ja ja — vent bare —« Dermed løftede han seien op igjen og drog afsted med den ind i kjøkkenet, som var det enevolds-regjeringen, han vilde anrette.

Marts 1793.

Der er kommen forfærdelige efterretninger fra Paris. Over 1400 mennesker myrdede i fængslerne uden lov og dom, prinsesse Lamballes hoved sat paa en stage og vist frem for den ulykkelige kongefamilie i Temple, og endelig kongen og dronningen halshuggede. Der er opfunden en halshuggemaskine (guillotine), og den skal gaa uafbrudt; man kan vade til anklerne i blod i Parises gader — saaledes lyder efterretningen. Hele Bergens by er i forfærdelse. Presten Brun har grebet anledningen og holdt en dundrende tale i korskirken om, hvad vantro og revolution fører til, og føiet til en lovtale over vort kongehus, hvor friheden trives under lovens scepter. Fa'r Auen ryster paa hovedet. »Enten er det nu paa hæng eller spræng med disse franskmændene«, sagde han, »men det er vel saa, en kan tærge en kat saalænge, til den klorer øinene ud paa en«.

5te mai 1794.

I dag tog fa'r Auen mig med sig ind paa sit allerhelligste, hvor hans store kiste staar. Saa begyndte han at grave ned i den. »Siden det er fødselsdagen din i dag, Fredrik, saa skal du faa en bog af mig«, sagde han. »Du kan lære mere af den bogen end af al latinen, du har læst, og

han kan være go at ha', før du nu reiser ned til Kjøbenhavn«. Dermed gav han mig P. A. Heibergs »Rigsdaler-sedlens hændelser«. Den var fuld af papirmærker og blyantsstreger, som alle fa'r Auens bøger. Jeg takkede og løb op paa mit værelse med min skat. Jeg slog efter paa flere steder, hvor fa'r Auen havde lagt sine papirmærker. Det første laa, hvor forfatteren citerer de berømte ord af Beaumarchais' Figaro: »naar jeg blot ikke i mine skrivter skriver om autoriteterne, eller om gudsdyrkelsen eller om politiken eller om moralen eller om embedsmænd eller om nogen anseet institution eller om operaen eller om andre skuespil eller om nogensomhelst, som har med nogetsomhelst at gjøre, ja saa kan jeg frit lade trykke alt under opsyn af to eller tre censorer«. Og saa fortsætter han: »Og disse faa undtagelser kunde dog vel en skribent sagtens finde sig i, da der vare saa mange herlige materier tilovers for ham, som han kunde udarbeide. Han kunde skrive bønnebøger, psalmer og prækener, ildebrands-, spøgelse- og syge-historier, skrive afhandlinger om nellikeroden og at plante potatos, ja det som endnu var mere, skrive recensioner eller pasquiller over enhver author, naar denne kuns ikke, som ovenfor er sagt, hørte til embedsstanden«. — »Tænkefriheden har ellers her i Dannemark været ligesaa periodisk, som det østersøiske korns indførsel i Norge. Snart har begge dele været aldeles forbuden og contrabande. Ve den, som da vovede paa hellere at stjæle sit korn ind end at sulte ihjel«[23]. Ved et andet papirmærke stod der: »Tak skal jomfru Justitia faa, som sparer de store og hænger de smaa«[24]. I andet bind var der understreget med dobbelt blyantsstreg: »Danmark har i utallige aar gjort sig skyldig i den forbrydelse at udelukke

sine brødre nordmændene næsten fra alle betydelige embeder«[25]). »Saalænge som de store kunne synde ustraffet, saalænge kan frihedens aand ikke gribe om sig, i hvor meget man end foregiver, at man umager sig med at udbrede den. Den danske nation vil da altid blive et slavisk folk og krybe for foden af den mægtige«[26]).

August 1793.

Saa er jeg da i det længe drømte »kongens Kjøbenhavn« og er bleven student. Her er ikke saa faa norske studenter hernede og alle karle med skjæg paa hagen. Vi har med glans leveret det aarlige russeslag paa universitetstrappen. Vi nordmænd besætter trappen, og tvinger »juterne« til at tage hatten af for os. Alle, som ikke vil falde til føie, faar bank. Jeg er nu bleven ganske godt kjendt i byen og er kommen mere til ro. Jeg har overvundet søsygens virkninger og sorgen over at skilles fra fa'r Auen. Da han fulgte mig ned paa bryggen, havde han huen trukket endnu længere ned over ørene og hænderne endnu dybere i lommerne. Han viskede først en taare af med haanden, og saa sagde han paa sit bergensk: »Roret beint, Fredrik! ikkje formange bauter! Pas deg saa for smaatøsene og drik ikkje formøkke puns!«

En ting har overrasket mig hernede, det er beboernes lidenskab for at spille i lotteriet og for theater og optog. Det er ikke nok med de mange offentlige theatre; men de fleste dannede familier slutter sig sammen og spiller komedie. Slægt og venner er da tilskuere, og efter forestillingen trakteres som oftest med smørogbrød og puns. Og dog er det ikke saa længe siden, at det at være skuespiller var betragtet lige med det at være gjøgler,

ligesom det at være digter og kun digter, var det samme som at være et forfaldent menneske. Selv i det oplyste Frankrige har jeg af aviserne seet, at naar man ret har villet haane de prester, der ikke ville sværge til konstitutionen, har man ladet dem ledsages enten til skafottet eller forvisning af utugtige kvinder og af skuespillere.

Den, som især har bragt skuespillerkunsten i opsving her, er en nordmand, Michael Rosing. Han har især gjort lykke som Knud Gyldenstjerne i Samsøes »Dyveke«. Han har og fortjenesten af at have bragt Ewalds: »Balders død« og »Fiskerne« paa scenen. Han spillede selv Hother i »Balders død« og Knud i »Fiskerne«. Han er en skjøn, mandig skikkelse og en meget dannet mand. Han er naturligvis damernes erklærede yndling, ligesom hans elskværdige og talentfulde hustru, forhenværende jfr. Olsen, ogsaa skuespillerinde, er herrernes. Hun er en af Knud Lyne Rahbeks forelskelser[27]). Deres husliv skal være overmaade lykkeligt, og jeg er inderlig glad ved at have faaet indbydelse om at besøge dem.

Ellers er det besynderligt, hvor mange af Holbergs figurer jeg endnu finder igjen hernede. Nu kan jeg først sige, jeg forstaar ham ret. Hans Jeronimusser og Magdeloner, hans Henrikker og Perniller, ja selv hans Jakob von Tyboer og Herman von Bremenfeldter gaar her endnu lyslevende. Det er min største fornøielse at se Holberg spillet paa theatret, og de spiller ham mesterligt; men jeg kan ikke komme der saa ofte, jeg vil; thi det er dyrt. Forresten sige gamle folk, at her ikke er at kjende igjen mod før. Tankerne fra vort aarhundredes begyndelse har flommet indover her og sat sit mærke, især i de mange borgerdyds- og efterslægtsskoler, som er oprettede; men alligevel

synes jeg, folk har det mere i munden end i handling hernede. De kan tale i høie toner og stærke ord om friheden og broderskabet, men saa render de, som de var galne, efter den kongelige vogn for at faa et glimt af fjæren i hatten. Jeg maa sande Fastings udtalelser for franskmanden hin formiddag i Bergen. Republikken betragtes af de fleste som anarki. Alle, som er antiaristokratiske, er og antirepublikanske og holder med en slavisk ærbødighed fast ved det gamle kongehus. Dette har jeg saa ondt ved at forstaa. Jeg kommer nok til at staa temmelig ensom hernede med min politiske anskuelse.

1796.

»Aristokraternes katekismus« er udkommen. Gud bevare os for en bombe midt i vort kjære enevælde! Dette overgaar endog P. A. Heibergs djerveste udtalelser. Som man kunde vente, taler ikke Kjøbenhavn om andet. Forbittrelsen er stor paa den ene side, som begeistringen er det paa den anden, skjønt mange af forfatterens forsigtigere venner ryster paa hovedet. Forunderligt, at ikke bogen straks er konfiskeret. Modskrifter begynder alt at strømme ind. Jeg har kjøbt et eksemplar og sendt afsted til fa'r Auen. Jeg synes, jeg ser ham læse følgende lækkerbidsken:

»Jeg tror paa et menneskes ufeilbarhed, uendelige visdom og godhed, allestedsnærværelse og almagt. Jeg tror paa forsynets naade, at det alletider vil i en arvelig række skjænke os ligesaa ufeilbare, alvise, allestedsnærværende og almægtige mennesker. Jeg tror en blind hengivenhed under den enes villie, uden fordring paa ansvar eller regnskab, at være alle undersaatters pligt indtil deres død«.

»Jeg tror paa monarkiet, den eneste retmæssige og tilladelige regjeringsform, som haver frembragt assembleer, operaer, kammerjunkere, marskalstave, stjerner, slotte, staaende armeer og alt, hvad andet stort, fint og fornemt der er i himmelen og paa jorden« [28]).

Og hvor vil han ikke plire med øinene og sætte op sit poliskeste smil, naar han læser følgende »aristokratiske salme«:

O Kongemagt, vi love dig,
du skjærmer al vor List og Svig,
hvad er vel Aristokrati,
naar du det ei vil stande bi?

Beskyt, beskyt dog evig os,
Fornufts og Folkets Raab til Trods!
Lad os som Engle om dig staa
og demokratisk Vold nedslaa.

Hør evig vore søde Ord!
Lyt evig til vort Jubelkor!
Du suge Viraksdampen ind,
vi offre dig med trofast Sind!

Og da skal Pøblens dumme Skrig
ei mer inkommodere dig,
vi kvæle skal Skribenters Røst
og alt omkring dig være tyst.

Men ogsaa du med runde Haand
uddele Nøgler, Stjerner, Baand,
ja, tomme Kasses Suk til Trods,
du gavmild pensionere os.

O Kongemagt, hersk Jorden om!
Knus Mindet af Athen og Rom!

For alt du undertvinge dig
»Amerika og Frankerig.

Ja sluk hver Gnist af Sandhed ud,
da skal du være Jordens Gud,
og Mennesk'heden ved din Haand
skal evigt gaa i Børnebaand.

Jeg kunde tænke, det vilde gaa saaledes. Biskop Balle har gjort det kongelige kancelli opmærksom paa bogen som farlig for samfundet og religionen; der er anlagt sag mod forfatteren; men Malte Conrad Bruun er flygtet for at unddrage sig arresten. Det er ret! ud med alle vore begavede og modige mænd!

Sommeren 1797.

Johan Nordal Brun er kommen. Jeg saa i dag hans ørnenæse og hvasse øine paa gaden. Man siger, han er reist herned, for at komme i betragtning ved det nær forestaaende stiftsprovstskifte i Bergen, da gamle Mossin vil tage afsked eller ventes snarlig at skulle dø[29]. Der maa have gaaet ham noget imod: thi han gik hurtig og saa hverken til høire eller venstre. Han skal prædike disse søndage baade i garnisonskirken og Holmens kirke. Jeg glæder mig paa mit lands vegne; thi jeg haaber hans gamle ildfulde aand ikke har forladt ham hernede paa slettelandet, og kjøbenhavnerne vil faa noget nyt at tale om.

Brun har talt. Kirken var propfuld af mennesker; thi rygtet var gaaet forud om den berømte norske prædikant, forfatteren til »Zarine« og »Einar Tambeskjelver«. Han var ogsaa mageløs. Han er endnu en varm forsvarer af den gamle, orthodokse

kristendom, der nu næsten er forsvunden hernede. Men han taler med ild og kraft og er frygtløs som en af de gamle profeter. Hans udlægninger af teksten vare baade originale og pikante. Hans vældige røst bragte kirkemurene til at dirre, og det gnistrede formelig af hans øine. Hans prædikener har ogsaa vakt fortjent opsigt. I bladet »Dagen« stod der i dag: »Hans prædikener udmærke sig ved genialitet, ved en rhetorisk vid og en mimisk deklamation, hvortil personer, der dog har hørt Herder, Reinhard og Sintenis, ikke kjender lige«[30]. Norge, vær stolt af din søn!

En dag som den igaar vil staa som en mærkedag i mit liv. »Det norske selskab« har gjort et lag for Johan Nordal Brun som en af den gamle garde. For saa meget som muligt at gjøre sammenkomsten lig en af de gamle kvelde, holdt man til i det gamle lokale hos vor elskelige fostermor madam Juel i Sværtegaden. Man havde forsøgt at skure væggene og at lade vinduerne staa aabne hele dagen for at faa lidt mindre tobaks- og punselugt — dog til liden nytte, værelset var formeget baade indtrukket og inddrukket. Ellers var den eneste stas, som var gjort, den, at præsidentens stol, der i aften skulde være hædersgjestens, var kranset. Paa bordet tronede den gamle, minderige stentøis-punsebolle, og selskabets berømte versprotokol laa opslagen ved dens side. Kl. 7 vare gjesterne samlede, og ansigter dukkede op, man ellers ikke var vant til at se de almindelige klubaftener. Der var af den gamle garde: Jochum Wibe med sin vittige og hvasse tunge samt hans broder Nils, vor ægte trønder Meldahl, den ærværdige og almenhædrede H. L. Wexels. Der var

den nygterne, men altid elskværdigt spøgende Thomas Christopher Bruun, hvis hjerte var bedre end hans ofte kaade mund. Der var Krabbe, von Hadeln, den venneblide Meincke. Der var den ualmindeligt udrustede Arne German; der var revolutionens ægte søn Jonas Rein, der var de trofaste Bernhofter, H. Colbjørnsen, Borelay, Cl. Hornemann, Møhl, den eiegode pastor Coldevin — ja hvem kan opregne dem alle. Der kom selskabets erklærede yndling, skjønt han var dansk, Knud Lyne Rahbek med sin uudtømmelige visepose[31].

Da hædersgjesten viste sig udenfor vinduerne, blev døren slaaet paa vidt gab, og »for Norge, kjæmpers fødeland« bruste ham imøde. Under sangen blev han snarere omfavnet og baaret end ledet hen til hæderspladsen af de gamle venner. Ved synet af dette gamle, røgede, minderige rum, de kjære, kjendte ansigter, han ikke havde seet paa saa mange aar, ved klangen af denne hans egen stærke slagsang, der før havde fordrevet ham fra Kjøbenhavn, saa jeg det bævrede om Nordal Bruns mund, og der trillede taarer ned over de brede, stærke kinder. Han reiste sig op i sin stol og talte saaledes: »Mine kjære gamle og unge venner! I maa bære over med mig, om denne stund med alle dens rige, uforglemmelige minder overvælder mig. Thi der drager forbi mit øie i dette øieblik syner, der er vidt forskjellige fra de, som ellers daglig møder mig derhjemme, hvor det kun gjælder vekselkurs og sildelage, fragter og klipfisk og rundfisk. Det er hele min ungdoms glade studenterliv, det er min literære strid, før jeg endnu havde sat forkyndelsen af Herrens ord som mit høieste livsmaal, det er den glade, sorgløse hvile her inden disse fire kjære vægge, hvor Komus og Jokus sammen med gratierne og de 9

huldgudinder har opslaaet deres paulun. (Bravo, hør!) I har mødt mig med min sang, hvori mit nordmands-hjerte taler frimodigt som de gamle fædre, den sang, der saa uværdigen er bleven misforstaaet og forfulgt[32]), ligesom min Einar blev det hernede. Thi det kan jeg vidne for Gud og mennesker, at hans høitelskede majestæt har ikke i begge sine lande noget trofastere undersaatshjerte end det, som banker i mit bryst. Jeg ved med mig selv, at min smule politik 1792 var den samme som 1772. Jeg skrev »Einar« som monarkiets og den sande friheds ven og vilde dermed antænde en lystild i stille veir uden fare, hvorved den kolde patriotisme kunde opglødes[33]). Men da saa hovederne i 1792 blev altfor fulde af statsomvæltningstanker og prisede republikkens ene saliggjørende evangelium, da skrev jeg »Republikken paa øen«, hvorved jeg haaber grundig at have kureret mine medborgere fra den syge[34]). Undskyld, mine venner, at jeg kommer med dette her i aften, men det var mig en trang nu, førstegang jeg paa lang tid atter er samlet med aandsfrænder, at faa udøst mit hjerte og frigjort mig fra de bagtalelser, der lig orme snor sig om mig i dette Babel. Det var mig en trang at faa bevidne, at troskab og kjærlighed til fædrelandet er hos os nordmænd det samme. I en naturlig forstand er Norge vort fædreland, i en borgerlig er baade Danmark og Norge det. Trues Holsten af fiender, saa er Holsten nordmænds fædreland, og nordmænd Danmarks mur. (Ja! ja!) Vi anser os norske og danske som brødre, kongen som fader. At vi klager, naar vi lider, er monarkens vilje; vi tror om os selv, at vi stedse er hans børn, aldrig hans slaver. For nordmænd er det ord konge en helligdom, menederi

en uhørt skjændsel og utaknemlighed et uhyre[35]. (Bravo! hør ham!)

Ja, norske mænd og brødre! vi har en helligdom der imellem vore skaldede klipper, som borger til evige tider for nordmands trofasthed mod sit kongehus, en helligdom, som frække hænder og kortsynede hoveder har søgt at fravriste os, noget, som skal bekomme den Esaus afkom, der vil sælge sin førstefødselsret, ilde[36]. Denne helligdom er den norske odelsret. Man har sagt os, at vi har mistet vor adel. Men er da ikke hver odelsmand i sin bondedragt en slags adelsmand. Hvo, som nægter dette, kjender ikke vort folks nationalaand. Nei, odelsretten virker lige indtil paa husmandens søn. Ikke den pavelige stol glimrer saameget i kardinalens øie, som en odelsgaard i hans. Er drengen rask, danner han sig til alle manddoms bedrifter. Naar ingen er mere ædru, flittig og stærk til at arbeide, ingen mere hændig til kunster, ingen i nordmands ridderspil, at rende paa ski og skyde med rifle, mere øvet end han, saa tør han haabe, skjønt det holder haardt, at odelsmands datter turde værdige ham sin ømme opmærksomhed. Og netop fordi vi elsker vor odelsret som vort kjæreste eie, netop derfor værner vi og om vort kongehus til vor sidste blodsdraabe; thi den danske regjerings grund-konstitution er for det meste den selvsamme som Norges odelsret. Om en uberettiget sidelinie eller en mægtig erobrer, som Gud forbyde! opsteg paa dansk trone, og jeg fandt rigets retmæssige arving, jeg vilde i Norge, hvor odelsret havde dannet tænkemaaden, egge menige mænd til oprør mod den usurpator, som havde fortrængt vor odelsbaarne herre. Landsmænd! vilde jeg sige, I, det gamle Norges odelsmænd! Den, der trænger ind i Norges odelsret, vil snart fortrænge bønder fra

deres. Bort med ham, om I elsker eders fødeland, eders herligheder i landet, eders frihed og odel. Men her er manden, her er et friskt skud af den rette stamme, under hvis skygge Norge saa længe, saa hyggelig har hvilet. Denne prins har samme ret til Norges rige, som du, min landsmand, til odelsgaard. Han tog det ikke med sværd, han kjøbte det ikke for guld, han vandt det ikke ved rænker. Han fik riget i arv efter fædrene. Frem alle odelsmænd! Sværd i belte og rifle i haand og mod i brystet. Vor sag er god; indsætter den odelsbaarne i de rettigheder, hvortil fødselen og rigets grundlov giver ham den hæderligste adkomst. Saa vilde jeg tale, og jeg er vis paa, at hver odelsmand i det ringeste skulde vove liv og blod for ikke at beherskes af en uberettiget[37]). Og netop fordi denne kjærlighedens flamme til vort allernaadigste kongehus brænder ren og stærk i mit, som i hver nordmands bryst, vil jeg som tak for denne hyldest, I har vist mig, svare paa ægte nordmands vis med et: Leve for vort elskede kongehus! Det leve!« Ni kraftige hurraer bruste nu gjennem salen, og derpaa istemte vi alle Hjorts kongesang:

Af ærlig Troskab i mandigt Bryst
vi Nordens Sønner med Føie bramme,
vi lyde Kongen med villig Lyst,
og høit vi elske hans ædle Stamme,
vor Christians Høitid en Fest os byder,
og Hæderssangen fra Hjertet flyder
for Kongens Æt.

Vi takke Kongen med Jubelfryd
for stille Glæder i Fredens Skygge,
og cimbrisk Kjækhed og Borgerdyd
skal ham og os imod Vold betrygge.

Din Daad, Kong Christian! sig selv belønner,
men høit den hædres af Nordens Sønner
med skjønsom Barm.

Dig, kjække *Friderik*, Landets Haab,
vor Friheds Værn og vort Riges Støtte,
dig signe Tusenders Fryderaab
fra Kongestaden til Bondens Hytte,
følg Dydens Bane med mandig Iver,
da Brødres Velfærd din Hæder bliver,
din Idræts Løn.

Derpaa løftede Jochum Wibe sit punseglas og sagde: »Mine elskelige venner! det er jo et ubedrageligt tegn paa, at man blir gammel, at man klager over nutiden og taler priseligen om de gode, gamle dage. Men naar jeg i aften atter ser denne kjendte og kjære skikkelse, vor hædersgjest, med hvem jeg har tømt saa mangt et glas i denne stue, og som nu har udvidet sin krop betydeligt siden sidst for at forsvare sin prestelige værdighed«.

Her faldt Thomas Christopher Bruun ind med sangen:

»Ærværdig nok er lange Kjol
med samt guldnæbbet Krave,
men er den skabt til Prækestol,
som haver ingen Mave?«[38]

»Se saa«, fortsatte Wibe, »nu begynder Bruun at trække tappen af visetønden som i gamle dage — nu maa I belave jer paa, at min tale kommer til at vare en time, men saa drikker vi for hvert vers. Jeg kommer tilbage til, hvor jeg slap — naar jeg har hørt de salvelsens og visdommens ord, der alt har strømmet over hans læber, ord, der sjelden

høres her imellem os, hvor striden og politikken er banlyst, og vrøvlet har opslaaet sin trone —«.

Her afbrød atter T. C. Bruun:

»Vort Maaltid ingen maa afbryde
med Tvist om Herremand og Jyde,
den nye Pasquil og Politik,
er det ei nok, at vore Dage
er skabt til Arbeid og til Plage,
vor Aften er til Ro og Drik«. —

»Disse vor hædersgjests ord, mine venner, der mindede mig om Sverres lur og om fossen, der skummer hvid nedover de norske fjeldes styrtninger (bravo!) da — ja da stiger hine dage atter frem for min aand, da vort selskab stod i sin ungdoms friskhed, da Ove Gjerløw Meyer presiderede og trumfede i bordet for et norskt universitet, der synes at overgaa hin sagahelt Vølsung i vanskelighed for at fødes, idet han tilbragte 6 aar i moders liv, men vort universitet alt har tilbragt over 30 aar i samme ubekvemme stilling og endnu ikke har fundet den forløsende jordemoder (latter og hør ham!) — da han, »som gik sine støvlehæle skjæve« [39]), endnu sad her med sit uforlignelige smil og kvad Pilen Palens vise [40]) til gammen for alle, undtagen for vor kjære Pilen Palen selv, da vor finttænkende Fasting endnu sleb sine epigrammatiske dolke —«. Her faldt atter T. C. Bruun ind og istemte, snart ledsaget af de andre:

»Efter mine ringe Evner
— jeg beskeden saa dem nævner —
jeg ei rettere kan se
end at den, som gider le,
bør imellemstunder drikke —
Wessel, Meyer, Fasting — ikke?« [41])

— »da«, fortsatte Wibe, »vor kjære Claus[42]), som nu svaler sig under Hornelens skygge, tryllede vore klipper og fosse frem her paa slettelandet, og vor evig unge Zetlitz dryssede glædens blomster over vore bægere, da min henfarne broder søgte i dette sit asyl at udfinde det arcanum: »at være lykkelig lykke! uden dig!« og endnu prøvede natvægternes taalmodighed[43]) — —«

Atter igjen begyndte T. C. Bruun at istemme:

»Kun, Glutter, Eders Rosenbaand
til sidste Gisp vi villig bære,
omsvævede af *Wibes* Aand
vi sværge med opløftet Haand
at værne kjækt om Kjønnets Ære;
thi Held vor Kreds! vor blide Kreds!
»O Elskov! Dig vi hylde«;
»ene du kan vort Bryst med Olympens Sødhed fylde«.

Og Arne German fortsatte:

»Thi lader os, Venner, i Sandsernes Vaar,
mens Sjælen hver Følelse aabnere staar,
tro følge vor *Wibes* elskværdige Skikke
at spøge og kysse og synge og drikke,
Naturen i Vuggen os vinker til Fryd,
klink Broder og nyd!«[44])

Vi klinkede og drak, og Wibe fortsatte: »ja, da vi havde vor kjære hædersgjest baade som plaster paa vor vantro Thomas's ugudelige mund (Bruun lo, og vi andre istemte) og som den, der lig en Tyrtæus sang vort nordmandshjerte op i vor barm, saa vi havde maattet være af sten, om vi ei havde følt, at vi elskede gamle Norge mest af alle lande. (Ja, ja, bravo!) Ja, dette var den gode, gamle tid,

som jeg i aften saa levende mindes. Nu, mine venner, er vi gledne ind i tamhedens havn. Ewaldianer og Wesselianer sidder fredeligt sammen paa bænken og gnugger sine hoveder i hop; vi har ingen ting at slaas om, ikke en Klopstocks[45]) stokfisk, ja ikke en gang en tronfølge i Sidon[46]) (Latter). Vi hænger vemodige, som fluer om vinteren, rundt den evig unge og evig rindende punsebolle, lullet i drømme om den svundne storhed. Vi har intet struenseesk ministerium, der kan foretage omvæltninger og bringe nyt liv i de forfaldne affærer. — Jo vi har! Hvergang en af de gamle gutter kommer herned igjen, da blæser der en frisk sommervind over vort søvnige selskab. Fluerne vaagner og begynder at krybe om, hjerterne opglødes, tungerne løsnes, ordet strømmer varmt som madam Juels puns, og vi bliver atter de gamle, sorgløse børn som før. Det er derfor, mine venner, jeg vil bede jer med mig tømme et bæger for vor ærede hædersgjest, der fører med sig aanden fra »det norske selskabs« bedste dage, og haabe, at I ved at lade prestekjoler og professorfrakker, embedsmandskraver og kammerherrenøgler blive hjemme, ved at slaa tappen af tønden og være lystige, ville vise, at hvor gammel man blir, blir man dog aldrig for gammel til at være menneske«.

Et jubelraab hilsede taleren, Wibe klinkede med Johan Nordal Brun, og nu trængte vi os alle om ham leende og klinkende. »Og saa, mine venner, vor Johan Wibes herlige velkomstsang!« raabte Nordal Brun. Og hermed stemte han op med sin vældige, malmfulde røst følgende vise:

»Vi, elskte Venner, ere glade
og spilde ikke med at hade

vort Liv, saa kort til Kjærlighed!
Vort Attraa er i Ungdoms Dage
at være muntre og behage,
og vores Lov er Ærlighed.

Den skal sig ei blandt os fornøie,
som med Skinhellighed i Øie
i Hjertet nedrig Falskhed bær;
for hvo sin Ære ei forsvarer
og glemme kan sin Ven i Farer
ei Adgang til vort Selskab er.

Her kan du sande Venner finde,
hvis du dig ønsker dem at vinde,
hvis fælles Ære er dit Maal.
Lad i dit Glas da Druen springe,
høit mod din Nabos Glas det klinge,
og drik Det norske Selskabs Skaal«.

Piberne blev tændte, brorskaale tømte; vi rykkede tættere sammen, og nu begyndte anekdoterne fra selskabets gamle dage atter at gjøre sin runde, alt fra den, da Wessel, pyntet med paryk og sirligt opstudset i laante sorte silkebukser, blev sendt op til ministeren Guldberg for at forsøge sin lykke, men overvældet af sit eget latterlige udseende stak parykken i lommen og sagde til ministeren: »Giv mig saa en pris tobak, fa'r«, og til den, da han blev befunden en nat støttet op imod en husvæg med sin fremstrakte gadedørsnøgle i haanden, og paa vægterens forespørgsel, hvad han bestilte, svarede: »Jo ser han, alle huse gaar rundt, og derfor vil jeg vente, til mit ogsaa kommer spadserende, saa vil jeg med et stikke gadedørsnøglen i«. Taler og sange, latter og vittigheder tumlede snart mellem hverandre.

»Og nu, Rahbek — Rahbek frem!« lød det fra flere.

»Hvor er Ven Rahbek dog i Aften?
Han stikker for dybt i Druesaften!«

begyndte Arne German at synge. Endelig viste Rahbek sig med sit godmodige, koselige ansigt og sit struttende, røde haar, der har givet vor Pram anledning til den vittighed, at han ligner en antændt fakkel. »Det er ingen let sag«, begyndte han med sin løierlige fistelstemme, »for en dansk bøg at staa lige paa sine ben, paa denne jordskjælvets aften, hvor alle disse norske klipper bæve og true med at vælte sig over en, og derfor er det nødvendigt at fugte jorden tilstrækkelig omkring rødderne, at de kan faa kraft til at staa, skjønt I ved jo, det ellers ikke er min maade«. Hermed tømte han sit glas og rakte det frem for at faa det fyldt paa nyt. »Det var det jeg vilde sige, mine venner, at vi lever dog i en herlig tid. Livet er dog skjønt, at vi faar lov saaledes til at sidde i en broderlig kreds, norske og danske, og udøse vore hjerter for hverandre og føle venskabets ømme baand omslynge vore sjæle, og store tanker at løfte os. Held os, lænkerne er affaldne, *frihedens* rensende vind har blæst ind over vore aandelig tørre egne der fra det store Frankrige, *lighedens* varme sol har optøet vore hjerter, saa vi skuer mennesket under den mest pjaltede kjortel, og *broderskabets* hulde tanke har ladet os række haanden ned til de smaa og arme for at løfte dem op til os. Ja, jeg istemmer af fuldt hjerte med vor herlige P. A. Heiberg« — og nu sang han uden spor af stemme, omtrent som man synger et vægtervers —:

»For ret os ved Jorden at fryde
vi skabtes til Frihed af Gud,
fornuftige Love vi lyde
men ingens vilkaarlige Bud.
Held os! Held os!
naar dig ædle Frihed vi have.
Lyd høit vor Sang
hvert Baand og hver Lænke til Trods!
Himmelske *Frihed*, Skaberens Gave,
kom! o kom! byg din Trone blandt os.

Naturen os dannede lige,
og Adel er ikkun en Lyd,
ja ene bør Mennesket vige
for høiere Kundskab og Dyd.
Held os! Held os!
naar Fødsel ei mer os skal trykke!
Lyd høit vor Sang
al Stolthed og Dumhed til Trods!
Hellige *Lighed*, Menneskets Smykke
kom og opreis din Trone blandt os!

For Sorger og Kummer at lindre
steg Venskab af Himmelen ned,
vi følte Bekymringer mindre,
saa tidt som en Ven med os led.
Held os! Held os!
Her Venskab var altid tilstede!
Lyd høit vor Sang
hver avindsyg Nidding til Trods!
Salige *Venskab*, Jorderigs Glæde,
bliv og grundfæst din Trone blandt os«.

I det samme bankede det haardt paa døren, og ind traadte en kongelig lakei i fuldt liberi med et brev i haanden. Rahbek havde nær sluppet glasset i gulvet, saa forfjamset blev han. »Und-

skyld, mine herrer«, sagde lakeien og begyndte at hoste af tobaksrøgen. »Jeg har et brev at bringe hr. pastor Brun fra kancelliet. Jeg har forgjæves søgt ham i hans logis, man viste mig herned, og da han skal reise i morgen, og det var nødvendigt, saa —«

Nordal Brun havde reist sig, tog brevet ud af lakeiens haand, rev det op og fløi det igjennem.

»Fortsæt, fortsæt du Rahbek!« lød det rundtom, mens man lænede sig tilbage paa stoleryggen.

»Ja, hvor var det, jeg slap«, stammede Rahbek halvt forlegen.

»Du priste Voltaire og revolutionen!« raabte en.

»Du vilde afskaffe kongemagten!« raabte en anden.

»Du ønskede tilbage de Struenseeske reformer!« faldt en tredie skadefro ind.

Rahbek blev blussende rød i ansigtet, han bukkede sig, uden at han vidste det selv, henimod den kongelige lakei og udbrød: »I behager at skjemte, mine herrer, paa jer vante vis. Altsaa, hvad jeg vilde have sagt, lykkeligt det land, der har en styrelse, som lader alle disse frihedens goder, jeg har lovprist, tilflyde borgerne rigeligen, uden at den lovlige orden forstyrres; lykkeligt det land, der har en landsfader som vor herlige Kristian og Fredrik, hvem Herren har udrustet med en visdomsaand, der skuer klart tidens krav, og med et hjerte, der kun lever og aander for brødrerigernes vel, og som nylig saa naadigen har bevist, hvorledes de fattige og fortrykte ligger ham paa hjerte, ved at løse bonden fra hans trældom«[47]).

I det samme saa Nordal Brun op fra brevet. »Det er godt«, sagde han bare kort.

»Intet svar?« spurgte lakeien. — »Nei« — og lakeien gled bukkende ud igjennem døraabningen.

»Der frelste du professorposten, Rahbek«, sagde Nils Wibe.

»Gratulerer, gratulerer!« lød det fra alle kanter.

»I er nogle skarnsmennesker!« raabte Rahbek igjen — »jo I kunde sat mig i en net forlegenhed«.

»Men hvor blev saa konklusionen?« raabte Meldahl.

»Ja, det var sandt, skaalen«, sagde Arne German.

»Hørte I ikke, det var for frihed, lighed — og enevælde«, sagde Jonas Rein lidt bittert.

»Ikke saa ganske, ven Rein«, svarede Rahbek godmodigt. »Thi, hvad jeg vilde have sagt, er der ikke til alle disse reformer knyttet nordmænds navn? (Bravo, bravo! begyndte nordmændene at raabe). Jeg vil ikke nævne en Holberg, en Tullin, en Wessel, en Pram, jeg vil bare nævne det navn, som nu er bleven hver ædelttænkende dansk borger dyrebart, bondesagens aand og tunge, *Chr. Colbjørnsen*, ham med sin Gracchus' ild, sit mirabeauske vid, sin Demosthenes' veltalenhed, sin mangesidige sagkyndighed, sin nordmandsiver for frihed og ret«[48]. (Bravo, bravo! Hurra!)

»Men hvad gaar der af ven Brun?« faldt Jochum Wibe ind, »han falder i staver over sit brev. Har hans landsfaderlige øie ikke hvilet saa naadigt paa dig, som ven Rahbek formente?«

Johan Nordal Brun var traadt hen til bordet. Han pressede læberne sammen, øinene funklede, han smed brevet paa gulvet og slog næven i bordet, saa glassene dirrede. »Det er — skam ta' mig — for galt!« raabte han.

»Fanden annamme mig! havde han sagt, var han ugudelig som jeg«, faldt T. C. Bruun ind.

»Hjelp hjorden, ulven er kommen mellem den!«

raabte Arne German og holdt armene værnende om alle glassene.

»Der har jeg slidt trapperne til hans exellence, som en anden nar, sat penge til, som skal opspares ved bøn og faste, bukket og hørt prinselige forjættelser, og hvad kommer ud af det hele? Istedetfor *udnævnelse* til sukcederende stiftsprovst, faar jeg kancelliets skriftlige *løfte*, og saa er kancelliet kanske baade død og begraven, før min gamle hædersmand derhjemme piller af«.

»Loven er ærlig, men holden besværlig«, begyndte Arne German at synge.

»Jeg prædiker og har fuldt hus«, fortsatte Nordal Brun, »jeg gjør vers, og man roser dem, er i selskab, og man fordrager mig, taler med damerne og finder dem bevaagne. Alle mennesker tænker: nu er han i havnen. Jo men, kriegst du pæren, Zakarias?«[49]).

»Er det ikke det, jeg altid har sagt«, faldt Rahbek ind, »at Det norske selskab har det underhaanden med en vis magnat, at intet af dets medlemmer maa blive fordelagtigere befordret, end at man kan være vis paa, at han om faa aar atter maa komme herned for at søge om bedre kaar[50]). Altsaa paa snarligt gjensyn, ven Brun!«

»Ja, paa snarligt gjensyn!« lød det fra alle kanter, og nu blev der atter klinken og latter og raaben over al beskrivelse.

»Og dog, mine venner«, lød atter Bruns vældige røst over larmen, »det hører nu til vor norske laksenatur at like sig bedst mod strømmen. (Bravo!) Uagtet jeg maa takke Gud med alle mine læ- og bramseil, om jeg kan beholde det, jeg har opseilet og kommer til at seile adskillige bankosedler agterud underveis, saa lider jeg dog ikke skibbrud paa min sjæls munterhed. Og min reise

har ikke været forgjæves; thi jeg har trykket hænder med mine gamle og lært at kjende en del nye venner, hvis erindring og savn vil længe saare mit tossede hjerte, samt set en del skjønne situationer, som man har møie for at glemme mellem syv skaldede bjerge[51]. Han rakte begge sine hænder til brødrene Wibe, som trykkede dem hjerteligt.

Da reiste T. C. Bruun[52] sig og begjærede ordet: »Uagtet jeg ikke, som vor ærede hædersgjest, kan gjøre mig haab om hinsides at sidde paa en guldsky i bare skjorte og blæse paa trompet, og uagtet jeg hvert øieblik kan vente ham anbragt som et plaster paa min syndige mund — (»Han er uforbederlig«, faldt Nordal Brun ind og rystede leende paa hovedet), »saa vil jeg dog«, fortsatte T. C. Bruun, »foreslaa, at vi drukner ven Bruns bekymringer og synger ham en trøstesang, og da vil jeg minde om disse uskyldige vers, som jeg har paa min skyldige samvittighed:

Evan neddysser Bekymringers Sukke,
man ei for ham, som for Brandt, sig maa bukke,
skjønt du ei altid blandt Roserne hviler,
han dog eens venlig dig stedse tilsmiler,
vær da i Aften lyksalig og nyd
Livets saa hastig henilende Fryd.

Nægter dig Skjæbnen i tugtige Arme
endnu din elskende Pige at varme,
Evan forkorter de langsomme Dage,
la'r dig i Indbildning Sødheden smage,
saa vær i Aften lyksalig og nyd
Livets saa hastig henilende Fryd.

Den fryd, som jeg omtalte i dette tugtige vers, mine venner, har skjæbnen ikke nægtet ven Brun.

Som I vel ved, sidder der hjemme i Bergen en Penelope (ikke saa gammel som Homers bekjendte) og venter paa ham, og han kan lægge mangt et haandfast pant i rette paa, at han har opfyldt menneskets bestemmelse at fylde jorden. Skulde vi ikke erindre hans hustru og børn!«

»Ja, mine søde smaa og min prægtige Ingeborg«, raabte Nordal Brun med straalende øine, mens han holdt paa at klinke rundt, »hvor jeg skal kysse og kysses og favne og favnes, naar jeg kommer hjem«.

»Og saa faar vi med det samme »gutter og glutter««, raabte Arne German. »Kom, nu tager vi hverandre i hænderne og saa rundt bordet«. Alle fattede vi hverandres hænder, og dansende rundt sang Arne German som forsanger, mens vi istemte omkvædene:

»Der, Brødre, Puns i Bollen er,
Leve de muntre Gutter!
Hver tænke sig den, han har kjær,
Leve de kjælne Glutter!
Piger og Venner fal la, la,
Venner og Piger hop sa, sa,
Venner og Piger leve!

Skjænk Ædling i hver Broders Glas,
Leve de muntre Gutter!
Se saa, nu er det ret tilpas,
Leve de kjælne Glutter!
Piger og Venner o. s. v.

Ræk, Broder, mig din Vennehaand,
Leve de muntre Gutter!
Vi knytte evig Huldskabs Baand,
Leve de kjælne Glutter!
Piger og Venner o. s. v.

Modtag det Glas, jeg rækker dig,
Leve de muntre Gutter!
Bliv som jeg ønsker lykkelig,
Leve de kjælne Glutter!
Piger og Venner o. s. v.

Det er en Skjænk af Druens Gud,
Leve de muntre Gutter!
Tøm det paa Livets Glæder ud,
Leve de kjælne Glutter!
Piger og Venner o. s. v.

Tak, Broder, du har gjort Besked,
Leve de muntre Gutter!
Til fuldt Bevis vend Randen ned,
Leve de kjælne Glutter!
Piger og Venner o. s. v.

Byd nu din næste Broder dit,
Leve de muntre Gutter!
Hver efter Raden tømmer sit,
Leve de kjælne Glutter!
Piger og Venner o. s. v.

Saa sidde tit om dette Bord,
Tvillingerigets Gutter!
Og synge høit i Venne-Kor:
Leve de kjælne Glutter!
Venskab og Elskov fal la, la,
Elskov og Venskab hop sa, sa,
Elskov og Venskab leve!«[59]

Stemningen blev mere og mere belivet, man omfavnede hverandre, og anekdoterne fik et saftigere tilsnit. Da reiste Jochum sig og slog til lyd paa glasset. »Jeg har et forslag, mine venner«, begyndte han. »Vi har tømt et og mange bægere for fader Evan og de kjælne glutter, som det sig

hør og bør i en forsamling som denne, men der er et kvindeligt individ, der vel ikke længer kan regnes til de kjælne glutter, men som dog er elsket af os alle mere end nogen af dem kanske, og det er vor elskelige fostermoder, madame Juel«. Et glædeshyl hilsede dette navn, og det varede en stund, før Wibe fik fortsætte: »Jeg synes, det vilde være ubodelig skade for denne aften som for vor ærede hædersgjest, om ikke hendes ansigt skulde lyse over os, og derfor tillader jeg mig at foreslaa, at der udvælges en komité, som med listelige og fagre ord skal lokke hende ned til os«.

»Ja, ja — men er hun hjemme?« raabtes der.

»Hun har været ude, men jeg har hørt hendes listende fodtrin stjæle sig op trappen, og maaske hviler hun alt i Morphei arme«.

»Komité vælges øieblikkelig. Jeg foreslaar Jochum og Nils Wibe samt Rein og Bernhofterne«, raabte Meldahl.

»Maa jeg bede om at faa hendes landsmand Knud Lyne Rahbek, repræsenterende det danske element, samt pastor Coldevin; thi vi trænger Guds velsignelse med paa veien«, sagde Jochum Wibe.

Der blev latter, og Wibes forslag blev antaget med akklamation. Snart var komiteen, bestaaende af de to Wiber, Rahbek og Coldevin, paa veien op trappen og stod om en stund ydmygt bankende paa madame Juels sengekammerdør.

»Hvem er det? hvad er paa færde?« hørte man en forskrækket kvindestemme indenfra.

»Madame Juel!« begyndte Jochum Wibe udenfor med smeltende røst.

»Hvad? er der ild i røret?« afbrød stemmen.

»Ingenlunde, madame Juel, vær blot ganske rolig«, fortsatte Wibe; »men her staar en skare ydmyge supplikanter —«

»Er I gale? jeg ligger«, afbrød stemmen.

»Ydmyge supplikanter«, fortsatte Wibe, »opsendt fra vort selskab, der paa denne glade aften forsikkrer, ikke at kunne faa nattefred, hvis ikke Eders elskelige ansigt vil skinne mellem os, kredensende vort bæger«.

»Men I hører jo, jeg ligger, mennesker!«

»Madame Juel! elskelige madame Juel! vend ikke Eders øre i vrede fra os«, fortsatte Wibe, »vi fordrer ikke fuldt toilette — blot — blot — saa passe. Madame Juel, det er Eders landsmand, den ædle Knud Lyne Rahbek, valgt professor ved vort universitet, og pastor Coldevin — tænk den stilfærdige, pene pastor Coldevin, som staar her i den kolde træk, ventende paa — ikke at indlades — gudbevares — bliv ikke bange, madame Juel, men —«

Man hørte en hjertelig latter indenfra, og stemmen raabte igjen: »Aa, I er nogle galninger, jeg faar vel komme da«. En liden stund efter aabnedes døren, og madame Juel viste sig i hvidt skjørt og tøfler, en snehvid nattrøie og en kappe paa hovedet.

»O, madame Juel, De er en engel!« udbrød Wibe ved synet, »tillader De nu, at Deres beundreres stærke arme løfter Dem fra jorden, at De ikke skal støde Deres fod paa nogen sten«. Og før madamen fik tid til at svare, tronede hun alt paa guldstol paa de to brødre Wibes arme. Tre spark paa døren tilkjendegav den lykkelige atterkomst, dørene reves op, og under umaadeligt jubelraab blev madame Juel baaren ind i salen og rundt bordet, mens man overalt gav plads, rev stolene til side og sluttede sig to og to i procession bagefter guldstolen, syngende:

Og dette skal være Madam Juel sin Skaal,
Hurra!
Og dette skal være Madam Juel sin Skaal,
Hurra!
Og Skam for den, som ikke
Madam Juel sin Skaal vil drikke.
Hurra! Hurra!
Den Skaal var bra!
Hurra!

Efter endt rundgang sattes madame Juel, som den hele tid havde siddet leende og rystet paa hovedet, ned i præsidentstolen, og ordføreren, Jochum Wibe, tog atter ordet:

»Mine vènner og brødre!

Ligervis som man i det galne Frankrige satte fornuftens gudinde i høisædet og viste hende hyldest, saaledes har vi, det norske gale selskab, nu placeret i høisædet vor fornuft, selskabets gode genius, hun, der med sin haand, sin mund, sit hjerte og sine penge saa ofte har hjulpet os uværdige op af skarnet, hun, der lig hin visdommens snehvide fugl lyser her for os med sit ærværdige ansigt — kort sagt — madame Juel i Sværtegaden. Et leve for hende, mine herrer!«

Et nifoldigt hurra af kraftige, begeistrede struber gav svar, saa madame Juel maatte tysse paa os som paa en flok ustyrlige børn.

»Er I gaaet fra forstanden? vil I have natvægteren paa besøg? Forresten mange tak! Ja ja, børn, mor Jer godt, men gaa nu ikke for sent i seng og riv ikke taget ned over hovedet paa os, skal De have tak. Og saa godnat! — Nei tak, jeg gaar helst«, lagde hun til, da hendes to heste alt havde spændt sig selv for vognen.

»Og saa madame Juels yndlingssang: »Fryd

dig ved livet«, raabte Rahbek. Vi istemte den allesammen staaende i den aabne dør, saalænge et glimt af madame Juel viste sig. — —

Hvad der videre hændte hin mindeværdige aften, har jeg intet klart begreb om, uden at jeg synes at huske, at natvægteren bankede paa væggen med sin stav, og at et glas puns blev rakt ud til ham gjennem vinduet.

Men jeg vaagnede dog næste morgen, mærkelig nok i min seng, med en vis ubehagelig fornemmelse af bankende tømmermænd og en uimodstaaelig lyst til salt sild.

Høsten 1797.

Jeg har faaet et sørgebudskab hjemmefra: gamle fa'r Auen er død. Han havde talt om mig i det sidste. Skipperen, som bragte budet, havde med til mig den medalje, han havde faaet af franskmanden. Stakkels fa'r Auen, han var en trofast, ærlig sjæl, som brændte af kjærlighed til alt det simple og foragtede. Det er af det raastof, vor frihed kommer til at bygges, hvis vi nogensinde opnaar en »national-konstitution«, som han drømte om. Havde vi bare mange slige!

Sommeren 1798.

Jeg har endelig truffet Malte Conrad Bruun, forfatteren til »Aristokraternes katekismus«. Han har opholdt sig $1^1/_2$ aar paa øen Hveen i frivillig landflygtighed, men har nu atter vovet sig i løvens gab. Jeg traf ham paa Neergaards kaffehus, hvor flere af »de radikale« kommer, men som ikke skal være ganske trygt for politi-spioner. En ven af ham præsenterede mig. Jeg havde nok hørt tale om, at denne vor Danton slet ikke skulde se forfærdelig ud, men noget saa spædt og jomfrueligt

havde jeg ikke tænkt mig. Intet under, at hans venner kaldte ham »jomfru Bruun«. Vi kom snart i livlig samtale, naturligvis om den franske og europæiske politik, som nu fylder alle dannede mænds sind. Han mærkede snart en aandsfrænde, saa han blev meget livlig. Han foreslog en tur gjennem byen, og vi gik da sammen. Paa vor vei kom vi forbi flere af stormændenes paladser; der stod fuldt af velklædte folk udenfor og ventede ved flere af dem. »Se nu paa det der«, sagde Malte Bruun, »er nu ikke det oprørende?« »Hvilket?« spurgte jeg ganske naivt. »De arme trælle der, mellem hvilke De og maa staa, hvis De nogensinde vil have et embede. Det er den eneste sikre vei til forfremmelse. Duelighed, frisind, talenter — det spørges ikke om, — nei, meningsløshed, dumhed, idiotisme — det er vei til lykken«. Han gik en stund taus, saa sagde han: »Her blir ikke bedre, før adelsvældet knækkes og enevældet med; thi de to institutioner staar som en evig protest mod borgernes lighed i landet. Det er ikke et haar bedre end i Holbergs dage, og De husker vel, hvorledes han blev behandlet. Der har han testamenteret en stor del af sit gods til Sorø akademi. Og hvad gjør saa de høie herrer? De tager imod gaven — gudbevares — og holder et festmaaltid — gudbevares — men hædersgjesten maa sidde for sig selv med de ringere, da han som nybagt baron ikke er værdig at pryde bænk sammen med de raadne, gamle adelsslægter. Og hvad har saa disse kostbare, priviligerede, adelige dyr bragt til landets aandelige kapital? — saagodtsom intet, uden nægte børn og trællesind«.

»Men dette er dog længesiden«, vovede jeg at indvende.

»Vor bedstefa'rs, ja fa'rs tid — er det saa

længe siden? Og tror De, adelen er bedre nu, fordi den benytter vort aarhundredes frihedsideer til at pynte sig med. De koketterer med en smule borgersind og menneskjærlighed, hænger dem som et rødt baand i knaphullet, men lader dog sligt passere, som vi saa for vore øine nu. Den eneste, som for alvor begyndte at rydde op — men han var jo ogsaa borgerlig født — var Struensee. Derfor fik de fornuftigvis hovedet kappet af ham. Hans eftermand, den for sin danskhed saa forroste Guldberg, han, som ikke vilde lade Eder nordmænd eksistere, bekvemmede sig til den betegnende ytring: »Den kritiske materie om bondens trældom maa varsomt vedrøres, da hans aag ikke kan afkastes, uden at staten i alle sine grundvolde maatte bæve«[54]. Og hvorledes har den danske adel kjæmpet for bondefriheden, da det blev alvor? De satte sig imod den alle som en med næb og klør. Det er holstenerne, de fremmede og nordmændene, som skal have æren for at have drevet den sag igjennem. Har ikke saa Heiberg ret i at synge: »Ordener hænger man paa idioter«. Men de ord kostede ham en mulkt af 150 rgd. Vi er saa frie her i Danmark, ser De«.

Jeg havde ingen ting at indvende, jeg var saa altfor enig med ham.

»Saa — nu kan vi gaa ud paa fælleden med det samme — der er mønstring i dag —« sagde Bruun, — »saa kan vi se vort store kongelys«.

Vi gik derud. Det var det sjællandske rytterregiment, som skulde paradere for kongen. Mønstringen var alt i fuld gang, det var svære velvoksne karle, som sad paa hestene. »Nei se mig til den lange satan der paa fløien«, sagde Bruun og pegte, »jeg skal vædde med Dem, at De der har en af Deres landsmænd. Kjender De den

lange karl der?« spurgte han i det samme en af de omkringstaaende.

»Det er »Store Halvard«, den norske kjæmpe«, svarede manden, »han skal være fra Hallingdalen i Norge«.

Manøvren sluttede, befalingsmændene var inde i teltet hos kongen, fik sin ros og videre ordre, og vor opmærksomhed blev da henledet paa vor naadige landsfader, Kristian den syvende. Han sad ved et langt bord i det aabne telt i fuld generalsuniform. Sin trekantede hat havde han paa hovedet. Hans sløve, aandsfraværende øine stirrede mat ud i rummet, underlæben hang slap ned, og den hele sammenfaldne skikkelse maatte vække medlidenhed. Han havde udtalt det ønske, at hver enkelt mand maatte ride forbi ham og udraabe, med det samme de passerede, hvor de var fra. Halvard, fløimanden, var da den første. Han kom ridende i smaatrav, og med det samme han passerede teltet, brølte han med begge sine lungers hele kraft: »Norsk mand!« Kongen skvat op fra stolen, saa den trekantede hat faldt ned paa bordet. Han blev ganske bleg. »Det var da en gyselig stemme, du udstødte, min søn«[55], sagde han stilfærdigt — og saa kom den næste.

»Og det vrag der er det, vi bøier os i støvet for«, hviskede Bruun til mig. »Det er ham, om hvem der skrives nationalsange og til hvem digterne dedicerer sine bøger i de mest spytslikkende udtryk. Der lever endnu folk, som har seet ham i hans unge dage komme ud fra »Støvlekathrine«[56], fulgt af en hujende pøbelflok, indtil militærvagten med honnør tog imod ham ved slottet. Under sine sommerophold paa Hirschholm slog han vinduerne ud i sine og dronningens gemakker, brækkede stole, speile, borde, porcellæn itu og kastede

det i slotsgraven, ja han overheldte dronningens fine hund »Zefyr« med spiritus og stak ild paa den. Og da det ulykkelige dyr laa hylende paa gangen, og en lakei kom og spurgte, hvad man skulde gjøre med den, svarede kongen: »Kast den bort!«[57]). Og istedenfor at putte en saadan mand i galehuset, sætter man ham paa enevoldstronen og lader ham raade for nogle millioner undersaatters ve og vel. Det er en skandale! Og i dette suppedas vedbliver vi at gaa«.

Under denne udgydelse havde vi fortsat vor gang hen til soldaterne, og jeg greb nu anledningen til at hilse paa min landsmand Halvard. Han blev synlig glad ved at møde en norsk mand og var uhyre stolt over det nys forefaldne.

»Saag De, at eg skreik hatten taa kongen?« sa' han. »Han sat der so bleik som ein nauarkilling, og vesalt maal var det i honom, han kvein som ei tita«.

November 1799.

Efterretningen er kommen om den 18de brumaire[58]) (9de novbr.). Altsaa det er, hvad vi gaar imøde. Bonaparte skal være hævnen for septembermordene, for kongens drab, for guillotinens rædsler, for alle udskeielserne, der som onde aander har fulgt den nyvakte frihed i hælene. Det er bagslaget, som kommer, det er atter sabelherredømmet, som skal have sin tid. Hvorlænge? Thi dette voldsomme geni tror jeg ikke paa, han har intet andet maal end mættelsen af sin egen ærgjerrighed. Skal da alle disse begyndelser, som er gjort Europa rundt til oplysningens, til menneskekjærlighedens fremme atter fryse bort som for tidlige spirer om vaaren? alt, hvad jeg har drømt om mit fædrelands fremtid, henveires? thi nu vil aristo-

kratiet, nu vil voldsherredømmet atter reise sit hoved og forsøge at trykke tilbage, hvad de sidste 50 aar har skabt af nyt. Der er ingen, som aner rækkevidden af denne skjæbnesvangre hændelse, men alle gode borgere ryster betænkelig paa hovedet.

Juledag 1799.

Det var det, jeg vidste. Sporene lod ikke længe vente paa sig, selv her i vor ravnekrog. P. A. Heiberg er bleven landsforvist, og hvorfor? fordi han aabent og ærligt har blottet en stormands svaghed. Det var juleaften, tirsdag 24de decbr., at dommen faldt. Det var mod alle regler; thi det har været en usvigelig regel for hof- og stadsretten, at afsige sine domme hver mandag; men man turde ikke afvente mandagen i det nye aar, fordi en ny præsident da skulde indtræde i kancelliet, og derved kanske fordømmelsen over Heiberg forpurres. Mit hjerte bløder ved at nedskrive, at det er en landsmand, og det en af vore kjæreste, som har voldt det, en, der med rette er bleven beundret og betragtet som nationens øiesten og folkets afgud, ham, der har skaffet den danske bonde friheden, Chr. Colbjørnsen. Han er ogsaa bleven beruset af sin anseelse, af sin fremgang. Sagen var den: Colbjørnsen eiede et teglværk ikke langt fra Kjøbenhavn. En kommunikationsvei mellem dette teglværk og en anden liden eiendom var af megen vigtighed for ham; men ulykken var, at denne vei maatte lægges over en ager, der tilhørte kromanden i landsbyen. Istedenfor nu at finde sig til rette med kromanden, begynder Colbjørnsen uden videre at nedlægge stene i ageren paa den andens eiendom uden at spørge om lov. En kromand var en altfor ubetydelig person til at kunne trodse hans

almægtige vilje. Men kromanden var ikke saa føielig; han protesterte, og Colbjørnsen saa sig nødt til at stanse arbeidet. Dette maatte hævnes. En gammel forordning, der forbød krohold i de bondebyer, som ikke ligger ved almindelig landevei, blev opsnuset i arkivet, og paa den blev kromanden dømt af med sit privilegium og livsophold. Dette forhindrede imidlertid ikke Colbjørnsen i snart bagefter, da han savnede denne kro for sine arbeidere paa teglværket, at faa den gamle forordning tilsidesat og faa et specielt kroholdsprivilegium, som han da overlod til en af ham selv valgt person.

Dette var sagen. Alle kjendte den, men ingen vovede at tale høirøstet om den. Da var det P. A. Heiberg vovede at skrive i sin satiriske afhandling, kaldet »Sproggranskning«, som netop kom ud da: »Privilegier, et ord, der er sammensat af de to latinske ord »privantia legibus«.«

Man finder allerede spor til det i Det gamle testamente. Naboth havde et privilegium paa at holde kro i Samaria; Achab fik lyst til dette privilegium, og den skammelige maade, hvorpaa han som mægtig mand erhvervede sig det, kan læses i 1 kong. 21. Af denne historie er der efter sigende skrevet en tragedie, der skal være spillet paa et theater nær ved Kjøbenhavn.

Colbjørnsen blev, som rimelig kan være, rasende. Han turde ikke tage fat paa denne artikel, da den var yderst kompromitterende for ham selv; men saa fandt han nogle andre ting i samme afhandling, hvoraf der passende kunde laves en majestætsforbrydelse, og der blev da lagt an offentlig sag mod Heiberg. Heiberg var sin egen advokat, og hvad mere er, han udgav alle akterne, baade pro og contra, i trykken, hvad der vakte en

rasende opsigt. Ja, det som værre var, han fik fat i akterne fra kromandens sag og udgav ogsaa dem.

Nu svarede Colbjørnsen med at faa udvirket den sørgelige forordning af 27de september mod skrivefrihed. Udgivelsen af akterne i Heibergs sag blev stanset, han selv er nu dømt [59]).

Dette er altsaa, hvad vi har at vente nu i Danmark. Censuren kommer igjen! Hvis nogen er modig og ædel nok til at tale de smaas sag mod de store, der hvor himmelraabende uretfærdighed er gjort imod dem, saa fængsel, proces, landsforvisning. Jeg undres paa, hvad folket vil sige, om dette kan løbe fredelig af. Havde sligt været muligt, hvis vi havde været republik?

20de februar 1800.

Heiberg er reist. Den 7de om aftenen, da han skulde afsted, stod jeg udenfor hans bolig. Skjønt afreisen var holdt saa hemmelig som mulig, var gaden fuld af folk og det velklædte folk. Heiberg havde havt nogle venner hos sig om aftenen, og af disse tog Rahbek og hustru samt den norske Wedel Jarlsberg, hvis heste kjørte ham, plads i vognen, der skulde føre ham til Vesterbro, hvor den egentlige skyds ventede. Et lydeligt vivat hilsede Heiberg, da han kl. 10 om aftenen kom ud, selv vægteren satte sin kabuds paa morgenstjernen og raabte med. En gjæring gik gjennem hele folkemassen, man hviskede, man mumlede, man fulgte efter vognen. Heiberg maatte slaa vinduet ned for at tage imod alle de hjertelige farvel, som blev bragt ham. Mængden blev uroligere og uroligere. Den havde opdaget Rahbeks røde hoved, der sad ligeoverfor Heiberg, tog ham i mørket for en rettens betjent og vilde have ham

ud af vognen for at give ham bank. Heiberg maatte bruge al sin overtalelsesevne for at tale mængden til rette og bede den gaa fra hverandre. Men den væltede med. Han gjorde den forestillinger om, at Vesterport kunde blive lukket for den, men der raabtes bare: »Saa brækker vi den op!« — og de væltede med. Først ved bondefrihedsstøtten — ironisk nok — skiltes masserne, der hvor Colbjørnsen for otte aar siden havde holdt festtalen. Man har siden fortalt mig, at en del drog forbi Colbjørnsens gaard og kastede sten ind gjennem vinduerne, saa den arme mand maatte gjemme sig paa loftet. Ved slotskroen, hvor han byttede heste, skiltes Rahbek og hustru fra ham, efterat han havde draget en silkehanske af Kammas haand til et venneminde. Men Wedel Jarlsberg fulgte ham ligetil Roskilde og kortede ham tiden om natten ved sin aandfulde samtale. Man vil vide, at Wedel Jarlsberg af den grund i nogen tid er forbudt hoffet.

Dette er altsaa, hvad der er blevet af det hele: lidt mumlen, lidt trusel, nogle hurraraab — men ingen handling, som protesterer mod uretfærdigheden. Dagen efter gaar kjøbenhavneren igjen paa sin komedie og trøster sig med mutters æbleskiver.

Rahbek har siden fortalt mig, hvor sønderrivende afskeden var. Han har sendt Heiberg følgende linjer, som udtrykker mangens mening, tænker jeg: »Paa min borgerbane har intet knust mig som det slag, der ramte dig. Septemberloven lagde jeg ikke engang pennen bort for at gjennemlæse; men dommen af 24de dec. gjorde mig hele ugen kraftesløs og modløs, og 7de febr. har jeg ikke forvundet endnu.

Ei ubekjendt med Venners Tab, med Smerte,
o Heiberg, denne Sorg dog er mig ny,
ei blot en elsket Ven bortrives fra mit Hjerte,
men mine sidste Borgerdrømme fly«[60].

1800.

Forordningen af 27de sept. 1799[61]), der dømmer i de strengeste straffe for presseforseelser og bestemmer, at alle domfældte forfattere skal staa under livsvarig censur, ser nok ud til at skulle blive sat i kraft i al sin strenghed. Malte Conrad Bruun er ogsaa forvist. Han reiste til Paris som P. A. Heiberg. Man skal altsaa være stum her i Danmark, det er meningen; man skal snakke styrelsen efter munden. Man skal oplære sig selv og andre til smigreri, kryberi, hykleri og uvidenhed. Dette skal da være det nye aarhundredes første dagglimt! — Jeg vil grave mig ned i mine juridiske bøger og søge at glemme.

30te marts 1801.

Den engelske flaade nærmer sig Kjøbenhavn. Saa det blev altsaa alvor. Den politik, at overfalde de smaa og svage, men lade de store gaa, den skal altsaa historien herefter sætte som en skamplet paa Englands navn. Preussen og Rusland, som er medlemmer af det samme neutralitetsforbund, der vil værge om principet: »Frit skib, frit gods!« — dem vover man intet imod, men — Danmark og Sverige! Gudskelov, der er dog en ærlig stemme, der i Englands underhus har løftet sig til nordens forsvar og har talt lige ud:

»Hvorfor bruges ikke samme adfærd mod Preussen«, sagde Grey, »som jo forsvarer samme grundsætning?« — men det var som at tale for døve øren[62]). Dog lad dem komme! de skal finde

os paa pletten. Jeg kjender ikke Kjøbenhavn igjen i dag. Folk myldrer i gaderne, man hører overalt harme udbrud, ser heftige gebærder, ivrige samtaler. Man kappes om at melde sig som frivillig til landets forsvar. Bonden, der i sine trældoms dage maatte slæbes til hververbordet, kommer nu af sig selv. Det er som en ny aand er vaagnet over folket. Man finder ikke spor af modløshed. Det regner med matrosvittigheder og spotte-gloser over englænderne. Folk, som aldrig har seet hverandre, trykker begeistret hinandens haand, naar de mødes paa gaden. Der er oprettet flere frikorps. Studenterne har forenet sig til et korps, »kronprinsens livjægerkorps«, paa 1000 mand, under kommando af overhofmarchal Adam Vilhelm Hauch. Underofficerer og kommandersergeanter vælges mellem studenterne, officerer kan derimod kun virkelige militære blive. Dog har man gjort undtagelse med to veteraner, der af gammel studenterkjærlighed er gaaet ind i korpset: Rahbek og Thomas Kristofer Bruun. Jeg har seet Rahbek i fuld uniform og i fuld ivrighed som bestandig. Jeg har næsten leet mig fordærvet. Han er ligesaa umulig som militær, som han er det som skuespiller. Thi saaledes som han anbringer hænder og fødder, naar han marcherer afsted med sabel i haand, er utroligt. Studenterne har været samlede paa pladsen ved Amalienborg for at faa fanerne indviede. Officererne og underofficererne kom op i værelserne til den kongelige familie. Fanerne laa paa bordet, og fanesmeden stod ved siden. Først rakte han kronprinsen et søm, og hans kongelige høihed slog det i; derpaa kronprinsessen, hele den kongelige familie, og endelig chefen, officererne og kommandersergeanterne. Alle slog ind hver sit søm. Saa blev fanerne nedbaarne

til bataljonerne, hvor eden blev svoret[63]. Flaaden har passeret Kronborg. Vi hørte kanontordenen i Kjøbenhavn. Folk stimlede sammen i kirketaarne og paa hustagene for at se dem komme seilende. Kongen med familie er tagen til Rosenborg slot. Dagspressen er den eneste, som holder sig feig, ikke et eneste løftende ord vover den. Men saa har theatret gjort gjengjæld. Der feirer man nu »kampindvielsesfester«. Jeg var der igaar. Jeg hørte skuespilleren Hans Kristian Knudsen med sin mægtige sympatetiske stemme fremsige følgende digt af Enevold de Falsen. Jeg var stolt paa landsmandskabets vegne. Digtet lød:

I Aag af Britanniens Love
skal Cimbrernes Sønner ei gaa;
dem Tordenskjold lærte at vove,
af Jueler de lærte at slaa.
Pløi Bølgen med ildsvangre Taarne,
vi ere som Havet fribaarne,
og dø eller seire i Juelernes Spor
for Danebrogs Ære, for Frihed i Nord.

De seieromstraalede Navne
opflamme hver Dannemands Bryst,
Dans Helte fra Gernerske Stævne
med Nelson skal vove en Dyst,
alt raver paa slibrige Bane
hans hidindtil seirende Fane;
thi Danebrog værner for Daniens Strand
om arvede Hæder og Fædreneland.

Svæv hædret fra kneisende Master
du Danmarks uplettede Flag,
mens Landværn til Bannerne haster
at møde i standende Slag,

Almægtige Hærernes Herre,
giv Danien Seir og Ære!
For Freden at vinde i Kampen vi gaa,
for Konge og Arne vi stride og slaa!

Begeistringen var umaadelig. Tilskuerne forlangte jublende gjentagelse af hver strofe, faldt ind med i kor og udbrød i leveraab for fædrelandet, krigerne, kronprinsen og kongen.

Ikke alene i theatrene hører man nu kampsange; de gjenlyder fra gaderne. Soldaterne maa staa under vaaben nat og dag, kvinderne gaar omkring med mad og drikke til vagterne. Jeg har ikke meldt mig til studenterkorpset. Vant fra Bergen til at tumle mig i baad, vil jeg heller vælge sjøen, og vi faar vel tage den værste tørn. Jeg gaar med nordmanden Müller i »Haien«; han har faaet lutter øvede folk, en hel del haandværkere og 20 soldater. Vi skal gaa ombord i aften, og i morgen tidlig begynder vi at eksercere med kanonerne.

Juni 1864.

Jeg skulde altsaa ikke dø denne gang. Jeg er atter istand til at sidde i en stol, jeg kan indaande den friske sommerluft og høre fuglene synge i hospitalets have. Men hvorledes ser jeg ud! næsten ikke kjød paa mine ben, bleg som jeg var kommen op af graven, og mit ene ben borte. Jeg er altsaa dømt til at være krøbling hele mit liv. Og det netop nu, da jeg stod paa spranget til at blive færdig med min sidste eksamen og indtræde i offentlig virksomhed. Min bane er afbrudt eller stanset for lange tider — hvad skal jeg gribe til? Alt hvad jeg kan have opsparet ved at give sprogundervisning her, gaar vel med til min

hospitalsregning, — og saa? — min fremtid stiller sig mørk for mig, og ingen har jeg til at trøste mig. Og alt dette bragt som et offer for — fædrelandet? — ak, kunde jeg blot sige det, det vilde være en lise i smerten — nei bragt som et offer for at faa den skam, at vi gav efter, at vi maatte melde os ud af neutralitetsforbundet, ikke overvundne ved brittens kanoner, men ved Nelsons krigslist og kronprinsens vekhed[64].

Jeg bli'r blussende rød af harm ved tanken. 1035 dræbte og ligesaa mange sønderskudte som jeg, for den ære at maatte stryge Danebrog. Men det skal dog vidnes, at det ikke var de danske og norske sjøgutters skyld; thi de sloges som karer den dag, og vi skal mindes med stolthed det ord af Nelson, at af alle de træfninger, han havde været med i (og de var 103), var kampen paa rheden den blodigste, og vor chef, Müller, blev særlig udmærket af ham. Naar jeg tænker paa, hvad jeg oplevede den dag, er det, som det suser i mit hoved. Der kan ingen uden den, som selv har været med, sætte sig ind i den spænding, hvormed vi saa det ene staute orlogsskib efter det andet glide nedover og ordne sig til slag, hvormed vi vogtede paa vort kommandørskib Danebrog, om signalet gaves til kamp. Kl. $10^1/_4$, mens klokkerne i byen ringede til skjærtorsdags gudstjeneste, heisedes kampsignalet i toppen, og kanonerne bragede løs. Det engelske linjeskib »Edgar« gik i spidsen og fik en varm frokost, men naaede lykkelig og vel sin anviste plads. »Agamemnon«, som kom efter, kunde ikke komme rundt Middelgrunden, og »Polyfemus« fulgt af »Isis« tog da dets plads. »Bellona« og »Russell« stødte paa Middelgrunden, men laa dog nær nok til at gjøre skade. »Ardent« stak mindre dybt og kom lykkelig frem. Saa

svingede Nelsons flagskib »Elephant« op ved en kjæk manøvre ligeoverfor Fischers flagskib, og bæstet »Glatton« lagde sig bent for os. Kl. 11 var slaget i gang over hele linjen. Det er forunderligt, hvor slagtummelen, krudtrøgen, dundret af kanonerne gjør en vild. Al frygt var forsvundet, med hurraraab hilsede vi stumperne, som fløi os om ørene, med grisk rovbegjærlighed saa vi vore kugler bore sig ind i »Glattons« skrog. Kommandoraabene klang opmuntrende imellem braget, sjømændene tumlede paa dækket i kammeraternes blod; men de stod med haaret sammenfiltret og ansigtet sværtet af krudtrøg trofast ved sin kanon og fyrte og fyrte. Der dryppede blodsdraaber fra de lette skudsaar ned paa kanonen, men de strøg dem bort med en vittighed. »Haien« rystede skjælvende sin krop, naar de engelske kugler slog ned i den; men den viste tænder ligefuldt. Müller, vor tapre chef, var overalt. Med bestemthed og kraft uddelte han sine ordrer, med overlegen ro stod han midt i kugleregnen og smurte sine matroser med vittigheder, mens hans skarpe øie gjennem kikkerten speidede efter signalerne fra kommandørskibet og efter »Glattons« saarede bryst. En sky af røg indhyllede snart hele linjen; skuddene glimtede som lyn ud af den. Kom et vindpust, saa man over røgen de stolte, halvt sønderskudte master snart paa et engelsk linjeskib, snart paa en dansk skude med sin hilsende Danebrog. Ved synet af flaget brød matroserne altid ud i nye hurraraab. Baade farer forbi med saarede, som bringes i land. Med ansigtet blegt af smerte svinger de endnu med mat haand huen som hilsen til kammeraterne. Vor chef skifter nogle ord med ham, som styrer baaden. Vi hører det ikke for larmen. Da vender han sig pludselig, knuger

raaberten i haanden og siger: »»Rendsborg« er drevet ud af sit leie, »Nyborg« er kommen ind til »Trekroner« som vrag, »Wagrien« og »Jylland« er omringede og beskydes baade tverskibs og langskibs. Om en stund blir de nødt til at stryge. Hauch paa »Kronborg« er falden. Fyr paa, gutter, giv »Glatton« igjen det glatte lag, vi maa skynde os her, skal det gaa godt«. Et dundrende brag svarede kommandoen, og »Glatton« stønnede og sprøitede os over med ny kugleregn. Folk tumlede og faldt, afskudte arme og ben spændtes til side i tummelen, og stønnen fra de ulykkelige skar igjennem kommandoraabene og kanonsmeldene. Da lyste det pludselig som flammespidser gjennem røgen. »Der er ild i »Prøvesten«, gutter!« raabte Müller, som stod paa en taugrulle med kikkerten, »vimplen er skudt ned; men kjender jeg gamle Lassen ret, saa greier han nok de erter — halloi, der er vimplen i top igjen saa frisk som før, det var det, jeg vidste; han gi'r sig ikke, før det gaar paa livet løs. Men hvad er det? »Danebrog« brænder ogsaa — standeren er flyttet over paa »Holsten«. Klem paa, gutter, nu blir det alvor!« Mere hørte jeg ikke — da jeg vaagnede af min besvimelse, laa jeg paa en baare. Nysgjerrige og medlidende mennesker stimlede sammen om mig, en ung pige holdt et glas vin op til min mund. En midlertidig bandage var surret om knæ og laar, hvor jeg kjendte en ulidelig smerte, og jeg bares afsted til hospitalet. Da hørtes et helvedes brag, saa husene rystede. »Hvad var det?« hviskede jeg til bærerne, som havde sat baaren ned. »»Danebrog« sprang i luften«, var svaret. »Men »Haien« — »Haien«?« stønnede jeg. »»Haien« er synkefærdig, har maattet stryge«, var svaret. »Müller er ført ombord paa Nelsons flagskib som fange«[65].

Jeg lukkede øinene, det sortnede for mig, en smerte, større end den legemlige, snørede mit hjerte sammen; jeg syntes, jeg maatte dø. —

Ak, jeg tør næsten ikke gjenkalde i erindringen, hvad jeg har lidt. Operationens smerte, saarfeberen, den nye indtraadte betændelse, drømmene, synerne — jeg vilde ikke gjenopleve de rædselsfulde stunder, om man bød mig alverdens guld. Hvorfor kommer nu min barndoms og ungdoms minder saa strømmende paa mig? Toten — Bergen — alle de kjære derhjemme?

Idag har jeg havt en glæde, jeg ikke saa snart skal glemme. Tænk, der triner ind igjennem døren en kraftig skjægget person og melder sig som broder Hans — han pølsen paa tre aar, som altid vraltede efter Ingeborg og mig og var os i veien. Han er bleven en voksen kar, har gaaet paa latinskolen i Kristiania, skal nu tage sin studentereksamen og siden læse til prest. Han havde breve med fra gamle fosterfa'r og fra »vesle Anne«, en liden en, som ikke var til endnu, da jeg var hjemme. Saa nævner han og en broder Knut, der er mellem Karen og Anne. Ja, tiden gaar fort! Jeg har læst brevene opigjen og opigjen, jeg har hulket over dem. Minderne og længselen er komne dobbelt stærke over mig, jeg holder ikke dette ud, jeg maa tale med doktoren.

Doktoren siger, at det var det fornuftigste, jeg kunde falde paa. Jeg trænger et aar eller to i fuld rolighed paa landet for at gjenoprette den forstyrrelse i hele mit system, min sygdom har medført. Og nu reiser jeg, saasnart jeg bare kan finde leilighed, hjem — ja *hjem!* Men først maa

jeg endnu en gang læse op igjen mine dyrebare breve, som jeg herved vover at aftrykke for min ærede læser.

Fosterfaders brev.

Ihvorvel jeg udi gamle Dage agtedes befaren udi den ædle Skrivekunst og derudaf værdigedes at vorde bestaltet som Omgangsskolemester, saa maa jeg nu bitterligen beklage, at jeg formedelst min Hoftes Gigtiskhed og derudaf flydende Mangel paa Eksersise er degraderet udi denne for Menneskene saa nyttige Kunst, men da min Søn Hans nu absenterer sig til vort Riges Hovedstad for at absolvere udi de Eksaminer og nødvendige Eksercitier, der saa at sige danne Indgangsporten til Hans Majestæts kongelige Embeder, hvoraf jeg med Tiden ønskede, han med Gud og Æren maatte beklæde et, sig selv til Tilfredsstillelse og Menigheden til Opbyggelse, se da brændte ogsaa Hjærtet i mig efter at sende en Salutems Hilsen til dig, min Søn, der er mig fast ligesaa kjær, som om du var udaf mit eget Kjød og Blod, hvoraf jeg nu haver seks, nemmeligen Gunnar, Ingeborg, Hans, Karen, Knut og Anne, men de to sidstnævnte ere tilkomne siden du tog Deport fra os, og er førstnævnte Knut nu 12 Aar og sidstnævnte Anne nu 6 Aar gammel. Men din Fostermoder, den Danekvinde, er nu bortgangen til de evige Boliger, idet Herren paa en Reise til Sæteren den 22de Juni Anno 1789, lod hende overfaldes af en Sot eller Farang, som vi som vi siger paa vort gemene Talent, der foraarsagede hendes Livs Udaandelse den 17de Juli samme Aar, og da din Faster, Madam Auen kaldet fra Bergens By udi Norges Vestland, Aaret iforveien var bleven Enkemadam og desaarsag ikke længere ønskede at soutenere med sin Haandtering

og altid har havt stort Behag og Gefallighed for Østlandet, hvor din salig Fader, hendes Broder, er gangen til Hvile, saa er hun arriveret hidop og har tilbragt nogle Aar i mit ringe Hus, dog til liden Baade for os begge, da hun ikke kunde finde sig i det norske Bondestel, men vilde kommandere og forandre al Ting paa Bergensk og paa Bymændenes Vis, hvisaarsag hun nu haver taget Tjeneste som Husbestyrerinde hos Hr. de Seigneul; thi det maa du vide, at den gamle Gaard nede ved Søen med den store Have og den gilde Skog, som haver staaet øde og forladt saa længe, desformedelst at dens forrige Eiermand forkortede sit Liv i den store Sal og siges at spøge, nu er kjøbt af en Franskmand, der haver været bosiddende i Kristiania og lyder Navnet de Seigneul. Han haver en Datter, som er 7 Aar, og en Søn, som er 6, dog er han selv Enkemand ligervis som jeg. Vi haver ogsaa annammet en anden Franskmand i vort Skjød, nemmeligen En, som haver kjøbt en Hytte høit oppe i Skogen, og som sjelden lader sig se. Han er ofte inde i Kristiania og haver meget med Skrivelser og andet deslige at bestille. Gud allene ved, hvad der bor i hans Hjerte, og om hans Hænder ikke ere besmittede med en Synd, eftersom han ser saa skummel ud som Kain, til hvem Satan hviskede, at han skulde slaa sin Broder ihjel. Anlangende vores Prest, saa er om hannem at melde, at han ikke fører Hjorden paa de rette Græsgange efter vor gamle Tro, men søger at indføre en ny Tro, som skal være opfunden i de sidste Tider udi Kjøbenhavn; men vi vilde gjerne holde hart ved vor gamle Tro, som er Luthers Tro, og hvori Johan Arndt og Kristian Scriver og Erik Pontoppidan have skrevet. Han haver tilmed afskaffet Spørgsmaalsbogen af Pontoppidan og vil

indføre en Spørgsmaalsbog af den Prest Abel, hvori der siges, at der ingen Mirakler er, og at Kristus ikke er Gud og andet deslige, som er til Bespottelse for Gud og Mennesker, men ikke skal nogen af mine Børn lære disse Djævelens Lærdomme, men før skal Bogen kastes i Ilden. Jeg haver forsøgt at tale med Presten om den Materie, men han kommer med saa mange Eruptioner fra Prester og Profeter, at jeg ikke kan hamle op med ham udi Lærdom og Sindets Bevægelighed. Iøvrigt er han en flink Jordbruger, som dyrker meget den nye Urt, kaldet Poteter, og ivrer meget fra Prækestolen om at tappe Myrer og behandle Gjødselen vel, saa den kommer Menneskene tilgode. Iøvrigt var det forrige Aar et Frostaar, saa Kornet fraus, og var det et saare beklageligt Skue at se al denne Menniskens Føde staa paa Marken og omkomme. Hvad dig anbelanger, min elskede Søn, saa maa du vel siges at leve i Herlighed og Glæde, hvem det daglig forundes at skue vor milde Majestæts naadige Aasyn og leve saa at sige under hans Vingers Skygge. Ja, naar jeg tænker paa, om det skulde forundes mig, før jeg lukker mit gamle Øie, at skue denne Herrens Salvede Ansigt til Ansigt, da hopper mit Hjerte i mig af Fryd. Og nu maa jeg slutte, og nu være du Gud og hans hellige Engle befalet paa alle dine Veie

fra din kjærlige Fosterfader

Torstein Bratvold.

Jeg kan ikke andet end smile. Hvem skulde ane, at der bag disse forskruede talemaader gjemte sig en ærlig, frisk og naturlig norsk bondemand, hos hvem der ikke er spor af knoting? Men det er underligt, naar pennen skal i haanden. Jeg synes, jeg ser ham sidde og svede over dette sit

værk i hemmelig selvbeundring. Jeg ser ham tygge paa pennen og lede efter i sin skolemesterhukommelse efter sjeldne ord, der kan give stilen det sving, som sømmer sig »den ædle skrivekunst«. Dog, hvilken rørende trofasthed til mig, til kongen, til sin nedarvede kristendomsopfatning ligger der ikke alligevel i hans kunstig spundne sætninger? Ja, jeg elsker ham, jeg velsigner ham for alt, han har været for mig. Og saa jeg skal træffe faster Auen igjen der! det havde jeg mindst anet — og ikke mindre end to franskmænd. Det ser ikke ud til, at jeg skal glemme min fransk igjen saa snart. Men Ingeborg, som han ikke nævner, ja, bare saavidt da, at hun endnu er til. Jeg undres, hvordan hun nu ser ud, min søde barndomsveninde, jeg længes næsten mest efter hende.

Og nu faar jeg se paa

Annes brev.

Jeg haver faaet en pen af den digre Gasen og no Gaar jeg paa Skule burti uppigaren og det er morosamt og dom Har en liten Koppgris og han Beit Skulemeisteren i foten og allesamen er inne med' vi les og Kvinfolket Spinn og Kararne snikra og Veltungen skrik ned paa golvet og Hønunn Flyger op paa bordet og Hunden og katen slaast, og der Er moro og igaar Somned Skulemestren og Olo Moen havde en kalverumpe uppi haaret hans, og nu Haver jeg ikke Mere at skrive fra

Vell Anne.

Jeg glemmer aldrig min hjemkomst. Den friske sjøluft og kjøreturen op fra Kristiania i det yndigste sommerveir havde styrket mig utrolig. Kommen fra den mylrende hovedstad, sænkede mit hjemlands herlige natur med sin idylliske fred en

hellig følelse i mit sind. Ude paa tunet stod gamle Torstein og huggede ved, da kjærren rullede ind paa gaarden. Jeg bredte armene ud imod ham og raabte: »God dag, fa'r Torstein!« Han saa op og blev staaende forbauset og stirre paa mig. Jeg maatte nævne mit navn, endnu stod han som forstenet. Men da jeg saa humpede imod ham paa mit træben og sagde: »Engelskmanden har faret stygt med mig, fa'r Torstein, jeg kommer lige fra slaget«, da strømmede taarer nedover hans kinder, han tog mig paa armen og bar mig ind i stuen, som jeg skulde være et barn, uden at sige et ord.

Faster Auen har været her, lige god og tyk og trods aarene, som ligger imellem, temmelig uforandret. Man sendte bud efter hende. Da hun fik se mig, raabte hun: »De er daa vel ikkje Fridrik det spøkelse der! Gud Fader bevare meg, han ser jo ud, som han var tygget og spøttet ut igjen«. Jeg kunde ikke andet end le over denne uskrømtede sandhedstrang.

Jeg er nu bleven kjendt igjen med dem alle. Jeg har maattet fortælle og atter fortælle om alle de forunderlige ting i Kjøbenhavn, der staar for dem som et rent eventyrland, og især da om slaget paa rheden og om kongen og slottet. Min fortælling om Store Halvard, som »skreik hatten taa kongen«, har vakt stor munterhed og gaar nu bygden over, og det er, som deres begreber om landsfaderen er blevne lidt forminskede, i alle fald bukker de sig ikke baglæns for ham længer. Om søndagene er stuen fuld pakket, og jeg blir da trukket op som et urværk og maa gaa. Jeg er for dem som en levende pakke aviser; thi noget saadant som en avis ser man sjelden heroppe.

Blir det altfor plagsomt, trækker jeg mig tilbage til mit værelse oppe paa kvisten med herlig udsigt over Mjøsen; thi jeg har faaet overladt det samme værelse, som min fa'r havde og madam Auen nu sidst. Ellers har Totens luft gjort underværker, jeg føler mig meget stærkere, og vil dette gaa fremad, kan jeg nok atter blive menneske og gjøre lidt nytte i livet. Naar jeg er nede, har jeg to stadige følgesvende i Knut, der er kommen saavidt, at han holder mig i haanden, og vesle Anne, som kiger paa mig i behørig afstand, med nogle store, nysgjerrige øine. Igaar fik jeg hende første gang paa fanget, da hun ikke kunde modstaa eventyret om Bamse Brakar. Hun begyndte at lytte bortved peisstøtten, kom saa skridtvis nærmere og endte paa mit knæ. Vi blir vist frygtelig gode venner. Den, som i grunden er mest sky for mig, er min gamle veninde Ingeborg. Jeg har slet ikke tænkt paa, at hun ogsaa har vokset i denne tid og alt er en gjente i sit fire og tyvende aar. Men hvor hun er deilig! Saa kraftig og smukt skabt, saa skjær og lys i huden, det tykkeste gule haar og nogle vandblaa, barnefromme øine. Og altid er hun blid og venlig. Jeg forsøgte en aften at minde hende om vore barnedage og tale med hende paa gammel vis. Det vilde ikke gaa. Hun ser i mig den fremmede herre, som nu er lærd og kommen langt bort fra hende. Da jeg en dag kom ned i fjøset til hende, holdt hun op at synge.

Den attenaarsgamle Karen er ogsaa en staut gjente, men hun er mer alvorlig. Hun har en ren lidenskab for at læse især gudelige bøger og tænker vist meget i stilhed, men er ellers taus. Ingeborg har mere hjerte, Karen mere vilje og forstand.

Jan. 1862.

Der er kommen bud til mig fra hr. de Seigneul, at det skulde glæde ham meget, om han turde haabe paa et besøg af mig, saa meget mere, som han havde noget vigtigt at afhandle med mig. Jeg trak da mine kisteklæder paa og gik derned. Det er en deilig eiendom. Uanseet de prægtige jorder og den mægtige skog, som hører til gaarden, er haven alene mange penge værd. Ældgamle mosgroede linde- og lønnetræer staar der i lange alléer, som en eneste sammenhængende lund. Løvkronerne er saa vældige og tykke, at solen bare en sjelden gang faar stjæle et glimt imellem bladene. Og mellem træerne det yndigste grønsvær, det blødeste mos at hvile paa den hede sommerdag, mens fuglene synger i trætopperne, og du kan drømme dig i skovensomhedens stilhed langt fra alle mennesker. Selv nu om vinteren gjør disse mægtige, bladløse stammer et imponerende indtryk. Kommer man saa gjennem denne forgroede eventyrpark, hvor alting faar skjøtte sig selv, aabner der sig foran huset en fri plads med anlæg i Ludvig den femtendes smag med klippede buksbom og haktornhækker og blomsterbede imellem. Huset ligger saa pas høit, at man fra verandaen ser over skogen, og der, hvor den stænger, er der hugget udkig, saa at man fra husets vinduer kan se sjøen og landet med sine blaalige aaser paa den anden side gjennem en ramme af løv og træstammer. Ved enden af den frie have ligger et moslysthus med aabningen vendt udimod veien og sjøen. Her kan man føle det friske pust fra vandet, paa samme tid som man har den mest henrivende udsigt. Huset er gammeldags, men ser stateligt ud. Man ser, det har været et herresæde. Det er paa to etager med høie vinduer, men smaa ruder. Udenfor havedøren

er der en platform, hvor man kan sætte bænke eller stole, med nedgang til begge sider. De fleste værelser er dekorerede med jagtstykker eller stykker af den bibelske historie, hvori Samson er en hyppig fremtrædende figur. De er malede paa det tykke lærred, hvormed alle væggene er betrukne. Man faar ikke af dem nogen høi ide om den norske malerkunst paa den tid, de er blevne til. Hovedindgangen er ellers paa bagsiden af huset fra den store borggaard, omringet af drengestuebygningen og de andre bygninger, gaarden tilhørende. Den indgang søgte da ogsaa jeg og fandt ganske rigtig *Henrik* staaende i sit fulde liberi i døren, som en anden Cerberus. Hvem er Henrik? vil saa min ærede læser spørge. Ja, den person er nok værdt at tage lidt nærmere i øiesyn. Han er søn af en smed i Kristiania, fik lov paa eget forlangende at spille Henrik i Holbergs komedier, da disse skulde opføres af haandværkere paa teatret i Grænsehaven, og gjorde dette saa ypperlig, at han følte kald til at være Henrik hele sit liv. Da derfor de Seigneul, som havde seet ham spille og var bleven forelsket i hans livlighed, gjorde ham det tilbud at fæste ham som sin private tjener eller lakei, som Henrik sagde, tog han hjertens gjerne mod det tilbud. Nu var hans livsgjerning at staa med hænderne i bukselommen i porten, melde fremmede, som kom, og lytte efter de Seigneuls klokke, og forresten gjøre alle de spilopper, han kunde overkomme. Især laa madam Auen og han i en evig feide. Han vidste, at herren taalte alt af ham, naar det bare var morsomt, og han tillod sig derfor alt. Blandt hans bestillinger var ogsaa den at staa bag paa de Seigneuls vogn, naar han kjørte, hvilket ikke gik hyppig paa, da veiene var af den beskaffenhed, at man ikke gjerne vilde

bruge fine kjøretøier, — samt at slentre efter ham i tre skridts afstand, naar han gik ud og spaserede. Da forkortede han tiden med at abe efter sin herres bevægelser og gang bag hans ryg. De Seigneul havde den vane, naar han gik alene, at snakke høit med sig selv om de ting, han just havde læst eller tænkte paa, og Henrik pikkede derved op mangen en hemmelighed og mangt et korn til sin samling livsvisdom, naar ikke disse hans herres selvbetragtninger gik paa fransk, hvad de rigtignok som oftest gjorde. Henrik taler kun i holbergske talemaader, naar han er i godt humør, til stor forargelse for madam Auen, hvem han stadig kalder Magdelone. Da han saa mig komme, begyndte han straks halvhøit for sig: »Ey, der ser jeg jo monsieur Leander komme. Hvorudi kan jeg være herren angenem?« lagde han høit til, henvendende sig til mig med et høfligt buk. Jeg slog øieblikkelig ind i spøgen og svarede: »Formeld eders herre min oprigtigste salutems hilsen og sig, at jeg ønsker at konsulere ham udi en meget delikat materie«. Henrik lo glad over at have fundet en paaskjønner og viste mig veien. Da vi passerede en dør, keg et lidet nysgjerrigt pigeansigt med brunt haar og frygtsomme brune øine ud igjennem døraabningen. Det var første gang jeg saa Deodata, husets 8 aar gamle datter. Henrik slog døren op til biblioteket og raabte med høi røst: »Monsieur Fredrik Sten!«

Jeg traadte ind i et stort, lunt, men lidt mørkt værelse. Rundt alle vægge stod bogskabe med glasdøre, fulde af bøger. Der var gulvteppe paa gulvet. Midt i værelset stod et firkantet bord med krumme ben, malet hvidt med forsiringer af guld, bedækket med bøger og papir. Omkring det stod en kanapé, hvorpaa hr. de Seigneul laa og

læste, samt et par stoppede rygstole. Over den ene dør hang et maleri af en rigt klædt, stiv, koldt udseende dame, formodentlig den afdøde husfrue. Gjennem vinduet saa man udover gaardspladsen samt over et vidtstrakt fladt jorde, saa de Seigneul fra denne post nogenlunde kunde holde øie med sine arbeidere.

Hr. de Seigneul reiste sig i en fart fra sin liggende stilling og kom henimod mig med en høflig kompliment. Var han saa gammel? Han skal i virkeligheden kun være 47 aar, men ser ud som imellem 50 og 60. Han er ikke meget høi og gaar noget foroverbøiet, hvad der gjør, at han ser endnu ældre ud. Hans klæder sad net og var af udsøgt sirlighed. Hans hvide paryk var opstrøget foran og endte bag i en pisk. Hans øine var brune, urolige og stikkende; til sine tider kan de vist se forfærdelig ondskabsfulde ud. Hans kindben stod noget ud, og hans kinder var magre og indfaldne, hans læber smale og tørre. Han mindede mig i det hele stærkt om et billede, jeg har seet af Voltaire fra hans yngre dage. Hans manerer er af den mest udsøgte høflighed, og hele hans tournure røber adelsmanden. Dog har jeg hørt sige, at han i vrede rent kan glemme sig, og at han da baade har pryglet tjenerne og brugt en mund, som en fiskerkjærring ikke skulde have skammet sig ved. Straks han begyndte at tale, kom guldsnusdaasen frem. Han holdt meget af at dreie den mellem fingrene, mens han talte, og naar han glædede sig over en eller anden ytring, tog han en pris og skuttede sig paa ryggen. Han havde og en egen elegant haandbevægelse, hvormed han fik det nedfaldne snus bort fra sit kalvekrys. Af hans *vita & fata* ved jeg kun, at han skal være en af de mange emigranter, som forlod

Frankrig, før revolutionen brød ud, og at han kom til Kristiania og ernærede sig der som fransk sproglærer. Hans stand, hans fine manerer og livlige konversation gjorde ham snart kjendt og til en yndet gjæst hos de bedste familier. Han blev gift med datter af en af de rige kjøbmænd derinde, sluttede sin sprogundervisning og blev medoptagen i forretningen. Paa en utrolig kort tid slog han sig i veiret, og man ymtede om, at det vist ikke altid var ved de redeligste midler. Smugling gjaldt jo den gang næsten som ære, og man kunde høilydt prale af sine bedrifter ligeoverfor de snusende toldbetjente. Ved sin hustrus død havde han kjøbt dette gods, lod forretningen i Kristiania bestyre ved en agent, og levede nu udelukkende for sine studier, især filosofiske og naturstudier, samt for landlivet, som han særlig følte sig tiltrukken af. Det var et af hans skibe, min fosterbroder Gunnar for tiden førte. Efter venlig at have ført mig hen til en af de bløde lænestole, sagde de Seigneul: »Jeg beklager meget det tilfælde, som har ført Dem hidop, unge mand. Og dog, ens død en andens brød, som man siger, og det er jo dette tilfælde, som er aarsag i, at jeg nu muligens kan faa et længe næret ønske opfyldt. Ser De, min datter Deodata gaar her uden lærer, og min søn Teophile er jo og saa gammel, at han skulde begynde. Begyndelsesgrundene har saavidt begge faaet inde i Kristiania. Kunde ikke De paatage Dem den stund, De maatte opholde Dem her, at holde en liden skole? Jeg har talt med vor nabo major von Lütken desangaaende, han har ogsaa en søn og en datter, som hjertelig gjerne vil deltage, saa har presten en datter — dog det er maaske for langt borte. Lønnen blir vi nok altid enige

om. Skolen kunde De da holde vekselvis her og hos majorens —«

Jeg sad aldeles overrasket. Det havde jeg ikke tænkt mig. Og dog — at sidde og pludre en stund med nogle søde børn — kanske det netop var en passende beskjæftigelse for mig nu, jeg skulde afholde mig fra alvorlige studier. »Undskyld, jeg ikke svarer straks paa Deres tilbud, hr. de Seigneul«, sagde jeg, »men det kom saa overraskende. Jeg vil faa lov at betænke mig lidt. Og saa ønskede jeg først at vide, hvorledes de ønsker undervisningen lagt«.

»De læser jo fransk? ikke sandt? — maaske taler det ogsaa? ah, saa kan vi jo føre vor samtale paa det sprog, om De behager. Det generer mig dog altid en smule at tale norsk. Nu — undervisningen, ja det overlader jeg Dem helt og holdent — kun en ting vil jeg sige — ingen Rousseau«.

»Saa, hr. de Seigneul, ynder De ikke ham?«

»Han? det menneske burde aldrig eksisteret — han har været mit lands ulykke. Havde han ikke levet, sad jeg ikke her«.

»Hvorledes det?«

»Revolutionen! Han er revolutionens rette fader. Havde ikke han bragt al denne usunde følsomhed ind i verden og opviglet pøbelen med sine saakaldte menneskerettigheder, havde alt gaaet i de gamle spor«.

»Men bærer ikke Voltaire ligemeget skylden?«

»De tager feil, unge mand«, faldt de Seigneul smilende ind. »Hr. de Voltaire misbilligede selv de konsekvenser, man drog af hans lærdomme. Han vilde nok reform, men ikke revolution. Han var selv en fuldblods aristokrat. De kjender vel det ord af ham — et ypperligt ord — quant la

populace se mêle de raisonner, tout est perdu«. (Naar pøbelen vil befatte sig med at ræsonnere, saa er alt tabt). Kan De finde en mere blodig kritik over revolutionen end det?«

Jeg maatte indrømme, jeg kjendte ikke denne hans ytring.

»Ikke? jo, ser De, Voltaire var en forstandens mand, en tankens mand. Han henfaldt ikke til bløde, følsomme drømmerier, derfor hadede han og Rousseau. Og hvilken pen han fører! som en sleben dolk. Og han har forstaaet sit folk. Viddet sprudler og bobler som champagneperler i hvert hans ord. Har de læst hans »Pucelle d'Orléans?«

»Jeg har hørt sige, den hører til hans mindst gode værker«.

»Ah — De er ingen franskmand — ingen pariser. Hvad gi'r De mig for et sted som dette?« Og de Seigneul rettede sig op, tog en bog udaf bogskabet og slog den op. Og nu deklamerede han, idet han sirlig slog ud med haanden:

Jeanne montra sous feminin visage,
sous le corset et sous le cotillon,
d'un vrai Roland le vigoureux courage.
J'aimerais mieux, le soir, pour mon usage
une beauté douce, comme un mouton,
mais Jeanne d'Arc eut une cœur de lion
vous le verrez, si lisez cet ouvrage.
Vous tremblerez de ses exploits nouveaux
et le plus grand de ses rares travaux
fut de garder un an son pucelage«[96]).

Han skottede hen til mig. Hans øine tindrede med den mest ondskabsfulde skadefrohed, og hans læber smattede ligesom paa den slibrige vittighed, han nylig havde udtalt. I dette øieblik forekom han mig næsten modbydelig.

»Men blir det ikke en tvivlsom fortjeneste at spotte sit fædrelands største helte?« spurgte jeg ganske alvorlig.

De Seigneul drog paa skuldrene: »Kun en lille spøg«, sa' han. »Ja, da er jeg bange for, mit æstetiske bibliotek lidet vil fornøie Dem«.

»De har mange bøger, ser jeg?«

»Det er, hvad jeg reddede fra fordærvelsen. Mit gods kunde jeg ikke pakke i en kuffert, derfor gik og det op i luerne. Mine bøger staar aldeles til Deres tjeneste, monsieur Sten«.

»Jeg takker meget, jeg vil faa lov at benytte mig af tilbudet.«

»Se her«, fortsatte han, reiste sig og gik hen til det ene bogskab, »her paa denne hylde har De Regnard. Ham maa De kjende, vil De lære Frankrig at kjende. Det er det gamle, muntre Paris, han skildrer. Han var en leende filosof. Her har De Lesages ypperlige roman »Gil Blas«. Og her paa denne hylde har vi Prevost. Han, er jeg bange for, bliver Dem noget for stærk. Har De læst hans »Histoire de Mr. Cleveland« eller hans »Manon Lescaut»? Naa — man kan vel leve muntert i Kjøbenhavn ogsaa? nogle smaa amours? hvad monsieur Sten?« Og de Seigneul dreiede sin gulddaase mellem fingrene, satte op sit letfærdige grin og skuttede sig paa ryggen.

Jeg var bleven ganske rød, ikke fordi jeg var mig nogen brøde bevidst, men fordi jeg var uvant ved at tiltales paa den maade. »Jeg sværmer ikke for den slags fornøielse«, svarede jeg mut.

»Se, se«, fortsatte Seigneul overlegent. »De overgaar jo endog Jeanne d'Arc, De har bevaret Deres mødom flere aar. Naa — herregud — man er dog ikke ung mere end en gang i livet, monsieur Sten«, lagde han beroligende til.

I det samme reves døren op, og Henrik meldte paa fransk: »Monsieur le boeuf[67], Jon Kakserud«.

En skygge af misfornøielse fløi over de Seigneuls ansigt; men det var kun forbigaaende, saa var han atter den høflige mand. »Hvad kan jeg være ham til tjeneste med, monsieur Kakserud?« spurgte han, idet han kom over gulvet.

»Aa det var naa forskjellige ting, je gjenne vilde tala lidt med hr. de Seigneul om«, sagde Jon Kakserud og slap sig ned paa en stol — »men er itte det'n Fredrik Sten? Goddag, goddag og velkommen hem — att — ja er det itte fælt, haa krigen kan ruinere ei menneskje, De?«

Mens denne tale blev holdt, fik jeg da anledning til nøiere at iagttage min gamle kjending Kakserud. Han var bleven endnu tykkere end sidst og fremhævede endnu mere sin runde mave ved at beklæde den med en lysegrøn vest. Øinene var røde af drik og griseagtige, de laa halvt nedsunkne i sine fedthuler. Ansigtet var ogsaa rødt og opsvulmet og viste, at man brændte dygtig brændevin paa hans gaard. Men figuren var ellers kjæmpemæssig og vidnede om, at det nok vilde vare en del aar, før drikken vilde vinde bugt med en saadan krop. Han eiede en af de mindste gaarde i Totensviken, ikke langt fra de Seigneuls, men gjaldt ikke desto mindre for en af de rigeste bikser i bygden. Han var nemlig agent for et af de rigeste tømmerhandlerkompanier inde i byen, havde fast løn som saadan foruden procenter af hvert tusen stokke, han havde besørget flødet nedover. Han laa derfor ofte paa reiser. Han havde bygget et gildt, hvidmalet hus paa to etager, og det havde han fyldt med kostbare møbler, forskrevne fra udlandet, men selv holdt han sig i

sin jevne, gamle stue. Det var bare, naar fremmede kom til gaarden, eller han havde besøg af nogle af sine principaler fra Kristiania, at lys skinnede fra alle vinduer i det hvide hus, og da flommede ogsaa brændevin og vin, til hver af gjæsterne laa under bordet. Det var ogsaa hans livs stolthed at fortælle, at han endnu ingen gjæst havde havt, som han ikke havde faaet under bordet tilsidst. Hans lidenskab var at være i alt lige med de store og faa være kammerat med dem. Derfor hadede han de Seignuel, som altid holdt ham tre skridt fra livet og behandlede ham med fornem ringeagt. Imidlertid lagde jeg straks mærke til, at han behandlede de Seigneul med en mærkværdig familiaritet, som om han var husven der paa gaarden. Siden fik jeg høre, at de Seigneul skyldte ham en del penge for en tømmerspekulation, han en gang havde indladt sig paa, men som var gaaet uheldig.

»Naa, det var om den skauen da, Seigneul«, sagde Jon Kakserud i den bredeste totenske dialekt, »skal det ble, hell' skal det itte ble?« Og Kakserud begyndte at speide med øinene rundt i værelset.

»Ser De efter noget?« spurgte de Seigneul.

»Aa, jeg var lidt tyst, saa je saag, om der var noe drekkendes«, svarte Kakserud.

»Hvad skal det helst være, monsieur Kakserud?« spurgte de Seigneul og reiste sig for at ringe.

»Aa tak, helst en dram, om De har«.

»Jeg har ikke naaet saavidt i norsk dannelse endnu, at jeg brænder brændevin paa min gaard«, sagde de Seigneul spydig, »men hvis De ønsker en kop kaffe«.

»Aa nei — det kain s'gu være det saammaa for meg«, sagde Kakserud'en, »je gaar snart att. Og det kunde gaa som den gongen, kjerringa mi

skulde koke kaffe til meg fyste gongen. Hu slo søet bort og kom med gruten paa en tallik med eit stort smøraue i. Haa—haa—haa!« og Kakserud'en lo, saa han holdt paa maven sin, »men hu har naa alle sine dager vøri eit ualmindelig stort naut. Men haa sier De om skauen da, Seigneul, for det blir hardt aa vente paa skelingen naa stort længer«.

»Deres penge skal De faa inden nytaar«, svarede de Seigneul, »og hvad skogen anbelanger, saa har jeg sagt Dem hundrede gange, at jeg ikke sælger noget bort fra Sans Souçi«.

»Men San Sussi kan da itte vara tent med, at stokka staar og rotner?« faldt Kakserud ind.

»Ikke mere om den sag«, svarede de Seigneul med en afværgende haandbevægelse, »det blir ikke.«

»Enn mærra da, Seigneul?« spurgte Kakserud videre. »Fa'en klore me, har De set maaken te mær! Er itte beina, som dom var støyft, og hu er trind og rund om vomba, som ei brennevinstynne. Kjøyrde je itte me'a i eit renn op aille Hurdalsbakka, og itte puste a saa mye, som je nø«.

»Jeg behøver ingen hest for øieblikket«, svarede de Seigneul kort.

»Men De kunde da komme op og sjaa paa a lel«, vedblev Kakserud.

»Muligt«, svarede de Seigneul, »og muligt ikke«.

»Ja, saa faar je vel gaa att da; for kjerringa sit og venter bort paa vegen«, sagde Kakserud, og dermed reiste han sig for at sige farvel. »Saa maa De sjaa indom, naar De gaar forbi da, Seigneul — og De og Sten«, lagde han til til mig.

Ikke før var han kommen ud, før de Seigneul ringte voldsomt paa klokken. — Henrik viste sig straks.

»Luft ham ud, Henrik!« var den korte ordre, »saa begiver vi os ind i havestuen saalænge«, sagde han med et forbindtligt buk mod mig. Vi saa gjorde, men Henrik aabnede alt, hvad vindu hedte, i biblioteket, for at alt, hvad der mindede om Jon Kakserud, kunde flagre ud.

Ude paa veien stod Kakserud'en ved siden af slæden, hvori hans blege, forkuede halvdel sad sammenkrøben, indtullet i en mængde tørklæder.

»Op med dunken, kjerring, og det i en fart«, raabte han og slog i slædekarmen. »Fa'n rispe meg, kan en itte faa vondt i magan af aa sjaa slegt hoffærdigt best. Han med sin dannelse — fa'n fortære meg, skal it'a je begsle'n en gang, naa svor je«.

Dermed tog han en vældig dram og kjørte videre.

Vi traadte imidlertid ind i havestuen, en lys, venlig stue, der om sommeren blev benyttet til spisestue. Dette var en af de faa stuer, hvor ikke den gamle eier havde forherliget sin eller sin hustrus jagtiver eller faaet Samsons kjæveben anbragt. Men til gjengjæld havde de Seigneul hængt rundt væggene kobberstik af Watteau og Boucher, mest forestillende nymfer og fauner i en park à la Ludvig den XV og ofte med slottet i Versailles til baggrund. Nøgne nymfer syntes i det hele at være hr. de Seigneuls sværmeri; mange af billederne vare yderst letfærdige. Ikke før vare vi indkomne og skulde til at fortsætte den afbrudte samtale, før Henrik kom hæseblæsende og hviskede nogle ord i øret til hr. de Seigneul. De Seigneul nikkede blot paa hovedet og sagde: »Endelig — før ham herind. Det er en høist besynderlig dag idag«, sagde han smilende til mig. »Ellers sidder jeg

her alene som en gammel eneboer, og nu er det den tredje, som beærer mig med et besøg«.

Døren aabnedes, og ind traadte — hvem beskriver min forbauselse — broder Jacques. Jeg kjendte ham øieblikkelig, skjønt han havde kastet sin paryk og bar det sorte haar sammenfiltret ned i panden — dragten var ogsaa en del forandret siden sidst, men det skarpe, markerede ansigt var ikke til at tage feil af. Det var altsaa den anden franskmand, min fosterfa'r skrev om, ham der skulde se ud som Kain. Det var øiensynligt, at han ikke havde anelse om, hvem jeg var; thi han røbede ikke spor af gjenkjendelse, da de Seigneul presenterede mig. — »Jeg har længe ventet Dem, min herre«, begyndte de Seigneul, »og det glæder mig, at De endelig har overvundet deres skyhed og vil se ind om til en gammel landsmand«.

»Og jeg har ventet i det længste«, svarede broder Jacques, »fordi jeg tænkte, en mand, som jeg, maatte være Dem ubehagelig og rive op gamle saar«.

»Ingenlunde«, svarede de Seignuel, »at se Dem her, betyder jo for mig hævnen. De, eller hvad De representerede, revolutionen, fordrev mig fra Frankrige, og nu kommer den gamle tingenes orden, som jeg representerer, og fordriver igjen Dem. Her i fremmed land mødes vi begge hjemløse, og her kan vel den nye og den gamle tid række hverandre haanden uden nag og uden at frygte nogen guillotine«.

De Seigneul rakte broder Jacques høflig haanden, og han modtog den og takkede for hans venlighed.

»De ved ikke, hvor det smigrer mit øre, atter at høre mit fædrenesprog udtalt af en indfødt«, vedblev de Seigneul, »ellers uden forkleinelse for

Dem, monsieur Sten, der taler aldeles charmant. Se saa — nu gjør vi os det mageligt, eller vent —«. Han ringede, og Henrik stod øieblikkelig i døren. »Er der færdigt i mit bibliotek, saa foreslaar jeg, at vi gaar der ind, der trives jeg dog bedst — og hør, Henrik — bed madam Auen bringe ind tre kopper kaffe. De drikker dog kaffe, min herre, og røger en ægte cigar til?« Broder Jacques sagde nogle forbindtlige ord, vi vandrede atter ind i biblioteket, og var snart fortøiede rundt bordet i hver sin magelige lænestol, mens ilden sprakede lystig i ovnen.

»Jeg ved, De staar i rapport med de politiske mænd i hovedstaden mer end jeg, monsieur Jacques«, begyndte de Seigneul og blæste røgen af sin cigar. »Jeg er meget nysgjerrig efter at høre de sidste tidender fra mit kjære Frankrig«.

»De lyder ikke gode«, svarede broder Jacques — »for mig i alle fald. Den pavelige legat, Caprara, er en oktobernat smuglet ind i Paris i en lukket vogn. Det er den sidste efterretning. Man turde ikke vælge dagen for ikke at faa hele Paris til at briste i latter. Og dog er sagen snarere til at græde end til at le over, synes mig. Thi dette betyder det samme som presteaagets, dogmeaagets gjenoprettelse i Frankrige«.

»Mener De det?« spurgte de Seigneul yderst spændt, ludede sig fremover og holdt cigaren mellem sine to fingre.

»Om jeg mener det! Har De nogen tro til Napoleon? Han er et genialt rovdyr, det er det hele. Nu koketterer han med paven, revolutionen skal forsones med himmelen, heder det. Synes De ikke, De ser ham dyppe sine fingre i vievandet, og hans generaler i gallauniform kysse biskopkaabens folder, mens deres mundviger vrider sig af

latter? Det er tyranniet, som skal gjenindføres, siger jeg Dem; folket skal, som før, deles mellem prest og hersker«.

»Eller, om De vil, det er ordenen, som skal gjenindføres«, vovede de Seigneul at lægge ind. »Tro ikke, jeg bryder mig om de gamle, barnagtige dogmer«, lagde han afværgende til — »jeg er filosof, som formodentlig De og — men kristendommen er dog god at have som et baand paa de raa og tøilesløse masser. Pøbelen trænger en tugtemester, og en saadan prest med et luende, evigt helvede bag sig, hvori han fort væk kan putte de gjenstridige, er ganske god at have paa rede haand. Se kun paa begyndelsen af Jeres revolution, hvor rædde I var for selv at røre ved religionen. Var det ikke abbed Fouchet, han, som selv efter Bastillens indtagelse velsignede trikoloren, som spaaede, at hvis almindelig »tolerantisme«, som han haanligt udtrykte sig, blev indført, vilde det lede til alle gode sæders forfald? Var I ikke selv med og deltog i processioner og messe? — ja erklærede, at religionens majestæt og den ærefrygt, man skyldte den, ikke tillod, at den blev gjenstand for en forhandling?«

»Sig ikke I«, afbrød broder Jacques.

De Seigneul lod, som han ikke hørte, og vedblev ivrig: »Og se paa forbrydelserne, som brød løs, da baandene slappedes. I dræbte jo prester paa deres egne prækestole, I foreslog jo, at man burde gjøre med presterne som med offentlige fruentimmer: indelukke dem i et hus, hvor de saa kunde bede og præke, saa meget de havde lyst til, for dem, der vilde komme og besøge dem; men at det skulde forbydes dem at gaa ud for ikke at forpeste befolkningen[68]). Saa afskaffede I ganske religionen, og hvad blev følgen? Kirkerne blev

gjort til kroer, og Eders præsidenter gjorde sig fløielsbenklæder af messekaaberne. I bar skjøger om som fornuftens gudinder og tilsidst myrdede I over 1400 uskyldige mennesker i fængslerne uden lov og dom«.

Broder Jacques havde hele tiden siddet med hovedet sænket, mens dette revolutionens synderegister væltedes over hans hoved. Da de Seigneul omsider stansede, tog han rolig til orde. »Tro ikke, at jeg i nogen mon vil forsvare de gyseligheder, I der har nævnt, broder Seigneul. Men naar De endelig vil veie udskeielserne, maa De ogsaa tage dem med fra den anden side. De taler om, at vi skjød Jeres prester paa prækestolene; men I forfulgte vore, der havde aflagt ed til den fri konstitution, med stenkast og hængte dem i korets lysekrone — var det saa meget mere kristeligt? Hylende kvinder rev dem i stykker af bare kristelig iver. Af den republikanske præsident Joubert sagede man hænderne, før man slog ham ihjel —, er dette bevis paa kristendommens tøilemagt over massen? De nævner septembermyrderierne — men jeg har set med mine egne øine — da vi med vore tropper rykkede ind i en by i Vendée — menneskearme og ben, endnu levende, stikke op igjennem jorden, og fingrene krummede sig om grønsværet — det var de *kristne*, som af broderkjærlighed havde begravet sine fiender levende. Nei, broder Seigneul, lad os ikke kalde udskeielserne for historie. Naar det raa menneske slippes løs, da er han et vildt dyr, hvad enten han er beruset af misforstaaet frihedsfølelse eller af religiøs fanatisme. Men historien vil spørge Dem og Deres ligetænkende: hvad var grunden til udskeielserne baade paa den ene og paa den anden side?«

»Og De vil svare paa det spørgsmaal?« afbrød de Seigneul.

»Jeg vil svare«, vedblev broder Jacques rolig, »at det var den gamle tingenes orden eller rettere uorden. Naar uretfærdigheden mod et folk blir saa skrigende, at den ikke kan bæres længer — da reiser sig en dag det taalmodige dyr og skyder ryg. Og ve da alt, som ligger i veien, raseriet bryder gjennem lovene, gjennem alle skranker, og intet kan stanse tigeren, før den stønnende, træt af at slaa ned, synker sammen paa sit offer. Det er historiens gjengjældelse, det er bøden for aarhundreders lidelse, der skal betales i blodpenge. Eller vil De forsvare det som en retfærdighed, at adelen og kongerne byrdefri svælger i nydelse, mens bønderne, der maa betale legen, dør i hobetal af mangel paa mad? eller at kongen slagter i blodige religionskrige landets vindskibeligste og sædeligste borgere, mange flere end septembermændene kan rose sig af? eller at massen skal vedblivende oplæres til at tro, at *de* er Guds repræsentanter paa jorden, der lader sine friller bortgive geistlige embeder i operakulisserne, der holder hele harem og raver paa gaderne af vin? — Nei, revolutionen vilde netop indføre ordenen istedenfor den gamle uorden, en orden grundlagt paa retfærdighed, paa frihed og lighed«.

»Men kan De da tænke Dem nogen orden uden autoritet?« faldt de Seigneul ind. »Gud — hvis der ellers er nogen — er jo den suveræne magt, den absolute autoritet. Det er jo med ham som forbillede, hvert samfund paa jorden er indrettet. Kongen repræsenterer ham, det absolute magtprincip i staten, husbonden repræsenterer ham, den uindskrænkede magt i sit hus«.

»Det være langt fra mig at kuldkaste autori-

teten«, svarede broder Jacques, »men jeg vil rigtignok lægge den paa en anden grund. Jeg anerkjender en absolut autoritet i himmelen — og jeg bøier mig dybt i ærbødighed for ham — min Gud — og jeg anerkjender en autoritet paa jorden, det er den lov, han har indskrevet i hvert enkelt menneskes samvittighed. Det er denne indre, uskrevne lov, som i alle tilfælde er den høieste instans, det er den, som skaber lovens aand, den offentlige og den private moral. Men den kan kun komme til orde der, hvor alle faar virke frit og kan høres, altsaa hvor friheden, ligheden, broderkjærligheden kan faa rydde veien«.

»Ah — jeg forstaar — det er Rousseaus drømmerier — den fordømte Rousseau, havde jeg nær sagt«, udbrød de Seigneul. »De har blot den store mangel, at de er upraktiske, at de fører til al tings opløsning«.

»Sig heller til al tings sammenslutning i kjærlighed«, sagde broder Jacques. »Revolutionen har vist, at tanken er praktisk, og derfor er sorgen dobbelt, naar tyranniet nu truer med at udslette alle de fagre begyndelser, der er indviede med martyrers blod«.

»Og jeg tror, at disse Eders ideer om alle menneskers lighed kun fører til mængdens opvigling og misfornøielse. Ethvert samfund maa være grundlagt paa de to piller: faderkjærlighed og afhængighed. De ser, hvad Rousseaus principer har ført til? et unyttigt blodbad og forfærdelsens tider over mit stakkels fædreland; nu begynder trygheden at vende tilbage med Napoleon? Nei, I skulde været bleven staaende ved Voltaire, I gode revolutionsmænd«.

»Og er der nogen, der kraftigere har arbeidet

revolutionen i hænderne end han?« spurgte broder Jacques lidt forbauset.

»Saa siger I«, svarede de Seigneul, »men Voltaire selv protesterer mod al revolution. Voltaire var fuldblods aristokrat, som jeg nylig bemærkede til monsieur Sten, han søgte altid til kongerne og fyrsterne. »Kongernes og filosofernes sag er en«, sagde han. Erindrer De ikke hans lille fortælling »Le monde comme il va«? Den vise Babouc (Voltaire selv) blir vel først meget oprørt ved skuet af fordærvelsen i den store stad Persepolis; men saa faar han lidt efter lidt ogsaa øie op for de slette forholds gode sider, og stemmer absolut mod byens ødelæggelse, ja tænker ikke engang paa reform, da, »om alt end ikke er godt, det dog i ethvert fald er taaleligt«.

»Og dog har den samme mand ogsaa skrevet i sit digt fra 1716: Gamle vildfarelser, tomme respekt, forlad vore oprørte hjerter! Lad os jage den sløvende søvn paa flugt, som har holdt os lænkede. Folk! læg baalet til rette, jeg har allerede som en profet skudt bresche i uretfærdighedens mur. Styrt frem, knus uretfærdigheden, grib den længselsfuldt ønskede frihed, inden den slipper dig af hænderne!«

»Men han hadede dog Rousseau med et grundigt had«, indvendte de Seigneul.

»Han gjorde det«, svarede broder Jaques — »desværre —, og dog vil historien stille disse to mænd uadskillelig sammen; thi det er deres testamente, revolutionen har eksekveret. Voltaire brød ned, Rousseau byggede op. Voltaire omstyrtede det gamle autoritetsprincip ved at opstille den individuelle tankens frihed, Rousseau samlede individerne ved at prædike broderskab og indbyrdes solidaritet. Voltaire blev i revolutionen til Ba-

stillens storm, Rousseau til den frie konstitution. Voltaire var indignationen, Rousseau var begeistringen« [69].

Seigneul drog paa skuldrene. »Enige blir vi vist ikke«, sagde han, »og fremtiden vil vise, hvem af os faar ret«.

»Tør jeg spørge om en ting«, sagde broder Jacques. »Vil De sætte tingenes tilstand i *dette* land op som mønsterværdige for en stat f. eks.?«

»Ubetinget«, svarede de Seigneul. »Folket er lykkeligt med sit madfad og sine kreaturer, de har den misundelsesværdige stilling ikke at trænge til at tænke; men overlader videnskab og politik til andre. Men forvirringen indtræder, om jeg paa rousseausk vis vilde sætte dem ved mit bord og begynde at tale med dem om filosofi og naturlære. De maa naturligvis holdes paa tre skridts afstand, altid se op til aandens mænd som noget høiere, der har retten til at lade dem arbeide for sig«.

»Naa — saaledes«, svarede broder Jacques og pressede sine læber sammen for ikke at lade harmen blusse op, »nei, saa blir vi vistnok ikke enige, og det nytter vel knapt at fortsætte. Tillader De mig, før jeg gaar, at se mig om i Deres bibliotek?«

»Med fornøielse, hvad jeg har, staar til tjeneste. Af nyere sager har jeg paa grund af omstændighederne ikke kunnet skaffe mig alt, men det gamle vil De finde ganske godt representeret — dog — Rousseau undtagen«.

Broder Jacques kastede øiet henover rygtitlerne, tog ud en og anden bog, mens de Seigneul stod ved siden og orienterede ham. Der blev skiftet gjensidige høflighedsbevisninger, og broder Jacques tog afsked. De Seigneul fulgte ham til døren. »De vil vel finde det rimeligt, at jeg ikke kan

sværme for revolutionen«, sagde han, »som brændte mit gods, tog alle mine eiendele og gjorde mig selv landflygtig«.

»Ganske rimeligt«, svarede broder Jacques i døren. »Jeg finder det mere underligt, at De kan vise mig, som dog maa staa for Dem som en af Deres fædrelands fiender, saa megen venlighed«.

»Mit hus og mit bibliotek vil altid staa Dem aabent, min herre«, sagde de Seigneul, »og skulde De spørge nogen politisk nyhed udenfra, vil det være mig usigelig kjært, om De vilde lade mig det vide«. —

Broder Jacques forsvandt bukkende, og jeg benyttede leiligheden til ogsaa at trække mig tilbage. Jeg indhentede snart broder Jacques, og vi gik da ved siden af hverandre henad veien.

»De taler jo fransk«, afbrød han tausheden.

»En smule«, svarede jeg, »men hvad der mere vil forundre Dem, monsieur Jacques, er, at jeg har været sammen med Dem før«.

Han saa paa mig op og ned. »Har De?« spurgte han forundret, — »ikke her?«

»Nei, langt borte herfra, i Bergen. Husker De en dag hos Fasting?«

»Om jeg husker den!«

»Da var der en sjømand, som fulgte Dem«.

»Min gode ven Gunnar«, afbrød Jacques.

»Ja, og saa en halvvoksen gut«.

»Og denne gut er De? — nei, virkelig, det kommer mig høist overraskende. Ved De — det var den dag hos Fasting, som gjorde, at jeg atter kom her til landet«.

»Er det muligt?«

»Jo, da jeg faldt med min ven Robespierre, og forklædt var kommen til Havre, da laa tilfældigvis Gunnar atter der med sit skib. Han skulde

til Bergen og saa til Kristiania. Da randt Fasting mig i hu, — han havde vakt min dybeste medlidenhed og sympati — og jeg tog beslutningen og reiste til Norge. Da jeg kom til Bergen, hørte jeg, han var død. Saa fulgte jeg skibet videre til hovedstaden, men jeg trivedes ikke rigtig der — Kristiania er ikke Paris. Efterretningerne fra Frankrig gjorde mig melankolsk, og da saa Gunnar havde fortalt mig om sin fødeegns herlighed, begrov jeg mig heroppe for at finde ensomhed og fred. Han fortalte mig og, at hans principal, de Seigneul, var en franskmand som jeg. Og her skulde jeg nu træffe Dem«.

»Tør jeg spørge, erindrer De gamle Auen, hos hvem De boede?«

»Ja vist — en prægtig gammel mand«.

»Han er nu død, men han elskede Dem og Deres tanker til det sidste«.

»Gjorde han?«

»Og den medalje, De gav ham ved afskeden, gjemte han som sin dyreste skat«.

»Det glæder mig, og hvem har den nu? Jeg husker, jeg bad ham give den til den af hans slægt, som var frihedens bedste ven«.

»Jeg har faaet den«.

»Har De? — De kan da forstaa mine tanker? Og billige dem? — Gud, jeg har jo gjort et fund! De maa komme op og besøge mig — ikke de første dage; thi imorgen reiser jeg bort for en tid, men siden, De lover mig det?«

Jeg lovede det med et straalende ansigt.

»Thi«, lagde han til med et skuldertræk, — »de andre her —«. Han taug en stund, saa sagde han pludselig: »Ved De, hvem som er dette lands og hele verdens værste fiender? Jo — de gamle herrer dernede«, — og han truede med haanden

mod de Seigneuls gaard — »som omgiver sig med en mur af høflighed og ydre politur, men hvis hjerte i grunden er en isklump, som sidder rugende paa sine forrettigheder, som en gjerrig paa sin gulddynge, uden at ville give saa meget som en skilling af den til sine medmennesker. Jeg har sjelden behersket mig som i dag. Jeg troede ikke, jeg havde holdt samtalen ud. Dog — jeg kunde jo vidst det paa forhaand«.

Da jeg den dag glædedrukken kom hjem, følte jeg ved mig selv, at nu kom jeg vist til at gro fast her, nu kom jeg ikke mere til Kjøbenhavn.

Vaaren 1892.

Saa er da min lille skole begyndt. Jeg gik ind paa Seigneuls forslag paa den betingelse, at Knut og Anne ogsaa skulde faa være med i de timer, hvor vi havde skrivning og regning, historie og geografi. Hans aristokratiske hjerte følte en del betænkeligheder ved at slippe saaledes uden videre bondebørn sammen med hans egne, men han maatte fire for min bestemthed. Det er altsaa seks smaa hjerter, som er betroet mig til at forme. Prestens datter blev nemlig ikke med. De boede vel langt borte — det er nemlig en halv mil did herfra — dels betroede presten mig, at han ikke troede paa nogen af de gamle opdragelsesmetoder, men nu vilde forsøge Basedows 54 regler paa sin datter. Han vilde selv paatage sig hendes opdragelse og gjennemføre sin metode i al dens strenghed. Stakkels barn!

Det er ellers besynderligt, hvor karakterforskjelligheden øieblikkelig røber sig. Der er ikke to af disse smaa, jeg nu har, som jeg vil sætte lige. Der har vi da først *Eufemia Deodata Honoria*

de Seigneul — jeg har ofte med Jesper Oldfux undret mig paa, om hun ogsaa heder saaledes om vinteren, naar dagene er korte. Hun kaldes ogsaa til dagligt brug blot Deodata eller bare Data, som bønderne siger. Hun er imidlertid langt fra saa storartet som navnet. Det er et sødt barn. Der er noget halvt frygtsomt, halvt drømmende i hendes runde, nøddebrune øine. Hun minder mig om daadyrene, jeg saa i bøgeskoven i Danmark, naar de blev staaende forundret og saa paa en, og saa pludselig forsvandt i tykningen ved den mindste larm. Hun er meget stille paa skolen, sluger mig med sine store øine, naar jeg fortæller noget, som kan sætte fantasien i bevægelse, men er sen i alt mere praktisk tankearbeide. Hun har sluttet sig til Knut som sin erklærede ridder. Hendes bror, *Theophile*, er treven; han viser liden interesse for alt, som ikke angaar stalden og faderens rideheste. Saa har vi major von Lütkens to haab: *Iphigenia* og *Akilles*. Hvad enten det er faderen eller moderen, hvis sværmeri for Homer har givet sig luft i disse navne, ved jeg endnu ikke. Iphigenia er en lang, opløben bønnestage, to aar ældre end Deodata. Hun ser ud til at være en lidt tør, praktisk natur, men skaber sig stundom saa besynderlig affekteret. Jeg gad vide, hvor hun har det fra? — jeg maa snarlig aflægge fa'r og mo'r en visit. Hendes bror Akilles er en liden satan. Det er som kviksølv i ham, og det er næsten umuligt at faa ham til at sidde rolig i timen; men en pokkers kvik gut er han og har et godt hoved. Nu tænker han bare paa spilopper. Han har sluttet et ubrødeligt venskab med Henrik hos de Seigneul. Jeg er lidt bange for det bekjendtskab, da de passer altfor godt sammen.

Knut, min gode ven, er hans største modsæt-

ning, han er støheden og paalideligheden selv. Han er jo ogsaa dobbelt saa gammel som flere af dem, hvad der giver ham et vist faderligt præg. Han har tungt for at lære, men er det først kommet ind, sidder det som naglet fast. *Anne*, søsteren, er som en venlig solstraale. Der er noget, som minder om en hoppende erle, ved hende, noget vaarfriskt og uskyldigt. Hun opfatter snart, men glemmer det ligesaa snart. Hun har forundret sig over, at ikke det første, jeg gjorde, da jeg begyndte skolen, var at gaa ud i vedskjulet efter et dueligt birkeris, thi det brugte altid omgangsskolemesteren. Skolen har vakt megen opsigt. Annes gamle skolekammerater flokker sig om hende og spørger, om jeg »lugger opefter eller nedefter«, eller om jeg slaar paa »bare skrotten«. Det er deres opfatning af, hvad en skole har at gjøre. De ældre folk i bygden undres paa, om han Knut og skal bli prest, eller hvad fader Torsteins mening er med at kaste saa megen lærdom bort paa en gjentunge.

Er det vaarlængselen, eller hvad er det, som gaar af mig? jeg kjender mig ikke selv igjen. Dag og nat dreier min tanke sig bare om et punkt, og det er Ingeborg. Hendes billede kommer for mig og forvirrer mig i skolen, hun leger ind i mine drømme om natten. Og dog har vi næsten ikke talt sammen. Men hendes nærværelse fylder min hele sjæl med velbehag, jeg fornemmer ukjendt salighed, blot hun rører ved min haand. Mit hjerte begynder at banke, blot hun ser paa mig. En dag sad jeg og stirrede paa hendes røde, friske læber, og længselen blev saa heftig, at jeg maatte skynde mig ud af stuen. Hvad er det, som giver

hende slig magt over mig? er det hendes uskyldighed? hendes ærlige trofasthed? Jeg ved, det hjerte er at bygge paa i liv og død.

Jeg har ikke holdt det ud længer. Jeg har ærligt og aabent spurgt Ingeborg, om hun holdt af mig; og om hun kunde tænke sig en gang at blive min. Hun stod rent forbauset, saa begyndte hun at græde og gik ud. Hvad betyder det? er det et godt tegn, eller hvad? Jeg forstaar endnu ikke kvindehjertets gaader.

Løsningen er kommen snarere end ventet. Igaar kom der en kar til gaards, som jeg ikke har seet der før, men Ingeborg har nok seet ham, desværre. Det er en sogning, som pleier at fare over bygderne her og kjøbe op kreaturer om vaaren, drive dem til fjelds om sommeren, og saa slagte dem senhøstes og fragte dem til Bergen. Han skal have felægret sit oppe ved Bygdin. Men for en kar! det er sjelden, jeg har seet noget saa spænstigt og sprækt. Det gnistrer sundhed og liv af hele kroppen. Han taler fort som alle sogninger, og med den klingende stærke dialekt, som er egen for dem. Ellers faar driftekarer let noget raat ved sig; men det var der ikke spor af ved denne, bare livligt og livsfriskt. Den helt igjennem blaa vadmelsdragt med den blaa toplue øverst, der sad halvt paa snei, gav ham ogsaa noget raskt og sjømandsfriskt. Jeg spurgte ham, om det ikke var vanskeligt at passere fjeldet saa tidlig. Han svarede bare smilende: »Aa, ein sogning kjem altid fram«. Han lader til at være velkjendt i huset; thi fa'r Torstein hilsede ham som en gammel bekjendt. Jeg hørte og, at alle var glade i ham som en sjelden ærlig og hæderlig kar, med hvem

de gjerne vilde handle. Ingeborg fik ikke øinene fra ham, der han sad ved bordenden og fortalte. Jeg mødte hendes øine, og hun blev rød lige op til haarroden. Aa ja — var jeg gjente, vilde jeg ogsaa blive forelsket i ham. Det er dog noget andet end en stakkels krøbling, humpende om paa et træben, og som ovenikjøbet har dannelse. At dannelse ogsaa skulde blive mig en forbandelse! Hvor jeg misunder og hader denne blaalue-kar!

Det lader til, at *Karen* ogsaa har en tilbeder. Han heder Stein og er søn af en husmand her. Han gjælder for at være den stærkeste blandt unggutterne og er ogsaa stolt af det. Naar hans fa'r rydder jord, skal han gjøre underværker. Han gjælder for at være den sprækeste hallingdanser paa mange mile, men vil ikke altid vise sine kunster. Han er lidt kostbar paa det. Dog, er Karen tilstede, da overgaar Stein sig selv. Han har en egen maade at gjøre kur paa. Jeg var sammen med dem paa en dans her en dag. Stein var i ypperligt humør, var borte og nappede i alle, vilde drage krog med dem og klemte dem i hænderne, saa de maatte bøie sig i knæ. Med et gjør han ét rundkast ligefor næsen paa Karen, svinger sig rundt paa hælen, klasker hænderne sammen og raaber: »Huf gut!« Karen blev hed i ansigtet, saa sagde hun, tydelig nok til at han kunde høre det: »Jeg synes, det var bedre, du lærte dig til at læse, Stein, saa du kunde slippe frem for presten en gang, end at fare her og sprætte«.

Nogle dage efter var jeg og skulde aflægge en visit i omgangsskolen for at se, hvorledes min kollega i skolemesterfaget tog det. Og hvem skal jeg træffe der uden min gode ven Stein. Han sad

med stort besvær og stavede i katekismen og brugte tollekniven til pegepind. Skolemesteren vilde have ham til at tage tollekniven bort, men Stein bare stak med den efter hænderne hans og sagde: »Vare føterne dine, sa' sporven, skulde danse med mærra«. Dog den hele scene var saa klassisk, at jeg maa afmale den fra først til sidst. Først maa jeg forudskikke den bemærkning, at man den tid kunde tjene sin værnepligt ved at være skolemester nogle aar, og da Lange-Maren[70]) just ikke var nogen yndet kjæreste, valgte alle, som kunde, skolemesterveien. Det gjaldt, hvem som kunde skaffe presten de bedste attester, og attesten bestod da i en fed okse eller en duelig smørbut. Paa grund heraf gik naturligvis gaardmandssønnerne altid af med seiren, saa husmandssønnerne rent opgav at prøve paa. De lykkelige udvalgte skulde da for sikkerheds skyld selv gaa i lære hos presten en tid, det vil sige, de blev satte til at snedkre eller grave veiter eller gjøre andet arbeide paa prestegaarden. I de fleste tilfælde leiede disse skolemestre igjen en eller anden gammel føderaadsmand, som til nød kunde bogstaverne, til at styre skolen. Naar det da gik udenfor den reglementerede tekst, som han havde plugget i sig, hændte det ikke sjelden, at skolemesteren sad fast paa et eller andet vanskeligt ord. Han kræmtede først lidt, saa gav han overlegent den ordre, at det ord kunde de springe over, det kom ikke saa nøie an paa det i sammenhængen.

Jeg traadte ind i det store kjøkken, hvor skolen holdtes, henimod middagstid[71]). En 30—40 børn af alle aldre havde radet sig om det svære langbord, gutterne paa den ene side, gjenterne paa den anden. Var der ikke plads ved bordet, sad

de paa krakke, hvor det kunde falde sig. En stol stod aaben for skolemesteren, som for tiden gik og drev paa gulvet. Han var en gammel krokrygget kall med en mistænkelig rød næse. Hver gang han iklædte sig værdighed, skuvede han et par messing-næsebriller, der nu sad paa den yderste spids, op paa næsekammen. Jeg lagde mærke til, at næsten alle smaagutterne var snauklippede, i alle fald havde faaet den fremmeste lug af veien. Hvor mo'r ikke havde villet laane saksen, havde de brugt tollekniven eller svidt den af i lyset. De mindste, der havde kravlet sig op paa slagbænken, saa med ærefrygt op paa skabet, hvor mester Erik, en lang og smidig birkekvist, truende stak sig frem. Alle læste de i munden paa hverandre, saa høit og fort, som bare tungen vilde løbe, saa der var en slig surren, at det var umuligt at høre mandemaal i stuen. Den berømte kopgris, som Anne havde skrevet om i brevet, eller formodentlig dens yngre broder eller søn, gik smaagryntende omkring paa gulvet, blev, ret som det var, lempelig spændt tilside af folk, som kom ind og gik ud. Ret som det var, var den borte i bukserne paa smaagutterne eller læggene paa smaapigerne, som da pligtmæssig udstødte et hyl og bragte forstyrrelse i hele den læsende leir. Manden i huset stod bortved stabben og tælgede et økseskaft, konen stod i peisen og stampede grøden til middags. Skolemesteren nedlod sig snart til den ene og snart til den anden, mens husets smaaunger laa og væltede sig paa gulvet med en hundehvalp, der uophørlig bjæffede. Jeg hilste paa husets folk efter vanlig skik, og sagde til skolemesteren, at jeg var kommen for at se, hvorledes en ældre kollega, som var mere erfaren end jeg, drev skolen. Han følte sig synlig smigret og

strøg sig med haanden over hagen. »De er flinke til at læse, som du hører«, sagde han, da kvernhus-surren slog i veiret som bølger. Jeg var bleven opmærksom paa en gut, der læste mere feberagtig vildt end nogen af de andre. Han havde plantet albuerne paa bordet, puttet fingrene i ørene og stødte ordene ud i jevn takt. Jeg nærmede mig ham bagfra, og hørte da tydelig, at gutten sad og læste opigjen og atter opigjen: Sko—le—mes—te—ren er — et — stort — naut — han — er — et — stort — naut — sko—le—mes—te—ren—. Med det samme jeg kom hen til bordet, stansede surren, da alle skulde glo paa mig, undtagen den ulykkelige med fingrene i ørene. Han vedblev sit, saa det klang i stuen: Sko—le—mes—te—ren — er — et — naut — han — er — et — stort — naut — sko—le—mes—te—ren«. Børnene slog ud i en skraldende latter, og skolemesteren fór hen og begyndte at ryste den ulykkelige i trøiekraven: »Jo jeg skal naute dig! kalder du det at læse paa din kristendom!« Hylende blev delinkventen trukken frem paa gulvet, hans bukser nedknappede, og nu begyndte mester Erik lystigen at danse, mens de ubarmhjertige tilskuere leende stod paa bænkene for bedre at faa se. Med det samme skolemesteren har vendt ryggen til bordet, ruller en gut en haandfuld erter udover. Hele skolen i opløsning, som smaa nøster ruller de, nogle oppaa bordet, andre under bordet, andre frem paa gulvet og under bænkene paa jagt efter erterne. »Hvor kommer de erter ifra?« brøler skolemesteren og slaar med mester Erik i bordet, saa bøgerne hopper. — »Aa de kom søndenfra — de kom nordenfra — de kom ovenfra — de kom nedenfra«, lød det i kor. »I forbandede smaa troldunger, vil I bare læse, ellers skal I faa med mester Erik at

bestille«. Og et andet klask i bordet følger talen. Børnene ruller igjen paa sine pladser og begynder at læse, saa det durer, mens den arme delinkvent snufsende staar og gnider sin bagdel. Skolemesteren tager sig en pris, saa kommer han hen til mig, ryster paa hovedet og siger: »Der er en hedningeart i dem, som er saare mærkværdig«. Dermed sætter han sig ved peisen, drager strømperne af og varmer fødderne. Imens begynder to gutter at slaas paa bænken. Skolemesteren hinker barfodet hen og skal skille dem ved at dunke hovederne mod hinanden. Saa begynder en gjente at skrige: »Skolemester! Jørgen spænder mig paa knæet!« »Skolemester! Maren bider mig i øret!« — »Hans kniber mig i læggen!« saaledes lyder det rundt om, og den arme skolemester maa atter hente mester Erik ned fra skabet og slaa med den i bordet. »Vil I holde kjæft, ellers — se saa, nu kan vi slutte læsningen for i dag. Nu du, Stein, lad mig nu høre, hvor langt du er kommen«.

»Du ska—ska—al ik—ke— sjæ—sjæ—le—« stammer Stein, prikkende paa bogstaverne med tollekniven.

Skolemesteren ryster paa hovedet: »Sig mig, du Stein, hvor længe vil du gaa her som en hedning?«

»Saa længe som jeg har dig til skolemester«, svarer Stein frækt, og hele hoben kniser. Af gammel vane løfter skolemesteren riset, men da Stein reiser sig i al sin vælde for at tage imod, synker det atter. Hele skolen stirrer i aandeløs spænding, om det skal bli til et tak mellem Stein og skolemesteren.

»Og saa tænker jeg, vi tager udtydning eller anskuelsesøvelse en liden stund«, siger skolemesteren vigtig; thi nu er hans tid kommen til at

glimre med sin kundskab og forstand. »Nu, vi have læst i vangeliebogen om Herodes den store, — se saa at faa bøgerne væk«. Ja gutterne skyndte sig at stikke bøgerne under vesten, og gjenterne ned i barmen. Skolemesteren kræmtede og skød sine næsebriller høiere op. »Naa — hvordan mand var han, den Herodessen? Svar nu, unger! han var — han var en —?

»En svenske«, raabte en gut, som havde hørt sin fa'r skjælde arbeidskaren sin ud for en svensk rad.

»Nei«, svarede skolemesteren alvorlig, »Herodes var ikke fra Sverrige, men fra et landskab, som ligger tæt ved. Og hvad var det, han gjorde?«

»Han gjorde ingen ting«, svarede en liden gjente.

»Nei det er sandt det, han gjorde ingen ting, fordi han var — nu, hvad var det, han var?«

»Granden til svensken«, svarede gutten igjen.

»Du da, gapen! du kan holde kjæften din, jeg spurgte ikke dig. — Er der ingen, der kan sige mig, hvad Herodes den store var?«

»Konge i Jødeland«, svarede gjenten igjen.

»Ja det er sandt det, Marit, han var konge i Jødeland; du faar svare altid du, som svarer saa godt. Hvad var det nu Herodes sagde, de skulde gjøre?«

Børnene stirrede paa bordet, under bordet, op i taget hid og did, men der er ingen, som kan opdage, hvad Herodes sagde, de skulde gjøre.

»At alle drengebørn, som —« begyndte skolemesteren for at hjelpe. »At alle drengebørn, som varer over to aar gamle, skulde kastes i Nilen«, ramsede Per Haagarden.

»Det var ligesaa godt, vi kastede dig i Nilen,

tænker jeg«, svarede skolemesteren. »Nei, han sagde — og nu maa I høre godt efter, hvad jeg siger, — han sagde, at de skulde dræbe alle drengebørn, som vare over to aar gamle. Husker I det nu da? lad mig høre!«

»At han skulde dræbe alle drengebørn, som vare over to aar gamle«, brølede ungerne i kor.

»Hvad var nu dette af Herodes?« fortsatte skolemesteren. Ingen kan svare. »Hvad var det han gjorde da, mener jeg?«

»Han gjorde ingen ting«, svarede Per.

»Nei, du har ret i det: han slap gjøre noget, fordi han var konge; men hvad var det, han gjorde lel? Før—? han gjorde før—! før—? Hvad var det, han gjorde, Marit, du pleier være saa flink du«. — Marit og alle de andre grundede paa et ord, hvor første stavelse var før—.

»Nu da?« vedblev skolemesteren, »Herodes gjorde førma—? førmas—? Nu, Marit, hvad heder sidemanden din?«

»Else!« raabte Marit.

»Nu da, naar du hænger navnet hendes i den bagre enden paa førmast— hvad blir det saa?«

»Førmastelse!«

»Det var bra, Marit. Førmastelse. Da Herodes sagde, de skulde dræbe alle drengebørn, som var over to aar gamle, da gjorde han førmastelse? Hvad er det nu, som kaldes førmastelse? Det er ikke ventende, at I skal vide det. Førmastelse er et hardt ord det, men vil I høre vel efter, skal jeg fortælle Jer det«. Skolemesteren hostede lidt, og saa begyndte han: »Naar du, Per, lægger en harv med tinderne op, og saa klyver op paa et hustag og kaster dig ned i harven, saa gjør du førmastelse!«

Ungdommen gjorde store øine og tænkte,

Herodes maatte være svært til kar, naar han gjorde sligt. Skolemesteren tog nogle slag op og ned ad gulvet og svingede med armene, som om han vilde, at denne visdom rigtig skulde synke til bunds i dem. »Kan I nu sige mig, hvad Herodes gjorde?« gjentog han efter en stund. —

»Formastelse!« ramsede alle ungerne.

»Og hvad er det, som kaldes saa?«

»Naar en lægger en harv med tinderne op og saa klyver op paa et hustag og kaster sig ned i harven!« sang de alle i munden paa hverandre.

»Rigtigt — det var bra — det var godt — I blir flinke nu«, sagde skolemesteren.

»Slog han sig ikke fælt da?« spurgte en liden hvidkrøllet gut, hen paa slagbænklaaget.

»Hvem?«

»Den kongen, som kløv op paa hustaget og kastede sig ned i harven, ved jeg«, sagde gutten.

Skolemesteren saa paa ham en liden stund, saa sagde han: »Det er bedst, du rusler bort og spør ham, mener jeg. — Men nu ser jeg, kjerringen vil have bordet til middagsgrøden, nu er det bedst, vi tager en liden hvil. Men først synger vi en salme«.

Mens skolemesteren sad og bladede i salmebogen for at finde en passende salme, saa jeg en af de store gutterne liste sig under bordet med et taug som han løselig knyttede om begge skolemesterens ben. Skolemesteren reiste sig. »Jeg tænker vi synger: Jeg gaar i fare, hvor jeg gaar, min sjæl skal altid tænke, at Satan allevegne staar i veien med sin lænke«. Han rømmede sig og begyndte med en ægte næselyd at istemme salmen; men neppe var han kommen til Satans lænke, før gutterne rykkede i tauget, og klask — laa skolemesteren paa gulvet. Et hvin af glæde fra hele

hoben, og ud fór de, den ene paa hovedet af den anden, mens skolemesteren, rød af harme og anstrængelse, kravlede sig op, rev mester Erik ned fra skabet og kom tidsnok til at give de sidste uskyldige et par duelige rap.

Det er en vidunderlig sommerdag idag, en af de første. Aspen i lien glinser med sine sølvblade og svaier i vinden med sit lange slæb. Det dufter af det friske græs, markerne begynder at spragles med røde, hvide og gule blomster. Jeg har givet fri fra skolen og har besluttet at benytte formiddagen til en visit hos Iphigenias og Akilles' forældre, den berømmelige major von Lütken med hustru. Oppe i lien mellem Bratvold og Sans Souçi legte Knut og Anne med Deodata de Seigneul. Jeg blev staaende ubemærket og saa paa legen. Det var da som sædvanlig fa'r og mo'r og barnet, og Knut og Deodata var fa'r og mo'r. Annes bestilling som barn bestod mest i at græde, være uskikkelig, faa ris og forresten sove i græsset. Knut var en meget strævsom fa'r. Han gik i skogen og skulde hugge ved og kom bærende med en hel bør kvister; han gik og hentede vand i brønden og skar af blomster og blade, som da Deodata skulde lage mad af. Jeg lagde mærke til hans rørende omhu for Deodata. Han klappede hende paa kjolen og paa haaret, søgte ud de bedste steder for hende at sidde, bredte forsigtig hendes tørklæde over hende, naar hun skulde sove, ja drog sin egen trøie af og lagde over fødderne, samt værgede hende mandig med sin økse mod bjørnen, som kom fra skogen, og som i virkeligheden ingen anden var end gaardshunden Trofast. Vogt dig! vogt dig Knut! Der kan vokse hjertesorg ud af legen, før du ved det! Hun hører til

et andet lag af samfundet, didop naar du aldrig. Ak, jeg ved jo fra mig selv, hvad den skilsmissens forbandelse er, som heder dannelse. Ret som jeg stod der, blev jeg opmærksom paa et lidet ansigt, som tittede frem bag en busk, og som slugte legen med nogle misundelige, graadige øine. Jeg maatte se en stund paa hende, før jeg opdagede, at det var prestens lille datter, jevngammel med Deodata, hende, som skal opdrages efter Basedows 54 regler. Stakkel! hun saa ogsaa forkuet ud. Der var et udtryk af hemmelig frygt over hende — frygt for, at nogen skulde se hende vandre forbudne veie, blandet med en bestemt trods. Hun stod en stund uvis og fulgte dem med øinene. Knut havde netop laget en deilig seng til Deodata af tørre kviste og strøet ovenpaa græs og blade, da prestedatteren sprang frem af buskene som et lidet rovdyr, slængte sig op i sengen og sagde: »Nu vil jeg være mo'r!« Det var det mest kostelige syn at se, hvor dumme de andre stod. »Barnet« var bleven lysvaagent og glemte at græde, bare gloede paa dette vidunder, som var dumpet ned fra himmelen. Knut saa paa Deodata, Deodata saa paa Knut. Den nyankomne laa og lo imod dem med nogle smaa hvide tænder. Endelig følte Deodata, at her var fare paa færde, og vilde saa smaat forsøge at redde madbeholdningen ved at drage den lempelig til side, da pludselig den nye vilde slaar kloen i den og siger: »Det er min mad!« — Ny forundring. Deodata ser gjentagne gange paa Knut, som staar rent raadvild, skjønt han føler forpligtelsen paa sig til at gjøre noget. Endelig træder han frem til prestedatteren og siger roligt: »Du faar ha' dig ud af sengen«.

»Nei«, var det bestemte svar.

»Det er min seng«, gjentog Knut.

»Det er ligesaa godt min«, svarede prestedatteren trodsig.

»Ja, vil du ikke gaa med det gode, saa drar jeg dig ud«, sagde Knut.

Deodata følte situationens spænding og drog sig forsigtig bag Knuts ryg.

»Du kan friste«, svarede prestedatteren bare og lo. »Skal ikke jeg og faa lege da?« lagde hun til om en stund.

»Tag hende, du Knut«, hviskede Deodata bag hans ryg. I samme nu bøiede Knut sig for at tage hende i fødderne; men i det samme nu havde ogsaa gjenten sprunget op og fløi ind paa Knut som en liden vanvittig fugl, der vil værge sit rede og sine unger mod høgen. Det blev et ordentligt basketag. Den lille brugte baade negle og tænder, og Knut havde nok med at holde hende fra sig. Deodata fór paa ægte smaapigevis frem en og anden gang og gav hende et dult i ryggen, men sprang øieblikkelig tilbage igjen. »Barnet« begyndte at skrige for ramme alvor, uden at der var tanke paa ris. Jeg vilde just til at lægge mig imellem, da jeg saa den lille prestegaardsstakkel grædende og med et rift i kjoleskjørtet løbe nedover. Jeg fulgte efter hende i frastand. Hun løb henefter veien, til hun kom til nærmeste gaard. Der stod ogsaa faderens karjol udenfor. Hun satte sig paa en stor sten, holdt hænderne for ansigtet og blev ved at græde. Jeg havde saa ondt af hende. Voksne aner ofte ikke, hvor slig barnesorg kan være tung. Jeg fik et indtryk af frysende ensomhed over den barnesjæl. Der hørte hun, det gik i døren, det var faderen, som kom. Øieblikkelig tørrede hun taarerne, aandede i forklædet og holdt paa øinene, forat de ikke skulde se røde

ud. Saa spyttede hun paa fingrene, glattede haaret og lagde kjoleskjørtet i en fold, hvor det var revet; thi det kom ind under Basedows 54 regler hverken at have forpjusket haar, røde øine eller hul i kjolen. Hun forsøgte ogsaa, men forgjæves, at lage ansigtet til et smil, da faderen saa paa hende. »Har du grædt?« spurgte han.

»Ja, jeg faldt og slog mig«, tutrede hun.

»Det kommer af, at du altid skal hoppe istedenfor at gaa«, sagde faderen. »Har jeg ikke sagt dig saa mange gange, at det gjælder om i livet at beherske sig, at holde saavel sindet som legemet i den behørige ligevægt«. — Mere opfangede jeg ikke, idet jeg gik forbi og hilste. Men billedet af det lille basedowske offer forfulgte mig hele veien. Jeg tænkte paa kronprins Fredrik i Danmark, som Struensee holdt paa at opdrage efter samme metode, saa de nær havde taget livet af det svagelige barn. Han skulde hærdes og atter hærdes. Jeg hører ogsaa, at presten lader denne lille sove i iskoldt værelse om vinteren og gaa ganske tyndklædt, for at hun kan vænnes til at taale savn og hærde sin krop. Hendes tid er inddelt som efter en snor. Hvad mon der vil komme ud af denne unatur? Enten en idiot eller en vild. Jeg havde jo at nu seet de opdæmmede lidenskaber skylle over dæmningen.

Dette besøg vilde jeg ikke have undværet for meget. Jeg har seet et par af de løierligste mennesker, som gaar paa Guds grønne jord.

Da jeg nærmede mig majorens haveport, saa jeg alt maalet for min vandring, husets frue, sidde paa en bænk. Hun stangede saa ivrig med sine strikkepinder eller var hensunken saaledes i sine drømmerier, at hun slet ikke hørte haveporten

knirke en gang. Foran hende laa Iphigenia, med straahat paa, i græsset og sang. Et hvidt lam med rødt baand om halsen hvilede i hendes skjød. Bag hende laa Akilles paa knæ og slog med al magt med en visp i en bøtte med vand. Han stansede pludselig, da han fik øie paa mig, og satte op et henriksk grin. »Akilles, hvor blir bækken af?« hørte jeg moderen raabe.

»Der er vor lærer, mo'r«, svarede Akilles.

»Ah!« udraabte fruen og reiste sig hilsende. »Det glæder mig meget, selv at faa se den, i hvis hænder vi har betroet disse vore dyrebare børns liv saa at sige; thi fra hjertet udgaar dog livet«, og den lille sortklædte tingest lagde hovedet sentimentalt paa skakke og smaarystede paa det, en maner, som jeg siden under samtalen saa var hende egen. Jeg fik da nu leilighed til at tage hende nærmere i øiesyn. Hun var lig en af disse blæsedukker, man klipper af papir og sætter paa bordet, saa liden, tør, vimset og skyggeagtig var hun. Hun var tæt indhyllet lige til halsen. En ærbar modest bedækkede tomterne af det sted, hvor hendes bryst før havde været. Paa hovedet havde hun en uhyre kappe med roser og forskjellig farvede baand.

»Ja, se her sidder vi og nyder naturens uskyldige glæder«, fortsatte hun, efter at jeg var bragt tilsæde ved hendes side paa bænken. »Og hvad naturen har nægtet os, maa kunsten erstatte«, tilføiede hun med et nik ned til Akilles. »Min søn, lad bækken risle!« Akilles begyndte atter at traktere sin bøtte med klem. »Se saa«, vedblev fru Lütken, »naar De nu halvt lukker øinene og ser paa det yndige lille lam, som hviler i hyrdindens skjød — Iphigenia, syng Melinerona og Thyrsis — saa henrykkes De uvilkaarlig til Arkadiens

hyrder og hyrdinder paa deres solbeskinnede græsgange«. Jeg lukkede halvt øinene paa kommando, og Iphigenia begyndte med skjælvende stemme og rød af undseelse at istemme:

Forgangen, da Solen i Vesterhavet borte blev,
til Dorimans Græsgang min Faareflok jeg drev.
De unge Hyrdinder jeg sammesteds forsamlet fandt,
som sad i det Grønne og Blomsterkranse bandt.
Mit Øre
fik høre
en Hyrdesang og sød Musik;
da Øiet
fornøiet
blandt disse Sangerinder gik,
og Tiden i Glæde en hastig Afsked fik.

Gemenlig hver Aften, naar Faarene har ædt sig mæt,
forsamles vi Hyrder paa denne grønne Plet.
Vi Lemmerne kjøle i Skyggen af en Lind og Bøg,
og Damon opmuntrer os med uskyldig Spøg.
Den Byrde,
en Hyrde
om Dagen har, ved Solens Glød
et svede
af Hede,
gjør denne Aftenly saa sød,
helst naar man faar hvile i en Hyrdindes Skjød.

»Er det ikke yndigt?« afbrød fruen begeistret — »ja, man kan sige, hvad man vil, Tullin blir dog mesteren over dem alle«.

»Skal jeg risle mere, mo'r?« spurgte Akilles bag hendes ryg.

»Nei, min dreng, kilden kan faa hvile sig for idag«. Dermed kyssede hun sin ædle søn paa

panden, hvad han tog imod med et æddikkesurt grin, og dermed løb han sin vei.

»Tør jeg saa spørge Dem, hr. Sten, hvad metode bruger De ved mine børns undervisning?«

»Jeg bruger ingen metode, fru Lütken, eller rettere, jeg bruger min egen«, svarede jeg. »Jeg lærer dem, hvad jeg synes de trænger at vide, og sørger for, at de kan sine ting«.

»Ja, det er jo ogsaa en deilig metode«, sagde fru Lütken. »Den svarer næsten til min egen. Først lærer jeg dem at være nette og ordentlige, og saa løfter jeg deres sind op i romantikkens høider. Iphigenia! syng for hr. Sten om »den renlige kone«.

»Men jeg kan ikke, mo'r«.

»Jovist kan du, barn, blot forsøg«.

Og Iphigenia maatte atter give et af sine nummere tilbedste.

Lyksalig den, som fik en Kvinde,
der elsker Renlighed,
han Fryd i Ægteskab maa finde
og nyde huslig Fred;
thi stedse kan han ty saa glad
til pene Hus og Seng og Fad.

Hvad renlig Viv skal foretage,
maa smukt med Orden ske,
paa hendes Dug kan Maden smage;
thi den er hvid som Sne,
og Kniven blank, og Fadet net
og byder rent tillavet Ret.

Og Glas og Krus vort Øie fryde,
som ny de altid staa,
tilvinke os med Lyst at nyde,
hvad Huset kan formaa,

er det ei Vin — lidt Melk og Vand
hos renlig Kvinde smage kan.

Ei Spindelvæv ved Loftet hænger,
hvor renlig Kvinde bor,
til Skrubben Gulvet ikke trænger,
af Snavs sees intet Spor,
som var det blæst staar Skab og Stol
og Bord og Bænk og Tinreol.

Og hendes Smaafolk ere rene
fra Hoved indtil Taa,
de Voksne selv sig holder pene,
hun hæger om de Smaa;
saa snildt endog i Leg hun ved
at holde dem til Renlighed.

Selv er hun altid knøv i Klæder,
hvor hverdags hun end er,
hun derved Mandens Hjerte glæder
og er ham altid kjær;
sin nette Viv med dobbelt Lyst
han trykker til sit ømme Bryst[72].

Jeg takkede meget for præstationen og roste Iphigenia i skolen for opmærksom og flittig, hvad der lod til at smigre moderen meget.

»Men De glemmer vel ikke romantikken i Deres skole?« spurgte fru von Lütken. »Det er jo følelserne, det kommer an paa her i livet; men hjerterne maa jo være noget modne, før de indvies i alnaturens hemmeligheder«, lagde hun til, mens hovedet atter gled paa skakke. »Tro mig, det er ogsaa en opdrager«, fortsatte hun og pegte paa lammet paa Iphigenias skjød.

»Den sau der?« spurgte jeg yderst forbauset.

»Brug nu ikke et saa prosaisk og bondeagtigt udtryk som en sau«, svarede fruen, «det er jo et lille deiligt lam. Jeg har foræret det til Iphigenia som et renhedens og uskyldighedens symbol. Jeg havde ogsaa i min ungdom et lam til min stadige ledsager. — Men jeg glemmer jo rent at bede Dem ind; vær saa god, træd ind i vort ringe hus, hr. Sten. De vil vel hilse paa min mand?«

Jeg takkede meget og fulgte. Iphigenia gjorde og miner til at reise sig og være med, men moderen stansede hende med et: »Væk ikke lammet, Iphigenia!« og Iphigenia maatte blive liggende i græsset, rugende over sit lam.

Majoren sad i en lænestol ved vinduet og røg sin formiddagspibe, da jeg kom ind. Aldrig har jeg seet nogen ligne saa Jakob von Tybo som han. Han er en middelhøi mand med en velrundet mave og et martialsk ansigt. Han har en vældig knebelsbart og mundskjæg, som han idelig dreier paa, naar han taler. Han tror nok selv, han ser ud som en tordengud, naar han rynker sine bryn; men der er ingen, som ræddes lynet, da han i grunden er yderlig godmodig og gemytlig. I uniform er han dobbelt saa stram som ellers, og da gjælder det: disciplinen fremfor alt! Halvtleende kom han imod mig paa gulvet og sagde gemytlig: »Goddag, goddag! ja det er vel hr. Sten? Jeg har seet paa Dem fra vinduet og ventet, at De skulde komme ind; men naar mutter først har slaaet kloen i en, saa er det ikke saa let at slippe fra — ikke sandt, mutter?«

»Aa, pas dig selv, du«, svarede mutter lidt stødt.

»Hun har vel fortalt Dem om sin bortførelse? ikke? ja, for det er hendes yndlingstema!«

»Aa, ti nu stille, Lütken!«

»Har fruen virkelig været bortført?« spurgte jeg meget nysgjerrig.

»Ja, det forstaar sig«, gjentog majoren. »Jeg fik jo ikke levende fred før, jeg, ser De; men forældrene vidste rigtignok om det, saa de kneb hende, straks hun var kommen ud vinduet og ned stigen«.

»Uf, Lütken, du ta'r nu og romantikken bort fra alle ting«, sagde fruen lidt rød i toppen. »Nu er det bedst, du opvarter med dine heltebedrifter i Holstein, saa skal ikke jeg være i veien«. Og dermed marscherede mutter stoltelig ud gjennem døren. Majoren lo og pattede paa sin pibe. »Jeg har moro af at ærte hende imellem«, sagde majoren, »men det kan De ellers tro er kone det, hr. Sten. Hun kan sine sager hun! Har De læst nogle af hendes vers? — hun er begavet, skal jeg sige Dem — frygtelig begavet«.

Da jeg havde faaet mere end nok af mutters begavelse, skyndte jeg mig at bøie samtalen hen paa noget andet. »Har majoren været i Holstein?« spurgte jeg.

»Om jeg har«, svarede von Lütken og straalede, »jo, det skulde jeg mene. Jeg var jo en ganske ung løitnant den gang, men hans majestæt var bleven opmærksom paa min skjønne figur og stolte holdning. Før vi afreiste til Holstein, blev hver og en af befalet kaldt op til kongen. Jeg ved, mit hjerte skjalv, da jeg betraadte slottets trappe. Men da jeg saa naaede døren, tog jeg mod til mig, bukkede først en gang paa dørtrinnet, saa en gang midt paa gulvet og endelig allerdybest foran høistsammes tronstol. »Jeg stoler paa Dem, Lütken«, sagde hs. majestæt til mig paa tysk, hvorpaa jeg begeistret svarede, idet jeg slog mig paa hjertet: »Kun over mit lig gaar

veien til eders majestæts riger og lande«. Hans majestæt smilede og tog min haand — det er det stolteste øieblik i mit liv, forsikrer jeg Dem. Jeg kjender endnu — naar jeg vil — den kongelige varme strømme ud i min yderste fingerspids«.

Vi blev afbrudte med, at »lammet« — jeg har nu døbt fru von Lütken saa i mit stille sind — kom ind seilende med et syltetøisbræt, hvorpaa ogsaa tronede glas og en flaske vin. Majoren udbragte en skaal for mig, »der i mit træben havde et ordenstegn, som mangen kunde misunde«, og snart var passiaren delt mellem min beskrivelse over slaget paa rheden og hans bedrifter ved Kvistrum bro, hvor han havde taget — jeg ved ikke hvormange svensker til fange med egen haand, medens »lammet«, en og anden gang, hævede os op i romantikkens rosenrøde skyer. Da jeg kom derfra, var jeg formelig dræbt af snak; men nu forstod jeg baade Iphigenias sentimentale anstrøg, og hvorfor Akilles saa gjerne gled over til den anden modsætnings pol, Henriks skøierstreger.

Madam Auen er pludselig bleven bygdens løve. Hun har banket Jon Kakserud med sine høist egne næver. Hun kom derbort for at kjøbe en gjedeost, just som Kakseruden holdt paa at prygle sin kone. Madam Auen stod en stund som forstenet, saa ta'r hun med et manden bagfra, vælter ham over en bænk, og før han faar suk for sig, bearbeider hun ham med sine næver, til han maa bede om godt veir. Saa vender hun sig til den forfærdede kone og siger: »Dersom han slaar Jer en gang te, saa lat meg bare faa vete det, og han skal faa sin bekomst«, og dermed forsvinder hun. Henrik har naturligvis berettet hr. de Seigneul denne heltebedrift, og hr. de Seigneul

har leet, saa han fik taarer i øinene. Han har lagt 5 spd. paa madam Auens løn.

Min anelse var nok altfor sand. Blaaluen er kommen tilbage, og der er holdt høitidelig trolovelse mellem ham og Ingeborg. Brylluppet skal staa næste høst; thi næste aar skal han overtage sin fa'rs gaard nede ved fjorden etsteds i Sogn. Ingeborg er straalende lykkelig, og jeg — ak jeg taaler næsten ikke at være inde i stuen, jeg kan næsten ikke se hende uden at faa graaden i halsen. Jeg synes, jeg har ikke mere at leve for i verden. Jeg har skrevet idag i min dagbog: »Idag bar de mit unge haab til graven. Hvem var ligbærere? jo skjæbnen, sygdommen og dannelsen. Men rundt om kisten fløi de legende drømme som kvidrende svaler. De sang: husker du hende? — hun var saa væn — hun var saa lys — husker du sommerkvældene i lien og vinteraftnerne ved det flammende baal, naar hun sad og sang, mens de andre spandt? husker du? — —

Og ligbærerne sænkede kisten i jorden. Og alle minderne blev til blege, sørgende børn, der stod forladte paa gravbakken og hulkede, da de hørte mulden falde paa kistelaaget.

Fornuften træder til og holder en tale om, at tiden læger; han er saa ung, han vil nok glemme —

Glemme?

Nu har de klappet graven til; men jeg vil reise haugen, sætte korset paa og strø blomster paa graven. Og en bænk vil jeg sætte tæt ved, der vil jeg hvile. Og jeg skal plante latter og lystighed og legende ord rundt om; de skal vokse op, de skal skygge for graven, saa ingen kan se, at jeg sidder derinde i min kirke. Thi derindenfor

er der stilt — saa stilt — og over mig har jeg den blaa himmel og varmende sol, og under mig har jeg graven, og ingen kan se, at jeg sidder derinde.

Og op af graven skyder sig røde roser; de gløder og siger: »Hun var saa varm i hjertet«. Og op af graven skyder hvide liljer, de bøier sig bly og hvisker: »Hun var saa ren i tanken«.

Og op af graven skyder blaa violer, de ser troskyldig paa mig og hvisker: »Hun var saa glad i hugen«. Og rundt om korset vinder sig den grønne efeu, den visner aldrig, den blegner aldrig, men den taler til mig: »Dit unge haab er ikke dødt, men det lever — lever evig«.« —

Hvor godt det gjør at sidde ved graven!

Vinteren 1892.

Det er atter vinter, og markerne ligger hvide af sne. Bedøvet af sorg har jeg søgt op til broder Jacques. Kanske han kunde lindre min smerte ved at drage mit sind bort fra sit syge selv og ud paa de større tankers vidder. Det var langt derop; thi han boede øverst oppe i aasen, hvor der neppe var fremkommeligt uden paa ski. Da jeg nærmede mig hytten, saa jeg opslaaet over døren et stort elgehoved, og et par ski stod stukket ned i sneen. Det er en husmandshytte, han har leiet og stelt paa. Her var en herlig udsigt over trætoppene til det bølgeformige landskab nedenunder og udover Mjøsen og landet paa den anden side. I klart veir kan man se 11 kirketaarne derfra. Luften var saa tynd og let at aande, saa man følte sig vel tilmode heroppe. Jeg bankede paa og traadte ind. Broder Jacques sad ved sit arbeidsbord, der var stillet mellem begge de smaa vinduer. Bent imod ham paa væggen hang trikoloren. Paa den ene

væg stod en boghylde, og ved siden af den hang hans rifle og krudtpung. Ved den anden væg stod hans seng, og foran den var bredt et renskind. Endnu et renskind laa under hans arbeidsbord. Et par rævebælge hang paa sengestolpen. Værelset var tættet mellem stokkene, men ellers luftigt og godt; thi det var af de gamle stuer, aabne under røstet. Paa kleberstenspeisen knitrede en lystig, sprakende ild. Men mest forbauset var jeg ved at se et stort billede af den korsfæstede hænge paa væggen. Ved dørens knirken vendte han sig og kom øieblikkelig imod mig. »Jeg troede rent, De havde glemt mig«, sagde han venlig, »men naar De nu først har fundet veien, haaber jeg, det ikke bliver saalænge mellem hver gang. Ja, se her ser De mit speidertaarn«, vedblev han efter en pause, »her lever jeg i selskab med mine tanker, mine bøger og med skogens fugle og vilde dyr«. Jeg satte mig ned, og vi var snart i en livlig samtale. »De stirrer saa paa mit kristusbillede«, sagde han, da mine øine atter søgte didop. »De undrer Dem maaske over at finde ham her hos mig. Og dog er han min bedste ven. Tro blot ikke, jeg deler presternes dumme anskuelse, der gjør ham til en gudebastard — men saaledes som han der ser ud, saaledes ser sandheden ud til alle tider. Kun ved at lide og korsfæstes vinder den seier. Nu om dagen er han et trøstens billede for mig af den franske revolution«. Han stirrede selv en tidlang paa kristusbilledet, gik saa nogle gange op og ned gulvet og sagde derpaa: »*Det* synes mig er en af menneskehedens største forbrydelser til alle tider, at de har gjort Kristus til Gud, kristendommen til et blodmysterium, og Gud til en raa slagter, der kræver blod i betaling for synd; at de har omskabt kjærlighedens milde

lære til tyranniets værste aag, til uvidenhedens beskytter. Jeg tænker mig helst Kristus som den gang, han velsignede de smaa børn og sagde: »Lader de smaa komme til mig!« Det var ikke blot kongebørnene eller adelsmandsbørnene, det var ligesaavel udskuddet paa gaden. Barrabas's søn er ham lige nær som Herodes's eller St. Peters. Men det er dette, vi har glemt, som skulde vandre i hans fodspor; thi vi har gjort forskjellen. Vi har ikke udstrakt vore beskyttende og velsignende arme til folkets lidende og smaa; vi har sat foden paa deres nakke. Og derpaa kom den franske revolution som en hevnens engel med sit flammende lyn for at minde menneskeheden om dens pligt«.

»Men den franske revolution vilde dog afskaffe al religion«, vovede jeg at sige.

»Sig ikke den franske revolution, men udskeielserne af den«, svarede broder Jacques. »Jeg tror, det var det største misgreb, revolutionen gjorde. Jeg siger med Robespierre: »Den, der vil forhindre, at messen blir læst, er ligesaa fanatisk som den, der læser den«. Konventet søgte ogsaa at rette misgrebet, da det udstedte det manifest, at det anerkjendte fri gudsdyrkelse, og at det fordømte filosofismens ekstravagancer ligesaa fuldt som fanatismens forbrydelser. De skulde seet festen for det høieste væsen, som Robespierre drev igjennem. Hele konventet gik smykket med trefarvede skjærf og buketter af blomster, aks og frugter op imod høien. Paa sin gang var de omgivne af et trefarvet baand, baaret af børn, ynglinge, mænd og oldinge, der var smykkede med violer, myrter, eg og vinløv. Anraabelsen af den evige blev udsungen af tusener af stemmer, de unge piger strøede blomster, de unge mænd svang deres vaaben og svor at ville forsvare Frankrige og

friheden. Maleren David havde opført paa festpladsen en gruppe af uhyrer: ateismen, egoismen, uenigheden og ærgjerrigheden, der nu for evigt skulde være udryddede af verden; Robespierre greb en fakkel, svingede den og satte ild paa dem; de brændte, og i deres sted stod visdommens statue[73]. Jeg ved aldrig, jeg har været saa greben i mit liv; selv Robespierre, der ellers altid kunde beherske sig, græd af rørelse«.

»Ja, jeg husker, hvor underlig fremmed for os det var at læse om alt det i aviserne«, sagde jeg.

»Jeg underskriver endnu af fuldt hjerte den troesbekjendelse, som jeg kan sige var alle rettænkende menneskers troesbekjendelse i Frankrig den tid«, vedblev broder Jacques. »Vil De høre den? Jeg tror paa et høieste væsen, der har skabt menneskene frie og lige, der har dannet dem til at elske hverandre og ikke, forat de skal hade hverandre, der vil æres ved dyder og ikke ved fanatisme, og i hvis øine den skjønneste gudsdyrkelse er dyrkelsen af sandhed og fornuft. Jeg tror paa alle tyranners nære undergang, paa sædernes gjenfødelse, paa alle dyders stigende udbredelse og paa frihedens evige triumf«[74]. Denne troesbekjendelse skylder vi ham«, lagde han til og pegte paa kristusbilledet, »han, som har ledet os til vor fader i himlen og lært os at elske vore fiender«.

»Jeg tror ikke, De slap igjennem til teologisk attestats med den troesbekjendelse«, sagde jeg halvt spøgende.

»Jeg vil haabe, jeg aldrig blir saa fordummet, at jeg skal ansøge derom«, svarede broder Jacques. »Jeg tilstaar for Dem, jeg hader prester, jeg hader dem med retfærdighedens retmæssige had. Der er ingen, der i den grad har underkuet og for-

krøblet verden som de. Har ikke Robespierre ret, naar han raaber til dem: »Det er Jer, der har sagt til kongerne: I er Guds billeder paa jorden, det er fra ham, I har eders magt!« og kongerne har svaret Jer: »Ja, I er i sandhed Guds sendebud, lad os forene os om at dele byttet og viraken!« [75])

»Men vore prester nu om dagen plages ikke for meget af dogmer, takket være eders bestræbelser«, sagde jeg.

»Sandt nok, men hvad har de sat istedet? Har de renset folkets begreber og mættet deres religiøse længsel ved at lade dem favne Gud som deres fader? Nei, de har taget deres guder fra dem og givet dem i stedet poteter og vakcination. Alt det af fantasi, som folket har havt, vil de nu grave ned i gjødseldyngen. Bønderne skal gjøres til aandløse, nævedygtige maskiner, hvis eneste interesse er mulden, de graver i. Det sidste er værre end det første«.

»Hvad synes De ellers om befolkningen her, monsieur Jacques?« spurgte jeg efter en stund.

»Det er en herlig race«, svarede broder Jacques begeistret, »stærkbyggede, sunde kroppe. Men de er raa; deres aand ligger udyrket som skogen her. De fleste kan jo hverken læse eller skrive. Uvidenhed og brændevinet — se der Deres folks to værste fiender«.

»Men vilde ikke De, monsieur Jacques — ja det er jo dristigt af mig at foreslaa noget saadant — men tror De ikke, De kunde vække lidt liv i bygden ved at fortælle om revolutionen og dens tanker, nu kan De jo tilstrækkelig vores sprog«.

Broder Jacques rystede paa hovedet. »Det er ikke ord, som skal gjøre det, i alle fald ikke af en fremmed. Bønderne her er mærkelig mistænk-

somme mod alt nyt. Det maa være historien selv, som rusker dem op af søvne, uventede begivenheder eller nød. Da vil det vise sig, om bølgeslagene fra mit fædreland ogsaa har naaet hidop«.

»De tror paa rækkevidden af eders revolution?« sagde jeg.

»Jeg tror den vil omspænde hele verden«, svarede broder Jacques. »Krampetrækningerne i Frankrige var en bedre verdens fødselsveer. De vil vel smile af mig, naar jeg siger Dem, at jeg betragter den franske revolution som menneskehedens stærkeste skridt fremad siden Kristi fødsel. Thi er det ikke, som menneskehedens bryst, der har ligget stivt og koldt som en skindøds, da atter begynder at løfte sig, varmt aandende, saa stenen, der laa knugende paa det, rystes og ruller af?«

»Ak, jeg har selv været en stærk drømmer, broder Jacques«, sagde jeg, »men de seneste begivenheder har gjort mig modløs. Det er dog tilslut den raa vold, som blir den herskende hernede«.

»Aldrig i evighed!« udbrød broder Jacques med lynende øine; »husk paa ham der — han pegte paa kristusbilledet — og hvad jeg sagde Dem om sandheden. Skulde alle disse ædle, ungdomsfriske, daadskraftige mænd, jeg har kjendt, der kun har krævet en ting: det at faa ofre sig for menneskekjærlighedens sag — skulde alle disse have levet forgjæves? Nei, engang udtalte kan den franske revolutions tanker aldrig dø. Har man engang faaet opstillet menneskenaturens frihed og værdighed imod presteherredømme og kongevold, saa glemmes ikke det mere i verden«. Han gik en stund op og ned i værelset, saa løftede han armene mod himlen og raabte: »Ak, naar kommer vel den dag, da broderkjærlighedens sol lyser over

verden, da vaabnene smedes om til plogjern, da den rige deler med den fattige, og intet slaveri mere findes, da lovsangen fra millioner brødre velsignende stiger op imod sit ophav, den dag, da min vens ord skal sandes, at det franske folk ud fra seirens skjød kan indbyde den uhyre menneskefamilie til sig, hvis ære og ufortabelige rettigheder det forsvarer«. Broder Jacques vendte sig pludselig mod mig. »Har De Deres ski med?« spurgte han. »Nei, det er sandt — men lad os alligevel gaa lidt ud i skogen, under Guds uendelige himmel — her blir for trangt«.

Vaaren 1803.

Vinteren er atter gaaet, og intet mærkeligt er forefaldet. Jeg har syslet med min lille skole og besøgt broder Jacques, naar mit sind har været altfor tungt. Jeg ved ikke, hvorledes jeg ellers skulde holdt det ud. Jeg haaber, det blir bedre, naar Ingeborg er reist herfra for alvor; thi nu rippes det gamle saar op daglig. Og dog bæver jeg for skilsmissen og glæder mig for hver dag, jeg endnu kan faa se hende. Jeg gik en lang tur i dag bortover til prestegaarden og mødte saa Karens tilbeder, Stein. Han var trukket i sine bedste kisteklæder, holdt en vældig smørbut i den ene haand og bar et par vakre ænder slængt over skulderen. »Kjære, hvor skal du hen i dag, Stein?« spurgte jeg.

Stein lo polisk. »Jeg skal igjennem naaleøiet«, sagde han. »Se her ser du smurningen« — og han pegte paa smørbutten — »for paa anden maade gaar det ikke«.

Jeg var saa dum, at jeg ikke forstod hans mystiske ord. »Skjønner du ikke, jeg skal se til

at slippe frem for presten da?« sagde Stein igjen. »Idag skal der være konfirmationsudtak«.

»Men du er da vel sikker, Stein, som er saa gammel?« sagde jeg.

»Aa nei, han er strid presten. Han vil baade have de fem parter af katekismen og to af Davids salmer og saa nogle spørgsmaal af en spørgsmaalsbok udenad, og enda skal en kunne læse indenad i vangelieboken«.

»Men du er vel kar for det, du Stein?«

»Den indenadslæsningen er svær«, faldt Stein ind, »jeg har nu trællet med den i hele vinter; de fem parterne lærte jeg efter munden, og saa gjør vel smørbutten resten«.

Jeg havde lyst at se, hvorledes det gik, og fulgte Stein frem. Han stilede lige paa kjøkkenet, og jeg fulgte med ind af nysgjærrighed. Kjøkkenet var fuldt af baade gutter og gjenter, som alle frembar sit røgelseoffer paa alteret for at forsone den vrede gud, som krævede indenadslæsning. De, som nu havde en gjødekalv eller et par gilde saueskrotter, følte sig temmelig sikre og smilede stolteligen; de, hvis forældre ikke have kunnet drive det til mere end en spædkalv, et par paaskelam, en halv snes æg eller en liden rømmebut, saa derimod yderst betænkelige ud og afleverede sine bestikkelsespenge med ydmyg bedende øine. Mutter selv og hendes husholderske havde hænderne fulde med at tage imod, veie og maale og stikke hver og en en seddel i haanden, hvori gavens værdi stod optegnet med mystiske runer, og som skulde leveres prestefa'r, naar de kom ind til sin eksamen.

Stein strøg laaget af butten og rullede den frem. »Jeg vilde nok gjerne havt det gulere, men vaarsmør er nu sligt«, sagde han.

»Nei for et deiligt smør«, sagde fruen, som stak en knivsod ned i det og smagte paa, »ja, du skulde vel have butten tømt?«

»Aa nei, det kan være det samme — I kan gjerne beholde butten, om I vil«, sagde Stein med overstrømmende velvilje — »og her er et par ænder, om I ikke vil forsmaa. Jeg skjød dem igaar og havde nær sat livet til med det samme«.

»Nei, for prægtige fugle«, sagde husjomfruen, »og for en vakker kar og«, lagde hun smilende til og nikkede beroligende til Stein.

»Jeg tror, det glider«, hviskede Stein til mig, mens prestefruen skrev sin seddel. Da aabnedes døren, og en liden forgrædt fyr viste sig stortudende i døraabningen. »Jeg vil ha igjen rømmespandet mit«, sagde han mellem graaden. »Jeg slap ikke alligevel. Aa Gud hjælpe mig, jeg vaager ikke komme hjem«.

»Spandet dit er tømt sammen med de andre, fa'r, saa nu er det forsent«, sagde husjomfruen barsk. »Fy skamme sig, en stor gut graate«, lagde hun til, jagede gutten lempelig ud og lukkede døren.

Prestefruen stak seddelen til Stein. »Nu maa du takke dine forældre saa mange gange«, sagde hun; men Stein fik neppe tid at svare, han bare skyndte sig op i torturkammeret.

Jeg gik ud paa tunet igjen saalænge. Det var kosteligt at se paa de mange forskjellige ansigter, som kom ud, gutter og gjenter om hverandre. Man behøvede ikke at spørge, hvem de lykkelige eller ulykkelige var; thi man saa det øieblikkelig. De lykkelige betegnede dette ved hallingkast eller ved at gaa paa hænderne eller ved at tage ryggetak og være storskvaldrende; de ulykkelige derimod satte sig vemodige bort paa

huggestabben eller tømmerstokken, ønskede sig vel ude af denne verden og forbandede i stilhed kong Kristian den sjette, som havde opfundet konfirmationen. Ikke langt fra huset laa en haug med espetrær, som var kjørt frem som gnav for gjederne. Op i den fløi snart de lykkelige, red overtværs paa grenene og gav sig til at huje og synge. Dette var for morsomt. De ulykkelige glemte efterhaanden sin sorg, og op i haugen fløi ogsaa de, og nu sad de der saa tæt som fugle i kornbaandet og ylede og skreg af bare livslyst[76]. I prestens vedskjul stod en halvvoksen gut og huggede ved. Det var en tatergut, presten havde taget til sig. Han maatte slippe øks og arbeid, fløi op i øverste toppen og ylede og skreg værst af dem alle. Tilsidst kom presten farende ned.

»Hvad er dette for ulyd! Vil I bare gaa hjem med Jer! Synes I dette er at forberede eder til den hellige handling? Og hvad ser jeg — du ogsaa, Augustin?« — men Augustin, det var tatergutten, der var bleven omdøbt saa af presten, da han ligervis som den store kirkefader Augustin var af prestens naade bleven omvendt fra et forvildet liv til et sædeligt og dydigt.

»Jeg vilde bare friste at faa dem ned igjen jeg«, svarede den dydige Augustin, »de hylede saa forsett at —«

I det samme presten gik ind, kom Stein ud. Jeg saa straks paa ham, at han var gledet. »Han hørte mig ikke en gang«, sagde Stein. »Straks han saa seddelen, sagde han: »Ja — ja, jeg ser du er kommen af brave forældre, og jeg ved, du har besøgt skolen flittig i vinter, saa det er nok«.

Vi gik vor vei, men i det samme jeg vendte mig, blev jeg opmærksom paa et lidet forskræmt ansigt, der tittede ud af vinduet i anden etage og

slugte begjærlig gutternes og gjenternes leg. Især dvælede hendes øie beundrende ved Augustin. Det var mit lille rovdyr fra ifjor sommer, prestedatteren, som var bunden med Basedows 54 regler.

Søndag efter paaske skulde konfirmationen være. Om lørdagen forud havde Stein været borte og forberedt sig til den hellige handling ved at banke op to af de værste gutter, som havde gjort nar af ham, fordi han ikke kunde læse. Paa hjemveien saa han en mand komme mod sig, som straks tildrog sig hans opmærksomhed. Han havde et saa usædvanlig klart og blidt ansigt, var smukt og kraftig bygget og veirbarket som en, der færdes meget ude[77]). Han havde lysebrune øienbryn og lysebrunt langt haar. Han gik og strikkede paa et par votter[78]), mens han nynnede for sig selv en salme.

»Goddag!« sagde han og stansede med det samme, Stein vilde gaa forbi, »er du kjendt her i bygden?«

»Ja er jeg kjendt noget sted, skulde det vel være her«, svarede Stein.

»Kan du sige mig en gaard, hvor jeg kunde faa logi for i nat?« spurgte manden.

Stein saa op og ned paa ham. »Hvad er du for slags kar — eller kjærring?« sagde han, seende ned paa votterne.

Manden svarede ved at tage votterne frem og vise ham. »Kan du binde slige votter?« sagde han.

»Nei tak«, svarede Stein; »det er synd at tage arbeidet fra kvindfolket«.

»Men det er ogsaa dumt at gjøre nar af en anden mand, som er flinkere end en selv«, sagde

manden. »Alt arbeid er ærligt, og det gjælder at bruge tiden. Snart kommer natten, da ingen mer kan arbeide«, lagde han til med et suk. »Her er en vakker bygd«, fortsatte han, som for at bringe talen paa andet.

»Aa ja, det er som man ta'r det til«, svarede Stein.

»Var folk lige saa ivrige efter at saa den gode sæd i hjerterne, som de er at saa den i mulden, vilde her snart blive en kostelig afgrøde. Hvad slags prest har I her?« spurgte manden.

»Aa, han er vist bra for prest at være«, svarede Stein, »han driver nu jorden hardt da og formaner bygdefolket til det samme«.

»Naa saaledes«, sagde manden, »men han taler ikke om synd og naade?«

»Hvad for slag?« spurgte Stein.

»Taler han ikke om, at der er lægedom for vore synder i Jesu saar?« spurgte manden igjen.

Stein saa paa ham. »Du er læsar, du?« sagde han.

»Ja«, sagde manden sagtmodig, »jeg kan læse indi bog, der er mange, som ikke det kan«.

Hvad for noget? havde han ogsaa hørt? —

»Ja, du faar gaa op til Bratvold, der du ser, saa faar du vist hus«, sagde Stein hurtig, da han syntes samtalen blev noget ubehagelig.

»Du er kjendt der?« spurgte manden.

»Aa ja«, svarede Stein, og kanske blev han lidt rød i det samme.

»Du har gjenta di der?« spurgte manden og lo.

Hvad for noget — vidste han det og? —

»Det ved jeg ikke noget om«, svarede Stein kort.

»At have fundet en ærlig pige til sin brud,

er intet at skamme sig ved«, sagde manden, »det er en velbehagelighed for Herren. Og det kan være en god sele at faa paa for mange ungfoler, som vil fare for fort«, lagde han spøgende til. »Jeg har kjendt unge mennesker, som du, der af bar ledigang for rundt og fristede sin styrke i ryggetag, ja endog dagen før sin konfirmation blev befunden i slagsmaal«.

Nei — vidste han nu det med! Stein blev ganske ræd denne karen.

»Men se, de havde nu hverken lært at binde votter eller havde fundet nogen kjæreste«, lagde han smilende til. »Nu følger du mig op til Bratvold, saa faar jeg høre lidt mere om folk her, og det er altid saa morsomt at tale med unge mennesker«.

»Aa ja, jeg kan gjerne gaa den veien og«, svarede Stein, og de satte sig i gang. »Men hvad slags kar er du? er du kræmmer?«

»Jeg kan vist kaldes saa«, svarede manden, »i alle fald er det sjeldne varer, jeg har at sælge«.

»Du sælger kanske guld- og sølvstas for storkarene i byen?« spurgte Stein.

»Ja, jeg har baade sølv og guld og kostelige perler at sælge, og jeg er ogsaa udsendt af en storkar, men han vil ingen betaling ha' for sine varer, det er det underlige ved det«.

Stein saa forbauset paa ham.

»Thi mine kostelige perler er Guds hellige ord, og han, som har sendt mig, heder Jesus Kristus«.

Stein saa endnu mere forbauset paa ham. »Hvad er navnet dit?« spurgte han.

»Jeg heder Hans Nilsen«, svarede manden.

»Det er vel aldrig Hans Nilsen Hauge, den navngjetne læsarpresten?« spurgte Stein.

»Jo, det er vel saa«, svarede Hauge. »Her findes kanske enkelte »hængehoder« her og?« spurgte han spøgende.

»Nei gudskelov, vi har været fri til dags dato«, svarede Stein.

»Ja, saa faar du passe hodet dit da, min unge ven«, sagde Hauge, »thi nu er ulven kommen. Ellers sidder dit hoved saa frimodig og kjækt paa dine skuldre, at det nok kunde være værdt at forsøge at bøie det under Jesu Kristi aag«.

Stein blev stum og drog sig sky til siden. Men Hauge vidste paa en høist egen maade at faa ham til at tale alligevel. Han skjemtede, han snakkede om avling og heste og agerbrug, og saa pludselig gav han samtalen en vending opad, saa man mærkede, der havde ligget en dobbelt betydning i hans ord. Da han var kommen til Bratvoldstunet, vendte Hauge sig pludselig, lagde haanden paa Steins hoved og sagde: »Vil du elske Gud?« Stein vidste ikke, hvad han skulde sige, men Hauge bare trykkede ham varmt i haanden og gik ind. Stein blev staaende og saa efter ham.

Konfirmationsdagen var kommen. Presten havde ellers den evne at kunne præke kirken tom, men idag var den fuldproppet af folk. Forældre og søsken til alle dem, der skulde staa paa gulvet, var naturligvis fremmødte i sine søndagsklæder. Det skinnede af konernes sorte og brune silketrøier med det rynkede skjøde, af deres grønne og røde, korte, men meget vide silkeskjørter med damaskmønster, af deres røde og blaa strømper, strikkede i mange mønstre. Paa hovedet bar de rundluer med lin og pandepude eller strimmelluer, en stor linserviet rundt halsen, 2 alen brede linforklæder, rynkede oventil, lange sorte silkevanter

eller gule halvhansker og paa fødderne lave sko, som endte i en lang, smal spids, med høie smaa hæle og med uhyre sølvspænder, der naaede saalen paa begge kanter. Det var en forunderlig rad af konfirmanter, der stod paa gulvet. Nogle af dem var svære karle med skjæg, andre igjen bitte smaa. De smaa stod som oftest øverst som tegn paa, at de var flinkest. Mellem gjenterne saa man og en del, der var over de tyve, ja en og anden var alt i den tilstand, at hun om nogle maaneder kunde vente at feire sin første barnedaab. Man sang da indledningssalmerne som sædvanligt, og presten traadte nu frem i kordøren for at henvende nogle ord til de unge. Han havde valgt til sin tekst evangeliet om sædemanden, og efter at have læst det op, begyndte han saaledes: »Den tekst, jeg nu har oplæst, mine venner, finder jeg særdeles passende at betragte i denne tid, da alt vaaraannen er i fuld gang, og vi saa at sige nedlægger vort haab i jorden. Og netop ved at vælge dette billede, har vor store lærer, Kristus, hædret bondens, gaardbrugerens stand. Men det gjælder ogsaa for os at følge ham efter i dette, at udvælge den gode jord til vor udsæd, at den i sin tid kan bære mangfoldig frugt. Alle disse eksempler om, hvorledes det gik den sæd, som blev spildt ved veien og paa stengrund og mellem torne, er skrevet dem til advarsel og beskjæmmelse, som ikke gidder rykke stenene af sit jorde, og faa unda torne og tistler, og alligevel venter at faa laaven fuld af Herrens velsignelser. Det er skrevet dem til advarsel, der foragter den kostbare gjødsel og alle de nye oplysninger til agerbrugets fremme, der i vore dage vil søge at lette bondens slid. I siger saa ofte mellem eder: »Held den mand, der har rigdomme, eller: held den mand, der har en god hustru!«

men jeg siger: held den mand, der har en bakke, som vender mod syd, hvor han kan sætte poteter«.

»Jamen kom poteta med her au«, hviskede en til sin nabo.

»Denne nyttige plante«, fortsatte presten, »denne de fattiges velsignelse, burde findes paa hver gaard og i hver hytte. Ja, jeg er vis paa, at dersom denne urt havde været kjendt i Jødeland paa Jesu tid, havde han nævnt den i sit evangelium om sædemanden. Altsaa jeg lægger jer dette formanende paa hjerte i dag, I gamle og I unge, der snart skal overtage eders faders gaard eller plads: sæt poteter! atter gjentager jeg: sæt poteter! og I skal det ikke angre! Og dog er det ikke blot den sæd, som lægges i jorden, Jesus mener, naar han taler til os om sædemanden, men ogsaa den aandelige sæd, som lægges i hjertet. I forældre, I bør tidlig plante i eders børn moral, dyd og gode sæder og oplære dem i at være nyttige borgere af det samfund, vi lever i«. — Og nu fortsatte presten med en lang udvikling af, hvad der hører til at være en nyttig borger, og skred derpaa til overhøringen. Børnene begyndte at skjælve, thi dette var dagens knudepunkt.

»Kan du, Haavard, sige mig«, begyndte presten, »hvad forstaaes ved mirakler?«

»Mirakel er noget underligt — noget underligt — som ser ud som trolddom, men er det ikke«.

»Ganske rigtigt — bra svaret. Thi vi ved jo, at alle ting maa gaa naturlig for sig, saasom de er underlagte naturlove fra den første begyndelse af. Kan du nævne mig noget mirakel, saa at sige, her i bygden?« spurgte presten.

»At det itte blei flom i aar etter al den snøen, var et mirakel«, svarede Haavard.

»Ganske rigtigt! kan I andre nævne flere?« spurgte presten fremdeles.

»At han Stein slap frem for presten var et mirakel, sagde han til mig igaar«, svarede en liden en med krøltop. Lignende mirakler blev nu nævnte fortvæk, indtil presten afbrød. »Det er nok — nu du, Rønnaug, du, som er saa flink at læse i evangeliebogen, kan vel nævne nogle af Jesu mirakler«.

»Han bespiste 5 mand og 2 smaa fiske — nei, han bespiste 5000 mand foruden kvinder og børn med 5 brød og 2 smaa fiske«, ramsede Rønnaug.

»Fortræffelig svaret«, gjentog presten. »Nu — hvorledes skal vi forklare os dette mirakel?«

»Dom hadde eti suppe først«, sagde Rønnaug paa sit bygdemaal.

»Ja, hvem ved? — der staar ingen ting nævnt om suppen«, sagde presten, »og brødene, hvorledes skal vi tænke os de jødiske brød? var de som vore?«

»Nei, de var digre«.

»Ja, de var kolossale, som hele bjerge, saa de kunde sagtens række til. Og fiskene, hvorledes skal vi tænke os dem?«

»Dom var rotne«, skreg alle i.

»Nu, om ikke just raadne«, sagde presten, »saa har de vel været af den beskaffenhed, at naar disciplene kom og bød dem, svarede hver og en: nei, mange tak, jeg skal ikke ha'[79]). Det er godt. Kan du saa, Johan, sige mig, hvad var det, jøderne ikke havde lov til at spise?«

»Flesk!«

»Flesk! ganske rigtigt. Kan du sige mig, om flesk nogensinde staar nævnt i evangeliebogen, eller rettere svin?«

»Jesus drev ud en hel borg med djævler og

sendte dem ind i 2000 svin, saa de fór i sjøen og druknede«, svarede Johan.

»Ganske sandt, du kan dine sager. Hvorledes skal vi nu forklare os, at det sagn er opkommet?« spurgte presten.

Nei, paa den klippe strandede Johan.

»Nu, I andre da?«

»Dom laug det ihop senere« — var der en, som sagde.

»Nu, just ikke det«, sagde presten, »men jeg tænker, de gergesener og alle disse andre hedninger, som laa der paa grænsen, har villet ærte jøderne og derfor særlig lagt sig efter svineavl, og at saa Jesus som født jøde og ivrer for Mose lov sammen med sine disciple uden videre har jaget hjordene i sjøen for at borttage den forargelsens gjenstand. Maaske har ogsaa svinene spist sig en sygdom til af noget græs, som er kaldet djævlegræs, og deraf er sagnet opkommet. Man kan jo spise sig sygdomme til, saaledes som naar vore sauer faar tunnesygen. Har vi nu lov at spise flesk, du Kari?«

»Ja, naar vi ikke spiser formeget, saa vi faar tunnesyge«, svarede Kari.

»Nei, tunnesygen angriber aldrig folk, det jeg ved«, sagde presten. »Hvorledes ved vi det, at vi har lov?«

Kari stod. »Nu I andre?«

»Ikke det, som indgaar i munden, gjør mennesket urent, men det, som udgaar derfra«, svarede en, som havde lært stykker af spørgsmaalsbogen.

»Jeg vidste nok, du vilde klare det, Ivar«, sagde presten. »Nu, hvad udgaar af munden?«

»Spyt«, sagde Kari.

»Tobak«, raabte en anden.

»Naar en bryt seg«, gneldrede en tredie ivrig i.

»Nei, det er ikke dette, Jesus har ment«, svarede presten, »han har talt aandeligen. Han har ment eder og bespottelser og stygge ord, og derfor skal vi altid undgaa dem. Kan du sige mig, Per Nordistuen, hvad var formodentlig aarsag til de mange sygdomme, som folk var behæftede med paa Jesu tid?« spurgte presten videre.

»De hadde itte faatt paasett kveisotta«, svarede Per.

»Eller som vi ogsaa siger, var vakcinerede«, rettede presten; »ganske rigtigt. Denne nye opfindelse i lægekunsten redder aarlig millioner menneskeliv, og derfor bør vi takke Gud for den og flittig benytte den. Kan du saa sige mig, du Marte, naar gjentager du dit daabsløfte?«

»Naar eg vert vaksjonerad«, raabte Marte, opmuntret af vakcinationens undervirkninger.

»Du mener vel ikke vakcineret, men konfirmeret, tænker jeg«, rettede presten, »det er haarde og vanskelige ord begge to, som let kan ombyttes«.

I den smag fortsatte presten endnu en lang tid. Jeg saa paa Hans Nilsen Hauge, der var fulgt med Bratvoldsflokken. Han var bleg i ansigtet af bevægelse og harme; men han tvang sig. Dog, ikke før var menigheden kommen ud af kirken, før han sprang op paa gjærdet og raabte til dem: »Jeg vil bare tillyse, I Totens menighed, at der blir opbyggelse paa Bratvold i aften klokken 6, og da haaber jeg til Gud at kunne forkynde en anden kristendom end den, I har hørt i dag«.

Der blev en studsen — en mumlen — en hvisken mellem mængden. »Er det Træsko-Ingebrigt?[80]) — er det Knud Spødervold?[81]) — er det kanske Hans Nilsen selv?«

Alles øine fulgte Hans Nilsen, som rolig gik henigjennem veien i ivrig samtale med gamle Torstein Bratvold.

Stuen paa Bratvold var propfuld af mennesker, uagtet man havde ryddet ud, hvad ryddes kunde. De stod udigjennem alle gange, trykkede hverandre og tøiede sig paa taa for at faa se dette meget omtalte vidunder. Torstein havde faaet slaaet sammen nogle bord i den ene ende af stuen, saameget der blev en forhøining, hvorpaa taleren kunde staa. Endelig kom Hans Nilsen gaaende ind fra kleven med sin bibel og salmebog under armen. Han var lidt bleg, men hans øine skinnede med en forunderlig glans, og der laa et mildt udtryk af fred over hans ansigt. Han begyndte ganske stille: »Mine venner, som jeg saa gjerne vilde kalde mine brødre og søstre i Kristo! vi er omringet af saa mange ulve, og her er nu saa mange bespottelser, at dersom ikke den gode Guds aand opholdt os, saa var det umuligt, at der blev en gnist i hjertet af troen[82]. Lad os derfor alle bede, ja bede af hjertet«. Og nu bad han længe brændende. I begyndelsen lød hans stemme lidt klynkende, og jeg fordrog ikke denne begrædelige tone, men man blev snart vant til den og glemte den siden rent under foredragets inderlighed, kraft og varme. Det var, som Hauge havde bedet sig til nyt mod, til rigtig at slaa et slag for sin herre og mester. Han skildrede først sin egen opvækkelse, hvorledes han havde faaet et særligt kald af Herren til at staa der, som han stod i kveld. Og det kunde nok fornødiges, thi hvorledes saa her ud i landet? Og nu gav han en gribende skildring af vankundigheden og lasterne, som gik

i svang baade paa de lavere og høiere steder, talte om hovmoden og syndesikkerheden hos de saakaldte fornuftoplyste, og væltede tilsidst hele sin opsamlede forbitrelse ud over de bestaltede lærere. »Men hvor er da de, der skulde lade deres lys skinne for menneskene«, raabte han, »de, der skulde lede de vildfarne tilbage til sandhedens stier? Ak, de er selv de mest forblindede! Lærerne er det, som gjør veien bred til Himmerig, saa Herren maa klage: »Mine folk er fortabte faar, deres hyrder har forført dem«. Presten skulde være høilærd, dog er han saa vanvittig og formørket i synden, at det maa hede: hvo er blind uden min tjener? De er leiesvende og er komne til embedet for at føde og vogte faarene, naar de derfor kan blive betalte. De bedrager sjælene med saligheds haab, indtil de vaagner i helvede. Hvad vil enden blive paa al denne elendighed? Jo, naar Gud ser, at ondskaben bliver saa stor, da kan han ikke længer taale det, men slaa til med ildebrand, hunger, pest, krig. Straffedommen har allerede begyndt at hjemsøge Frankrige, hvor der har været meget nyt opfundet. Ildebrand og dyrtid har tildels hjemsøgt fædrelandet. Og alt dette er Guds slag, som han vil lede dem til omvendelse ved, skjønt faa har ladet sig bøie; mens de fleste horer med den store hore, hvorfor ogsaa Herrens vrede vil optændes. Derfor raaber jeg: omvender eder! skjælver for hans nidkjære vrede! omvender eder, før det er forsent! Det er forsent, forsent, kjære venner, naar vi vaagner i helvede«.

Mange blev blege, andre hulkede, da fortsatte han: »Og dog staar Jesus hver dag og hver time med udbredte arme og kalder paa os. O, lytter til hans røst, den gode hyrdes røst, som har sat sit liv til for faarene«. Og nu skildrede han Jesu

lidelse og død for vor skyld med gribende farver, og hvorledes troens liv i Gud skulde føres[83]).

Opbyggelsen var forbi. Langsomt havde bønderne trukket sig ud af den kvalme, dampende stue. Det var, som de ikke kunde skilles; slige ord var endnu aldrig hørte i bygden, det havde været som et vældigt tordenveir, der rystede samvittighederne i den inderste krog, og atter igjen som et mildt, svalende regn, som det varmeste solskin. De havde altid forbundet med ordet præken noget halvt uforstaaeligt og kjedsommeligt, en tung pligt, der maatte gjøres for anstændigheds og Vorherres skyld; men denne gang havde det været umuligt at sove. Og saa som han havde vovet at skjelde presterne ud! — og det en simpel bonde, men sandt var det, han havde sagt — skam ta' mig var det ikke sandt! Dette var samtaleemnet mellem de forskjellige flokke, som blev staaende paa tunet, og mellem dem, som drog sig opover bakkerne. Hjerter var aabnede, tanker sat i fart og tunger paa glid der, hvor før taus sløvhed havde hersket. Hans Nilsen Hauge havde sat sig ned paa en stol og tørrede sveden af sig med sit lommetørklæde. Et par gamle kaller stod og hviskede sammen, om de ikke skulde vove at tale til ham og bede ham se ind til dem, før han reiste. Jeg vilde netop til at gaa, da jeg pludselig saa broder Jacques komme tvertover gulvet. Han gik lige hen til Hauge. Der lyste en underlig ild i hans øine, og han trykkede Hauges haand med begge sine. »Jeg vil sige Dem tak, hjertelig tak for, hvad De har vovet i aften. Det er det første mandige ord, jeg har hørt, siden jeg kom her til landet. Dette er dog endelig en begyndelse, jeg hilser Dem som min broder«.

Hauge stirrede forbauset paa manden, han

troede halvt, han var vanvittig. »Jeg forstaar ikke, hvad De mener«, sagde han, »undskyld, men hvem er De?«

»Jeg er et bud fra aarhundredets morgenrøde, jeg er en flygtning for natten, som kom efter den den lyse dag«.

Hauge blev endnu mere forvirret og endnu mere bestyrket i sin tidligere formodning. »De er maaske den franskmand, som bor her, han, som har været med i den store revolution?«

»Det er mig«.

»Og dog hilser De mig som en broder?«

»Det gjør jeg, og med rette. Den franske revolution er vuggen for alt frihedsarbeide, som sker i Europa herefter. Nu begynder dønningerne af den ogsaa at skylle op mod dette lands kyster — endelig. Jeg har speidet længe forgjæves. Idag fik jeg bud fra dem gjennem Dem«.

»Gjennem mig? Jeg, som hader alt oprør? jeg, som fordømmer eders revolution af mit ganske hjerte?«

»Der spørges ikke, om De billiger den eller ei. De er dog dens barn. Dens aande har mættet luften. De har suget den i Dem ubevidst. Her begynder det med massens brydning af presteaaget, siden kommer brydningen af enevoldsaaget. Saa De paa bønderne i dag? Saa De ryggene, som blev rettede, øinene, som fik liv? Og det tror De betyder intet? Vent — vent — naar Napoleons trone engang styrter, styrter ogsaa andre tyranners«.

»De kalder da ikke vor milde og elskelige konge en tyran? Gud bevare og velsigne ham til evige tider!« Og Hans Nilsen Hauge foldede sine hænder og saa mod himmelen. »Den dag jeg vidste, at min tale skulde svække lydigheden mod min herre og konge, vilde jeg ønske, min tunge

vilde stivne i min mund; thi den, som ikke kan være lydig mod den jordiske konge, kan heller ikke være det mod den himmelske. Kristendommen byder at være den verdslige øvrighed underdanig«.

»Og dog staar De her og præker aabenlyst oprør mod den?« svarede franskmanden kort.

»Jeg? Oprør?« gjentog Hauge forfærdet.

»Kald det for mig, hvad De vil. Men De har dog selv idag kuldkastet, og De opfordrer andre til at kuldkaste de beskikkede læreres autoritet. Hvad andet var det, revolutionen gjorde, end at kuldkaste de gamle, falske autoriteter og sætte nye, bedre isteden?«

»Revolutionen gjorde oprør mod lovene«, svarede Hauge.

»Og det gjør kanske ikke De?« faldt franskmanden ind. »Ved De ikke, at De bryder dette lands klare lov ved at De, en lægmand, prædiker offentlig?«

»Man skal lyde Gud mere end mennesker, og jeg har faaet en særskilt kaldelse fra Herren«, svarede Hauge.

»Saa siger De, men tror De, andre siger det? Eller mener De, at de mænd, der har ofret helbred og liv ved at reise revolutionens fane, ikke ogsaa har følt et Herrens kald? Tror De ikke, Guds aand taler gjennem historien?«

»Taler da Gud nogensinde gjennem oprørere? Tænk, hvor han straffede Korahs bande, som jorden opslugte levende, tænk, hvilke straffedomme, der gik over Israels folk, hver gang de var ulydige eller opsætsige mod ham«.

»Tillad, at jeg afbryder Dem her«, faldt franskmanden ind, »De maa ikke sammenblande opløb med folkereisning eller revolution. Opløb er en

pludselig opblussende flamme, ofte optændt af urene lidenskaber og en enkelt mands saarede forfængelighed. Den svider af uden at befrugte. Revolutionen er retfærdighedens vrede, det stønnende suk fra aarhundreders underkuelse og lidelse, jordskjælvet, der bringer det gamle raadne til at ramle ned for at bygge nyt og bedre isteden. Israeliternes reisning mod Moses, som De nævnte, var opløb, men stormen paa Bastillen var revolution« [84]).

»Men er ikke lydighed og taalmodighed bedre end selvraadighed og krig?« spurgte Hauge.

»Jeg indrømmer Dem, at fredelig løsning altid er den bedste; men der kan komme tider, da historiens buestreng spændes saaledes, at den brister af sig selv. Og idag har De været med at faa presteaagets og embedsmandsaagets buestreng til at briste, De har idag plantet revolutionens fane«.

»Jeg forlanger kun i ydmyghed at følge min herre Kristus og hans aabenbarede sandhed«, svarede Hauge sagtmodig. »Hvor noget strider saa aabenbart mod hans ord som kirkens nuværende forkyndelse, der er det hver mands pligt at raabe som Johannes i ørkenen: omvend eder!«

»Ganske rigtigt, De vil følge Deres herre og mester«, sagde franskmanden, »men han var og en stor revolutionsmand«.

»Hvad siger De? Jesus en revolutionsmand!« udbrød Hauge forfærdet.

»Ja, hvad vil De ellers kalde det, at en simpel tømmermand træder frem og kalder sig Guds søn? At han skjelder kongen ud for en ræv og de høitanseede lærere for hugorme og øgleunger? at han træder jødernes hellige forskrifter under fødder? at han afsætter den tyranniske jødegud og lærer dem at kjende den alkjærlige menneskenes fader? At han kuldkaster dogmetyranni og offertjeneste

og vil, at Gud skal tilbedes i aand og sandhed. Er ikke dette revolution, saa har der aldrig været revolution til paa jorden«.

»Og dog siger han selv«, indvendte Hauge, »at han ikke var kommen for at opløse loven, men for at fuldkomme den«.

»Og han sagde sandt«, faldt franskmanden ind, »fordi ethvert fremskridt hviler paa det bestaaendes grundlag og saaledes ogsaa hans. Men tror De, nogen anden end den store reformator selv og hans tilhængere ser det? Faktisk blev jo jødedommen afsat til evige tider ved at glide over i kristendom; men det var jo netop den udvikling, jøderne ikke vilde; thi de vilde overhovedet ingen udvikling vide af, de vilde have det en gang antagne hugget i sten. Er det andet, hver konservatisme vil ligeoverfor fremskridtet? Konservatismen ser og med rette, at det, som fremskridtet kalder *udvikling*, i grunden er *opløsning* af det gamle. Derfor blir enhver sandhedsmartyr i verden, der først udsaar frøet til fremskridtets tanke, stenet eller korsfæstet, og korsets arme blir grundlaget for den straaleglorie, der en gang skal krone hans værk. Blev kanske ikke eders Luther kaldet en meneder og en horkarl? blev ikke Servet brændt? blir ikke Voltaire den dag i dag af mange betragtet som et afskum? — alle disse djærve helte og revolutionsmænd, der har traadt i Kristi fodspor«.

»De siger da ikke, at Voltaire er en Kristi efterfølger!« udbrød Hauge endnu mere forfærdet. »De vover da ikke at sammenligne Luther og Voltaire?«

»Det gjør jeg«, svarede franskmanden rolig. »De har gjort samme gjerning i historien, om de har været uenige i dogmerne; de har begge reist

sig mod tyranniet, de har begge krævet personligt valg, personlig frihed«.

»Og dog var Luther Guds udvalgte barn, og Voltaire Antikristens forløber. Det er ham, som har født disse vore presters ugudelige lære«, udbrød Hauge heftig.

»Og dog havde ingen Voltaire været uden Luther. Det er historien, som har vokset sig fra den ene til den anden. Nu — jeg vil ikke disputere med Dem, om Voltaire har ret i sin tro eller ei; men at han har været en frihedens, en menneskekjærlighedens forkjæmper som faa, det skal dog indrømmes ham. Hvad siger De om sagen med Jean Colas?«

»Jean Colas? Jeg kjender den ikke«.

»Og dog vil De dømme Voltaire? De maa lære at være retfærdig, selv mod modstandere, hr. Hauge. Jeg vil i korthed fortælle Dem den, hvis De tillader«.

»Vær saa god!«

Broder Jacques satte sig ned paa en bænk ligeoverfor Hauge, og saa begyndte han[85]: »Saa tænk Dem da, at man en morgen — det var den 13de oktbr. 1761 — finder i en udhusbygning i Toulouse et ungt menneske hængt. Det var søn til en Jean Colas. Man stimler sammen, man forsker efter grunden, der indledes undersøgelse. Presterne kommer til, og de finder da, at her ikke er tale om selvmord; det er mord, simpelthen mord. Og hvem har gjort det? *Faderen* naturligvis; thi han er prostestant og har villet hindre sønnen i at blive katolik. Det er moralsk utroligt, det er fysisk umuligt; men det er det samme, dommen lyder, at faderen har dræbt sin søn, at den svage, gamle mand har dræbt den kraftige, unge. 9de marts føres den gamle hvidhaarede ud paa torvet.

Han klædes nøgen, han bindes fast til et hjul, saa hovedet hænger udover. Saa knuses hans lemmer led for led med en jernstang. Han besvimer otte gange, men man bringer ham tillive igjen ved kunstige oplivningsmidler, og presten rækker krucifikset hen til ham, at han skal kysse det. Endelig knuser bøddelen hans bryst med den tykke ende af jernstangen, og han udaander efter to timers pinsel. — Eller hvad siger De om Labarres skjæbne? Et makstukket gammelt krucifiks paa en bro er faldet ned, formodentlig blæst ned. Himmel og jord sættes i bevægelse for at finde den skyldige, og mistanken falder paa to unge mænd, to officerer, der siges at have gaaet over broen og sunget en munter vise. Den ene flygter, den anden gribes. Han nægter at have gaaet over broen, han vedgaar, at han har sunget nævnte vise. Det er nok. Han undergives tortur, og under torturen knuses det ene ben. Næste dag slæbes han til torvet, hans høire haand afhugges, hans tunge rives ud med en jerntang. Endelig hugger man hovedet af ham og kaster ham paa baalet. Han var nitten aar gammel. Det sker alt dette i religionens navn, i kristendommens navn, og ikke en eneste, hverken høi eller lav, vover at løfte en finger eller et ord imod det. Da er det, Voltaire opløfter sit kampraab. Uden andre at stole paa end sig selv, erklærer han krig mod hoffet, mod dommerne, mod presterne, mod pengemændene, mod den blinde masse. Han skriver, han taler, han sender breve Europa rundt, han tvinger til opmærksomhed og undersøgelse. Han bliver aldrig træt, han fortsætter aar efter aar. Og det for disse to stakkels menneskers sag, som ikke vedkom ham mere end alle andre. Men deres sag var rigtignok menneskelighedens sag. Og han vandt. Det blev bevist, at der i det første tilfælde

forelaa et selvmord, i begge justismord paa uskyldige mænd. Han havde rusket samvittighederne vaagne og øinene seende, fra nu af var saadanne domme umulige. Og alt dette kjender De ikke, og endda vil De dømme Voltaire? Hvorfor opløfter De nødraab mod presterne i dette land? Fordi De synes, de har sveget kristendommen, fordi de holder den uvidende almue under aaget. Hvorfor opløftede Voltaire nødraab mod sin tids prester? Mon ikke af samme grund? mon ikke, fordi tilstanden der var saameget forfærdeligere, paa samme tid som den var betydningsfuldere; thi Frankrige er ikke en afkrog mellem fjeldene, men det er Europas bankende hjerte«.

Franskmanden var bleven opildnet, Hauge sad lyttende og alvorlig. Saa sagde han rolig: »Jeg er Dem meget taknemmelig for, hvad De har fortalt mig; men det har jeg vel ikke misforstaaet, at Voltaire har været en af de største gudsbespottere, der har levet?«

»De har misforstaaet ogsaa det«, sagde franskmanden, »Voltaire har aldrig spottet Gud. Mod den tyranniske og usædelige kirke paa sin tid er det han raaber sit écrasez l'infâme! (knus den nederdrægtige!), men han bøier ærbødig sit hoved for Gud. Tror De, en gudsfornægter kunde skrive saaledes: »Vi fordømmer ateismen, vi afskyr overtroen, vi elsker Gud og menneskeslægten, det er vor troesbekjendelse i faa ord««.

»Jeg maa tilstaa, jeg har ikke vidst dette«, sagde Hauge ydmyg, »og det overrasker mig. Og dog — hvem kan i sandhed nærme sig Guds trone uden gjennem troen paa Jesus?«

Broder Jacques betænkte sig lidt, saa sagde han: »Jeg vil nødig disputere med Dem her, om Voltaires syn paa Kristus var ret eller galt; men

saa sandt det er at føre kristenhedens banner: at rive masken af bedraget, at slaa fordommen til jorden, at beskytte de svage og forfulgte, saa sandt har og Voltaire ført det«.

Hauge stod stille grundende en stund; saa sagde han: »Jeg har desværre ikke kundskab nok til at disputere med Dem om dette; men jeg kan ikke glemme, at De har kaldet vor herre Kristus, som lovpriste sagtmodigheden, for en revolutionsmand. Var det da ikke ham, som sagde: »Giver keiseren, hvad keiserens er?« Har den franske revolution ogsaa gjort det, den, som halshuggede kongen?«

»Da Ludvig Capet blev henrettet, fik netop keiseren, hvad keiserens var«, svarede franskmanden bestemt, »jeg var selv med og dømte ham. Han var en landsforræder, og han fik løn som saadan«.

»De vil dog ikke forsvare kongemord, forfærdelige mand?« udbrød Hans Nilsen Hauge skrækslagen — »lægge haand paa Herrens salvede«.

»Husker De, hvad Herren siger til Jehu igjennem profeten Elias?« svarede franskmanden rolig. »Han siger: »Du skal slaa Akabs, din herres, hus, og jeg vil hævne mine tjenere profeternes blod og alle Herrens tjeneres blod paa Jesabel. Og alt Akabs hus skal omkomme, og hundene skal æde Jesabel«[86]. De, som holder de gamle, jødiske fortællinger for guddommelige, hvad siger De til, at Gud selv befaler konge- og dronningemord og tronrevolution? Herrens salvede? Naar salvede Herren Ludvig den sekstende? Den gang presterne opførte den komedie at smøre ham med olje? En konge af Guds naade? Naar udstedte Gud en særskilt naadesakt for kongerne? Er det ikke formasteligt at sige om konger som vore Ludvig den fjortende og femtende, disse liderlige

uhyrer, at de var konger af Guds naade? Eller er ikke kongen et menneske af kjød og blod som vi? Gjælder ikke de samme love for ham som for os? Naar en har myrdet et andet menneske, ikke sandt, da dømmer Deres retfærdighedsfølelse, sammen med lovene, denne morder til døden? Naar en begaar mened og derefter forraader sit fædreland, da gjør den det samme? Eller er det ikke saa?«

Hauge blot nikkede samtykkende med hovedet.

»Men naar nu en konge gjør alt dette, hvad saa?«

»Det kan dog aldrig siges om Ludvig den sekstende«, faldt Hauge ind.

»Saa? — og dog er det sagt og skal siges til den sidste dag, hvormeget man end søger at skjule det med kongekaabens pjalter«.

»Men De vil dog vel ikke forsvare kongemord som kristeligt?« spurgte Hauge.

»Ikke mord«, svarede franskmanden, »men dom og henrettelse efter lovlig dom. Loven maa være lige for alle. Hvor den hersker retfærdig og i al sin strenghed, der har folket agtelse for den, der støtter de sig op imod den og føler sig trygge; men hvor man holder *en* lov for de høie og *en* for de lave, der avler det blot bitterhed, kryberi og hemmeligt had«.

»Men kongen maa dog staa udenfor loven, han maa dog være hellig«.

»Og hvorfor? er vi hellige? Der er kun en, som hellig staar udenfor al lov, fordi han selv er fuldkommenhedens ufeilbare lov, og det er Gud. Udenfor ham eksisterer kun mennesker, hjemfaldne Guds og menneskers lov. Det var ingen nye opdagelser dette, som dukkede op hos os, de havde

saamæn været udtalte et aarhundrede før i England. Har De hørt omtale en mand som Milton?«

»Da jeg var sat paa tugthuset i Trondhjem paa grund af min prædiken«, svarede Hauge, »var der en, der laante mig en bog, som hedte »Det tabte Paradis« af en, som skrev sig Milton. Er det ham, De mener, saa var det en from Guds mand«.

»Just derfor nævnte jeg ham; jeg vidste, han faldt i Deres smag. Og dog var han den varmeste forsvarer af »kongemord«, som De kalder det. Der ogsaa dømte og henrettede man en konge, der ødelagde sit land«.

»Er det muligt!« raabte Hauge forfærdet. »Ak, verden er dog fuld af synd!« Han sank ned paa bænken og begrov ansigtet i sine hænder. Franskmanden stod og saa halvt medlidende paa ham. Med et reiste Hauge sig heftig fra bænken med et fanatisk, sværmerisk udtryk i sit ansigt: »Jeg takker dig, Gud«, udraabte han, »at jeg elsker min konge og kan være ham lydig i alt, som ikke strider mod dine bud. Vig fra mig, du frister til det onde, du, der har paataget dig lysets skikkelse for at forføre mig, men i grunden er en afgrundens udsending«.

Hauge rakte haanden afværgende ud imod ham, men franskmanden blev staaende ganske rolig. Saa sagde han stilfærdig: »Jeg vil ikke give Dem det prædikat tilbage. Jeg vil meget mere hilse Dem som en frihedens apostel. De baner vei for de tanker, De selv nu fordømmer«.

»Gud lade Dem ikke forføre for mange ulykkelige sjæle!« fortsatte Hauge med et angtsfuldt blik paa de af bønderne, der ikke endnu var gaaede, men havde stilt trukket sig nærmere og aandeløst lyttet til denne samtale.

»Vær tryg«, svarede franskmanden, stolt smi-

lende, »her forbliver jeg taus; til Dem har jeg sagt, hvad jeg ikke har sagt nogen anden her. Der vil ogsaa komme den dag, da De forstaar mig bedre«. Hermed vendte franskmanden sig og gik rolig, halvt bedrøvet bort. Bønderne veg tilside for ham, som for noget hemmelighedsfuldt stygt. Jeg skyndte mig efter ham for at takke ham for dette første, store slag. Jeg hørte siden, at Hans Nilsen Hauge var gaaet hurtig ind i sideværelset og havde lukket døren efter sig. Man hørte ham derindefra bede med høi røst: »Gud, min Gud! led os ikke ud i fristelse, led os ikke ud i fristelse! — du ser, hvor svag jeg er — hvilket uværdigt lerkar, som skal bære din naade. Gud, slet disse ord og tanker af min sjæl, og lad denne verdens aander ikke faa magt over mig — eller send en anden og ikke mig. Tilgiv mig! Ak, tilgiv mig! Og lad din freds dug atter dryppe i min sjæl!«

Saaledes laa han paa knæ og bad. Da han nogle aar efter sad i sit ensomme fængsel paa Akershus, og man proppede ham med Voltaires skrifter, da kom han franskmanden ihu, da kom ogsaa denne samtales ord og dryppede hulende paa hans gamle troesopfatning.

Medens Hauge endnu laa paa knæ og bad, aabnedes døren sagte, og en ung gjente traadte forsigtig ind. Men neppe var hun indkommen, før hun, overvældet af bevægelse, sank ned for hans fødder og begyndte at hulke. Hauge, som vel var vant til saadanne scener, satte sig paa bænken og tog hendes hoved mellem begge sine hænder. »Ak, hjælp mig, red mig!« sukkede gjenten under graad. »Jeg gaar her saa syndig, saa kold for Gud og hans rige, hjælp mig til at blive et Guds barn!« Hauge saa op mod himmelen.

»Jeg takker dig, Gud, at mine ord ikke har været frugtesløse, at du atter har givet mig en sjæl at føre ind i din hjord. Ak, du lønner din tjeners troløshed med godt istedenfor ondt«.

»Jeg har gaaet her og grublet i stilhed, men jeg har ikke vidst, hvad der mangler mig, før idag«, vedblev den unge gjente. »Men nu har du lukket som en port op for mig, og jeg ser min elendighed. Du maa ikke gaa ifra mig, du maa blive her og lære mig«.

»Hvor hører du da hjemme?« spurgte Hauge.

»Jeg er datter her i huset, og mit navn er Karen«, svarede gjenten.

»Hvor gammel er du?« spurgte Hauge.

»Jeg er nu 20 aar«, svarede Karen.

»Du er en ung brud for Herren da«, sagde Hauge, »men staa nu op og sæt dig her ved min side, saa skal vi tales ved i al stilhed«. Og nu satte han sig til at tale med hende om Jesu ubegribelige kjærlighed til os syndere, om forsoningens hemmelighed, og om hvorledes vi skal blive hans sande efterfølgere, og fred lagde sig atter over hendes sjæl.

Hauge har maattet love at blive paa Bratvold i 8 dage. Gamle Torstein er ikke til at kjende igjen. Han er bleven som fornyet og kan ikke blive mæt af at tale med Hauge om aandelige ting. Sent kommer han i seng om kvelden, og tidlig flyr han op om morgenen, og saa er det atter nye spørgsmaal, han har grundet paa om natten, og som fører med sig lange samtaler; Karen staar og lytter, hvor hun kan komme til, og suger i sig Hauges ord, som en svamp suger væde. Torstein havde glemt vaaraannen og alle ting, havde ikke Hauge selv formanet ham. »Ja, skal jeg nu

blive her saa længe«, sagde han den anden morgen, »saa vil jeg da idetmindste arbeide for kosten. Du kan kanske trænge en vaaraann-kar? Vi kan godt prate sammen, mens vi kjører gjødselen eller plogen«. De gik sammen bortover jordet og kom til bækken. »Er det din denne bækken, saa langt vi ser opigjennem?« spurgte Hauge.

»Ja, det er den«, svarede Torstein.

»Og den holder vand hele sommeren?« spurgte han igjen.

»Ja, det skal være fælt hedt, om den tørkes«, svarede Torstein.

»Men da er det synd, du ikke bruger den bedre, end du gjør«, sagde Hauge. »Her har du fald nok til at drive et skikkelig stort hjul, og deroppe var det let at sætte en dam. Du kunde faa en melkværn, en stampemølle, en benmølle her. Vil du tænke derpaa, skal jeg gjerne retlede dig. Jeg har sat mange slige i gang udover landet«.

»Jeg siger tak«, svarede Torstein.

»Det er det, jeg mest har at klage paa bønderne udover hele landet, at der er forliden fremfærd mellem dem«, sagde Hauge atter. »De klager over sult, og herren har lagt hjælpen lige for deres fod, men de ser den ikke«.

»Det er nok altfor sandt det«, svarede Torstein.

»Man kan nu sige paa mig, hvad man vil«, sagde Hauge, »saa skal man engang takke mig, fordi jeg har faaet fiskevær og markedspladse, hvor man før drak og svirede, i flittige og sædelige folks hænder«.

»Ja, du har vel færdes meget om i vort land?» spurgte Torstein.

»Ja, nu har jeg vandret over 1000 norske mil paa min fod, tænker jeg«, svarte Hauge. »Jeg

har ligget i finnegammen og nedgraven i sneen, paa fiskeværene og i storbondesengen, og stundom under en baad og i et skibsnøst. Ikke at tale om alle de arrester, jeg har besøgt», lagde han spøgende til, »jeg tror, at tyve og kjeltringer ikke er saa vel kjendt i dem, som jeg er det landet over«.

»Du har vel truffet mange slags folk og?« spurgte Torstein.

»Det har jeg, og dog er i grunden alle lige. Der er arme syndere, som længes efter naade, og der er forstokkede, som ikke vil modtage den«.

Hauge holder opbyggelse hver aften efter arbeidstid paa Bratvold. Alle, som vil, kan komme, og stuen er altid fuld. Han er ikke saa voldsom som første gang, og han taler mere til viljen end til følelsen[87]). Igaar kveld mødte pludselig presten, ledsaget af lensmanden, frem. De gjemte sig blandt mængden, men Hauge saa dem og vidste, hvad klokken var slagen. Mulig var det derfor, han tog noget hvassere i. »Om djævlen kaster eder i fængsel«, sagde han, »og I haver trængsel, saa værer dog tro indtil enden, saa vil jeg give dig livsens krone, siger Herren. En lykke er det for alle sande kristne, at bibelen er udkommen iblandt os, men dette er rigtignok en stor ulykke over denne tids paver eller prester, der tugtes med det ris, som de skal befri sig med. Det er disse prester, der fortrædelig forvender lov og gjør ingen forskjel mellem en hellig og en vanhellig, men er brølende løver, æder sjælen, tager gods og dyrebare ting, som har forfulgt mig«[88]). Presten traadte nu frem og protesterede i lærdommens og lovens navn. Han var saa vred, at han stod og stammede. Da Hauge vilde tage til gjenmæle, slog han til ham med sin stok og sagde: »Ti!«[89]).

Hauge svarede ganske rolig med Kristi ord: »Har jeg talt ilde, saa bevis, at det er ondt; og har jeg talt ret, hvi slaar du mig da?«

Presten befalede ham blot godvillig at følge lensmanden i arresten. Hauge gjorde det. Idet han knappede sin frakke sammen for at gaa, sagde han: »Det er godt at være velklædt, naar det er koldt, ligesaa at være rustet med Kristi kjærlighed, saa jeg kan bede for dem, som overfalder og forfølger mig[90]«. Presten blev skamfuld og taug stille. Bønderne murrede og hviskede sig imellem, da Hauge gik; men Hauge havde bedt dem være rolige og ingen ting gjøre. Han kunde dog ikke forhindre, at flere fulgte med; men de spredte sig, da Hauge var kommen ind i lensmandsarresten, og der blev tyst. Folk, som gik forbi, hørte Hauge sang salmer derinde.

Ud paa aftenen sendte lensmanden først en kjerring ind til Hauge, som var kjendt i hele bygden for at føre den styggeste mund, bande og ture. Hun skulde saare ham med snakket sit; men hun kom snart grædende ud igjen, han havde talt til hende om Jesu kjærlighed. Saa havde lensmanden faaet samlet en del lystige gutter og gjenter, og med spillemanden i spidsen drog de ind i arresten til Hauge og begyndte at danse. Den tykke lensmandsmadammen tager da under almindelig jubel Hauge i haanden og beder om at faa danse med ham, og Hauge svarer rolig: »Ja, det skal du faa, naar bare spillemanden vil spille efter den slaat, jeg synger fore«. Og hermed begyndte Hauge at istemme bodssalmen:

Nu bør ei Synden mere
med Magt og Herredom
udi mit Kjød regjere,
men daglig kastes om.

Det blev pludselig stille i arresten. Og nu begyndte Hauge at lægge ud for dem mildt og kjærlig. Mange begyndte at græde, enkelte gik hen og bad ham om forladelse, og snart var atter arresten tom[91]).

Tidlig næste morgen havde en del af bygdens bønder forsamlet sig udenfor prestegaarden. De hujede og skreg og forlangte med trusler, at han skulde skaffe Hauge løs igjen. Dødelig ræd sendte presten bud til lensmanden, at det var bedst, han satte Hauge paa fri fod, hvis han vilde love straks at reise fra bygden. Det lovede Hauge, og dermed var den historie ude.

Der er sorg paa Bratvold idag. Hauge er reist. Torstein selv skydsede ham for at faa tale med ham i længste laget. Hele natten hengik saagodt som med samtaler, med læsning i bibelen og syngen af salmer. Karen især er utrøstelig. Hun sad paa gulvet ved Hauges fod, spurgte og fik svar.

»Sig mig, hvorledes jeg skal leve, for at være en ret kristen«, spurgte hun. Hauge klappede hende paa haaret og talte om kjærlighedens liv i Gud.

»Ak, naar jeg tænker paa, hvad du har givet mig i disse dage«, udbrød Karen, »og saa jeg kommer i hug, hvor mange, som gaar her uden at tænke paa Jesu kjærlighed, saa brænder mit hjerte efter at faa vidne for dem. Kan der være noget ondt i det?«

»Nei, min datter, det tror jeg ikke«, svarede Hauge, »men vær forsigtig. Man bliver saa let for ivrig i den første omvendelsestid og siden slappes man«.

Bratvold er bleven som omskabt; jeg trives der ikke længer. Jeg maa tilstaa, at jeg følte en vis beundring for Hans Nilsen Hauge. Hans urædde optræden ligeoverfor presterne og embedsautoriteten, og det i vor, enevældets tid, hvor man er oplært til at se op til øvrigheden som kongens og guds stedfortrædere, gjorde mit republikanske hjerte godt. Jeg tror med broder Jacques, at denne bondebevægelse udover landet vil være af stor betydning for vor frihed, hvis den en gang skal komme. Folket har faaet lyst til lære at læse og skrive paa grund af Hauges skrifter og breve til vennerne. De har faaet mod til at lukke munden op og sige sin mening, og det er alt en stor ting. Med gudelige interesser vil de politiske og videnskabelige komme. — Det er i alle fald min trøst, naar jeg nu hjemme maa døie beden og syngen og bibellæsning sent og tidlig. Alle de gamle, støvede andagtsbøger, som Ramus's: »Naadens aandelige markedstid«, Werners »Himmelvei«, Hofs »Laas for munden«, Dorthe Engebretsdatters »Sang-offer«, Anna Borrebyes »Zions sukke« og Hyphofs »Aandelige dues turtel-røst« er atter fremtagne og gaar paa laan i bygden; thi Hauge har anbefalet dem. Jeg har min skole og mit værelse at ty til, saa jeg lider ikke værst under dette. Det er værre for Ingeborg, Karen plager hende og omvender paa hende alt hun orker, men Ingeborg er ikke modtagelig. Hun har det godt, som hun har det, siger hun, og takker sin gud, fordi han har været saa god mod hende. Hun smiler stille ved tanken paa sin blaalue-kar og venter paa høsten, da bryllupet skal staa. Vesle Anne ser paa alt dette nye med store, forundrede øine, og Knut søger at komme ned til Deodata, naar han ikke sidder med sine lekser. Der er kommen noget feberagtigt,

ivrigt over Torstein, og han og hans datter Karen har nu rigtig fundet hverandre: De læser sammen i bibelen og fører lange, aandelige samtaler. Fa'r Torstein har faaet mistanke til mig, at jeg er uomvendt, da jeg holder mig saa forsigtig tilbage og undlader at kaste mig ind i samtalen. Jeg ved paa forhaand, det vilde ikke nytte; de har ikke kundskaber nok til at forstaa mine anskuelser, og de ligger endnu saa himmelvidt ifra dem. Her holdes nu baade morgen- og aftenandagter, hvor husfolket samles; det er fa'r Torstein, som leder dem, men Karen taler undertiden. For en ild, der nu luer i det hjerte! Hun ender som opbyggelsesprædikant, det skjønner jeg. Her er ofte fuldt af naboer om kvelden for at høre paa. Men trods dette bindende kit er huset sprængt. Der er kommen en misnøiens, en kritikens aand ind. Den ene passer paa den anden og dømmer, det daglige arbeide forsømmes ofte. Dog det er vel i den første opvækkelses iver, det glider vel snart i jævnere folder. Fa'r Torstein har faaet tilsendt en svær kasse med forskjellige bøger af Hauge, med bøn om at se at faa dem udbredte saa vidt som muligt. Jeg begriber ikke, hvad det er, som kan fængsle almuen i dem; men de sælges og gives bort i tusenvis. Hans venner bærer dem rundt i sække.

Det var det, jeg vidste; det endte med, at Karen vilde holde opbyggelse[92]. Der er stevnet møde, ikke paa Bratvold, men paa en gaard længere syd. Da jeg gik nedover, mødte jeg Stein og en hel hob unggutter. Flere af dem havde siljefløiter med, og lommerne struttede af poteter. »Hvor skal du hen, Stein?« spurgte jeg.

»Du ved da vel sagtens, at hun Karen er

bleven hellig og skal vies til prest i kveld«, sagde Stein, »vi skulde ned og gjøre lidt musik til moroen«

»Gjør nu ingen guttestreger, Stein«, sagde jeg bare, mens den lystige sværm passerede. Aftalen var, at de paa et tegn af Stein skulde begynde at tude i sine fløiter og kaste sine skydevaaben efter kvindfolkepresten.

Huset var pakket, og alle var spændte; thi sligt var ikke passeret før der i bygden, at et kvindfolk vilde staa frem og præke. Det var ogsaa mest mandfolk, som var tilstede; konerne vilde ikke være med paa slig skam. En og anden havde dog ikke kunnet bare sig af nysgjerrighed. Lystighedsmagerne blev lidt flade, da fa'r Torstein selv kom ind, ledende sin datter ved haanden. Han holdt en indledningsbøn og talte nogle ord om, at det var kristenpligt i disse ondskabens tider, at hver mand og kvinde vidnede, det de kunde, for at vinde sjæle for Guds rige. Saa begyndte Karen. Hun læste først op et stykke af bibelen, og det gik tungt nok, saa Stein og hans flok sad og smaaknisede paa bænken. Men da hun saa lukkede bogen og begyndte at tale frit af sig selv, — ja, da fik de andet at gjøre end at knise. Gud bevare mig for en fos! Det var som længe indestængte vande, som pludselig bryder dæmningen og vælter afsted. Synd, død, helvede, forløsning, det bragede om en som sønderrevne isflak, der skruede sig op i flommen. Der var en malende kraft i hendes tale, som jeg aldrig har hørt magen til. Sandelig, aanden var over hende! Og hvor stolt og skjøn var hun ikke, der hun stod i sin simple dragt med sit hovedtørklæde. Begeistringen havde farvet kinderne røde, og der straalede ild af de sværmeriske, dybe øine, hun

vidste øiensynlig ikke, hvor hun stod; hendes øine saa ud i rummet, som de var fæstede paa et himmelsk syn. Det var hendes korsfæstede, lidende frelser, som stod hende for øie.

Ungflokken saa bort paa Stein, om han snart gav tegnet; men Stein tænkte ikke paa noget tegn mere. Han bare stirrede paa Karen, som paa en overjordisk aabenbaring, og reves med af hendes tales strøm. Ikke en lyd hørtes i forsamlingen uden et og andet suk og en stille graad. Fa'r Torstein sad paa den første bænk. Han havde ludet hovedet ned i sine hænder, men jeg saa, hvorledes taarerne piblede frem mellem fingrene og dryppede paa gulvet. Karen talede i to timer, der var ingen, som tænkte paa at blive træt. Da mødet var forbi, var Stein en af de sidste, som kom sig ud. Han var som drukken, hans øine funklede: »Om I eller nogen anden herefter taler et ord om den gjente, skal I faa med mig at bestille«, sagde han til sin flok og viste dem til ydermere bestyrkelse sine to knyttede næver. Flokken spredte sig stilt. Men Stein blev staaende, han ventede paa Karen; og da hun endelig kom, fulgt af sin fa'r, gik han efter, men i ærbødig afstand. De andre gik ind paa Bratvold, men han blev gaaende umærket udenfor gaarden, saa en og anden gang med længsel ind gjennem vinduet, sukkede og blev gaaende indtil langt paa nat.

Der var kommen ordre fra lensmanden, at Karen, hvis hun holdt paa med sine opbyggelser, uden videre vilde blive sat i arrest og dømt for løsgjængeri. Men hun lod sig ikke skræmme. Hun svarede, som Hauge havde gjort, at man skal adlyde Gud mere end menneskene. Saa kom da lensmanden en god dag kjørende for at bortføre

hende. Han gav sig god tid paa veien, var indom flere steder og fortalte sit ærinde til alle, han mødte, for at sætte skræk i dem og afholde dem fra at forsøge noget lignende. Mellem dem, han havde mødt, var ogsaa Stein. Da lensmanden omsider kom til Bratvold, gjorde Karen sig færdig og fulgte ham godvillig. Torstein gik med ud og sagde til Karen ved afskeden: »Frygter ikke for dem, som ihjelslaar legemet, men frygter for dem, som baade ihjelslaar sjæl og legeme i den evige ild«. — Lensmanden havde ventet sig modstand og taarer og blev ikke lidet forbauset og skamfuld, da han ingen af delene fandt. Karen satte sig op hos ham paa kjærren, og de ruslede afsted. For at naa lensmandsarresten havde de at passere en øde mo, hvor der ikke fandtes folk en fjerding paa begge sider. Da de var komne midt paa moen, saa de pludselig en kjærring sidde ved veikanten. Hun var saa forunderlig bred og knoklet, havde en lug stikkende frem under hovedtørklædet, der var knyttet stramt under hagen, og var sodet i ansigtet.

»God dag, god dag!« raabte kjærringen med et gneldrende maal og reiste sig. Hun var umaadelig høi, og stokken betænkelig kort. »Hvor skal I hen saa tidlig paa dag?«

»Vi skal til arresten med en løsgjænger«, svarede lensmanden og holdt hesten an, for at se lidt paa denne mistænkelige skikkelse. »Det ser ud til, du passende kunde gjøre os selskab«, lagde han til.

»Ja tak, det var snilt det, hr. lensmand, saa fik jeg fri skyds med det samme«, sagde kjærringen og kom hen til kjærren.

»Hvad er du for en?« spurgte lensmanden og mønstrede hende fra hoved til fod.

»Aa, — de pleier kalde mig Kari paa Vona«[48]),

svarede kjærringen, og i samme nu havde hun taget lensmanden, kastet en løkke om begge hans hænder, som holdt tømmen, surret til og sat ham ud af kjærren. Saa sprang hun op i selv, og idet hun greb tømmen og slog paa hesten, raabte hun: »Du faar undskylde, lensmand, at ikke her er plads til mere end to«, og dermed lod hun lensmanden ligge paa veien med bundne hænder, brølende ynkelig om hjælp; men der var ikke tanke om, at nogen kunde høre.

Karen var saa fortumlet, at hun vidste hverken ud eller ind. Det hele var gaaet i en slig haandvending, at hun ikke fik tid at tænke sig om, før hun alt var afsted i strygende rend med sin nye skydskar. Hun havde jo som en anelse, men hun turde ikke nævne den høit. Endelig tog hun mod til sig og hviskede, uden at se bort: »Er det du, Stein?«

»Hys, Karen, du maa lade, som du ikke kjender mig«, svarede Stein med sit naturlige maal.

»Men hvad har du gjort!«

»Tror du, slig gjente som du skal sidde paa straf da?« sagde Stein, »nei, før skal jeg rive arresten ned«.

»Men hvad vil du nu gjøre?«

»Nu skal jeg skydse dig udaf bygden, og saa skal du reise til Eker paa Modum. Der har Hauges bror Mikkel en papirmølle, og der kan du finde baade arbeide og venner«.

»Men har du da snakket med fa'r min?«

»Nei, saa dum er jeg da ikke«, svarede Stein. »Han var ikke god for at lyve, naar han blev spurgt. Og er der bare et eneste menneske, som kan vidne, at det var mig, saa kommer jeg i slaveri paa livstid«.

»Du siger vel ikke sandt!«

»Tror du, en har lov at overfalde øvrigheden paa landeveien da?« spurgte Stein.

»Du skulde ikke gjort dette, Stein«.

»For din skyld skulde jeg gjort, hvad det var, Karen«, svarede Stein, »for det siger jeg, at slig gjente som du findes der ikke i hele Norig«.

Karen svarede ikke, og Stein blev ved: »Jeg skal fortælle dig det, at første kvelden, du skulde have opbyggelse, da havde jeg tænkt at drive skøi med dig; for jeg kunde ikke fordrage, at du havde kastet dig op i den læserskapen, og det var bare, fordi jeg holdt saa af dig, skjønner du — se saa, nu ved du det med — men den kvelden — ja, du ved ikke, hvor det brændte i mig, Karen — og jeg saa, for en elendig kar jeg var, og hvor høit, høit over mig du stod. Og nu maa du se at gjøre mig til en bra kar, Karen«. Maalet var om at svigte Stein, saa han stansede. Karen saa paa ham og klappede ham venlig paa skulderen.

»Jeg havde nok lyst at arbeide for Guds rige jeg og«, sagde han videre; »men jeg har bare stærke arme og en bred ryg«.

»Vi har netop brug for brede rygge og stærke arme«, sagde Karen smilende. »Hauge klagede over, at der var for faa, som vilde bære hans bøger rundt«.

»Nei — siger du det, Karen, — det var passe arbeide for mig — tage dem saa i en sæk og gaa med dem«.

»Vilde du det? Fa'r har mange af dem«.

»Har han? Tak skal du have«. Og Stein klemte Karen i haanden. Og saa maa du snakke vakkert for mig nu, Karen, og faa mig til et skikkeligt menneske«.

»Det kan ikke jeg gjøre, Stein«, sagde Karen, »det faar du bede Gud om ved hans helligaand«.

Og nu begyndte hun at lægge ud for Stein om frelsens vei. Folk vendte sig for at se paa dette underlige par, en ung, vakker gjente, som sad og pratede og sang, og en styg, gammel kjærring, som sad og lyttede. Da de var komne til første skydsstation, sagde Stein: »Det var en rask hest, lensmanden har; jeg tænker, vi laaner den et skifte til, for kjøre maa vi, til vi er over bygdegrænsen«. Dermed slog han hesten med svøben, og afsted gik det videre. Først dagen efter kom hesten og kjærren tilbage til lensmanden. En liden gut kjørte den. Han havde en hilsen med fra Kari paa Vona og skulde sige tak for skydsen, det var alt, hvad lensmanden kunde faa opsporet. Lensmanden var kommen hjem samme kveld hin mærkelige dag med bundne hænder og skummende af raseri. I mange dage anstillede han undersøgelse, uden at det var muligt at komme paa spor. Stein, lystigmageren, som endog havde tænkt paa at pibe hende ud, var den, han sidst mistænkte.

Det var en skinnende solskinsdag, at Stein og Karen kom vandrende sammen gjennem Ekers deilige frugtbare trakter op til den berømte papirmølle. Stein havde kastet kvindfolkedragten, da han var kommen over grænsen og var sikker for ikke at være kjendt. Han paastod at ville se Karen vel fremme, før han slap hende, og derfor fulgte han med. Papirmøllen var anlagt aar 1800 af Hauges venner paa hans raad og foranstaltning, og bestyredes af hans broder Mikkel Hauge, som netop ifjor kom ud af tugthuset, hvor han havde siddet i $2^1/_2$ aar sammen med en ven for den forbrydelse at have holdt opbyggelser. Ved siden af papirmøllen drev man ogsaa en stampemølle, en

benmølle, en mel- og sigtemølle og et garveri, ligesom man gjorde »ikke uheldige forsøg« paa at støbe kirkeklokker og smaa kanoner[94].

Hans Nilsen Hauges foretagsomhed og praktiske geni havde sat mærke paa det alt. Da de reisende traadte ind paa tunet, kom netop husfruen, Mikkels kone Inger Olsdatter eller mo'r Inger, som hun almindelig kaldtes, ud fra stabburet med en haug fladbrødleiver paa haanden. Det var en stille, værdig kone, som ikke talte mere end høist nødvendigt; men da altid mildt og greit. Hun blev staaende og tog de nyankomne i haanden. »I faar gaa ind«, svarede hun blot, efterat Stein havde forklaret Karens ærende. De kom ind i en stor stue, hvor der var duget et uhyre langbord fra væg til væg. Snart kom hele fabrikbefolkningen ind — arbeidsherrer og arbeidere spiste sammen som en stor familie. Hvem der følte trang til det, bad bordbønnen før maden, som ogsaa efter. I hviletiden drev de paa med sang og bøn. Stein var oppe i fabrikkerne og saa paa arbeidet. — En hel hob krøblinger og børn holdt paa med at sortere fillerne, de andre passede maskinerne, sorterede papiret og foldede sammen. Mikkel selv sad og glattede og tog nubberne af papiret med en benkniv. Han var meget taus, men stød som fjeld, og alle saa op til ham med ærbødighed og tillid. Her var en blanding fra alle bygdelag kommen sammen. Unggutter, som forældrene i harme havde jaget bort, fordi de var blevne »læsere«, bekymrede sjæle, der var komne i anfægtelse, fattigfolk, som ikke kunde faa arbeide. Om aftenen efter arbeidets slutning var man forsamlet til bøn og sang, og da fortalte de forskjellige af sine oplevelser og erfaringer og trøstede hverandre i den fælles nød. Mellem disse mennesker var det

da, Karen skulde være, og hun følte for første gang, hvad et aandens samfund vil sige, og hvor godt det er at leve mellem brødre og søstre, besjælede af fælles kjærlighed.

Da Stein kom hjem igjen, havde han en hemmelig samtale med fa'r Torstein. I haaballen[95]) kom han med en stor sæk til Bratvold og sagde: »Se saa, nu faar du komme med bøgerne!« Man stængte forsigtig døren, satte noget for vinduet, og saa drog fa'r Torstein frem af sengehalmen de nedgravne skatte. De blev puttede i sækken, og med »Verdens daarlighed« og »Guds visdom«[96]) paa sin brede ryg vandrede Stein videre.

Dette aar havde bragt forunderlige begivenheder: Karen opbyggelsesprædikant og Stein kolportør.

Høsten 1863.

Der er kommen brev til mig fra Kjøbenhavn, som atter har sat alle mine livsaander i bevægelse og ladet mig for en stund længes efter mere bevægede forholde end dem, jeg lever under. Det var fra min fostbroder Hans pølsen, som havde imponeret mig saa ved sit kraftige udseende, da jeg laa paa hospitalet. Jeg vil i uddrag give det, som jeg antager kunde have mere almen interesse:

»Min største adspredelse er at besøge »Norske selskab«, »Dreyers klub« og, naar jeg en sjelden gang faar raad til det, teatret. Det norske selskab fører en yderst søvnig tilværelse. Det tog sig ligesom over kræfterne i afskedslaget for Johan Nordal Brun og suger paa labben siden. Jeg ved ikke, hvori det stikker; men det er ligesom punsevisernes tid skal være forbi. Det falder ikke de unge studenter naturlig længer at lovsynge fader Evan. Gemytterne er sat i bevægelse paa andre

hold. Kanontordenen paa rheden den 2den april har gjort ligesom ungdommen alvorligere. Og saa kom Henrik Steffens aaret efter. Du gjør dig ingen ide om, hvad røre denne vor landsmand har gjort i studenternes sind. Først har han aldeles omskabt min ven Adam Oehlenschläger, et begavet ungt menneske, som man venter sig store ting af. Han gik op til Steffens, og de talte sammen i 16 samfulde timer. Men fra det møde gik ogsaa Oehlenschläger hjem som omskabt, brændte en digtsamling, han havde færdig til trykken, og skrev »Guldhornene«.

Apropos! har du læst »Guldhornene?« Med dem begynder noget nyt i literaturen, siger jeg dig. De har vakt en umaadelig opsigt og begeistring her, og endnu mere »St. Hans Aftenspil«, som kom ud i december forrige aar. Gud, hvor det er yndigt, let, friskt og naturligt! Det er bare en skildring af dyrehavslivet, som enhver kjøbenhavner kjender det, og dog hvilket legende lune, hvilken høitidelig alvor, hvilken hvas braad og hvilken overstrømmende ømhed! Man spaar, at Oehlenschläger blir den opgaaende sol, nu da Baggesen begynder at dale mod horisonten.

Senere overvar jeg dr. Steffens' forelæsninger paa Elertsens kollegium. Man slap at gabe og ønske, timen vel var forbi. Aldrig har jeg hørt saa livligt foredrag og saa mange overraskende nye tanker. Og sligt et frisprog han bruger! Han siger uden videre, at hvad vi her i Kjøbenhavn læser og skriver og løfter til skyerne, er tysk og fransk makulatur, at Frankrig med hele sin revolution og visdom og skjønhed kun er en efterligning af det romerske helvede med Nero i høisædet, og at man, naar man vil vide, hvad poesi er, skal læse Shakespeare og Göthe[97]. Han har skjændt

os ud, fordi vi trygler smuler fra udlændingens bord, mens vi har hele vor herlige oldtid lige udenfor vor dør. Det er ikke blot Oehlenschläger, som er bleven mægtig greben af denne aand, men det er ogsaa de fleste studenter, som der er noget ved. Især venter man sig meget af en ung mand ved navn Grundtvig, en fætter af Steffens, som nylig har taget teologisk attestats. Man aner en spirende digter i ham. — —

Men det er sandt — jeg glemmer jo rent at fortælle dig om det besynderlige møde med mine landsmænd ifjor. Jo, som jeg en god dag gaar paa gaden, henimod Kristiansborgs slot, ser jeg tre personer, der livagtig saa ud som tre vestlandske bønder, gaa og glo opefter og nedefter alle vinduerne paa slottet. De var klædte i blaa vadmelsklæder og havde blaa topluer med hvide striber nede om kanten. Jeg gik hen til dem og hørte straks paa deres klingende fjeldfriske maal, at det var sogninger.

»Nai, skulde du set slikt forgrummelegt hus«, sagde den ene — »detta er større enn kræmaren sitt ned paa øyren, du Anders«.

»Skal tru, det er denne porten me skal inn, naar me skal te kongen?« svarede Anders, der syntes at være formanden.

»Dar stend ein norsk skildtvagt utanfyre«, lagde den tredie til.

Jeg afbrød deres betragtninger med et: »Goddag, landsmænd!« og de skvat forfærdede til siden. Men snart afbrødes deres forfærdelse af den mest stormende glæde. De fortalte mig, den ene i munden paa den anden, at de var udsendte fra Leirdal for at klage over embedsmændene der, og nu vilde de til kongen. Jeg fortalte dem da, at det ikke var saa ligetil at træffe kongen, for først

maatte de gjennem ministrene, saa gjennem kammerherrerne, og saa gjennem kammerjunkerne og saa gjennem mange fine tjenere i uniformskjoler. De saa paa mig forbausede og rystede paa hovedet.

»Det er med kongen som med en løg«, sagde jeg, »man maa skalle af det ene lag med hoffolk efter det andet, før man naar ind til det allerhelligste«. Ja, de bad mig da retlede dem og hjelpe dem til kongen, og det lovede jeg. »Men først maa jeg hjem og tage »kisteklær« paa mig, og saa maa I skaffe Jer hansker«, sagde jeg.

»Hansker?« gjentog Johannes Hunderre, »er dat vottar, du meiner? ja eg heve no eit par lovottar eg«.

»Nei, det er slige fine hansker af alunskind«.

Men da bandte Anders Lysne paa, at før man fik ham til at gjøre sig til nar med sligt fanteskap paa hænderne, før vilde han reise hjem med det samme. »Og er kongen slik kar, at han inkje vil taka ein ærleg norsk bonde i hondi med det skinnet, vaarherre heve skapt, so er han inkje dan karen, eg meiner«, lagde han til.

Ja, de fulgte mig da hjemover og pratede den hele tid. Det var mest om kongen, de var utrættelige at spørge: Om han var høi? om han var lav? om han var diger? om han »gjekk med gullkruna paa stødt?«

Jeg lagde mærke til, at Anders Lysne uden tvivl var chefen. Naar han talte, taug de andre. De saa op til ham med ærbødighed og rettede sig altid efter hans raad. Anders Lysne forsøgte sig og en og anden gang i bogsproget for at vise, at han var den boglærde, men han dumpede som oftest ned af denne stramme line, hvergang talen blev lidt livlig. Men rasende morsomt var det at

høre paa den blanding af klogskab og troskyldighed, som var i deres spørgsmaal og bemærkninger.

Da jeg var bleven færdig, för jeg da op i ministeriet med dem for at faa høre, naar den beleilige tid var for hs. maj. at tilstede dem audiens, sprang saa med breve og bud fra Herodes til Pilatus og fik da endelig afgjort, at de kunde møde paa slottet den følgende dag kl. 11. Jeg blev anmodet om at ledsage dem som tolk, da flere af de høie herrer havde gjort sig forgjæves umage for at forstaa et ord af deres dialekt. Jeg inviterede dem til middag med mig paa en restauration, var om aftenen med dem i teatret og vakte overalt uhyre opsigt. Jeg forsikrer dig, jeg har aldrig moret mig saa i mit liv som den dag, og de vist ikke heller. For en forskjel paa disse og de tunge sjællandske bønder! Vort fjeldfolk er da en vidunderlig sund race! For et sprættende liv! for et vaagent øie til at opfatte alle ting!

Følgende dag mødtes vi efter aftale og begav os afsted til slottet, en smule høitidelige ved mødets spænding. Jeg ved ikke, om det var i anledning af os, men trapper og gange var aldeles fulde af folk, som tittede paa os halvt af nysgjerrighed, halvt med et ironisk smil. Der blev tisken og hvisken og fnisen mellem tjenerne og pagerne. Da vi saa havde boret os gjennem linjen af adjudanter og hofmænd, som beleirede forgemakket, blev vi vist ind i dette og maatte atter udholde en kvarantæne paa grund af alle de bestjernede mænd med portefeuiller under armen, som havde foretræde[98]). Anders Lysne var lidt bleg og mærkelig taus. Han grundede vel i stilhed paa sin tale, som han havde lært udenad hjemmefra. Endelig vendte han sig og sagde: »Høyr no gutar! no skal de stella dykk ein paa kvar sida aat meg, naar me skal

fram te kongen, og so skal de gjera alt dat, som de sjaa eg gjerer. Ut med bussen, Johannes, og sting han i vesteluma — du er vel rein paa fingrom, Anders?«

»Det værste er, eg sveitter so«, sagde Anders.

»Strjuk av paa buksa«, lød den korte kommando.

Saa aabnede en kammerherre døren og kaldte paa den norske deputation. Med bankende hjerter steg vi ind. I en forgyldt stol med silkebetræk sad en liden mand med en tyk og fremstaaende underlæbe. Han var iført sin høirøde generalsuniform med ordener. Det var kongen eller rettere kronprinsen. Thi gamle fa'r Kristian holder endnu livet oppe, skjønt han sjelden lader sig se. Man kunde se, kronprinsen var ung, og dog var der noget lidet ungdommeligt i hans ansigt. Rundt om ham stod baade civile og uniformerede herrer. En af dem hviskede ham noget i øret, og han fæstede sine øine paa os. Modig steg Anders Lysne frem ligetil tronen, strøg haanden af paa buksen, kyssede paa fingerspidsen og rakte saa kongen haanden med et trohjertigt: »Tak for sidst!« Øieblikkelig strøg ogsaa de to andre sine hænder af paa bukserne og gjorde samme ceremoni, hvorpaa de stillede sig en paa hver side af Anders med huerne i haanden. — Jeg holdt mig lidt til side. Saa rømmede Anders sig og begyndte høitidelig paa dansk:

»Stormægtigste, allerunderdanigste monark og herre! Besjælede af forvisningen om, at der i Deres majestæts høitelskede bryst hviler en retfærdighedens og kjærlighedens følelse endog til den ringeste tvilling — nei, til den ringeste individer i eders majestæts tvillingriger, er vi norske fjeldbønder fra ultimo Thule — ved denne kraftven-

ding, som Anders havde opsnappet fra et af Suhms skrifter, gjorde han et stolt kast med ho'det — de to andre kastede og pligtskyldig sine ho'der i veiret — »er vi norske fjeldbønder fra ultimo Thule udi Leirdalen i Norge i Sogn, hidkomne ydmygeligen for at iagttage nogle besværinger mod eders majestæts vidende og vilje, som af høistsammes embedsmænd er begangne udi vort gestrikt, og der er nu først at nævne generalveimesteren over Bergens stift Joh. Chr. Hammer, som er saa at sige med eders majestæts tilladelse« — Anders bukkede — øieblikkelig bukkede de to andre og — »en skarv«.

Og nu hændte det forunderlige, at Anders, ved at nævne sin fiendes navn, pludselig glemte sin tale og høitidelighed og slog over i sognedialekten. Og nu strømmede det af ham som en fos. Kongen, hoffolkene, tronsalen var forsvundne, og han stod paa vollen i Leirdal og talte til sine bygdefolk: »Ja eg trur inkje, dat er formyket, naar eg segjer, at den Hammeren er den største skarven og storbukken, som finst i Noregs land; dat var han, som kneip Lofthusen, so kann du sjølv vita dat. No hava leirdølerne, saa langt folk kann minnast, voret frie fyre eksis, for dei skal holda veg open um vetren yver Filefjell, og dat er inkje lettaste arbeidet dat, skal eg segja deg, og etter at vegen vardt umvolt, daa dat kom saa mange pengar i vegkassa, avdi bergenskjøpmennerne kjøpte seg titulasar og vardt hofagenter og tasraader og slikt nokot — ja daa fekk me endaa fleire dagar paa vegarbeide enn fyrr. Men saa kjem denne Hammeren og segjer, me skal paa eksis lel — er inkje dat forgalet dat? endaa dat me have reskript sjølv ifra fa'r din af 17de april 1795, at me skal vera frie? Er inkje dat forgalet

dat? spyr eg. Er inkje dat aa setja seg upp imot kongens eigi log? Daa han so inkje kann faa oss til med det gode, saa set han presten Castberg paa oss, at han skal taka mantalslistor paa alt det unge mannskapet i bygdi. Jan Castbergen han skulde fara fint og stilt fra gard til gard og skriva lista si; men daa me fek spurdag paa dig, so kringsette me mannen, og ut laut han med alle papirom sine. Gjorde me inkje rett i dat kanskje? Men Hammeren gav seg inkje; han sagde, han skulde nok tukta nokre ussle bønder, og so fekk han trumbat i hop til session, og dar var dai so seige og paagaaandes, at dat nær var komet til slagsmaal med øvrigheiti. Er inkje detta for galet? spyr eg. Saa hava dei fenget tak i nokot, dei kalla »advarselsplakat«, fraa 11te juli 1800, og dei segja namnet til kongen stend under. Og no var dat dat, me vilde spyrja etter, um detta kann hava si riktigheit og rimeligheit, at kongen giv med den eine hondi dat, som han tek med den andre. Me bønder tru myket meir, at dei darheima, embettsmennerne, hava loget kongen full, for me tru dat me bønder, at kongen er vaar ven og vil giva minste mannen rett liksovel som den største, berre han fer vita om dat. Og derfore er dat«, og her slog Anders Lysne atter over i bogsproget og den høitidelige stil — »at vi bønder ifra Leirdal udi Norge i Sogn, med vemodige hjerter« — her skjelede Anders lidt til siden og gjorde et tegn med haanden, og klask — faldt de alle tre paa knæ som tre klatter vaad jord — »falde paa vore knæ og bønfalde om barmhjertighed og frihed fra ekserssis, saa som reskriptet fra eders salig faders haand af 17de april det befaler«. Anders taug, og alle, som i salen var, stod aldeles rødsprængte af tilbageholdt latter, paa samme tid som de maatte give

sambug til den kjække mand, der paa sin troskyldige, hjemlige vis tolkede sine sambygdingers sag. Kongen holdt sig aldeles alvorlig af den gode grund, at han ikke skjønte en stavelse. Han hviskede noget i øret paa sin opvartende kammerherre, denne vinkede paa mig, og jeg maatte nu, saa godt jeg kunde, gjengive Anders's tale. Kongen svarede, at han skulde tage sagen under overveielse og give dem brev med hjem om sin vilje, hvorpaa han vinkede, og vi forføiede os bort. I de dage, de var her, var vi saa godt som uadskillelige. Jeg viste dem stadens mærkværdigheder og besøgte dem ombord paa deres jægt. Og da de saa omsider reiste, forærede Johannes Hunderre mig en gammelost, som jeg desværre blev nødt til at kaste bort, da min værtinde ikke taaler lugten i huset; Anders Vold en gammel sølv-skjorteknap, mens Anders Lysne løste sit eget vakre knivbælte af sig og gav mig. Skulde du af en eller anden faa vide noget om, hvordan det har gaaet med dem, saa skriv mig til. Har I mange slige frihedselskende folk oppe hos Jer, staar det ikke paa. — — —«

Endelig er da Ingeborgs bryllup overstaaet, og hun er reist afsted med sin Per. Gud, hvor straalende lykkelig hun var! Og dog borede hendes lykkelige smil sig som knivstik i mit hjerte. Nu er alle broer afkastede, og kanske det er bedst saa alligevel. Min trøst er naturen, min skole og broder Jacques. Bryllupsdagene var forfærdelige; men jeg kunde ikke rømme for fa'r Torsteins skyld. Ved bordet var der megen syngen og beden og læsen, saa det næsten ikke var at holde ud. Omgangsskolemesteren kom med sin sædvanlige brudehymne, hvorfor han annammer tolv skilling. Den

er sammensat af Volquarts »Sjælens Luth«, hvilken bog er hans poetiske bibel. Brudehymnen begynder med et vers af »Verdens forfængelige Glæde og Himmelens bestandige Glæde efter et Guds Barns Begjær, Sangviis forestillet« saalunde:

»Jeg vill udsjunge dend Høyestis Ære,
Kjærlighed Strængene stemme med mig.
Hjertet begjærer at lade sig Lære,
Munden opløftis med frydefuld Skriig.
Jeg binder Noeder med Sucke tilsammen,
Tacterne sla'er jeg paa Hjertits Claveer.
Echo dend flyer til Himlen som Flammen
og komer till mig med Salighed nedr«.

Derpaa gik den over til at fremstille »En Israelitis Røg- og Tack-Altare I Bøn og Tacksigelse som Sekler og Epho med Indtægt fra Gud og Udgift til Gud. Samlit og sammenmængit med Christelig Virack-Melodi: Hvad skal nu Poløchten gjøre etc.« — lod saa den sjungende Kristi brud bede:

»Rætte Vey lad mig paaløbe,
sæt mig som din Haands Signet,
ræck mig Lyders Snærte-Svøbe
og dyds-træckende Magnet —«

og endte saa med at slaa baade bruden og brudgommen ihjel og sende dem til himmels i følgende ord:

»Døden som Brudevogn mig skal hjemføre
fra denne Jordan, lad bruse een Vind,
jeg med de gloende Hester skal kjøre,
som ere Engler, i Himmelen ind —«.

En skyds, som jeg for Ingeborgs Skyld haaber, baade hun og Per blir fri for.

En ting, som forresten har sat mit sind i stærk bevægelse, er hvad Per fortalte mig om urostifterne i Leirdal. Jeg spurgte ham efter dem, saaledes som fostbroder Hans bad mig om. Da blev Per rent som forandret i ansigtet: »Aa spyr meg inkje etter di«, sagde han paa sit klingende fjeldmaal, »dat er som ein kann siga i jordi av harm«.

»Men hvad er da skeet, Per?«

»Aa, han Anders Lysne vardt avrettad i Bergen her eit par maanadar sidan«.

»Hvad siger du? henrettet?«

»Ja, dei hogde hovudet av honom, og dei andre vardt sette paa strafarbeid paa Bergenhus«.

»Men hvad havde de da gjort?«

»Ja dat er dat ingen mann, som veit, for alt dei gjorde, var at uppmoda aalmugen til aa holda fast paa det gamle kongebrevet, og so gjorde dei sendemenner i vegen til kongen tvo vendor«.

»Men hjalp da ikke deputationerne?«

»Uss — det vardt berre upp i tufs og tull, for kongen skreiv attende, at dei skulde fara varlig med bønderne, men vilde dei inkje med dat gode, saa skulde krigsmagti til. So vardt bønderne stemnde til møtes 9de juli ifjor, og so vardt dei kringsette av ei heil krigsmagt. Dei reknad paa, dat var ikring 500 mann. Dar var baade kanonfolk og skarpskytarar og jægarar. Paa vegen tok dei Anders Lysne og Anders Vold. Hestar stod reide heile vegen, radt til Kristiania, og dei hadde skrivet etter kanonbaatarne fraa Bergen, so dei var nog rædde bønderne. Men dat vardt inkje ringaste uppstyr. Bønderne berre murrad, og so vardt dei skrivne og gjorde eid og tok til aa eksera; men dei tykte, det var harmelegt, at storkararne skulde fare aat paa denne maaten. Kanonbaatarne

kom forseint, men daa dei kom, skaut dei av ei atjanpundig kanon i gapet der med Leirdalsøyri, og dat brakad so, at dei trudde, fjelli hadde ramlat ned«.

»Nu, men saa videre?«

»Ja, so tok dei og kneip 12 mann, som dei sagde skulde voret dei verste, og so lagde dei sak mot deim. Fyrste domen var, at Anders Lysne skulde vera slave paa livstid, men so kom høgsteret og sagde, at han skulde bøta med livet. Anders Vold fekk strafarbeid paa livstid, Johannes Hunderre paa 6 aar, og dei andre paa 6 og paa 3 og paa 1 aar, ettersom dei hadde voret faarlege til. Og soleides er det no gjort med deim. Men bettre kar enn han Anders Lysne var, fær dei no inkje so snøgt i Leirdal, og eg synest, dat er skam dei skal kappa hovudet av sine beste folk. Elder kvat meiner du? Eg trudde, kongen hadde voret annan til kar eg, men no held han med storbukkarne, og so lenge dat gjeng, fær inkje ein bonde ret i Noreg«.

»Er der mange, som mener det paa eders kanter?«

»Jamen er dat so. Dei hava mist trui paa kongen no derburte hjaa oss og paa domstolarne og. Han Anders døydde som ein kar, og dei gløyma inkje hans namn so snøgt i Leirdal«[99]).

November 1804.

Der er kommet et brev fra Karen idag, som har vakt fa'r Torsteins forfærdelse og som visselig har adskilligt at betyde for vort land. Det lyder saaledes:

Eker Papirmølle 24de Okt.

Kjære Fader!

»Med Graad skulle Guds Børn gaa igjennem Grædedalen og vandre efter Jesum; thi det bør Eder ved megen Trængsel at indgaa i Guds Rige, skriver Apostelen. Dette Ord maa vi vel sande idag, da Tyngsel og Bedrøvelse er faldet paa vores alles Hjerter, saa vi kunne fristes til med Job at sønderrive vore Klæder og strø Aske paa vort Hoved. Vi have nu mistet vor aandelige Fader, kanske for bestandig. Vi havde faaet Underretning om, at han var ventende her til Papirmøllen, og en stor Skare af Venner havde forsamlet sig fra Omegnen. Paa Møllen var det Fridag. Saa kom han, og jeg fik da atter skue hans velsignede Ansigt, trykke hans Haand og høre Ordets Manna fra hans Læber. Hele Mængden fulgte med ind, og Duggen dryppede da rigelig over Zion med Sang og Bøn og Ordets Forkyndelse. Saa levede vi nogle Dage i Gammen og Glæde; thi Hans Nilsen talte hver Dag, og altid havde han et opmuntrende og kvægende Ord at sige til hver især. Han sender ogsaa gjennem mig Hilsen til dig, kjære Fader, som han elsker synderligen. Da kommer Lensmanden Jens Gram sættende en god Dag, og vi forstode, hvad han vilde. Der var Mange, som bad Hauge skjule sig, men det vilde han ikke. Lensmanden havde Ordre fra Fogden, at Hans Nilsen skulde møde hos ham, og Hans Nilsen fulgte villig. Ved Synet af ham, der han gik nedad Bakken ved Lensmandens Side, brast mange i Graad; thi det anede os, det var sidste Gang, vi saa ham. Saa er det ogsaa; thi han er nu indsat i Haugsunds Arresthus og belagt med Jærn, og Rygtet siger, at han skal flyttes til

Akershus Fæstning, for at dø der ligesom Lofthus. Det skal være Kongen selv, som har befalet, at saa skal ske, men kan du forstaa det, Fader, at Herrens Salvede selv skal være blind og slukke Lyset, der straaler over Zion. Gud se i Naade til hans troende Folk og gjøre Fiendernes onde Anslag til Intet. Han styrke os til at bære vor Smerte med det rette Sind.

Mere kan jeg ikke idag, da jeg er træt af Graad og Sukken. Kanske jeg snart vender hjem til dig, hvis det er trygt i Bygden.

Din dig i Kristo elskende Datter

Karen.

Stakkels fa'r Torstein! Jeg har sjelden seet ham saa rent nedbøiet som nu. Han er ikke just blød af sig, men nu kan han ikke nævne dette uden at faa vand i øinene. Han har skrevet en svarskrivelse til sin datter og deri lagt et brev til Hans Nilsen, som jeg her vil aftrykke, da det i al sin hjælpeløshed dog forekommer mig rørende. Det lyder saaledes:

Til Hans Nilsen Hauge, som er i Fængsel!

Kjære Broder!

Du, som har avlet mig i Kristo og født mig som en Moder med mange Smerter, før du fik dannet mig til et velskabt Barn i Kristo; hvad Kjærlighed jeg haver til dig, det kan jeg ikke skrive om, thi det overgaar al Beskrivelse udi Pennen. Tak være dig og Gud, som sendte dig hid, mig og andre til Frelse.

Jeg ser dig dagligen og ligger nær dit Bryst med Hjertens Kjærlighed, ja mit Hjerte smelter hen af Sorg og Glæde, naar jeg ihukommer den

store Kjærlighed og Godhed, du havde til mig, for hvilken Godhed Gud være din Belønning i al Evighed. Skulde vi ikke mere sees her i dette Liv, saa give Gud, at vi maa sees i det evige, dog jeg attraar at se dig igjen. Jeg tror, at Guds Barn spises her aldrig med saa megen Drøvelses Brød, at det jo undertiden smager og ser, hvor god Herren er, og lider aldrig saa meget Ondt her i Verden, at det jo finder Trøst ved det Haab om det himmelske Rige; han forløser sine Børn fra en Farlighed efter den anden. Denne Guds Naade, som han har lovet sine Børn, være Eders Trøst i alle Eders Trængsler[109]).

Fra
Eders høitelskede og taknemlige Broder
Torstein Bratvold.

— — — — — — — — — — — — — —

Der er dog alvor og inderlighed i disse folk!

Sept. 1805.

Denne gang ser det ud til at blive alvor. Der er først kommen en rundskrivelse fra kancelliet, dateret 1ste dech. 1804, og sendt til samtlige stiftamtmænd, amtmænd, grever og baroner i begge riger, der indskjærper forbudet af 13de jan. 1741 mod opbyggelser. Saa er der kommen en privat skrivelse fra Hauge til hans venner, hvori han advarer dem mod »at overtræde kongens vilje«. Endelig er der nu udstedt en plakat af 5te juli dette aar, der paabyder alle, der har modtaget bøger af Hauge til uddeling eller salg, at levere dem til politimesteren eller lensmanden. I modsat tilfælde har de først at svare bøgernes værdi, dernæst at bøde 50 rgd. til fattigkassen. Embedsmændene, der længe har næret en indædt harme

mod Hauge, har nu grebet denne plakat som et bekvemt vaaben, og der foretages nu en formelig razzia over alle bondegaarde efter Hauges skrifter. De ivrige lensmænd tager ikke blot bøgerne, der er til salgs, men endog bøndernes private eiendom; ja de sparer ikke engang sange, breve, afskrift af gamle, gudelige bøger, selv om disse intet har med Hauge at gjøre. Bønderne øver en ihærdig, passiv modstand. De gjemmer bøgerne i kjælderen og sengehalmen, de graver dem ned i jorden. Her er en formelig kamp. Der begynder alt at danne sig sagn om, at øvrigheden et steds kastede Hauges bøger paa elven, men at de blev gjenfundne flere mile nedenfor i uskadt stand, eller at de har kastet dem paa baal, uden at de er blevne fortærede af flammerne[101]). Denne adfærd skal just ikke øge folkets tillid til sine embedsmænd, og det værste er, at deres naive ærbødighed for kongen har faaet et grundstød. Dog staar endnu mange tvilende overfor dette faktum og tror urokkelig, at kongen er ført bag lyset af de store og i grunden vilde give lægprædikanten medhold, naar han bare var ret underrettet.

Jeg har været vidne til en rørende scene paa Bratvold. Fa'r Torstein havde, som sædvanligt, samlet sine folk til husandagt. Han havde læst et stykke af bibelen og følte nu en glødende trang til at lægge sine husfolk disse ord paa hjerte. Da kom han pludselig i hug, at det var forbudt af kongen, ja at Hauge selv havde bedet ham lade være. Da sank bogen ud af hans haand, og han selv sank ned paa bænken og begyndte at hulke[102]). Stein har taget det paa en anden maade. Han er saa fløitende galen, at han har stevnet til opbyggelse oppe i hans fa'rs hytte og sagt til fa'r Torstein, at vil han betro ham en sæk til med Hauges

bøger, skal han baute dem forbi næsen paa alle prester og lensmænd og fogder. Jeg mødte selv op paa Steins saakaldte opbyggelse og var færdig at le mig ihjel, paa samme tid som jeg rigtig blev glad i fyren. Det hele løb ud i en række harmfulde udraab over, at frie folk skulde være nødte til at taale sligt. Han trampede i gulvet og næsten stammede af sinne. Enden paa det hele er bleven, at lensmanden har faaet nys om det forefaldne. Han har da været oppe og idømt en mulkt af 13 spd., og da Steins fa'r ikke kunde udrede den, har han draget afsted med husmandens bedste ko[103]).

Ved at gjennemse mine optegnelser fra det følgende aar ser jeg, at de indeholder saa lidet af almen interesse, at jeg aldeles springer det over. Optegnelserne er for det meste bemærkninger om mine elevers karakter, levninger af samtaler med broder Jacques og selvbetragtninger. Jeg springer dem saa meget desto heller over, som de for vor historie saa mærkelige aar 1807 og 1808 nu staar for døren.

Sept. 1807.

Den første efterretning om bombardementet paa Kjøbenhavn og flaadens tab fik jeg gjennem et brev fra fostbroder Hans, saalydende: »Saa er da det utrolige skeet, at de to keiserlige rovfugle Napoleon og Aleksander beslutter, at Danmark skal tvinges til krig enten med Frankrige eller England. England faar nys om den hemmelige artikel i Tilsiterfreden og kommer da som en tredje rovfugl styrtende, stjæler uden videre vor flaade og bombarderer vor hovedstad. Findes der politisk samvittighed i Europa længer? Du kan ikke gjøre

dig noget begreb om, hvad Kjøbenhavn har lidt i disse dage. Den freidighed, som var over folket sidst i 1801, er som rent borte. Diplomaterne og vore to brødre Bernstorff har sovet en sød søvn og afvist alle advarsler med, at en slig voldsgjerning vilde være en umulighed; kronprinsen ligger med alle soldaterne nede i Holsten og ødelægger statens penge til ingen nytte; her var saa godt som intet gjort til vort forsvar! Over folket har der været en dump ligegyldighed, en følelse af, at det uundgaaelige maatte komme, det nyttede ikke at sparke imod. Englænderne havde landsat 30,000 mand paa Sjælland, og flaaden laa udenfor byens rhed. De faa udfald, som er gjorte ved Svanemøllebugten og Classens have, er blot karrikaturer af et forsvar, omtrent som naar en gut skyder en pind af med sit trægevær. Brandmandskabet, studenterne og mange af byens borgere har vist sig kjække og gjort utrolige anstrængelser, men officererne! General Bielefeldt ved artilleriet var ikke til at formaa at gaa ud af sit hus under bombardementet; men han omgav hele sit værelse med uldsække. Andre af de høiere officerer har krøbet ned i kjældere og gjemt sig under bænke paa fæstningen. Naar saadant hænder, hvad skal man da vente af de menige?

Det var den 2den september efter solens nedgang, at bombardementet begyndte for alvor. Før havde en og anden bombe hvislet og var sprungen i luften, saa folkevittigheden begyndte alt at gjøre sig lystig over engelskmændenes fyrværkeriraketter. Men snart fik de andet at tænke paa. Fra den anden om aftenen til den femte om formiddagen susede bomber og brandrør gjennem luften næsten uophørlig. Der regnede formelig ild nedover den ulykkelige by. Det susede, det hvislede, som lyn

for de krydsende ildstriber i zikzak, og imellem lød da hule drøn af bomber, som sprang, og huse, som ramlede ned. Folk flygtede i vild rædsel uden at vide, hvor de skulde flygte hen, andre trykkede sig sammen i sine smaa rum og ventede døden. Statskjælderne var fuldpakkede af flygtninge, en hel del havde kommet sig med sine pakker og byldter over til Amager. Brandfolkene for fra kvartal til kvartal for at slukke, men tilsidst maatte de give det op, da de næsten segnede af overanstrængelse, og ilden blev for stærk. Man kunde se de mest forfærdelige og de mest komiske scener i husene og paa gaderne. Blødende folk styrtede ud af sine brændende huse og fløi jamrende omkring uden maal; i et fattighus, hvor jeg kom ind, havde alle kvinderne samlet sig om et lidet barn, der stod midt paa gulvet paa en stol og læste ligbleg af skræk en bøn af biskop Balle, som hun var pisket til at hente ovenpaa, mens konerne laa paa knæ rundt om og afbrød hende snart med angstskrig, naar en bombe brast, snart med sukken: »O, Herregud! hør os!« snart med en eller anden bordbøn. Jeg saa ude paa gaden en liden pige komme med sin bedstefader i haanden, da kommer en bombe og slaar ned i fortauget. Stenene sprang til alle sider, og en ramte den gamle i tindingen, saa han sank død om, mens den lille grædende blev staaende og stirre paa ham. Det var umuligt at faa søvn paa øinene. Faldt man et øieblik i blund, overvældet af udmattelse, blev man snart igjen vækket af de frygtelige knald, af de hvislende ildtunger og det hvirvlende flammehav. Den tredje bombardementsnat lykkedes det endelig fienden at faa sætte ild paa Vor frue kirkes spir. Jeg glemmer aldrig det syn! Midt i ildhavet stod en rank søile og kastede ildtunger ud til alle sider.

Mod morgenstunden faldt taarnet med et forfærdeligt brag, og vi kunde høre fiendens jublende hurraraab, da det faldt. Nu er det hele over. En 1800 mennesker skal være dræbte, næsten ligesaa mange saarede, og byen i ruiner. Vor flaade er tabt, vor krigerære ogsaa. Krig med England staar for døren, thi efter dette har vor kronprins intet andet valg end at kaste sig i Frankriges arme. Dette blir udgangen af dette aar. Gud hjælpe os alle! Jeg tænker med gru paa mit arme fædreland, hvis krigen med England bryder løs. Hvor skal det da gaa med Norges handel og kornforsyning? Jeg er ikke istand nu at skrive mere eller om andet, jeg er endnu halvt fortumlet[104]). Lad mig snart høre fra eder om muligt, og bring min kjærligste hilsen til fa'r og søsken.

Broder *Hans.*«

Febr. 1808.

Det uundgaaelige er kommet. Vi har faaet krig baade med England og Sverige. Vore havne er stængte af engelske krydsere. Tilførselen fra Danmark næsten umuliggjort, vi er ladt alene til at forsvare den lange grænselinje mod Sverige med blot 8000 mand. Hele folket er i voldsom spænding. Alle udskrevne tropper er dragne til grænsen, og mangen en mo'r græd i stilhed, da hun saa sin unge, staute søn drage afsted. Stein har maattet trække i soldatertrøien og afsted. Nu faar han andet at gjøre end at holde opbyggelser og bære Hauges bøger i sække. Selv major von Lütken blev saa himmelfalden, da ufredsbudet kom, at han glemte at lægge sig syg. »Lammet« kunde næsten ikke løsrive sig fra hans martialske hals, da han stod færdig til afmarsch i gaarden og snurrede paa

sin knebelsbart. Hun bad ham endelig være forsigtig og tage sig i vare for kuglerne — noget, som han vist vilde holde sig *ad notam*. Stein har lovet mig at skrive, hvis det blir muligt. Og saa har vi jo »Budstikken«, som Enevold de Falsen skal udgive, og som har lovet at aftrykke ordlydende alle rapporter fra krigsskuepladsen. Jeg har aldrig følt, at jeg elsker mit fædreland som nu. Havde ikke mit træben været — jeg havde ilet som frivillig til grænsen. Hvor jeg kommer til at brænde efter efterretninger! Og saa at vi skal staa i denne knibe uden general. Der skal alle rapporter og forespørgsler først ned til Kjøbenhavn, og saa ordres tilbage derfra igjen; thi kronprins Fredrik har sat sig i hovedet, at han selv vil være generalissimus over den norske hær. Man tænke sig det, hovedet nede i Holsten og kroppen ved den svenske grænse! Det blir vor general i det søndenfjeldske, Kristian August af Augustenborg, som kommer til at tage det værste tørn, og han er ogsaa udnævnt til formand i vor regjeringskommission.

Det blir mere og mere tydeligt, at vi slet ikke er forberedte paa nogen krig. Overalt mangler officerer, kanoner, geværer, krudt, flintestene, svovl, salpeter, furage, læger og, hvad der er det værste, levnetsmidler. Private folk i Kristiania, og deriblandt skal først nævnes John Collett fra Ulevold, har sat sig i spidsen for indsamling af mad og drikke til hæren; men det er dog for galt, hvis den skal blive afhængig af privatfolks godgjørenhed. Der er skrevet til Danmark indtrængende om at sende hjælp af tropper og levnetsmidler; men kronprinsen fæster mere lid til sine kjøbenhavnske kammerherrers udsagn, at det ikke staar slet saa

til, som man klager, end til dem, som staar midt oppe i situationen — og ingen hjælp kommer.

Brev fra Stein[105].

Blakjer Skanse i Mai.

Ihugkommende mit Løfte til dig at skrive til dig, naar Stunder dertil kunde bekommes, er det, at jeg vil skrive til dig med en Blyant paa et Tornyster og tilmelde, at vi have det godt med Helsen, paa det nær, mange ere blevne helselause, saasom vi ofte maa ligge paa den bare Sne uden Kappe og staa Feltvagt med vaade Fødder i Sneslupset flere Døgn i Træk, og Hoserne fryse fast til Støvlerne i en Isklump, og liden eller ingen Mad haver været at bekomme, og vi maa ligge paa Gulvet uden saa meget som et Straa Halm eller Høi under os, desformedelst at Svensken haver været vemodig liderlig til at røve og stjæle alt af Fødevarer, de kunde bekomme, ja haver brudt op Skatoller og taget Merskumspiberne til Presten; dog kom igaar mange Las med Mad og Brændevin og Sko og Strømper og Skraatobak fra Collett i Kristiania, hvorfore vi nu lever godt og beder Herren velsigne den ædle Giver, og Svensken haver vi jaget, det vil sige, at en, som heder Mörner og er svensk General, tog første Paaskedag Blakjer Skanse, og vor Major, som er von Lütken, blev saa bange, at han straks slog retirade og er om samme Major at melde, at han altid under Haandgemænget forsvinder og findes at være bag Buskene eller et og andet Hus; men nogle Dage senere paatræffede vi den samme Mörneren ved et Sted, som heder Toverud, og da var vi mandstærkere, og de Skedsmoske Dragoner huggede som rasende, og Halvmaaneblæseren Ole Berg, som gik

tæt ved mig, slog en fiendtlig Jæger, som lagde an paa ham, Riflen af Haanden og stak ham sin Hirschfænger gjennem Livet, og det var stygt at se paa, men naar Kuglerne suse, og Fienderne komme, blir En saa arg og sint, at En glemmer, at det er stygt, hvilket er meget stygt; thi Herren befaler os ikke at slaa ihjel og at elske vor Næste som os selv, og det er umuligt at gjøre i en Krig, naar man skyder paa ham, hvilket er vor kongelige Befalning at gjøre, hvilket haver voldet mig mange Samvittighedskvaler, men Svenskerne maatte give sig og begyndte at slaa paa Trommen, og de overgave sig, hvilket vi ikke forstode og vedbleve at skyde paa dem, og da raabte de i Munden paa hverandre: »Vi overgive os! vi overgive os!« og da var Mörneren saa argsint, at han raabte, han maatte tro, han var kommen mellem Kannibaler og ikke mellem Kristne, og da kan du tro, Majoren briskede sig og dom siger Alle, som skjønner det, at det var dumt vi ikke gik til Haneborg med det samme og tog Svenskerne der; men Lütken sagde, vi først maatte faa Fangerne bragt i Sikkerhed, og saa droge vi tilbage til Blakjer Skanse, og der er vi nu, og jeg haver seet »Gustenborgeren«, og han er en prægtig Kar, skjønt han ikke haver denne Verdens Anseelse udi Statur og Legemets Skjønhed, og han laa paa Sneen sammen med Soldaterne om Natten ved Trøgstad Kirke, og de elske ham over alle Ting, og nu maa du hilse min arme, sørgende Fader og sige, at jeg ihugkommer ham og Torstein Bratvold og hans Datter Karen og alle andre i mine Bønner Morgen og Aften fra din underdanige Ven og Broder i Herren.

Stein Lien.

Brev fra Major von Lütken til hans hustru.

Dyrebare Ambrosia!

Opsend en Takkesang til det algode Forsyn, som med sin naadige Beskjærmelse haver ledsaget mig; thi jeg haver svævet udi Dødens Arme, men han blev atter fravristet sit Bytte. Paaskedag viste Fienden sig første Gang og marscherede mod Blakjer Skanse. Jeg mønstrede mine Folk, jeg indsaa, at det var taabeligt at indlade sig mod Overmagten, saameget mere som Blakjer Skanse var forladt og indeholdt kun 250 Skp. Hø, og derfor gav jeg rolig Ordre til Tilbagemarsch, uagtet jeg brændte af Kamplyst, kan du vide. Men det varede ikke længe, før der kom Forstærkninger, og nu omgav vi Mörner som en Slange. Han maatte forsøge at slaa sig igjennem til Haneborg, hvor den svenske Hovedstyrke er, men der mødte jeg ham ved Toverud. Du gjør dig ingen Idé om den vilde Kamptummel, som nu opstod. Paa min skumsvede Hest for jeg i Kugleregnen op og ned gjennem Rækkerne, æggede de Kjæmpende, trøstede de Saarede og var overalt, hvor Faren var størst. Da kommer der en Musketkugle og rammer min venstre Side nær ved Hjertet. Tænk dig den Situation! Men til al Lykke havde jeg netop om Morgenen modtaget Folkenes Lønning og bar den i en Pakke Bankosedler paa mit Bryst. Den reddede mig. Bankosedlerne blev aldeles oprevne og ubrugelige, men Kuglen forandrede Direktion og streifede kun let Skulderens Hud[106]. Jeg har saaledes blødet for mit Fædreland, men jeg lever. Svenskerne maatte overgive sig paa Naade og Unaade, og vi har taget til Fange 6 Officerer, 72 Livgrenaderer, 3 Underofficerer, 1 Trompeter, 1 Fanesmed, 38 Husarer, Proviant og Bagage.

Iblandt dem, hvem Sagens heldige Udfald næst Forsynet og mine Soldaters Tapperhed skyldes, maa nævnes Presten Holst i Urskaug. Han havde sørget for, at ingen Husfolk var tilstede paa Prestegaarden, da Mörner kom der, uden et gammelt døvt Lægdslem, saa han ingen Besked fik om Gjenveiene til Haneborg, og selv undskyldte Presten sig med, at han nylig var kommen til Kaldet, desuden var gammel og skrøbelig, saa han lidet færdedes ude. Og saaledes maatte Mörner tage Hovedveien, hvorved han kom lige i mine Arme[107]. Jeg bragte øieblikkelig Fangerne i Sikkerhed til Blakjer Skanse, og der opholder vi os nu, forventende nærmere Ordre. Jeg holder mig frisk og kjæk, skjønt Feltlivets Strabadser jo blir lidt haarde for en Mand i min Alder. Dog — jeg tjener min Konge og mit Fædreland, og den stolte Bevidsthed holder mig oppe. Anbefalende dig, min dyrebare Ambrosia, vor hulde Iphigenia og vor brave Akilles til Himlens naadige Varetægt, undertegner jeg mig

din til Døden trofaste Husbond
Major *von Lütken.*

Det er underligt, hvor fælles nød binder sammen og gjør menneskene milde og gode. Der er et sammenhold i bygden, som aldrig før. Folk, som aldrig har villet se paa hverandre, stanser og tales ved paa bygdeveien — de har begge sønner i krigen. Og krigen, krigen, nyt fra krigen — det er paa alles læber. Selv jeg kan i denne tid sidde taalmodig i over en time og høre paa »Lammet« og hendes lamentationer og ovenikjøbet finde hende ganske rørende. Jeg fungerer forresten nu for tiden som frivillig offentlig skriver. Til mig kommer bondekonerne og vil have mig til at

opsætte breve til deres sønner. Jeg glemmer aldrig, saa længe jeg lever, en stakkels enke, som var her en dag. Hun havde ogsaa en søn i felten, en staut, vakker gut og den eneste, og nu vilde hun, jeg skulde skrive til ham. Og jeg havde netop faaet underretning om, at han var falden i sidste træfning Det var, som jeg ikke orkede at faa sørgebudet over mine læber, men det maatte jo til. Hun sad ganske stille og sagde ikke et ord. Men da hun reiste sig og gik ud, syntes jeg, at hun var bleven 20 aar ældre. Ak, tænkte kongerne paa alle de lidelser, alle de taarer, alle de forspildte menneskeliv, en krig strør udover landene — sandelig, de vilde betænke sig lidt, før de begyndte den. Jeg har sat mig i spidsen for en indsamling af madvarer til soldaterne paa grænsen, i lighed med, hvad der er gjort i flere byer og bygder, og det er mærkværdigt, hvor rundhaandede folk er. Selv de, som pleier at holde mange laas for sit stabbur, aabner nu villig. Her er kommen flere svenske krigsfanger herop, som er fordelte paa gaardene. De kommer til stor hjælp nu i vaaraannen, da de fleste unge karer er borte. Det er tarvelige, flittige og snille folk. Alle beklager de sig over krigen og synes, det er haardt, at folk skal nødes til at slaa hverandre ihjel og ødelægge for hverandre, naar de intet mere ønsker end at leve i god forstaaelse. De fortæller, at svenske soldater, som har ligget i kvarter paa grænsen, ofte har hjulpet konen og børnene paa gaardene rundtom at pløie og tilsaa jordene, og mere kan man ikke billigvis forlange af en fiende. De har hjulpet kraftig til at udrydde de fordomme og det gamle nationalhad, som har været fra umindelig tid mellem de to nabolande.

Vi har tabt et slag ved Lier, vi har vundet et andet ved Trangen, det er de store nyheder, som nu sætter alle sind i bevægelse. Oberst de Seue er strengt irettesat af prins Kristian af Augustenborg og sendt til Kristiania, fordi han ikke understøttede major Kreutz og de andre tapre ved Lier. De Seue skylder paa, at tropperne i flere dage og nætter ei havde været af klæderne, at korpset desuden var afkræftet ved tab af døde og saarede, og fiendens overmagt for stor, saa at videre modstand ei havde nyttet. Vor ære har vi dog reddet, selv vore fiender roser os. I tre timer holdt løitnant Meidell en morderisk ild vedlige fra sit halve trepundige batteri, saa det var som en ild og et skud bestandig. Svenskerne maatte, overregnede af kugler, i en fart kaste sig opad nogle steile, skogbevokste høider, og først da Meidell havde skudt op sin ammunition og ikke kunde faa hverken krudt eller folk fra Kongsvinger, først da kunde de vove ny storm. Meidell satte sig stille paa en kanonlavet og ventede ordre til tilbagetog; thi uden krudt og kugler kunde han intet udrette. To af vore officerer er fangne og en falden.

Bedre gik det os ved Trangen. Det var 24de april om kvelden, at den svenske oberst Gahn med en 500 mand drog afsted paa de i førefaldet næsten ufremkommelige skogveie, henimod Aasnes kirke. I morgengryet stødte han paa den første norske feltvagt, som veg tilbage, men fik meldt fiendens angreb til hovedkvarteret paa Bjørneby. Straks slaar oberst Staffeldt allarm, og tropperne samles. Kaptein Nægler besætter passet Trangen, Staffeldt selv drager langs høire side af Flisen elv op til Nyen. De ser svenskerne i god ro og mag drage frem langs elven paa den anden side. Der laa endnu is paa elven. Paa Nyen blev der holdt

krigsraad. Majorerne Stabell og Ræder foreslog at gaa over elven og falde fienden i ryggen, Staffeldt vilde derimod gaa tilbage samme vei, han var kommen. De første seirede. I raskt løb gik det over elven paa et ubemærket sted, og pludselig begyndte skuddene at smelde i ryggen paa svenskerne. Forfærdet kaster arrièregarden sig tilbage paa hovedkorpset, men nordmændene efter Mellem Kjeldaasen og Butteraasen begynder slaget for alvor. Nægler i Trangen hører skuddene og ser haandgemænget. Han holder ikke ud at staa der uvirksom, men anfalder fienden fra den modsatte side. Kaptein Arentzen med de hofske skiløbere hører ligeledes skuddene og ser røgen. Susende paa sine ski, kommer de saa sættende fra en tredje kant, og nu sidder svensken som i en aaleteine. Flere gange forsøger de med bajonetten under hurra at bryde sig igjennem — forgjæves — nordmændene er som vilde. De skyder, de hugger, de slaar fra træ til træ. Mange af dem kaster geværerne og gaar paa med kniven. Det blir basketag mand og mand imellem, man vælter sig mellem døde og saarede i sneslupset, som er farvet rødt af blod. Svenskerne slaar overgivelse, nordmændene hører det ikke eller forstaar det ikke; de driver paa at tage til fange mand for mand. Oberst Gahn selv finder de liggende inde i skogen paa en langslæde, gjemt under en feld. Han havde brudt op et gammelt saar, ladet sig i kamptummelen kjøre ad en sidevei ind i skogen, i haab om at smutte bort og undgaa fangenskab. Han blir taget og de andre med ham. Slaget er endt, men paa valpladsen ligger den tapre kaptein Dreyer, gjennemboret af 7 kugler. Slaget havde varet i $3^1/_2$ time, og svenskerne gav sig ikke, før de havde

bortskudt alle sine patroner. Om natten blev fangerne indespærrede i Aasnes kirke. Næste dag begroves de svenske i to store grave.

Det begynder at blive nød i bygderne paa grænsen, hvor krigen hærjer. Svenskerne æder alting op indtil saakornet. Folket der har hverken heste eller folk at gjøre vaaraannen med. De fattigere begynder at koge grød af brænnesler og kvækerod og bage brød af islandsk mose. Der udstilles præmier til dem, der kan samle mest mose, og i byerne fabrikeres mosemel; der er alt sendt afsted 100 tønder. Ellers rækker fattig og rig hverandre broderlig haanden for at hjælpe, hvor hjælpes kan. Regjeringskommissionen har udstedt den befaling, at ingen i byerne, som driver jordbrug, skal have lov at have mere end 2 heste, og ingen enlig person mere end 1, i modsat fald skal han betale 2 skpd. hø til armeen for hver hest. Hunde slaaes ihjel, naar man ikke har skaffet polititegn for dem, da de spiser op meget, som ellers kunde komme soldaterne tilgode.

Juni 1808.

Vi blev rent skræmte en dag, da vi saa en bleg skikkelse komme humpende ind i tunet paa krykke, og i ham omsider kjendte Ingeborgs staute og vakre mand Per. Vi vidste ikke engang, at han havde været blandt de udskrevne. Han fortalte, at han først havde ligget længe paa felthospitalet og siden paa hospitalet i Kristiania, paa grund af et skudsaar i foden. Nu var han hjempermitteret og havde begivet sig afsted, skjønt han ikke var rigtig god igjen, men han længtede saa efter Ingeborg og en liden søn, han havde. I sommerens løb mente han, han kunde slænge

krykken; men doktoren havde sagt, at han vist altid blev lidt laaghalt, forresten vilde han faa sin fulde helbred igjen. Han blev her nogle dage for at styrke sig til den lange marsch gjennem Vardal, Land og Valders, og i den tid fik vi da rigtig pumpet ham for efterretninger fra hans krigsoplevelser. Det var i affæren ved Jerpset, han havde faaet sit saar, og om den fortalte han saaledes paa sit klingende sognemaal:

»Det er inkje greidt fyre bonden aa berga seg dar paa grensa no, kann du vita. Svensken et snaudt rundt ikring seg. Men verst trur eg dat heve voret paa Jerpset, for dar heve svensken voret som naglfast paa det fyrste, ufreden kom. Dei hava slagtat ku etter ku og saud etter saud, og kona maa kaupa mat til seg og ungarne av svensken og dat paa sin eigen gard. Mannen, stakkar, ligg som soldat paa Kongsvinger. Dei fyrste feltvakterne vaare stod berre som ei mil ifraa, og me tykte, dat var harmelegt, at me inkje kunde faa driva svensken ut or dat bolet. Endeleg kom dat bodet til oss leirdøler og til skilaupararne fraa Aamot, at me skulde freista. Daa kann du tru dat kom liv i »Svarten«, — ja du heve vel høyrt gjetet »Svarten« — han Jürgensen, kafteinen vaar. Svart er han sjølv, og so rid han sjølv paa ei svart merr, og so snakkar han slikt underlegt purkemaal, for han er tysker, maa vita. Men fælt te kaftein er han. Dat stend slik støkk av honom som av svartemannen sjølv, men saa er han godsleg ataat. Jau, me gjekk i vegen fraa Spitals kroken 23de mai, kafteinen fyre og me etter. Fyrste parten av natti laag me paa fjellet nett som eit annat fantafylge, men fekk inkje lov at gjera upp varme, at inkje svensken skulde sjaa elden og røyken. Huf — dat var kaldt, gut! men saa fekk

me lov av Jürgensen aa taka ryggjatak, og dat munad litet. Men spilande kvike var me. Me saag den svenske patruljen paa 25 mann drog ut. Han drog inkje langt undan oss, men me lagde oss ned paa magen og laag kurande still. Tidleg um morgonen, millom kl. eit og tvau, drog me i vegen atter. Dat var dimt i ve'ret og raakaldt. Fyrsti skildvagti laag me sundkrast skalle, fyrr han fekk sukk fyre seg. Dan andra likeins. Han hadde sveipt eit turklæde um geværlaaset, at det inkje skulde rusta i vaatskodda. Fyrr svenskarne var vakne, hadde me kringsett garden, ropte hurra og gjekk paa. Svenskarne tumlad ut fraa fjoset og laaven og stovebygnaden, sume i skjyrta, sume i buksa og med byrsa i hond. Dei skaut paa oss gjenom glas og dør; men me gjekk paa me bajonetten, og no vardt dat eit gasta basketak inne i stova og ute paa tunet. Jürgensen han tullad millom oss med sabel i hond og ropad: »Gesvint! gesvint! gehet paa, gutter, ingen pardon!« Men han slapp aa beda oss, for vert leirdølen heit, so er det ingen i verdi, som styrer honom. Den svenske generalen kom farande ut or huset med sverdet sitt i hond, blodet rann ned etter honom. »I Jesu nafn, fara fram som menniskor!« ropad han, men so seig han i dat same med tvo bajonetter gjenom seg. Dat heile vardt gjort av i ei hondvending, og no bles signalet til, at me skulde draga oss attende. Men stygt aa segja det: Kamraterne mine laag som ramnar yver dei falne svenskarne. Dei laut blaasa tvo vendor, fyrr dei lydde, og daa hadde *ein* med seg ein uniformkjole, *ein* hadde rivet guldstasen av akslom paa offisjeren, ein annan hadde teket sabelen hans, ein hadde skoret av knapparne, daa han inkje kunde faa heile kjolen, sume hadde teket styvlar og andre plogg, ein hadde

sett ein gullring paa ein finger, og daa han inkje kunde rikka ringen, hogg han fingren av og stak han i vesteluma. Eg hadde fenget ei kula i foten, saa eg laag dar hjelpelaus paa tunet millom dei daude og særde, og dat var nær paa, eg inkje hadde komet med. Da saag han Halvar Blaaflot meg og tok meg paa ryggen sin. Daa me var inn i skogen komne, høyrde me, at svenskarne fraa dei andre gardom var komne til. Daa fekk »Svarten« slik urimeleg hug paa at gjera dat av med deim og, og spurde, om leirdølerne vilde vera med. Meg og dei andre særde slepte dei fraa seg i skogen solenge, og so gjekk dei paa andre gongen. Eg høyrde, dei hadde drivet svensken undan radt til »Paradis«, men so gjekk inkje nordmannen lenger. Dei 25 jægararne, som gjekk framum oss um morgonen, bergad seg yver berg og skog heim til Sverike, vart dat sagt. Men dan dagen gav »Svarten« oss ein ekstra dram og sagde, me gjerna kunde stappa til oss det vesle me hadde funnet, han skulde inkje snakka um dat. Men daa tidendi um slaget kom til kongen, sagde han, at leirdølerne skulde hava lov at udbeda seg ei løn, og so bad dei alle um, at kamratarne, som sit paa Bergenhus — du veit han Anders Vold og Johannes Hunderre og dei andre — skulde verta frie, og dat vardt dei og. Eg vard so glad, daa eg høyrde dette, at eg gret, for daa laag eg paa hospitalet. Eg heve altid tykt dat so harmelegt, at desse kararne, som berre hadde strævat fyrre oss og inkje ilt gjort, skulde lida fyre dat«.

Vi fik Per overtalt til at blive her en uge og holde sig aldeles i ro, og foden kom sig godt i den tid. Saa skydsede jeg ham selv 6 mil paa vei med fa'r Torsteins bedste hest, og vi skiltes som de bedste venner. Han er en prægtig kar!

Juni 1808.

»Budstikken« beretter fra 1ste juli med fede typer, at fienden er brudt op fra sine forskansninger og rykker tilbage. Nordmændene er efter dem. Hvad skal dette betyde? —

Andet brev fra Stein Lien.

Da jeg nu for anden Gang ligger i Hjertets Gjenvordighed udi Guds Hus paa Prestebakke paa noget Høi og Halm med Tornysteret under Hovedet og skal passe paa de Syge og Saarede baade af Venner og Fiender, som ligger hersteds, og saa vil jeg benytte denne Leilighed, da de andre sove, til selv at vaage og sende mine Tanker til min Fader, som ikke kan læse Skrift, hvisaarsag du maa læse dette Brev for ham, da han venteligen stunder paa sin kjære Søn nu i Aannens Tider, som skulde hjelpe ham, og det kan jeg ikke uden med Forbønner, og de skulle han ikke mangle, men vi have udstaaet mange Gjenvordigheder siden sidst, som ikke ere behagelige for Kjød og Blod, hvoriblandt at vade til Halsen i iskolde Elve og saa staa Vagt efterpaa i de vaade Klæder og at gaa imod Fiendens Kugler paa 10 Skridts Afstand uden at løsne et Skud, hvad vi have gjort, og Grenader Nils Olsen Helgen af 4de Division blev bag fra angreben af 2 svenske Grenaderer, og de holdt ham i Tornyster Remmen, men han rykkede til, saa Remmen sprang, og saa braavendte han sig og slog den ene Fiende til Jorden med sin Sabel og saarede den anden med et Hug i den ene Skulder, hvorpaa han hoppede i Elven og svømmede over med Gevær og Taske, og jeg sprang ned under den stærkeste Ild og afhug Landtauget paa Fiendens Flaadebro, hvorfore jeg haver faaet

megen Ros af min Kaptein, og det er blevet indberettet til Prins Kristian, og her i Enningdalen skjød Ole Skauven den første Svenske paa 50 Skridt, og i samme øieblik tog han Kammeraten fangen og straks derpaa drog den tredje op af Vandets Dyb, hvori han havde druknet, men nu druknede han ikke, og her ved Prestebakke bleve Musikanterne af søndenfjeldske Regiment angrebet med Bangenet af 4 Grenaderer, som stod og blæste, men de kastede sine musikaliske Instrumenter og bankede løs paa Grenadererne med sine Sabler, saa de maatte give sig til Fange, og da vore Folk mærkede, at Fienden passede paa at skyde, naar vi krøb op ad Høiden for at fyre, holdt vi af pure List vore Hatte i Veiret, og de skjøde paa dem, og jeg tog en Svenske til Fange, og i det samme kom Hans Uppistugun og vilde sætte Bangenetten i han, men jeg spændte til Hans, saa han rulled, og Bangenetten bare ridsede Skindet og Svensken faldt mig om Halsen og kaldte mig sit Livs Frelsermand og han græd, og det var meget bevægeligt, og vi ere blevne gode Venner desformedelst, at han ligger udi samme Kirke som jeg, og Svenskerne maatte tilsidst vige tilbage og ind i Kirken, og en fin Løitnant, som dom har givet det Udnavn »Nat og Dag«, stod i sin blodige Uniform og viftede med et Lommetørklæde i Kirkedøren og saa bleve de tagne allesammen, og Norske og Svenske bleve lagte Side om Side i Kirken, hvad der var meget begrædeligt at skue, og en General, som dom kalder Knorring, gik ind til de Fangne og Saarede og talte Trøstens Ord til dem, og Svenskerne haver roset os, at vi ikke have faaet Lov til at plyndre, hvilket er strengeligen forbudt, og vore Officerer have afstaaet sine Senge til de Svenske, og nu haaber jeg snart at komme hjem,

da de siger, der skal blive Slut paa Ufreden, hvilket jeg meget ønsker, da det er en Herren vederstyggelig Ting og optænder vilde Lyster hos Mennesket fra din hengivne Søn og Broder.

Stein Lien.

Høsten 1808.

Der er faldt mere lys over »Budstikkens« meddelelser om vore fienders tilbagerykken. Netop som Armfeldt bereder sig til, ved hjælp af 10,000 englændere, som skal være landsatte i Gøteborg, at knuse Norges modstand i et hovedslag, faar han sreng ordre at gaa tilbage over grænsen og kun indskrænke sig til forsvar. Alle Sveriges' kræfter skal nu samle sig paa at forsvare Finland mod Rusland. Der skal være kommen bud fra kongen, at den norske hær skal gjøre indfald i Sverige, men den norske regjering har nægtet at lyde.

Prins Kristian August og Enevold de Falsen har begge kraftig talt imod kongens ordre. Gudskelov, vi har endnu mænd i landet! Tænke sig en angrebskrig nu, da Norge er blottet for alt, da landet staar paa grænsen af hungersnød, da handelens kilder er tilstoppede, og de opsparede rigdomme svinder mere og mere, da hæren maa holdes oppe alene ved privat godgjørenhed, og man ikke kan skaffe salpeter til krudt engang. Kongerne kan dog være uvittige! Det har været daarligt foraar iaar. Fra flere bygder, især fra vestlandet, klages der stygt. Presten vor præker for tiden hver søndag om brugen af islandsk mos til brød, og han har gjort lag, hvor man bare fik mosebrød. Han har ogsaa faaet tilnavnet »Moseprestens«, istedenfor det gamle »Potetesprestens«. Men bonden liker ikke det bitre brødet og tager det kun i høieste nød.

Enevold de Falsen er død! Der er sorg over hele landet, for han var en af vore bedste folk. Han blev saa overvældet af arbeide, at hans svage legeme ikke kunde bære det længer. Han blev sindsforvirret, og i denne tilstand gik han bort og kastede sig i Kristianiafjorden. Hvem skal vi nu faa til at staa trofast ved Kristian Augusts side? —

Vaaren 1809.

Der er kommen to store nyheder til mig ad mundtlig, men paalidelig vei. Den første er, at grev Herman Wedel er indvalgt i regjeringskommissionen. Han skal være en frisindet mand med stort mod og stor dygtighed. Han har selv været anfører for et frivilligt korps i krigen, han har med store opofrelser og stor kraft sat i gang en offentlig kornforsyning fra Danmark, og han sætter sit fædrelands vel over det at lyde kongen ubetinget. Man sætter store forhaabninger til ham. Den anden store nyhed er, at den svenske konge Gustav IV Adolf er afsat og sendt ud af landet. Adlersparre, som kommanderede armeen paa grænsen, sluttede vaabenstilstand med Kristian August og marscherede mod Stockholm med sine tropper. Men før han naaede did, var revolutionen alt fuldbyrdet uden blodsudgydelse. Det er en slem tid for kongerne nu. De kan ikke længer skalte og valte med folkene, som de vil, og uhindret styrte landene fra en ulykke i en anden. Folkene er begyndt at vaagne og holder dem stangen. Man ymter om, at Kristian August skal være udseet til svensk tronfølger. Naturligvis har skumlere sat dette i forbindelse med vaabenstilstanden med de svenske, og kongen af Danmark har sendt præsident Kaas herop for at passe paa Kristian August. Det

skal være kommet til scener mellem dem, ja præsident Kaas skal endog i et selskab have kaldt ham forræder. Folket er forbitret paa Kristian Augusts vegne, og dette har bidraget til at gjøre forholdet med Danmark end mere kjøligt.

Idag har her været en skræppekar inde, som kaldte sig Halstein Halsteinson Tjerne. Han havde med sig svenske flyveskrifter, der lovede guld og grønne skoge, hvis nordmændene vilde slutte sig til Sverige. Han havde faaet dem egenhændig af oberst Gahn, som havde været krigsfange her, og denne havde givet ham penge for at udbrede dem, fortalte han. Jeg havde nær sat fyren paa hovedet udaf døren, og spurgte, om han da ikke havde ære i livet, siden han kunde tillade sig sligt. Han tog det meget rolig, sagde, at han og mange af bønderne udover Hedemarken slet ikke havde mod en forening med Sverige, og de paa grænsen ønskede intet mere. Det var bare embedsmændene og storkakserne, som blev sinte [108]).

September 1809.

Idag fik jeg høist uventet besøg af broder Jacques. Disse to sidste aar har han været som forsvunden fra bygden. Han har midlertidig bosat sig i Kristiania, for at være nærmere begivenhedernes centrum og iagttage de ledende mænd. Han skal ogsaa være en sikker og afholdt gjest derinde i de høiere kredse. Han var lutter liv og interesse. Han fortalte mig især om et storartet gilde, som havde været hos John Collet paa Ulevold, og hvor begge prinserne Kristian August og Fredrik af Hessen, den nyvalgte vicestatholder og kong Fredriks svoger, havde været tilstede. Da jeg antager, at enkelte af mine læsere kunde have

interesse af det, meddeler jeg her broder Jaques beretning.

»Det var en deilig straalende høstdag, og alt, hvad af ekvipager fandtes i Kristiania, var den dag paa færde. Eftersom vogn efter vogn rullede ind i haven, blev de modtagne med fanfarer. Snart var gjesterne samlede, og man gik da, under livlig samtale, til det rigelig besatte middagsbord. Kristianiafolket er i disse sidste aar blevet dobbelt saa livligt som ellers. Værten og værtinden var udsøgt elskværdige som altid, holdt samtalen og spøgen i gang og paasaa gjesternes tarv. Da bordet var endt, foreslog værten at nyde desserten ude i det frie, og vi gik nu, par efter par, under hornmusik, gjennem den deilige have, hvor pavilloner hist og her tittede frem, prydede med buster af berømte botanikere.

Paa en plads mellem herlige lindetrær stod et bord bugnende af de deiligste frugter og med en overflødighed af Malvasier, Tokaier, Kap Konstantia og andre fine dessertvine. Man satte sig ned, og nu først begyndte skaalerne. Værten aabnede dem med at udbringe kongen af Danmarks skaal, den blev modtaget synlig koldt. Min sidemand vilde trykke mig tilbage i stolen, og hviskede: »Den skaal burde ikke drikkes«. Han blev ogsaa siddende og flere med ham, men resten reiste sig dog og tømte den i taushed. Saa udbragtes prins Kristian Augusts skaal, og der blev en entusiasme, som var grænseløs. Man sprang op fra stolene, man svingede armene med de tømte glas henimod prinsen, og hurraraabene og glædesytringerne vilde ingen ende tage. Han maatte reise sig flere gange. Det mindte mig saa levende om scener fra revolutionstiden hjemme. Det var tydeligt, det var en demonstration. Prinsen af Hessens skaal blev

drukken i al tamhed og høflighed; man er ikke sikker paa, at man ikke i ham har en spion nr. 2 over Kristian August. Værten reiste sig og udbragte præsident Kaas's skaal og beklagede, at han formedelst sygdom ikke kunde være tilstede. Ikke før var Kaas's navn nævnt, før Kristian August lod, som han fik næseblødning, holdt lommetørklædet for næsen og gik bort. Værten, der i farten ikke forstod meningen, fulgte skyndsomst efter med en serviet og en tallerken, men prinsen kom snart tilbage og satte sig igjen. Værten optog nu den afbrudte traad og sagde til prinsen: »Det var præsidentens skaal vi drak, Deres durchlauchtighed«. »Jeg haaber, han befinder sig vel«, svarede prinsen tørt uden at røre glasset, men vendte sig i det samme om til sin nabo prins Fredrik af Hessen og trykkede hans haand som for at betegne, at hans mistanke ikke gjaldt ham[109]. Da bordscenen truede med at blive ubehagelig, foreslog værten sin hustru at synge, og hun udførte da nogle arier. Dette jog atter misstemningen bort, den ene skaal afløste den anden, og man sang patriotiske fællessange. Efter at have tilbragt to timer ved desserten, reiste man sig atter og gik parvis til en pavillon, hvor kaffen serveredes. Paa den ene side af pavillonen var et kapel, helliget Ceres, paa den anden et lignende for Bacchus. I det første serveredes af en dame fromage à la crême, i det anden af en nymfe vin du Hoc, femti aar gammel. Herfra gik man til en furulund, passerede under en sørgemarsch høien i dens midte, hvor værten havde ladet anbringe et monument for sin afdøde fader med den indskrift: »Optimo Patri, Cive bene merito par son fils unique« [110], og kom nu til en grotte, hvor husets niece, dekoreret som vandnymfe, iskjænkede det klare vand, der

sprudlede fra fontænen i grottens midte. Herfra adspredtes selskabet i grupper med sine cigarer, medens ungdommen samlede sig til leg paa de grønne græsplæner. I et tempel, et stykke fra grotten, hvor en statue for »venskabet«[111]) var anbragt, havde der samlet sig et lidet parti gjester, bestaaende af prins Kristian August, grev Herman Wedel, jernværkseier Jakob Aall med hans broder Nils Aall og jeg. Samtalen dreiede sig straks om Europas og især fædrelandets politik, og værtens ypperlige vin havde nu løst tungerne, saa de udtalte sig meget uforbeholdent.

»Skal vi saa en gang for alle blive enige om, venner, at man længe skal søge mage til en saa taabelig politik, som den danske stat nu viser lige overfor Norge«, udbrød Herman Wedel muntert, slog af asken paa sin cigar og lænede sig tilbage i sin stol.

»Tys«, svarede prins Kristian August en smule forbløffet og med dæmpet stemme, »sligt kan man tænke i stilhed, hr. greve, men man siger det ikke«.

»Jeg siger altid, hvad jeg mener, Deres durchlauchtighed«, svarede Wedel og bøiede sig — »og her er vi jo mellem venner«.

»Men væggene har øren sommetider«, bemærkede Nils Aall.

»Ikke idag, naar Kaas er borte«, svarede Wedel flot. Der blev latter. »Jeg vil desuden paatage mig at forsvare den paastand for alle retter«, gjentog Wedel. »Jeg har tilladt mig at sige det til hs. maj. selv, rigtignok i andre udtryk«.

»Og hvad svarede saa hs. maj.?« spurgte Jakob Aall med et lunt smil.

»Det samme som altid«, svarede Wedel med

et skuldertræk — »han skal tænke over det. Hs. maj. er en *tankens* mand«.

Prins Kristian August forsøgte at holde sit ansigt værdigt, men det fortrak sig ikke destomindre til et lidet smil. »Man maa dog billig tage i betragtning — de vanskeligheder, den danske regjering har at kjæmpe mod«, sagde han ligesom formildende.

»Sandt, men netop derfor paakræves med desto større nødvendighed rask handling og kloge dispositioner, Deres durchlauchtighed«, svarede Wedel. »Det norske folk er misfornøiet, det nytter ikke at nægte det. Og det har grund til at være det. For hvad skal man sige til det, at staten passer paa at udstede sit forbud mod handel paa England i det øieblik, de engelske havne ligger fulde af norske skibe, saa Norge mister saa godt som hele sin handelsflaade? Hvad skal man sige til det, at den i sin halsstarrige, stolte redelighed forbyder selv handel gjennem neutrale fartøier, som ellers overalt i Europa de krigsførende magter nu bruger, og hvorved vort land havde været reddet fra hungersnød, reddet fra stansning af al industri og handel? Hvad skal man sige til, at vi af vor kasse maa betale en 30,000 rgd. aarlig i disse nødens tider for at føde paa en hel del engelske fanger, mens 7000 af vore arbeidsdygtige folk forsmægter i brittiske fængsler, uden at det er muligt at faa drive tilbud om gjensidig udveksling igjennem, da kongen forbyder det? Hvad skal man sige til, at vor krigsførende arme skal kommanderes fra Kjøbenhavn af, og at kommandoen lyder: Indfald i Sverige, efterat alle vore kræfter er udtømte? Hvad skal man sige til, at der kastes mistanke over vor elskede fyrstes adfærd«. — — —

»Tys—tys, lad det høre til privatissima«, afbrød

prins Kristian August med en bestemt haandbevægelse, »lad os heller tale om, hvad der nu bør gjøres for at lette landets trykkende affærer«.

»Da siger jeg aabent og ligefrem«, svarede Wedel, »at jeg ikke kan tænke mig Norges fremtid uden forbunden med Sverige og med Deres durchlauchtighed«.

»Og dog er jeg fast bestemt paa«, udbrød prins Kristian August temmelig heftig, »ingen forslag at modtage fra Sverige, med mindre dette mit fædrelands interesse og hs. maj. kongen af Danmarks ære sikres, og han selv billiger udnævnelsen«.

»Derom tvivler ingen, Deres durchlauchtighed«, svarede Wedel, »og kun derfor er det, at haabet saa trygt kan bygges paa Dem. De saa selv ved middagsbordet forskjellen, da Deres og kongen af Danmarks skaal blev drukken. *Dem* er det, folket elsker; gaar De op paa Sveriges trone, gaar Norges kjærlighed med Dem did op«.

»Vel Norges kjærlighed, men ikke Norge selv«, faldt Jakob Aall meget beskedent ind. »I alle fald saalangt min erfaring strækker, er tanken paa en politisk forening med Sverige modbydelig for nationen«.

»I slige store ting maa man ikke se med kræmmersyn, min gode ven Aall med dine mange betænkninger«, svarede Wedel. »Man spørger ikke i hvert bondekot og fiskerhytte; thi den del af befolkningen hænger med træghedens vanevægt ved det bestaaende; men man spørger landets intelligens, som former tankerne og sætter maskinen i drift«.

»Jeg mener ogsaa, at modstanden netop vil findes hos dem«, svarede Aall rolig. »Nu leirer maaske misfornøielsens sky sig paa de flestes

pander; men lad aarsagerne til den svinde — og lidt efter lidt vil den gamle, prøvede, norske kongetroskab og kjærlighed til Danmark skinne kraftig, som aldrig før«.

»Det uventede møder altid modstand«, svarede Wedel, »men fordelene af en forbindelse med Sverige istedetfor med Danmark, der er adskilt fra os ved et farefuldt hav, er saa selvindlysende, at de blindeste vil komme til at se det«.

»Og dog ser ikke jeg det«, svarede Jakob Aall, »skjønt jeg ugjerne vilde være blind, naar det gjælder et saa dyrebart spørgsmaal som fædrelandets interesse. Meget mere fylder tanken mig med bekymring. Jeg kan ikke — feilen er maaske min — gjøre mig et begreb om en forening med et land uden tillige at tænke mig, at landets forfatning tidligere eller sildigere blev lig det mægtigere rige, hvormed det forenedes. Snart vilde den frie, norske bonde blive til træl og oplysningen fordunkles ved frihedens tab. Kun magten kan i vore dage borge for statsforfatningens urokkelighed. Undertvingelse er svaghedens lod, og vi er og vil altid blive den svagere«.

»Naturligvis kunde det aldrig falde mig ind at tænke paa en forening uden en sikkerhedsventil for vore rettigheder«, faldt Wedel ind.

»Og denne sikkerhedsventil?« spurgte Aall.

»Er prinsen«, svarede Wedel.

»Og dog kan det ikke krænke Deres durchlauchtighed«, bemærkede Aall, »at ytre, at et menneskeliv ikke kan vare evig«.

»Men forpligtelserne varer efter ham«, svarede Wedel.

»De mest glimrende løfter er mestendels skuffende overtalelsesmidler og glemmes, saa snare hensigten er opnaaet«, sagde Aall.

»Men da findes vaagne mænd for at forsvare den«, afbrød Wedel. »Er ikke tiden nu kommen til en forfatning for vort fædreland, saa kommer den vist aldrig. Jeg vil paastaa, at den smag, nordmændene i dette krigens aar ved sin egen regjeringskommission har faaet paa mere selvstyre, har givet det gamle enevælde sit grundstød. Det vil aldrig kunne reise sig mere i den form«.

»Det vil fremtiden vise«, svarede Kristian August høitidelig. »Mit ønske vil altid være, hvad der kan tjene til mine kjære nordmænds lykke. Men turde jeg udbede mig min ærede ven hr. Aalls nærmere udvikling af, hvad *han* anser for nærmest nødvendigt at gjøre nu?«

»Hvis min ringe formening kan have nogensomhelst interesse«, svarede Jakob Aall, »saa er det den, at staten fremfor alt maa skaffe en overenskomst istand med England, hvorved der blir adgang til at hente kornvarer fra Danmark uden forfølgelse. Den gjæring, som en stigende hungersnød fremkalder, avler urolige tanker, og man handler ikke klogt i at drive borgeren saa vidt, at han mindes om sine rettigheder som menneske«.

»Jeg har tilladt mig at gjøre hs. maj. opmærksom paa det samme«, afbrød Wedel, »jeg har mindet ham om Frankrige«.

»Dernæst«, vedblev Jakob Aall, »maa den danske stat villigere end hidtil høre paa vore berettigede klager. Vi har jo ingen bank, intet akademi, ingen fri handel, baade den materielle og aandelige udviklings kilder er tilstoppede. Faa af landets mænd sættes til de vigtigste embeder. De fleste ansøgninger kommer sent frem, og resultatet deraf overlades ofte mænds afgjørelse, der lidet kjender til landets stilling. Ja det hænder stundom, at ansøgninger, fremkomne fra landets vær-

dige og formuende borgere, henlægges i saa lange tider, at de mest velgjørende planer derved ei kommer til udførelse«.

»Og dog sees alle deslige klager med yderst umilde øine«, afbrød Wedel. »For at sætte en stopper paa bondedeputationerne har man jo kappet hovedet af en stakkels godtroende bonde i Leirdal; der tales straks om oprørets fakkel«.

»Hvis det skulde være tilfældet«, udbrød Jakob Aall heftig, »saa maatte alle retsindige nordmænd i landet beklage, at det var en enkelt mand voldgivet at behandle denne agtværdige nation som en flok dyr og som et mekanisk instrument, ene skabt til at lyde regentens vilkaarlige bud«.

»Bravo, ven Aall«, sagde Wedel og rakte ham haanden.

»Hvorfor river I Jer da ikke løs og proklamerer republikken?« tillod jeg mig at bemærke.

»Dertil er vi endnu for materielt svage og for politisk umyndige, monsieur Jacques«, svarede Wedel. »Og desuden saa ved De jo, at efter nogle aars republik, for ikke at sige anarki, følger en Napoleon. Vi trænger nu et rygstød — vi kan faa det — i Sverige«.

Prins Kristian August havde siddet tankefuld. Saa sagde han: »Men sæt nu denne første nød var bleven afhjulpen, ven Aall, hvad saa?«

»Saa burde, efter min formening, den bedre del af landets borgere træde sammen, undersøge landets nærværende forfatning og midlerne til at fremme dets borgerlige lyksalighed og opsætte en forestilling, hvori landets tarv uden sky, men med sømmelig beskedenhed blev forelagt regjeringen. At nægte os denne tilladelse var at berøve os vor frihed som mennesker, hvilken vi ikke fraskrev os i det øieblik, vi gjorde os til borgere i landet«.

»Altsaa rent ud en folkeforsamling?« udbrød prinsen forbauset. »Jeg tilstaar, tanken overrasker mig, og — jeg tror ikke, jeg kan billige den. En slig forsamling kunde have meget skadelige følger, da det muligens ei vilde feile paa sværmere og lidenskabelige mennesker i samme, som vanskelig vilde blive at dirigere, og det sande maal — hvad der er mere end sandsynligt — forfeiles«[112]).

I det samme gik prinsen af Hessen arm i arm med en kostbart klædt dame samt værten leende og sladrende forbi det aabne lysthus. »Der har vi jo vort bortløbne selskab«, sagde værten muntert og traadte ind. »Vi søger netop Dem, Deres durchlauchtighed, denne ærede dame ønskede meget at blive præsenteret for Dem«.

»Jeg er til tjeneste«, svarede prinsen høflig og lagde sin cigar. Præsentationen foregik — baronesse Clara von Liliencron — hs. kgl. høihed prins Kristian August. Derpaa blev vi andre forestillede. Baronnessen saa ud til at være nogle og tredive aar, var statelig at se til, og viste i alle sine bevægelser en sikkerhed, der kun fødes i selskabssalene. Hun bar overdrevent mange smykker, hvad der stødte øiet i denne tid, da saa mange kvinder havde nedlagt sine smykker paa fædrelandets altar.

»Jeg kunde paataget mig at udtage Deres durchlauchtighed mellem alle disse herrer«, sagde baronessen sødt smilende. Det er blevet sagt mig, at Deres person var indbegrebet af krigers værdighed og mandighed«.

»Da er De sandelig ikke den første, min naadige, paa hvem jeg har gjort indtryk ved mit udvortes«, svarede prinsen lunt. »Forgangen aar overraskede jeg i min have en gammel kone, som havde klatret op i et af frugttrærne og fyldt sit

forklæde med pærer. Jeg bad hende straks at gaa og truede med, at prinsen kunde komme og se det. »Han har vel andet at bestille end at se efter pærer«, svarede konen. »Men sæt nu, at jeg var prinsen«, sagde jeg.

»Du?« udbrød konen og lo. »Nei mange tak, min gode mand, styg har jeg hørt han skal være, men saa styg, som du er — det er ikke muligt« [113].

Baronessen rødmede let, men havde aandsnærværelse nok til at slaa det over i en ny spøg, og leende gik vi alle ud af »venskabets« tempel. Senere hørte jeg, at baronessen var skilt fra sin mand og havde fulgt prins Fredrik af Hessen op til Norge som hans elskerinde. Det var paa prins Fredriks særskilte ønske, hun var bleven inviteret hid [114].

Dec. 1809.

Der er sluttet fred med Sverige, licencefarten er begyndt paa England, fragtpriserne skal være uhyre; arbeide, travlhed, velstand begynder atter at sige ind over vort nedtrykte land. Men hvorlænge vil det vare, det er spørgsmaalet; thi de engelske orlogsmænd krydser endnu i Nordsøen.

Der har været stor afskedsfest for Kristian August i Kristiania. Først fest i kirken, saa middag paa katedralskolen, saa bal om aftenen og hele byen illumineret. Mængden stimlede til og raabte hurra for hver skaal, som blev drukken, og hver gang et glimt af prinsen viste sig i vinduet. Der gives faa fyrster, som saaledes bæres af folkets oprigtige kjærlighed, som denne, han vil sent glemmes i Norge. I afskedslaget blev der udstedt indbydelse til at danne et selskab for Norges vel. Gud give det al fremgang!

De norske krigsfanger er nu komne tilbage

fra Sverige, der er flere fra vor bygd. Men hvor de ser ud! bare skind og ben! og næsten ikke klæder paa kroppen. De klager gudsjammerlig over, hvor ondt de har lidt. Bønderne, hos hvem de blev indlagte, havde drevet dem som dyr, ja de havde maattet forrette ordentligt hestearbeide, da de blev spændt to og to for slæder og maatte kjøre til skogen efter ved[115]). Da har vi større ære af vore, de skal dog komme hjem anstændig opklædte og vel fødte, vore bønder har delt den sidste bid med dem og faaet dem kjær.

Der er kommet nye breve fra Karen med ganske mærkelige oplysninger. De dreier sig naturligvis om Hans Nilsen Hauge, da hun ingen anden interesse har i verden end ham og hans. Men da hendes breve er noget brede og fyldte med allehaande gudelige betragtninger, saa foretrækker jeg at meddele indholdet korteligen med mine egne ord. Hauge har været behandlet aldeles som en grov forbryder. Ingen har faaet se ham eller tale med ham uden øvrigheden, ikke har han det første aar faaet bøger at læse, ikke pen eller papir. Den rastløse, virksomme mand, der stadig har bevæget sig i fri luft, blev dømt til fuldstændig uvirksomhed og slap kun ud i frisk luft 3 gange det aar. Hans helbred er og bleven aldeles knækket. Det er dog et uhørt barbari dette! Forat han ikke rent skulde bukke under, har man maattet formilde arresten. Regjeringskommissionen har ansøgt om hans løsladelse, og grev Wedel brugte temmelig skarpe ord, men nei — afslaaet af kongen, som alt, hvad der kommer herfra. Den danske regjering gjør nu alt, hvad den kan, for at ophobe harme mod sig baade i by og paa land. Men nu kommer det løierligste. Vallø saltværk kan ikke producere

det nødvendige til landets behov i krigens tid, man maa anlægge mindre saltværk langs kysten. Men hvor faa en praktisk mand fra i en fart, som kan paatage sig dette. Jo, der er en, den indespærrede lægprædikant! Han tilbyder sin tjeneste, man modtager den. Man slipper ham ud mod kaution i februar dette aar, og i en fart har han faaet istand saltkogeri ved Lillesand, Stavanger, Svanøen, og det gaar godt. Da kommer det kongelige kommissorium, som skal dømme ham, til Kristiania, og — der er ingen arrestant i arresten, trods kongens ordre. Øieblikkelig sendes staffet efter ham, han indfinder sig lydig og — blir atter puttet i hullet. Og dette i vort, i frihedens aarhundrede! Ak, her er nok bastiller at storme her og!

Politikken har optaget mig saa aldeles, at jeg ikke har faaet tid til at melde den store forandring, der er foregaaet inden vor lille kreds, nemlig at Deodata de Seigneul er konfirmeret denne vaar 1809 og reist til byen. Hun har endnu ikke fyldt 16 aar, men faderen vilde, hun skulde konfirmeres alligevel. Han havde jo helst sprunget alt det der over, men han var nødt til at rette sig efter landets skik. Ved at tale med presten har han imidlertid opnaaet de lempeligst mulige vilkaar. Hun har været hos presten en og anden gang til samtaler, det er alt. Hun blev ogsaa konfirmeret for sig selv, da de Seigneul ikke kunde taale at se hende staa paa gulvet sammen med alle bondegutterne og bondegjenterne. Jeg har sjelden truffet et saa lukket barn, som hun er. Og dog ligger der en hel verden og drømmer i de dybe, mørke, aandsfraværende øine. Hendes udvikling vil foregaa pludselig, hun venter kun paa livets egen indvielse.

Hun har været lærvillig og flink. Hun taler fransk temmelig flydende, ventelig paa grund af stadig øvelse med faderen, der aldrig taler andet end fransk med hende.

Jeg kan ikke andet end smile, naar jeg gjenkalder mig konfirmationsdagen i erindringen. Deodata var klædt i en elegant kjole af sort silke. Om halsen havde hun en palatine eller gorgerette af melkeflor, kantet med atlaskes baand. Hun havde hvide silkesko og hvide alunskinds hansker. I mangel af friseur havde Henrik maattet forsøge, da han baade havde seet og lært meget af den slags i sin komedianttid inde i Kristiania. Madam Auen var første assistent. Aftenen forud var hele haaret besat med papillotter, saa at det arme barn næsten ikke havde faaet søvn paa øinene af bare angst for at ødelægge herligheden. Om morgenen skulde da haaret »accomoderes en boucles«. Der blev krøllet, der blev kreppet, der blev accomoderet og pudret, og endelig steg Deodatas haar som en føniks af asken, formet i to store vinger, der dannede to skraa sideflader som en sneplog. Paa disse blev der fremtrukket enkelte lokker, som krølledes over fingeren og dannede ligesom smaa fremspringende blomster paa den flade bund. De Seigneul erklærede sig meget satisfait og gav Henrik mention honorable, mens Deodata begyndte at græde, da hun ikke kjendte sit eget ansigt igjen i speilet. Saa rumlede de da af gaarde i de Seigneuls fine vogn, og Henrik stod bag paa i fuldt liberi til stor moro for bønderne, der naturligvis ikke undlod at sanke soll paa ham, saa Henrik fandt sig beføiet til at citere Holberg: »Disse gemene Folk er min Tro ligesom Bester. De staar

og gaber ligesom Køer, naar de ser et Menneske en Dag udi andre Klæder end en anden Dag«[116]).

Presten var forfærdelig opskjørtet. Det var vist den første, og det blev vist den sidste gang, de Seigneul »beærede« kirken med sit besøg. Nu var en lænestol sat frem for ham i koret, hvor han sad og led i stilhed med halvtlukkede øine, medens han hyppig førte sit duftende lommetørklæde op til sin næse, eller dækkede sin mund, mens han gabede. Presten betragtede øiensynlig de Seigneul som midtpunktet for den dags gudstjeneste. Han begyndte sin tale saaledes: »Høistærede medborgere af alle stænder!« talede derpaa om dannelsens ypperlighed og nødvendighed og anmodede menigheden indstændig om at indtegne sig som medlemmer i det af presten nylig stiftede læseselskab til nyttige kundskabers udbredelse, hvortil protokollen laa paa alteret (de Seigneul gik i almuens paasyn hen efter prædikenen og tegnede sit navn — han og ingen anden). Presten afmalede det frydelige syn, det vilde være, at se et sligt selskabs medlemmer sidde sammen i glad vennekreds og samtale med hinanden om rene sæder, om overtroens skadelighed, om gode indretninger og om konge, kronprins og fædreland[117]). De sidste ord syntes at virke elektrisk paa ham; thi nu udbrød han i lovtaler over kongehuset, som han endte med følgende ord: »Ak du vor gode kong Kristian! naar skal hver borger blive din hjærne, der skal istemme din hæderssang, som vor tids Frode. Hver norsk og dansk bad Odin den algode om evighed for deres elskede Frode, i ham han dem en ven og fader gav. Modtag et fryderaab endog fra umyndiges læber, som første frugt af deres begyndte dannelse. Længe, længe, længe leve Kristian og Fredrik!« Der begyndte saa smaat at murres et

hurra nede ved kirkedøren, hvos ungdommen stod, men det blev ikke til noget.

Saa kjørte man da hjem til Sans-Souci, hvor madam Auens herligheder ventede. Laget var lidt mere høitideligt end ellers i dagens anledning, men forresten hyggeligt. Der var foruden min ringe person i egenskab af Deodatas lærer, prestens, majorens, lensmandens og ellers, hvad der kunde findes af »kunsjeneret«. Ved middagsbordet bidrog især majoren til gemytligheden. Da han havde tømt sit femte glas, og da de mere officielle taler: lykønskningerne til Deodata med, at denne stund var vel overstaaet, samt ønsket om, at hun maatte blive lig sin udmærkede fader, var lykkelig tilendebragte, begyndte han at synge paa melodi: »Al skabningens herre os skabte til lyst«:

Lad Sangene lyde om frydfulde Bord
og tramper med Foden den duftende Jord.
Frisk Brødre! lad Glassene vandre omkring
og tømmes og fyldes i klingende Sving.
Trallara, Tralleja istemmer kun! Ja
hver Hader af Glæden kan blive herfra.

I Selskab og Fryd vi her korte vor Tid,
men dersom en Fiende os æsker til Strid,
til Kampen vi hæve vor øvede Arm,
og Fienden skal føle vor vældige Harm.
Til Kampen, til Kampen vi vandrer med Mod,
og fiendtlige Stolthed skal dæmpes i Blod.

Om Krigen vi høre paa Land og paa Vand,
nu vel, lad os frydes, imedens vi kan,
og haabe og roligen vente den Dag,
da Seiren tildeles retfærdige Sag.
Nu griber til Glasset med skummende Maal
og tømmer til Bunds de Retfærdiges Skaal.

Da cigarerne og kaffen saa var komne, fik presten mig fortøiet oppe i en sofakrog, og begyndte at udvikle mig sine opdragelsesteorier. »Ser De«, sagde han, »alt kommer an paa ikke at vænne mennesket fra naturen, fordi han skal erhverves for samfundet. Og dog er der, som den store Rousseau siger — ja, De har vel læst hans »Émile«? — stor forskjel paa et naturmenneske i naturtilstanden og et naturmenneske i samfundstilstanden. Det gjælder ikke om at skabe en vild og sende ham ud i skogens ensomhed. Det gjælder at skabe en, der ikke lader sig rive med i verdens hvirvel paa grund af menneskets lidenskaber og fordomme. Han skal se med egne øine, føle med sit eget hjerte, og ingen anden magt paa jorden end hans fornuft skal bestemme ham. Man maa derfor grunde al lærdom paa en frisk, sanselig anskuelse. Man bør ikke dressere barnet for en bestemt stand og for salonens tomme konversationstone. Man maa vænne det til positiv selvtænkning, ikke byde det noget, der ikke skulde forekomme det selverhvervet«.

»Men kan ikke derved let opstaa et formynderskab og et skjult komediespil fra lærerens side?« tillod jeg mig at indvende.

»Langt fra, det hele gaar saare naturlig til«, svarede presten. »Se for eksempel paa min datter. Jeg søger at hærde hendes legeme som hendes sjæl; thi civilisationen har gjort slægten blødagtig. Hun forstaar begrebene at fryse, at sulte, at arbeide, at beherske sig o. s. v. bedre end nogen anden; thi hun har frosset, hun har sultet, hun har maattet arbeide og beherske sig. Jeg tager hende med i stalden, lærer hende dens indretning at kjende, og taler om de forskjellige husdyrs beskaffenhed og nytte. Jeg tager hende med selv

til gjødseldyngen, lærer hende, hvad den er nyttig for, hvilke bestanddele den indeholder, lader hende iagttage resultaterne paa marken og taler om materiens evige kredsløb. Jeg lader hende ikke møde en blomst, en sten, et dyr paa vore spaserture, uden den jo bliver en kilde for os til lærdom og iagttagelse«.

Synet af den lille plagede stakkel stod pludselig for mig, som hun tittede ud af vinduet den dag, der var konfirmationsudtak paa prestegaarden.

»Har hun da ingen legekammerater?« spurgte jeg.

»Ingen af sine jevnlige, thi de bare forfusker naturens originalitet; den ene paasætter sit stempel paa den anden, og det blir daarligt blandingsgods«, svarede presten. »Og dog kan ensomheden ogsaa blive for trykkende«, lagde han til, »og derfor har jeg fundet en udvei, som jeg er stolt af, og som jeg haaber at have glæde af«.

»Nu?«

»Jeg har taget til mig en tatergut«, fortsatte presten, »et af naturens usminkede børn altsaa. Da det først og fremst kommer an paa at vende tilbage til natur og enfold og til livets oprindelige grundbetingelser, anser jeg hans omgang udviklende for hende, ligesom og han paa sin side gjennem hende faar et indtryk af, hvorledes naturen former sig under de vilkaar, et ordnet borgersamfund og familieliv har sat«.

»Og det gaar godt?«

»Det gaar fortræffelig. Den time, som er afseet til leg med ham, synes at være hendes kjæreste. Og mig interesserer eksperimentet særdeles«.

Værten afbrød med at invitere presten til et parti l'hombre, og glad var jeg. Da jeg imidlertid saa »lammets« lille spinkle baad i farvandet krydse

opimod mig, for formodentlig at plage mig med sin metode, smat jeg ud af døren og begav mig i stilhed til kjøkkenet for at faa mig en faddersladder med min hjerte faster, madam Auen. Madam Auen var i fuld virksomhed. Hun var omgivet af hele sin stab af tjenestepiger og satte dem i vei, hver paa sin kant. Stegepanden udsendte en altid hvislende lyd. Henrik stod midt paa gulvet og ærgrede madam Auen frygtelig med sine bemærkninger.

»De, madam Auen — Magdelone, vilde jeg sagt«, sagde Henrik, med det samme jeg kom ud, »ved De det, at ens sjæl undertiden kan forflyttes i en anden?«

»Nei, eg vet ikkje nokke eg, fa'r«, svarede madam Auen affærdigende og klaskede paa sine kjødkager.

»Jo, det har været en kjendt sag, lige siden de lærde ægypteres dage«, fortsatte Henrik. »Ved De, hvad slags sjæle, der har taget bolig i Dem, Magdelone?«

»Aa, hold op med tøvet dit«, svarede bare madam Auen.

»Jo, ser De, madam Auen«, vedblev Henrik, »paa samme tid, som Magdelone blev født, har ogsaa en gaas, et ekorn, en gammel skat, en skildpadde, en fisk, en skjor, en ulv og et lam udaandet, og deres sjæle har allesammen taget losemente udi madammen. Naar nu gaasesjælen fører regimente, bruger hun salt istedetfor sukker i suppen (dette havde engang hændt af vanvare). Naar ulvesjælen regjerer, er hun efter mig med faddugen for ingen ting. Naar fiskesjælen har magten, sidder hun som i dag og sover i kirken, og naar skjoresjælen er borgmester, da løber munden paa hende som hjulene paa en postvogn«[118]).

Madam Auen vendte sig rasende, mens alle pigerne maatte vende hovederne bort for ikke at dø af latter.

»Ja, gaår du ikkje ut med deg paa timen, saa skal eg ulvesjæle deg«, raabte madam Auen og løftede en ildtang.

»Ei se, der kommer jo monsieur Leander meget beleilig«, sagde Henrik, da han fik øie paa mig, hvis tilsyneladelse lod madam Auens vaaben synke.

»Ved monsieur, at Magdelone har væddet med mig om 10 daler, at hun skal opføre en solodans i aften til gjæsternes amusement?«

»Ja, det skulle daa være rundt din ligkiste, Hindrik«, svarede madam Auen.

»Husk paa ekornsjælen, Magdelone«, gjentog Henrik. »Synes ikke monsieur, at madame er særdeles bekvem til galante eksercitier?« tillagde han, henvendt til mig.

Dette blev formeget, selv for madam Auens lammesjæl, og med en skadefrohedens latter forsvandt Henrik gjennem døren, forfulgt af madam Auens mordvaaben. — Længere ud paa aftenen skulde madam Auens berømte syltetøisbræt for en dag. Hun havde just fjernet alle kjøkkenets mærker fra sin nye kjole, faaet skaklekappen paa, ordnede selv de mange forskjellige sorter, hver sirlig paa sit fad, og skulde vandre stoltelig ind med sin byrde, da Henrik kom farende. »Godt ord igjen, madam Auen«, sagde han godmodig, »nu skal jeg lukke op for Dem, men stop, ser De ikke, De mister skjørtet?«

»Ka slag?«

»Ja, der er ingen fare, det bare spriker lidt paa den ene side, nu skal jeg stikke det op med en knappenaal«, sagde Henrik, lagde sig paa knæ

og begyndte velvillig at pusle med noget bag hende, medens madam Auen blev staaende, holdende sit syltetøisbræt. »Nu, madam Auen, hvor blir det med dansen?« spurgte Henrik polisk, da han saa, at krudtkjærringen med en liden lunte ved, hang godt fast.

Madam Auen bare lo haanlig.

»Ja, ja da, nu er De istand, madam Auen, se saa, nu skal jeg aabne døren«.

I det samme Henrik aabnede døren, holdt han en brændende kvist, han havde grebet paa gruen, hen til lunten. Madam Auen skred majestætisk og intet anende ind i selskabssalen, da det med en gang begyndte at suse og hvisle, og der stod en sprut af ild om hende som en glorie. Klask! — faldt syltetøisbrættet i gulvet, og madam Auen begyndte som en rasende at danse omkring og slaa sig paa skjørterne. Gjæsterne stimlede naturligvis leende om hende og fik slukket i en fart; majoren laa krum paa en stol af latter.

»Den fankers Hindrik!« var det første, madam Auen sagde, da faren var overstaaet, og dermed før hun ildrød ud i kjøkkenet igjen. Men i døraabningen stod Henrik med sit infameste grin og udstrakt haand. »Ti daler, madam Auen, og tak for dansen«.

»Eg skal tidalere deg«, svarede madam Auen og efter ham med en vaad faddug, men ugjerningsmanden var forsvunden.

Dagen efter konfirmationen lod de Seigneul høitidelig kalde Deodata ned i sit bibliotek. Han bød hende høflig at sætte sig, og begyndte paa en tale paa fransk, som han omhyggelig havde beredt sig paa for dette tilfælde. »Ma chère fille, du

gjælder fra denne dag af som une dame og maa derfor indrette dig derefter. Jeg har sørget for at give dig en bedre opdragelse, end de fleste kvinder nyder, og vil nu fuldende den ved at sende dig ind til byen. Der er nemlig visse skjønhedsformer, en vis frihed og paa samme tid bundethed i bevægelsen, som landet ikke kan give, som kun læres i dannede menneskers selskabssale. — Ser du, mit barn, der findes altid i ethvert samfund to lag af mennesker, de lydende og de nydende, de legemlig arbeidende og de, der danner aandens blomst i folket. Samfundets lykke bestaar i, at disse to lag er skarpt skilte, de betinger hinanden, men de maa ikke blande sig sammen. Træder den ene over i ringen til den anden, vil han føle sig uvel og ulykkelig: en anden luft, en anden tænkemaade, andre sæder og skikke. Du tilhører nu, ifølge din fødsel og rang, det høiere lag i samfundet; du maa altsaa indrette dig derefter. Vil du herefter, som dame, vedblive med den fortrolighed, du som barn har vist folkene, vil dette bare gjøre dem opsætsige og næsvise, de vil blive misfornøiede med sin stilling og pukke paa en ret, de ikke har. Det er som med en dresseret hund, den elsker mest den herre, som tugter den, og bider snarest den, som er altfor god imod den. Og nu haaber jeg, du tager denne min formaning til hjerte og lader mig faa glæde af dig. Belav dig nu paa din afreise; thi i overmorgen drager du«.

De Seigneul stod op, kyssede sin datter paa paa panden og gjorde saa en haandbevægelse, der betegnede, at hun skulde gaa. Deodata skyndte sig ud, rent fortumlet, og løb barhovedet bortover marken henover til Bratvold. Da hun kom til klungerbusken, hvor hun og Knut saa ofte havde leget sammen, satte hun sig ned og græd. Der

fandt Knut hende og satte sig hos hende. »Sidder du her og græder, Data?«

»Jeg skal være voksen, Knut, jeg skal være dame«, tutrede Deodata.

»Ja, men —«

»Jeg faar ikke længer lov at være med eder — jeg skal høre til et høiere lag — jeg skal ind til byen«, stammede Deodata.

»Skal du reise?« sagde Knut pludselig alvorlig. »Men du kommer vel igjen?«

»Javist kommer jeg igjen — du synes kanske det er det samme du, om jeg er borte?«

»Nei, det kan du da vide«.

»I bryr jer ikke det mindste om mig«.

»Men Data da —«

»Farvel, Knut — nu reiser jeg i overmorgen«. Og før Knut vidste ordet af det, havde Deodata reist sig og løb snufsende hjemover for at finde en bedre sørgekammerat i madam Auen.

Grædende reiste da Deodata afsted i faderens fine vogn og med en uhyre kuffert paa bukken. Paa dørtrinet gav faderen hende endnu nogle formaningsregler. »Vær sage, Deodata, vær sage, mit barn. Lad dig aldrig overliste af nogen lidenskab, men lad fornuften lede dig. Tal altid fransk, naar du er sammen med dannede mennesker, og vogt dig for at blande udannede bondeord ind i din tale, naar du er nødt at tale dette lands sprog. Gaa ikke for raskt og ikke for langsomt, men rolig og værdig. Bliv ikke for stærkt echaufferet, og brug i saadanne tilfælde mere din vifte end dit lommetørklæde«.

Hun skulde bo hos folk, hun ikke kjendte, sin kolde moders rige og fornemme slægtninge, og dette gjorde hende endnu mere beklemt. De første

dage var hun ogsaa som en skogens frie fugl, der er stængt i bur. Hun vilde ikke tale, ikke gaa ud, bare sad og græd og længtede. Men snart begyndte de mange nye omgivelser at fængsle hende. Familien gjorde kjøreture og roture paa fjorden mellem alle de deilige, skogklædte holmer, folk var venlige og søde mod hende. Da høsten kom, begyndte ballerne, og en ung sekstenaarigs hjerte maatte være af sten, hvis det ikke skulde banke lidt raskere ved lyden af yndig dansemusik. Ikke at tale om, at faderen havde bestilt til hende den nysseligste chemisekjole, man kunde se for sine øine, med broderet forstykke og slæb. Hun var ogsaa i teatret i Grænsehaven og saa byens bedste familier spille komedie, og det satte hendes sind i en usædvanlig bevægelse. Det varede ikke mange maaneder, saa følte fuglen sig noksaa vel hjemme i byen og morede sig af hjertenslyst. Før aaret var tilende, maatte Deodata sige sig selv, at hendes fa'r i grunden havde havt ret; hun lo ad sin gamle barnagtighed og skammede sig formelig over sit sidste møde med Knut. Og saa var der anledning i byen at faa ganske andre slags bøger end de kjedeliga filosofiske, som hendes fa'r prakkede paa hende. Hun læste skuespil af Molière, Destouches og madame Riccaboni, hun fik fat paa Ossians digte, »Werthers Leiden«, trods at bogen var bleven forbudt i Danmark, og det hang til sværmeri, der havde slumret i hende som barn, fik endnu stærkere næring. Ja, da hun efter $1^1/_2$ aars forløb atter blev hentet hjem for at erstatte sin broders fraværelse, der nu skulde sendes til Paris, havde hun hemmelig med sig i kufferten: Arnauds »Corally og Nelson eller venskabs seier over kjærlighed«, »Siegwart« af Miller samt et helt læs af Rousseau. Den sidste maatte gjemmes paa bunden,

thi hun vidste, at faderen ikke udstod ham. Destomere fik Deodata lyst til at læse ham, og hun kunde som voksen ikke være andet bekjendt; thi hele Kristiania var saa optagen af Rousseau, at det var almindeligt at spørge, naar nogen var nedslagen: »Hvad feiler Dem? har nogen talt ilde om Rousseau?« [119])

Knut havde i dette lange aar jevnlig tyet til madam Auen for at faa en og anden underretning om Deodata. Det undrede ham, at hun aldrig sendte ham eller Anne saameget som en hilsen, men det var jo rimeligt, at de Seignenl ikke omtalte sligt, selv om det stod i brevet, og det var jo gjennem ham brevene gik. Knut havde ogsaa forandret sig saavidt, at han var bleven en kraftig og staut arbeidskar. Da tiden nærmede sig, at Deodata skulde komme hjem igjen, tog han fast tjeneste hos de Seigneul, noget, som satte bygden i forbauselse en uges tid, da han eller faderen ikke var nødt om det.

Der var ingen, som anede, hvor Knuts hjerte bankede den dag, han stod i flokken mellem de andre arbeidsfolk og saa vognen med hende i arbeide sig op bakken. Der var heller ingen, som anede den forandring, som foregik i ham, da han saa hende hoppe ud af vognen og hilse paa sin fader og broder; der var ingen, som anede, hvor dybt det skar, det halvt naadige og nedladende kniks, hun i forbigaaende sendte folkene, med det samme, hun ved faderens arm førtes ind i den store, fornemme bygning. Hun *skulde* ikke længer være en dame, hun *var* det, det var hele forskjellen. En sæbeboble var bristet, en deilig drøm dunstet op i røg — det var det hele.

Den dag arbeidede Knut som en løve.

Deodata var optagen af sin Rousseau. Han lærte at forsone hende med, at hun ikke var i byen længer, han lærte hende at sværme for skogensomheden. Derinde mellem de pudrede haarpiske i salonerne med silkedamaskes betræk og den franske konversation var det dog ikke som i Guds frie, herlige natur. Alt i mark og i skog blev ligesom befolket med levende væsener, det hviskede mellem trærne, det sang fra kildevældet, det nynnede fra luften, som dirrede i sollyset. Man blev drømmende vemodig, man længtede op imod sit ophav, man længtede imod de rene og ædle mennesker, menneskene med de høie tanker, de dybe længsler, de ømme følelser, som kunde elske hverandre, ja som kunde dø af kjærlighed. Hvor var de? Hendes fader? — Efter at det første gjensyns rørelse havde lagt sig, var han den samme som før, altid høflig, men kold, fornem, filosoferende og belærende. Hun var ræd for ham, hun frøs i hans selskab, hun undgik ham helst saa meget som muligt.

Iphigenia? — aa ja, hun syntes, hun forstod Iphigenia lidt bedre nu, og hun var jo saa god — men hun var ogsaa lidt kjedelig, — og moderen endnu værre. Hun ødelagde jo den poesi, hun selv sværmede for, med snak. Prestedatteren boede for langt borte, og hendes bro'r var reist til Paris og — saa var her jo ingen — ingen, som forstod hende, som hun trygt kunde betro alle sine tanker. Thi bønderne? — — —

Hun vandrede med sin bog i haanden op i skogen eller sad i moslysthuset i haven. Og saa lukkede hun halvt øinene og drømte om en verden, hvor alle var gode, hvor sjælene smeltede sammen i kjærlighed. I disse drømme gik hun til de skjæbnesvangre begivenheder, som jeg snart skal

berette, brød ind over hende og hendes faders hus. For mig aabnede hun sig ikke, uagtet jeg efter hendes fa'rs ønske fortsatte mine lektioner i fransk literatur og historie.

Sommeren 1810.

Midt under den glæde og velstand, som fredeligere tider har bragt, kommer pludselig sørgebudskabet om, at Kristian August er død 28de mai. Han var paa en mønstring paa Kviddingehede, da han pludselig falder af hesten, rammet af slag. Man mumler om forgiftelse, og Aksel Fersen, en af Sveriges første adelsmænd, er bleven myrdet af den rasende Stockholms befolkning, stukken ihjel med paraplyer ved selve prinsens ligtog. Han var ikke et aar gammel i Sverige, da han faldt; men den menige mands kjærlighed havde han i den tid forstaaet at vinde saaledes, at bønderne stimlede sammen, da liget skulde føres til hovedstaden, og drog ligvognen — en ære, som ikke er bleven nogen stormands levninger til del siden Gustav Adolfs tid. I Norge har efterretningen vakt almindelig landesorg. Man sander Rahbeks skjønne ord:

For ham tre Nationers Taarer rinde,
hans *Fødsel* brammer *Danneriget* af,
erkjendtlig *Norge* har hans *Seiersminde*,
ham *Sverig* bød en *Krone* og en *Grav*,
for *hine* leved han, for *dette* er han død,
hvis Graad mon stoltest, mon retfærdigst flød?

Nu vil de sidste spor af tanken paa en politisk forening med Sverige være som bortblæste.

Decbr. 1811.

Vi har faaet vort universitet! — endelig, endelig!

Kongen mærkede, at nordmændene nu blev truende urolige, og han kunde ikke længer nægte vort berettigede krav. Man skulde ikke tro, at Norge nylig havde været underkastet en krigs rædsler og udtømmelse, saa storartede bidrag er der indløbet til selskabet for Norges vel, som har æren af at have drevet denne sag igjennem. Nikolai Wergelands prisbelønnede skrift »Mnemosyne« bidrog mægtig til at begeistre sindene. Det var endelig et myndigt og mandigt norskt ord uden hansker. Østlandets handelsmænd har især overgaaet sig selv i offervillighed. Dette er fodstykket for vor større selvstændighed, og det er, som folket føler det. Der har været afholdt takkefester over det hele land, selv her paa vort Toten havde vi en tilstelning med tale, sang og dans. Imidlertid staar det politiske barometer temmelig usikkert. Prins Bernadotte af Pontecorvo er bleven Sveriges kronprins og er tvungen af Napoleon til at erklære England krig. Men det er bare skinkrig; thi handelen mellem England og Sverige paagaar som før, mens englænderne fremdeles kaprer vore skibe og baade, som ikke har licence.

1812.

Jeg er nu i mine optegnelser kommen til aaret 1812. Ak, naar jeg gamle tænker tilbage paa dette aar, da er det, som jeg endnu gyser. Først var det nu landesorgen i foraaret, da fregatten »Najaden« blev ødelagt i Lyngør. Med hemmelig uvilje saa nordmændene, at dette nybyggede, prægtige skib blev sendt op til vore kyster. Det hed sig, at det skulde beskytte os, men i virkeligheden

øgede det bare englændernes aarvaagenhed, eggede deres fiendtlige følelse og gjorde samfærdselen mellem England og Norge endnu vanskeligere. Det stolte skib paa 42 kanoner forsvandt ogsaa næsten i samme stund, som det havde vist sine kneisende master oven vande. Det engelske orlogsskib »Dictator« paa 64 kanoner havde opdaget mastetoppene bag holmerne, hvor det laa fortøiet, og ilede med tre kutterbrigger for at ødelægge det. Blodbadet paa »Najaden« blev frygteligt. Fregattens 3 master blev paa en gang bortskudte, øverste dæk ramlede ned og knuste de ulykkelige i skibets rum og i lasarettet. Over 100 mennesker blev dræbte, næsten ligesaa mange lemlæstede [120]).

Saa kom uaaret til. En saadan vaar havde man ikke havt i mandsminde. Ikke kunde man faa pløiet og lagt sæden i jorden før jonsoktider. Det saa alligevel en stund lovende ud, men saa kom frostnætterne alt den 2den september. Kornet hang grønt og slimet paa den gule halm. Bønderne udsatte alligevel skuren i haab om tørke, saa kom flere ugers vedholdende regn og straks derpaa sne. Overalt saa man sorte, forraadnede kornhesjer eller kornstaure gjemte af sne. Dertil kom en total misvækst paa poteterne, som især husmændene havde sat sin lid til. Elendigheden blev frygtelig. Sans Souci og de rigere bønders gaarde var formelig beleiret af udsultede tiggere; selv folk, som vilde betragtet det som en skam at bede om saameget som en skilling, maatte nu ty til brødres barmhjertighed. Kræmmerne uddelte paa det offentliges vegne korn eller mel i koppevis, og folk trængtes om at faa det. Det skar en i hjertet at se alle de gustne, ophovnede og farveløse kroppe, som havde levet udelukkende paa barkebrød og mose [121]).

Selv paa gaarde som Bratvold slap kornet op,

og man maatte ty til blanding med surrogater. Det var heller ikke hver mands sag at kunne kjøbe korn, om man aldrig saa gjerne vilde, da bygtønden var stegen til 24 rgd. og rugtønden til 30 rgd. Stein havde faaet nys om, at folket paa Bratvold var begyndt at ty til mose, og væk blev han af bygden. Otte dage efter kom han sved og rød bærende paa en halvtøndesæk med mel og væltede den af sig paa langbordet i stuen. »Du skal slippe at spise bark for det første«, sagde han til fa'r Torstein, »sig til, naar det er slut, skal jeg hente mere«.

»Du har da vel aldrig baaret denne lige fra byen, Stein?«

»Det har jeg«, svarede Stein, »den skulde have været lidt større — farvel«.

Dermed gik han. Jeg maa sige, han har en solid maade at fri paa.

Men jeg iler med at berette, hvad der for mig var værre end baade uaar og alt andet, nemlig de begivenheder, som dette aar brød ind over Sans Souci og dets beboere, og som bragte forstyrrelse i alle mine tilvante forhold. For ikke at trætte læseren har jeg her slaaet mine optegnelser sammen til en fortfarende fortælling, hvad jeg haaber han ikke tager mig ilde op.

Deodata sad i moslysthuset med »Den nye Heloïse« i fanget.

Hun havde seilet paa Genfersjøens blaa vande med de lokkende fjernsyn over tinder og bræer, mens baaden gled ind under yppige løvhæng. Aftenens vellugt havde som bedøvet hende, hun hørte langt borte latteren fra dem, som sankede de blodrøde, saftdryppende druer i vinhaverne, eller et elskende pars hvisken under løvet eller et alpe-

horns hendøende toner fra det fjerne. Hun havde glemt, at det var middagstid, og at solen sned bortefter markerne. Drømmende skred hun opad alléen, med den ene finger mellem bladene i den halvt sammenlagte bog; i den anden haand holdt hun sin straahat efter hattebaandet og svingede den frem og tilbage uden selv at vide det. Solstraalerne spillede mellem bladene paa hendes slanke, fuglelette skikkelse, mens hun gled op efter; hun ænsede ingen ting. Hun vandrede over den brændende gaardsplads, uden at mærke, at stenhellerne næsten sved hendes fodsaaler. Hun gik op paa sit kammer, stødte vinduet op og lænede sig mod karmen. Hun sugede i sig med vellyst den varmemættede luft; flyet surrede rundt om hende og bragte luften ligesom til at summe. Ølrøken over fjeldene, dampen af jorden, de bugnende, frugtbare marker og agre, alt vældede ligesom op af et eneste stort kjærligheds væld; naturen aandede paa hende med sin varme aande, hviskede til hende om favntag og kjærlighed, som bogen havde gjort det. Hun følte en før ukjendt trang mod et andet menneske, mod at favnes og krystes til et stærkt og varmt bryst; hver nerve i hende sitrede af denne kjærlighedens længsel. Hun følte, hvor ensom hun gik her, hvorledes ingen forstod hende, hun følte sin fa'rs øine, ord, opdragelse som en spændetrøie omkring sig. Hun følte, hun maatte søge til mennesker, ikke til de sminkede, stive, bukkende kavallerer, nei, til naturens usminkede børn, til dem, som endnu ikke var ødelagte af kulturens fuskerhaand, til dem, som endnu havde varme følelser og sunde, ufordærvede tanker. Høstfolkene var netop i fuldt arbeide ude paa ageren. De holdt paa at kjøre ind lo. Nogle af gjenterne stod paa høvognen, tog imod og lagde tilrette; flere af

karerne bar til de tunge kornstakke, og Knut stod og langede op kornbaandene med en staur. Hvor staut han saa ud! Han havde kastet hue, vest og trøie og stod i skjorteærmerne. Han havde knappet op skjorteknappen, og hvergang han bøiede sig, skinnede solen paa hans solbrændte, stærktbyggede bryst. Hun vidste ikke hvorfor, men hun maatte uafladelig se paa ham. Hun havde aldrig før seet, han var saa vakker. Der lyste ærlighed og godhed ud af det kraftige og dog milde ansigt, der straalede sundhed ud af den smidige, spænstige krop, de tunge rækker af kornbaand kastedes i luften som en leg. Og saa var han jo hendes barndomskammerat! At hun saa rent havde kunnet glemme ham! Med et drog alle hendes barndomsminder forbi hende — sommerkvældene paa fjeldet, hvor han havde skaaret fløiter til hende, legen dernede ved bækken med hvide, runde stene, haukingen fra lien, naar de rullede stene nedigjennem tømmerløbet. Hun fik en uimodstaaelig lyst at gaa ned til ham. Bogen faldt fra hendes haand ned paa bordet, hun vendte sig hurtig og ligesom flygtede ud af værelset. Hun snarere løb end gik ud over markerne. Først da solen brændte, mærkede hun, hun havde glemt sin hat; hun vendte ikke om efter den.

Hr. de Seigneul stod i sit biblioteksvindu og saa sin datter midt i solheden flygte hen over marken nedimod slaattefolket. Han blev staaende som fastnaglet. Hvad betød dette? Smilet over den aandrighed, han netop havde fundet hos Condorcet, stod stille paa hans tynde læber, han drog uvilkaarlig op sine briller og stirrede efter hende. Deodata stansede ikke, før hun var kommen lige hen til høvognen. Da hun var kommen der, vidste hun i grunden ikke, hvad hun skulde, og blev

staaende halvt forlegen ved siden af Knut. Knut stansede arbeidet, lænede sig paa sin staur, strøg haanden gjennem det sveddryppende haar og sagde: »Er frøkenen ude i det varme veiret ogsaa?« Deodata svarede ikke, hun saa halvt til siden, som hun ikke hørte, saa vendte hun pludselig hovedet, saa ham lige ind i ansigtet og sagde: »Løft mig op paa vognen, Knut, og lad mig faa kjøre med til laaven!« Knut saa forundret paa hende. Var dette frøkenen, som altid gik saa stille og fornem forbi dem og bare hilsede naadig? Var det virkelig hendes alvorlige mening? Men han fik ikke tid til stor betænkning; thi Deodata havde alt løftet armen for at lægge den om hans hals. Knut bøiede sig ned og tog hende med et raskt tag paa armen. Halvt bange krystede hun begge armene om hans hals og trykkede hans ansigt ind mod sin barm. Knut kjendte barmens bløde runding mod sin kind, kjendte, hvor den steg og faldt — et øieblik, saa sad hun alt paa læsset. Han var bleven ganske indvortes hed. Saa fuglelet hun var! Og alligevel heller løfte tyve kornbaand end hende. Deodata sad midt imellem gjenterne, og afsted bar det til laaven. Gjenterne vidste ikke, hvad de skulde sige, og saa bare smilede de. Deodata sad hed og rødmusset mellem dem, hun saa paa deres runde ansigter, hun saa paa de pustende vældige arbeidsheste, som drog læsset i varmen, hun saa mest paa Knut, som gik ved siden og støttede vognen. Med et udbrød en af gjenterne: »Blir du med paa Halbergsdansen i kveld, Knut?«

»Skal der være dans paa Halberg?« spurgte Deodata.

»Frøknen tænker vel ikke paa at komme?« sagde Knut for spøg.

»Muligt«, svarede Deodata halvhøit og saa til en anden kant.

De havde tømt læsset, Deodata stod og saa paa med haanden for munden for at dække for støvet. Knut spurgte med øinene, om han skulde løfte hende op paa den tomme vogn, og Deodata nikkede. Saa bar det i smaatrav igjen tilbage til agren. Da begyndte klokken at ringe, som kaldte folkene hjem til middag. Deodata skræmtes op. »Fa'r venter!« raabte hun og sprang ned af vognen uden hjælp. Hun vilde tage spranget hjem, da Knut holdt hende igjen i armen. »Undskyld, men frøknen har faat halmrusk paa kjolen og i haaret«, sagde han og begyndte forsigtig at plukke avnerne af hende og glatte kjolen. Deodata stod stille og fulgte hans haandbevægelser med øinene. Med et sagte hun: »Du Knut, du vilde vel ikke bære mig over bækken, saa slap jeg at gaa omveien om broen?«

»Hm« svarede Knut lidt forlegen, »hvis frøknen vil, saa« — Han gik ved hendes side bortefter jordet. Han sagde ingen ting, men han følte, hvergang hendes kjole rørte ved ham. Da de var komne til bækken, steg hun op paa en sten, og han løftede hende paa armen som før. Det var den samme elektriske funke, som fòr gjennem ham, da han kjendte hendes varme legeme mod sin kind, kjendte den fine vellugt fra hendes kjole, og hun krystede sig end tættere op til ham, da han steg ud i vandet paa de glatte stene, og strømmen fossede om hans knæ. Han skulde just til at sætte hende ned der under piletræet, — da stod pludselig hr. de Seigneul i egen høie person for ham. Han var klædt i sin røde fløiels frakke med det sirlige kalvekrys og med sin sølvknappede stav i haanden. Hans øine lynede mod Knut. Ikke saa-

snart havde denne sat Deodata fra sig, før han fik en ørefigen, saa han nær havde tumlet ud i elven igjen. Deodata skreg og vilde kaste sig imellem, men faderen tog hende i armen og slængte hende til siden. »Jeg haaber, han en anden gang holder sig til sine jevnlige«, sagde han koldt, men med underbidt harme. Og dermed vendte han sig raskt, tog Deodata atter i armen og skjøv hende foran sig. Deodata kastede et blik til siden. Hun saa, Knut var bleven bleg i ansigtet, hun saa, han bed sammen læberne og knyttede haanden. Men da han hørte hendes raab, saa hendes ængstelig bedende ansigt, aabnede haanden sig igjen, og han sagde intet. Deodata vilde traadt i skranken for Knut der, saa han hørte paa det; men faderens kolde, stikkende øine lamslog og fastnaglede hende, som slangen skal kunne fastnagle fuglen, der skal blive dens bytte. Hun følte sig med et saa bange, saa magtesløs fremfor denne mand. Hun bare ønskede at græde og flygte og gjemme sig med sin skam, — ikke den skam, at Knut, tjenestegutten, havde baaret hende, — nei den skam, at hun ikke orkede et ord til hans forsvar, naar han for hendes skyld blev saaledes behandlet. Hun snarere løb end gik hjemover og vovede ikke at kaste et blik tilbage efter ham. Hun hørte bare idelig faderens murren i hælene paa sig og lyden af hans sølvknappede stav, som stak i sanden. Kommen hjem vilde hun smutte op paa sit kammer, da hun pludselig hørte faderens stemme bag sig: »Min datter, jeg ønsker at tale med dig«.

Hun stod stille, han skred forbi hende og aabnede døren til sit bibliotek. Hun gled ind, og som dommen over en synder klang smeldet af døren, der slog igjen efter dem. Der var svalt i biblioteket. Som regelrette, smukt formede og

ærebare tanker stod bøgerne der, rad paa rad, med sine skinnende rygge. De saa alle koldt og alvorlig paa hende. Hun kastede et stjaalet blik op til moder paa væggen — tørklædet lige tæt trykket om sig, ansigtet lige strengt som altid, der var ikke barmhjertighed at finde. Hr. de Seigneul pegte blot paa en stol, og Deodata krøb sammen i den; selv blev han ved at gaa op og ned paa gulvet, han var i stor sindsbevægelse. »Jeg kunde tænke, det maatte ende saaledes, jeg kunde tænke det«, mumlede han halvhøit og blev ved at gaa, »blodet fornægter sig ikke«. Endelig stansede han i en vinduesfordybning og vendte sig mod hende. »Hvorlangt har du tænkt at gaa?« spurgte han og drog ligesom øienkrikene opover. »Skal den næste situation, jeg finder dig i, være, at du fanger deres lopper og spiser deres sild med fingrene?« Deodata bed sig i læben, og der kom to draaber rullende frem under hendes lange øienhaar.

»Hvad ondt har jeg da gjort?« fik hun mod til at sige.

»Det, at du har blandet dig med dem, det, at du har steget ned fra dit lag af samfundet til et lavere«, sagde de Seineul skarpt.

»Men er ikke de og mennesker?«

»Mennesker!« gjentog hr. de Seigneul haanlig. »Hvem gjør ikke fordring paa at kaldes menneske? Den fjollede Halvor, som gaar her, skal jo ogsaa være et menneske; ønsker du at være lig ham? eller denne Jon Kakserud — ønsker du maaske at ligne ham? Men du sværmer formodentlig for kvalme bondestuer og griset mad og lugten af mennesker, som vasker sig en gang om aaret?« Hr. de Seigneul begyndte atter at gaa. Det var længe stille, da kom det sagte fra Deodatas krog: »Jeg tror, de mennesker ofte er bedre end vi«.

Seigneul vendte sig i farten; han saa skarpt paa sin datter. »Hvor har du det fra? begynder du og at sværme for naturtilstanden? Har du og faaet fat paa Rousseau, den dumme knegt?« Deodata slog øinene ned. »Der har vi det — hvem er det, som smugler slige bøger i mit hus? — Bedre? som om der spurgtes, om de var bedre eller ikke bedre. De er *pøbel* slet og ret, det er ordet — og med pøbel har man saa lidet som mulig at bestille«. Han tog atter et slag over gulvet. »Folket«, sagde han og slog ud med haanden, »folket er altid fæisk og raat, siger den store Voltaire, det er en flok okser, som trænger til et aag, en driver og til foder. Der har du hemmeligheden. De har sit arbeide, sin religion, alt afpasset efter deres behov«.

»Og dog er vi alle skabt lige«, svarede Deodata modig.

»Ja, forsaavidt vi kommer nøgne til verden«, sagde hr. de Seigneul spottende. »Men det varer ikke længe, før blodet røber sig. Det har jeg seet i dag paa dig«.

Deodata saa forundret i veiret. »Er jeg da ikke din datter?« spurgte hun halvt forvirret, »og hendes?« lagde hun til, pegende op mod billedet paa væggen. Seigneul havde vendt sit ansigt ind mod vinduesfordybningen, som om han betænkte sig. »Du blev funden liggende i en kurv, ophængt paa dørklinken, saaledes kom du i mit hus« — sagde han langsomt og med vægt. Deodata stirrede paa ham, hun stirrede paa billedet over døren, saa sank hun tilbage i stolen og brød ud i en krampagtig hulken. Hr. de Seigneul blev et øieblik forlegen ved dette voldsomme udbrud. Han blev staaende og se paa hende, saa gik han hen, lagde haanden paa hendes skulder og sagde i en

mildere tone: »Deodata! berolige dig. Hvad jeg har sagt, har jeg sagt til dit bedste. Denne sag maatte en gang tages alvorlig. Dit forhold her blir naturligvis det samme som før. Du gjælder fremdeles for hendes barn« — han pegte paa portrættet over døren — »og skal i alle ting estimeres lige med din broder. Jeg sagde dig denne ting kun for at bevare dig for hovmod og selvraadighed paa den ene side og paa den anden for at søge at stimulere din honette ambition, saa du ved din opførsel kunde vise dig din education værdig og overvinde din dragelse mod simpel ekstraktion, som ligger i blodet«. Han fik ikke ende; thi Deodata sprang op af stolen, skjøv ham tilside og ilede ud af døren og op paa sit kammer. Hr. de Seigneul blev staaende alvorlig paa samme plet og saa efter hende. Saa rystede han paa hovedet, gik langsomt hen til en af hylderne, tog frem en bog om grundsætningerne for den høiere opdragelse og blev staaende fordybet i tanker over den.

Deodata rev døren op til sit værelse, hun kastede sig i det aabne vindu og brød ud i en ny hulken. Den stive kvinde med det kolde ansigt, som hun hemmelig havde frygtet og krøbet sammen for, som hun havde tigget om kjærlighed, hun var ikke hendes moder. — Gudskelov! der var en anden, — en kjærligere — en bedre — men hvem? hvem? maaske simpel, klædt i filler? levede hun? var hun død? vilde hun give sin datter ly og favntag, om hun kom? Der tumlede ind paa hende tanker, følelser; det var som hun forvirredes og druknede, og saa laa hun bare der i vinduet og græd, mens solen klappede hendes lysebrune haar, og stæren sang i trærne nedenfor. Det var aften, før hun reiste sig og pustede ud. Hun strøg det vaade haar tilside fra panden. Der var kom-

men ro over hende. Mørket begyndte at falde paa. Hun hørte langt borte glad latter af gutter og gjenter. Det var dem, som drog til dansen paa Halberg. Skulde hun være med! det var jo dem, hun i grunden hørte til? det var jo deres blod, hun havde i sine aarer? var det ikke saa, han havde sagt? — det nedre lag?

Men hun skulde vise, at ogsaa det nedre lag duede, hun vilde ikke skjæmmes ved sit blod. Hun vilde netop gaa til dem, være mellem dem, elske dem, — hendes fader kunde sige, hvad han vilde. Han var jo ikke hendes fa'r. Hun var fri — fri — løst fra alle baand. Imorgen vilde hun gaa op til Anne og lære at spinde og at væve, hun vilde være med paa slaatten! Hør, hvor friskt og hjertelig de lo! Jo, de var hendes rette brødre og søstre — de rette mennesker — hvor hun hadede sit unyttige drømmeliv, sine bøger. Nei, ud til det idylliske arbeidsliv — sang ikke Tullin og de andre digtere om hyrdelivets skjønhed? — og hun var et folkets barn! Hun følte sig saa jublende glad, saa forløst. Jo, hun vilde til dansen — det skulde være indvielsen til hendes nye liv — hendes formæling med folkets sunde kjærne. Bare det ikke var forsent? Klokken var alt bleven otte; men Knut og husfolket var endnu ikke gaaet, der var lys i drengestuebygningen. Hun maatte skynde sig, men hvad skulde hun tage paa? Hun havde aldrig før været paa en bondedans; men det var jo fest, og festlig klædt vilde hun være mer end nogensinde i aften. Hun tændte lys, aabnede døren til klædekammeret, og med lyset i haanden saa hun over sine kjoler. Der hang den tykke silkekjole, hun havde havt paa ved ballet hos generalens i byen — der var den lyserøde nankins morgenkjole — og der — hendes

første balkjole — den hvide chemisekjole, broderet foran, med det lille kokette, blaa silkeliv. Hvor yndig den saa ud! saa let, saa jomfruelig. Man havde jo sagt hende, at chemisekjolen holdt paa at gaa af moden, men hun elskede den, og den passede jo netop til en hyrdefest. Hun greb den, kastede af sig i en fart, og snart stod hun i den hvide netteldugs kjole med det lange slæb med lyset i haanden foran speilet. Hun smilte, saa gik hun hen til vinduet, skar af en rose, stak den ind i sit smukt opsatte haar, gik atter foran speilet og smilte atter. Hun keg udad vinduet, om lyset i drengestuen var slukket, kastede kaaben om sig, tog et tørklæde over hovedet og slæbet paa armen, blæste saa ud lyset og listede sig paa taa ned ad trapperne. Hun ventede en stund i porten, saa knirkede drengestuedøren, og ud kom flokken. Knut var den sidste, han havde glemt noget og gik tilbage igjen. De andre havde passeret uden at se hende, da hun drog sig tilbage i mørket. Med det samme Knut gled forbi, raabte hun: »Knut! — Er du vred paa mig, Knut?« klang det ud fra mørket. Havde hun kunnet se, havde hun seet, at Knut blev rød.

»Vred? hvorfor skulde jeg? —« Han vendte sig forbauset.

»Vil du tage mig med paa dansen, Knut? Jeg har saa græsselig lyst«.

Knut vidste ikke, hvad han skulde tænke. »End vi, som — — som troede — —«

»Hvad troede I, Knut?«

»Troede — at frøknen —«

»At jeg?«

»Ja, at frøknen var saa fornem paa det«.

»Jeg har været dum saa længe, Knut, men nu vil jeg begynde at blive menneske«.

»Menneske?«

»Ja, ret menneske, saa som I, saa som Anne og alle de andre. Jeg vil begynde at arbeide«.

Knut kunde ikke lade være at smile. Deodata følte, der hun gik ved hans side bortefter veien, at han lo indvortes.

»Ler du, Knut?«

»Ja, frøknen maa undskylde, men det faldt saa underlig?«

»Tror du ikke, jeg kan lære at arbeide?«

»Nei, jeg tror ikke det, frøken«.

»Har jeg da ikke arme og hænder som I andre?«

»Nei, ikke som os, frøken. Mine hænder er tykke og skrubbede — se bare her — og eders er hvide og fine som silke«.

»Nu ja, men de kan bli anderledes, dine var vel og engang fine, Knut?«

»Aa nei, de var fødte til slid, men Deres er fødte til at tages slidet ifra.

»Tror du, nogle er fødte til at slide og andre til at nyde deres slid?«

»Det maa vel være meningen, siden nogle fødes rige andre fattige«.

»Aa, men de riges liv er et tomt liv, et kjedsommeligt liv. Eders liv er lykkeligere, Knut. Tænk saaledes at færdes ude i Guds herlige natur, høre fuglesangen, lugte vellugt af blomster og græs, og saa vende hjem til sit landlige maaltid i sin hytte, hvor en elsket hustru og børn jubler en imøde«.

»Hm« — svarede Knut, og det var ikke frit for, han lo lidt bittert — »det er vel saaledes, det staar i bøgerne? Men vi føler det ikke saa. Naar man lægger sig stupende træt og synes, man aldrig kan faa hvilet ud, og saa maa være nødt til at staa op

klokken 4 om morgenen ganske stiv i kroppen og begynde igjen paa samme træl, saa er man ikke videre oplagt til at høre paa fuglesang. Og saa, naar solen steger midt paa dagen, ikke at faa lov til at søge hvile og skygge, men maatte drive paa og drive paa, forat andres hø og korn kan komme tørt ind, saa frydes man ikke ved blomstervellugt. I de fattiges liv spørges der ikke om, hvad en *vil*, men hvad en *maa*, frøken«.

»Men en husmoders liv er da ikke saa strengt?« spurgte Deodata.

»Aa, det er vist ikke bedre. Har De lyst til at staa op om vinternætterne, gaa frem paa det iskolde gulv og gjøre op varme i værelserne og paa gruen? Har De lyst til at vade gjennem den dybe sne i mulm og mørke ned til fjøset for at melke kreaturerne, eller skure gulv og koller og kjørler med frosne og sprukne hænder? Har Deres ryg prøvet, hvad det er at sidde og væve en halv dag? eller at sidde krum paa agren med sigden og skulle skjære et maal for 12 skilling? Tak De Deres gud, frøken, at De kan ligge rolig i Deres bløde seng, saalænge De ønsker, og ride og kjøre og ligge i skyggen under et træ med Deres bog i haand«.

Deodata blev taus. Hun havde uvilkaarlig taget Knuts arm; Knut sagde ingen ting, men lod bare armen hænge dumt ned. Endelig sagde Deodata: »Men *du behøver* da ikke at tjene, Knut? hvorfor tjener du her?« Hun kunde ikke se hans ansigt, men der gik som en rykning gjennem hans arm, og hun hørte ham ligesom svælge noget.

»Aa — det faldt sig nu bare saa«, sagde han stille.

»Men det maa dog være skjønt at arbeide for

dem, man holder af?« sagde Deodata og saa uskyldig op paa Knut.

»Det kan saa være — men hvormange arbeider for dem, de holder af? De fleste arbeider for dem, de *ikke* holder af. Ja, undskyld, frøken, men det koster stundom paa at være lydig«.

Deodata tænkte paa ørefigenen og svarede intet. »Men de, der har faaet sig et hjem, om det er nok saa lidet, de arbeider dog for dem, de har kjær?«

»Det er vel ogsaa sligt, som staar i bøgerne«, svarede Knut. »Hvormange, tror De, gifter sig med dem, de holder af? En gifter sig med en plads, og en med fire kør, og en med en gammel enke, som har stasplag og nogle daler paa kistebunden«.

»Uf, Knut! du ser al ting saa sort. Gifter man sig med dem, man ikke holder af?«

»Man spørger lidet om kjærlighed mellem os, frøken, fa'r og mo'r pleier at afgjøre den ting«.

»Det er grusomt!« raabte Deodata. »Ved du, hvad jeg har læst i en fransk bog, Knut? En kvinde tilhører ingen anden, end den hun elsker, der maa staa mellem dem ægtemand, fader, rang, fødsel, hvadsomhelst, det er altsammen ugyldigt«. Knut stansede braat. Han vendte hovedet mod hende.

»Siger de det i bøgerne?« spurgte han, — »rang og fødsel ogsaa? Hm — kanske det er sandt, men det er vist syndigt. I katekismen staar: »Du skal hædre fader og moder«.«

Deodata fik ikke tid til at anstille flere ægteskabsbetragtninger; thi de hørte alt summen fra dansestuen paa Halberg. Hvergang døren aabnedes for en ny, stod der en hvid damp ud igjennem

aabningen. Hendes hjerte begyndte at banke. »Tror du, din søster Anne er der, Knut?«

»Jeg ved ikke; hun har ikke lov, men jeg tænker nok, hun er der lel«.

»Tænk, jeg er ræd, Knut — jeg har aldrig været paa slig dans før«.

»Aa — det er nu ikke noget at være ræd for netop«. Knut blev mere og mere betænkelig, eftersom de nærmede sig døren. Hans skridt blev langsommere, han stansede en og anden gang og søgte lempelig at faa sin arm fra hendes; men hun hang fast som en borre. »Jeg havde nok et ærend her paa nabogaarden først«, sagde han endelig.

»Du maa ikke gaa ifra mig, Knut«, raabte Deodata i angst og klyngede sig op til ham. Knut saa sig halvt fortvivlet omkring.

»Hys! Frøknen maa være ganske rolig. Nu skal jeg gaa først ind og faa Anne ud — det er saa skikken, ser De!«

Deodata stod igjen ensom ude paa tunet med sit slæb paa armen, hyllet ind i sin kaabe. Hun følte sig som en skuespillerinde, der skal ind til sin første debut. Døren gled op, Anne keg ud og kom snart hoppende mod hende.

»Nei, at du og vilde komme, det var da rigtig snilt«. Deodata blev saa rørt, at hun maatte omfavne Anne. Det var en hjemkomsthilsen til den gamle legekammerat, til de gamle barneminder.

Anne drog hende uden videre med sig ind. I døren maatte Deodata hoste, for der slog imod hende en blandet os af røg og tobak. Værelset var ikke stort og lavt under taget. I det ene hjørne stod kleberstens-peisen. Der var en surren af menneskestemmer blandet med latter. Ind-

imellem klang lyden af en ensom fiolin og drønnet af spillemandens hæl, som hakkede takten. I en liden ring midt paa gulvet foregik dansen. Hun kunde i førstningen ingen ting se uden hoppende hoveder; thi der stod en mandgard af brede rygge rundt om de dansende. Gjenterne var trængte sammen i det ene hjørne i en flok; stundom kom en og anden unggut did bort og rev med sig en gjente. I sideværelset sad flere gamle gubber, røgte tobak, spyttede og pratede. En og anden havde lommeflaske med og skjænkede rundt. Anne arbeidede sig gjennem ringen hen til gjenteflokken, og Deodata fulgte modig. »Du faar lægge kaaben af dig, saa skal jeg hænge den op paa nabben«, hviskede Anne. Deodata løste baandet og lod den glide af skuldrene. Hun var altfor opslugt af dansen foran sig til at ænse noget andet. I raske kast og sving gik springeren paa det slidte gulv. Gutterne var spræke og spænstige, gjenterne lette, trods de klumpede sko. Dansen havde en egen friskhed, ynde og kraft; det var noget andet end de ensformige franske danse paa ballet i byen. Dette var udbrud af folkets egen fantasi i dansetakt. Og saa den tækkelige dragt; de snehvide ærmer og de skinnende, røde liv. Deodata stod optaget af alt dette og mærkede ikke, at det pludselig blev saa stille. Da hun saa sig om, stod hun midt i en ring alene. Skinnet fra peisen faldt paa hendes nøgne skuldre og hals, paa hendes smukt formede hoved, hvor den røde rose bly tittede frem mellem to lokker, paa kjoleslæbet, som hun endnu, uden at huske det, havde beholdt paa armen. Midt foran hende sad spillemanden og gloede paa hende som paa en aandeaabenbaring. De unge gjenter havde trukket sig tilbage forlegne, gutterne stod og stak hoderne sammen og lo. Med

en gang gik det op for hende, at hun i deres øine maatte se naragtig ud. Alle de andre unge piger var ærbart tilhyllede lige til halsen, og hun halvnøgen, i slæb. Hun drog sig tilbage og tilbage, overalt veg man til side for hende, overalt sluttede ringen sig sammen om hende, hun følte de ældre kvinders nysgjerrige og gjennemborende blik gaa gjennem ryggen paa sig, hvergang hun vendte sig. Var her da ikke skjul at finde? kunde hun ikke komme ud? Da hviskede en barmhjertig stemme i øret paa hende: »Se her, kast dette tørklæde omkring dig og følg med mig«. Det var Anne. Deodata greb hende krampagtig i armen og lod sig drage afsted. De kom ind i et lidet, kvalmt kot, hvor der stod flere opredte senge. Anne slog ild og tændte et lys, som stod paa bordet. Ikke før var døren lukket bag dem, før latteren bragede løs derindefra. Deodata vidste, det var af hende de lo. Hun sank ned paa en stol og græd. Hun følte sig saa ensom, saa ulykkelig; hun ønskede, hun var vel hjemme. Anne stod foran hende saa rørende og kjærlig og vidste ikke, hvad hun skulde gjøre. Hun bare saa paa hende med hænderne foldede i fanget; en og anden gang tog hun bortpaa kjolen. »Jeg vil hjem igjen«, hviskede Deodata gjennem graaden. »Nei, nu maa du være her og danse«, sagde Anne, »nu begynder først moroen, ser du. Og jeg skal laane dig nogle plag, saa du kommer til at se ud plent som os. Jeg er veninde til datteren her, saa jeg er huskjendt, og hun vil saa gjerne laane«. — Dermed aabnede hun en liden kiste og tog frem et par renstrøgne ærmer og et rudet tørklæde. »Se her«, sagde hun og begyndte at stelle med Deodata; »nu binder vi bare disse fast om skuldrene med en uldtraad, og saa lægger vi dette tørklæde omkring, saa ingen

ser uldtraaden, og saa sætter vi kjolen op med knappenaaler«. Deodata lod sig viljeløst stelle med, og Anne lagde sig paa knæ og arbeidede ivrig med sine knappenaale, dragende talglyset efter sig rundt gulvet. »Nu kan du tro, du blir pen«, sagde hun opmuntrende en gang imellem. »Se nu, nu skal du faa mit hovedtørklæde, og saa skal du faa se dig i speilet«. Anne bandt det hvide lintørklæde om hendes haar, aabnede saa en fedtet skuffe, drog frem et gammelt barberspeil med spræk tværsover, aandede paa det, gned det saa med stakken, og holdt det endelig frem for Deodata efter at have plantet talglyset i hendes venstre haand. Deodata keg ind i speilet og fór forfærdet tilbage. Et hvidt tørklæde knyttet stramt om hagen, nedenunder det et andet uldtørklæde, rødt og grønt rudet, som sparsomt dulgte strimmelen af det blaa silkeliv. Paa begge sider et par posede ærmer, stivstrøgne, og i denne indfatning hendes eget forskræmte ansigt med de rødgrædte øine. Hun vidste ikke, om hun skulde le eller græde. Men saa rev hun pludselig harmfuld tørklæderne af hoved og hals, kastede dem paa gulvet og raabte: »Jeg vil ikke se ud som en julebuk! jeg vil være mig selv! jeg vil hjem«. Anne stod forskrækket og saa paa, hvor hun ribbede alle herlighederne af sig igjen. »Men Deodata!« raabte hun og plukkede plag efter plag op af gulvet.

»Jeg passer ikke mellem Jer! jeg vil hjem, løs op kjolen der bag«; Anne gjorde saa, og uden at vente paa hende gik Deodata stolt gjennem døren. Hun maatte først gjennem rummet, hvor alle de gamle sad, og saa gjennem dansestuen for at slippe ud. Tobaksosen derinde var bleven kvælende, hun skimtede uklart skikkelser i røgen,

men hun hørte paa den raa latter og de lallende stemmer, at de alt havde faaet for meget brændevin. Der kom en gammel kal med kridtpibe i haanden og tobaksivende mundviger ravende hen imod hende. »Nei hvad er dette for en marihøne?« sagde han og spærrede veien for hende. »Er du serkeklædt saa tidlig paa kvelden?« De andre drog i ham og hviskede: »Er du gal? det er jo datteren til Seigneul«. »Ja saa« — svarede gamlingen — »har det skrukketrollet saa pas vakkert kjød og blod. Lad mig kjende om —« Han strakte sin svede næve ud efter hendes hals, hun satte i et hvin, hun saa en arm løftes; hun hørte et slag og saa manden tumle — saa flygtede hun. Hun borede sig vei gjennem den sved- og vadmelstinkende stue, stødte op døren og fòr ud. Hun hørte raab af vrede stemmer, slag og skrig bag sig, hun følte ligesom raa hænder strække sig ud efter hendes smækre liv, og hun sprang, som gjaldt det livet, sprang med de nøgne skuldre, og den hvide kjole flagrende efter sig, — kaaben og hovedtørklædet laa igjen deroppe. Deodata stansede ikke, før hun var kommen helt hjem, da huskede hun først, at hun havde glemt at faa portnøglen. — Der var endnu lys paa madam Auens værelse, som laa lavt og nærmest porten. Hun listede sig didhen. Den værdige dame havde glemt at trække gardinerne for og laa der god og bred i sin seng, indhyllet i sin uhyre natkappe, og holdt paa med sin aftenbøn, hvilket var et langt stykke arbeide. Deodata kunde tydelig høre gjennem hendes mumlen: »Gud velsigne og bevare min faster Johanne og hendes syv smaa — nei, det er sandt, der er bare seks — og saa fiskeveier Larsen i Bergen og kaanen hans, som er plaget saa af snue, og mit søskenbarn Titania —« Deodata

bankede sagte paa vinduet: »Ka for slag! er der nokken, som banker!« Natkappen fór fra puden, som stukken af en orm, det forfærdede ansigt stirrede ud i mørket og opdagede Deodatas hvide kjole og en næse presset mod ruden. »Gud fri og bevare meg, — det er en dødning!« I det samme rullede madam Auen ud af sengen og begyndte at slaa kors for sig. »Ak, Gud hjælpe meg! det er et varsel, det er Titania, som er død paa barselseng«.

»Madam Auen! Madam Auen!« lød det derude.

»Ka vil I meg? er I en engel, saa sei ifra, men skræm ikkje livet af meg, hr. dødning. Eg er en redelig kaane — fader vor, du som —«

»Men saa hør dog, madam Auen, det er Deodata, luk bare op porten!«

Madam Auen laa paa knæ og gabede mod vinduet. »Det er Deodata, luk op!« Nu kjendte hun stemmen.

»Men Gud fri og bevare meg, korlessen er frøknen kommen seg der?« Og madam Auen fik sig i en fart paa benene, fandt nøglen og aabnede porten. »Du store Gud, og klæd som et spøkelse —«

»Hys, snak ikke om det til nogen, jeg har bare været ude og gaaet lidt i maaneskinnet. Tak skal De ha'«.

»Undre Jer ikkje frøken, om eg er nokke tyndklæd — I behøver ikkje se paa meg, men sei meg —«

»Imorgen, nu godnat«. Deodata hoppede let som en fugl lydløst op trappen, og madam Auen stod hovedrystende tilbage med lyset i haand. »Men du store fredens fader — ja nærmer ikkje verdens ende seg no? — ok, eg fekk baade anelser og trøkninger for brøstet«. Og dermed kravlede

madam Auen sig i seng igjen, blæste ud lyset og sovnede smaasnakkende, dog uden at fortsætte aftenbønnen udover Titania.

Deodata kastede i en fart klæderne af sig, krøb langt under dynen og trykkede hovedet ned i hovedpuden. Hun kunde ikke, og hun vilde ikke samle sine tanker, hun vilde bare gjemme sig bort. Dagens sorg og skam og oprivende hændelser tumlede om hende i forvirret tog, og fulgte hende skræmmende ind i drømmene, da hun endelig langt ud paa natten sovnede overtræt.

Da hun langt ud paa dag vaagnede, skinnede solen muntert ind i værelset. Hun maatte summe sig paa, hvor hun var. Det første, hun mærkede, var en stram lugt af simpel tobak. Hvor i alverden kom den fra? Jo, der laa hendes chemisekjole ballet sammen paa en stol. Hun holdt den op for ansigtet — aldeles gjennemtrukket af sur tobak, hendes yndige kjole! Nu mindedes hun alt, dansen — bondestuen, hvorledes hun havde flygtet i rædsel. Men der laa jo ogsaa kaaben og hovedtørklædet pent sammenlagt paa en stol! hvorledes var de komne hid? hun havde dog ingen hørt gaa i døren. Hun satte sig overende i sengen og saa paa solstraalerne, som spillede paa bordet. Et var vist, hendes drøm om at blande sig med folkets kjærne var forbi — forbi for bestandig. Hu — hun tænkte endnu med rædsel paa den gamle, som drukken famlede efter hende. Nei, *der* passede hun ikke — did vilde hun ikke mere. Folket dernede ved Genfersøen maatte være anderledes, de gamle hyrder og hyrdinder i Grækenland maatte være anderledes. Den som kunde være med i deres idylliske lege mellem faar og blomster! Deodata klædte sig paa saa hurtig, hun kunde. Hun stænkede sin hvide kjole med lavendelvand

og gjemte den i den inderste krog af klædekammeret, hun vilde ikke se den mere. Hun stænkede sit haar, sit linned, — hun syntes, der lugtede tobak af alt, — mindet om gaarsdagen næsten æklede hende — hvor havde hun kunnet være saa taabelig! Hendes fa'r havde ret! det sømmede sig ikke for hende at stige ned til de nedre lag. Hun følte sig som den høibyrdige frøken, og dog — det var jo det, hun ikke længer havde lov at være. Hendes mo'r! — Hun sank grundende ned paa stolen. Hun for op ved en banken paa døren, og ind rullede madam Auen. »Ok ka er det, som gaar af dokker, jomfru! Eg har vorre oppe en gang før med den kaaben der, som Knut gav meg, men daa sov I saa godt, at eg ikkje vilde vække Jer, og no har Jeres fa'r to ganger sport etter dokker«. Deodata skyndte sig at sætte haaret til rette. »Sig, jeg kommer straks«, sagde hun og vendte sig mod speilet. Madam Auen maatte gaa uden passiar. Hvad kunde hendes fader ville hende? — Med bankende hjerte steg hun ned; der var ingen i spisesalen. Hun satte sig ved kaffebordet og begyndte sin frokost, da døren aabnedes, og hr. de Seigneul steg ind, naadig smilende. »Naa — ma chere fille sover længe i dag«, sagde han og rystede endnu lidt venlighed ud over hende. Deodata saa halvt frygtsom, halvt spørgende paa ham. »Jeg vilde blot vise dig en liden ting« — fortsatte han, »kom her!« Deodata gik hen til vinduet. »Ser du din ven fra igaar, hvorledes han ser ud. Han skal have været i slagsmaal igaaraftes, hører jeg. Er det ikke, som jeg har sagt, de er nærmere dyr end mennesker. Tænk saa lidt over, hvad jeg sagde dig igaar«. Og dermed gik de Seigneul ud igjen, samme vei han var kommen. Deodata

stirrede ud. Der stod Knut paa tunet med et bredt bind over det ene øie. Han holdt paa at slibe en ljaa; han skulde alt ud til sin anden ykt. Han havde været i slagsmaal, ja — for hendes skyld.

Det var ikke alene Deodatas sind, gaarsdagen havde sat i slig bevægelse, det var ogsaa Knuts. Hvad skulde alt dette betyde! Det var jo for hendes skyld, han havde taget tjeneste hos hendes fa'r, for at kunne være nær hende, se hende, tale med hende, hjælpe hende, om noget skulde komme paa. Saa havde den gamle legekammerat sveget ham. Efter sin byreise var hun bleven som forandret, hun havde næsten ikke seet til den kant, han var, hun havde ikke blandet sig med dem, ikke besøgt hans søstre som før; hun havde gaaet i sine egne drømme, syslende med sine bøger. Og dog var hun yndig, yndigere end nogensinde. Hendes skikkelse var saa slank og smidig, der var noget saa jomfruelig spænstigt i hendes gang. Ved siden af de rødmussede, kraftige bondegjenter med sin tunge gang, lignede hun en fin blomst fra en fremmed have, plantet ind mellem dem. Hvergang han gik forbi stakittet til haven, og hun sad derinde, maatte han uvilkaarlig se paa hende, mens hans skridt af sig selv blev langsommere. Naar de andre i drengestuen harmede sig ud over deres fornemme herre og silkefrøknen, som de kaldte hende, tog Knut altid hendes forsvar. Og dog fyldtes hans hu med tungsind og bitterhed. Den drøm, som havde leget i hans hu i barneaarene, at han skulde være fiskeren, som vandt prinsessen, var nu dunstet bort af sig selv. Han indsaa selv umuligheden af at springe over den kløft; dertil var forholdene altfor trange og stængende. Og

saa kom hun pludselig af sig selv og lagde armen om hans hals som i gamle dage, da han bar hende over bækken; saa havde hun talt noget om, at en kvinde tilhører kun den, hun elsker, der staa forældre eller rang eller hvadsomhelst imellem, saa havde hun udbredt sig over den lykke, som er i bondens liv, saa havde hun seet saa forunderlig paa ham og taget hans arm og krystet den. Hvad skulde alt dette betyde? Han havde hemmelig gjemt sig i en krog der paa dansen og fulgt hende hele tiden med øinene; han bluedes som de andre, da han saa hendes dragt, og paa samme tid kunde han ikke nægte, at hun var deilig som aldrig før. Han harmedes over alle de spottegloser, som regnede ned over hende; men han turde ikke sige noget, han var jo i grunden enig med dem. Dog — da spottegloserne gik til haandgribeligheder, og den gamle, drukne kallen ravede mod hende, da raadde han ikke længer med sig selv, men reiste sig og slog til. — Nu var natten gaaet over, men Deodata viste sig ikke. Hun kom ikke til dem paa marken, hun lod sig ikke bære over bækken, hun sværmede ikke længer for bondelivets lykke, — hun sad atter bag plankegjærdet med Rousseau i fanget og drømte om Genfersøens vande og ventede paa sin »St. Preux«[122]. Og han stod udenfor gitteret. Han havde en aften været i paradiset, en eneste salig aften — nu var det stængt — for stedse — han var ikke St. Preux.

Deodata havde skamfuld søgt at skyde fra sig minderne om alle sine dumme forsøg paa at stige ned til de lavere lag. Og det lykkedes hende over forventning. Thi der var en anden tanke, som greb hende med en plagende magt, og det var tanken paa hendes moder og fader. Hvem var de? Slap hun et øieblik bøgerne, kom denne

tanke igjen og igjen; den fulgte med som hendes skygge paa hendes ensomme spaserture, den flagrede om hendes hovedgjærde om aftenen, naar hun lagde sig. Var hun af simpel herkomst eller var hun fornem? Hun kjendte vel til det fra bøgerne, at ogsaa fornemme folk kunde udsætte sine børn for at skjule en hemmelighed. Var hun en saadan hemmelighed? og vilde det nogensinde opklares? Kanske et grevebarn eller adelsmands barn? Og hvor skulde hun faa oplysning herom? Der var en eneste, som kanske kunde vide noget, faderen; men ham turde hun ikke spørge. Hun havde en gang begyndt at tale i forblommede udtryk til madam Auen; men hun svarede saa naivtdumt, at hun umulig kunde vide noget. Skulde hun vove at spørge faderen, som ikke var hendes fader? Hun grundede paa dette flere dage; men endelig blev uvisheden hende for pinende, hun tog mod til sig, stillede sig op ved trappen, da hr. de Seigneul kom fra biblioteket, og med det samme han strøg forbi hende, halvt hviskede hun: »Sig mig, hvem var min moder?« Seigneul kvap op ved lyden, men han fattede sig straks, da han saa hende. »Spørg ikke om det, mit barn«, sagde han mildt, men bestemt, »det baader dig lidet at vide. Er du ikke tilfreds med at være min datter?« lagde han til, tog hendes hoved mellem sine hænder og kyste hende paa panden. Det var vist aar siden, han havde kysset hende paa panden, hun kunde ikke huske det siden sin konfirmationsdag; men der gik som en varm strømning gjennem hende, og hun blev staaende halvt forvirret, mens de Seigneul rolig fortsatte sin gang ind til dagligstuen. »Det vil lidet baade dig at vide«, havde han sagt. Hvad mente han? vidste han noget, eller vidste han ikke noget? Hun havde læst i

bøgerne om, hvor stærk en moders kjærlighed kan være, og hun skulde aldrig faa kjende denne kjærlighed, aldrig faa at vide, hvem hendes moder var. Fortvilet gik hun ned i haven og satte sig i moslysthuset. Hun aabnede sin bog, men det vilde ikke gaa med læsningen. Bogen sank ned i fanget, og hun selv stirrede ud for sig. Hun vaagnede af sine drømmerier ved, at et ansigt stirrede paa hende. Det var en midaldrende kone, som stod udenfor gitteret. Hun havde lagt ansigtet tæt ind til spilerne og stirrede ufravendt paa hende. Hun var simpel, men renlig paaklædt, hendes ansigt var blegt og magert. Hendes øine skinnede saa blanke, Deodata vidste ikke, om der stod taarer i dem eller ei; men der var et eget sværmerisk udtryk i dem, som gjorde Deodata ræd for, at konen ikke skulde være ganske rigtig. Da konen saa, at Deodata havde opdaget hende og havde reist sig, nikkede hun venlig til hende. Det dukkede svagt op for Deodatas minde, at hun havde seet det ansigt før. Deodata saa paa hende. »Søger De noget?« spurgte hun.

»Er den naadige herre hjemme?« sagde konen.

»Ja — men han tager ikke imod folk, som be'r«, svarede Deodata.

»Frøknen kan være rolig«, sagde atter konen. »Jeg skal ikke kræve en skilling«.

Deodata vidste ikke ret, hvad hun skulde gjøre. Endelig sagde hun: »Ja her gaar veien op til huset. De faar træde indenfor«. Hun gik i forveien, og konen efter; men hvergang Deodata bare saa lidt til siden, følte hun konens øine bore sig i hende. Hun blev ganske ubehagelig stemt; hun ønskede, hun var vel kvit hende. »Ja nu følger De bare denne sti, gaar saa ind porten og banker paa første dør til venstre«.

»Mange tak«. Konen famlede efter Deodatas haand, men Deodata drog den skyndsomt til sig, vendte sig og gik. Hun saa ikke, at konen stod stille og fulgte hende med øinene veien nedover. Da hun forsvandt i moslysthuset, sank konen ned paa stenbænken, holdt sit forklæde op for ansigtet og hulkede.

Den gallonerede Henrik stod i porten med benene lidt fra hverandre og med hænderne paa ryggen, da konen kom.

»Er herren hjemme?« spurgte hun ydmygt.

»Han er begge dele«, svarede Henrik og rørte sig ikke af flekken.

»Jeg vilde gjerne faa tale med ham«.

»Maa jeg udbede mig fruens navn og titel«, spurgte Henrik med et overlegent smil. Konen saa bare forundret paa ham. »Med andre ord, hvem skal jeg melde?« nedlod saa Henrik sig til at sige. Konen drog langsomt en ring af fingeren. »Meld denne ring«, sagde hun. Med et infamt smil og et »hm« tog Henrik ringen og forsvandt.

De Seigneul sad som vanlig i sit bibliotek, da Henrik lydløst sneg sig ind og lagde ringen paa bladet af bogen, de Seigneul læste i. De Seigneul fór op som stukken af en orm, men tog sig snart sammen igjen.

»Hvad er dette for optøier?« sagde han.

»Jeg ved ikke«, svarede Henrik og bukkede høflig, »men der er en frue ude, som ønsker at tale med herren«.

»En frue?«

»Eller et fruentimmer, som man tager det til«, svarede Henrik. »Skal jeg føre hende ind?« lagde han til, da de Seigneul ligesom forvirret blev staaende.

»Naturligvis — naturligvis«. Henrik slog døren op og raabte ned til stakkelen i porten: »Madame, entrez!«

Konen kom med skjelvende skridt, Henrik smeldte døren i efter hende; men sørgede samtidig for, at den gled lidt op igjen, plantede sig saa udenfor med halvt tillukkede øine, aaben mund og øret saa tæt til sprækken som muligt.

»Hvad skal dette betyde?« spurgte de Seigneul lidt bleg, der han stod med haanden paa stoleryggen.

Konen saa paa ham, sank ned paa en stol og hviskede: »Undskyld, at jeg sætter mig, hr. Seigneul; men jeg fik sligt underlig sting her« — og hun lagde haanden paa hjertet. Saa sad hun en stund, som hun skulde besvime, og de Seigneul fæstede sine stikkende øine paa hende. Endelig pustede hun ud og sagde: »Se saa, nu tror jeg det er over«.

»Hvad vil du her?« spurgte de Seignuel haardt, »har du glemt vor kontrakt?«

»Nei, hr. Seigneul — men — men jeg maatte se Deodata«.

»Maatte se — det kunde du tænkt paa før og beholdt hende«.

»Ak, hr. Seigneul, De maa ikke blive vred — i fortvilelse gjør man mangt, som man ikke ret betænker. Og havde jeg vidst, hvor tungt det var at leve skilt fra den eneste, man har, saa havde jeg vist ikke gjort det«.

»Og dog sagde jeg det til dig — jeg overlod dig selv valget«.

»Ja valget mellem, at hun skulde leve et liv, som jeg har levet det, i fattigdom og elendighed og saa kanske blive forført af en af de store, som jeg blev det, — eller at bæres paa hænderne, have

fuldt op af mad og klæder og komme op i den fine verden, hvor man slipper slide huden af fingrene. Jeg maatte været det mest selvkjærlige skarn, om jeg havde betænkt mig der. Og alligevel vidste jeg ikke, hvor tungt det var, — nei jeg vidste det ikke«. Det begyndte at hulke i konens bryst, men hun tvang sig og fortsatte: »Jeg tænkte, De hele tiden skulde blevet boende i Kristiania, hr. Seigneul, saa jeg havde faaet se hende daglig. Jeg glemmer aldrig de første aar, da jeg kunde faa se hende der i barnevognen frisk og sund, og fik lov af barnepigen at tage hende op og kysse hende; jeg glemmer ikke, naar hun sprang og legte med de andre børn nede i Palæhaven, og jeg kjøbte mig en klap paa den runde kinden hendes for et æble eller nogle nødder. Og nu, da hun kom ind igjen til Kristiania, efter hun var konfirmeret — Gud, hvor hun var deilig!«

De Seigneul begyndte at blive utaalmodig.

»Er det for at fortælle alle disse gamle historier, du er kommen her?« sagde han gnavent.

»Ak, tag det ikke fortrydelig op, hr. Seigneul, men jeg havde en ting at bede om«.

«Naa — hvad er det? er det penge?« Og de Seigneul var alt paa vei til sit chatol.

»Nei — nei, hr. Seigneul, jeg har endnu ikke bedet Dem om en skilling, og ikke skal min datter faa ret i at kalde mig en tigger. Men kunde jeg ikke en eneste gang faa tage hende ind til mig og kalde hende min datter og faa kjende hendes arm om min hals? Saa skal jeg gaa igjen og aldrig komme her oftere«.

»Det vil sige røbe hele hemmeligheden, bryde alle dine løfter«, faldt de Seigneul ind. »Vel — gjør det — men i samme stund er min dør stængt for hende — du faar tage hende med dig og føde

og klæde hende. Det er kanske det bedste; thi jeg har alt mærket visse simple tilbøieligheder hos hende, som røber hendes ekstraktion«.

»Mine forældre var ærlige folk, hr. Seigneul, de har intet at skamme sig ved«, svarede konen rolig. »Det var ikke dem, der gjorde ægteskabsløfte og svor falske eder, hr. de Seigneul«.

»Lad os nu ikke rippe op igjen alt dette her. Livet fører mangt med sig, som man ikke forudser, og i ungdoms ubesindighed gjør man mangt, man siden angrer«, svarede de Seigneul. »Jeg troede, jeg havde gjort fyldest for mig ved at opdrage barnet som mit eget og lade det være uvidende om sin dunkle herkomst«.

»Gud velsigne Dem for det, hr. Seigneul. De maa heller ikke slaa haanden af hende, De maa fremdeles være god mod hende«.

»Saa kjender De betingelserne«.

»Jeg gjør det — aa, men bare en gang —«

»En gang er alle gange — det er jo netop den ene gang, som afgjør alt«.

»Det er vel saa — aa, men vær god mod hende, — hun saa bedrøvet ud — hun sad og stirrede ud for sig med hænderne i fanget. Ak, hr. Seigneul, havde jeg den gang følt, hvad jeg føler idag, jeg havde aldrig, aldrig solgt mit barn!«

»Men ladet hende hjemfalde til elendigheden«.

»Vort liv er ikke bare elendigt, hr. Seigneul. Men nei — nei — jeg skal vist ikke gjøre hende noget ondt — hun skal kunne trakke paa min gravsten, uden at vide, det er hendes mo'r, som ligger der«. Og konen begyndte atter at hulke.

De Seigneul vred sig af utaalmodighed. »Spar mig for disse rørelser«, sagde han, »og sig mig

kort og tydelig: hvad er det, som fører dig hid den lange vei?«

»Jo det skal jeg sige, hr. Seigneul«, svarede konen og stansede graaden. »Jeg har et brev med fra Deres hr. søn«.

»Hvad for noget? min søn!« raabte de Seigneul og gjorde uvilkaarlig et skridt frem paa gulvet, »og det siger du først nu«.

»Han er kommen til Kristiania og har alt været der en stund«, sagde konen, mens hun forsigtig tog et brev, indtullet i et firdobbelt tørklæde, frem fra barmen. »Jeg har havt hans vask, og saa spurgte han mig tilfældigvis, om jeg kjendte nogen paalidelig mand herfra bygden, som var i byen og skulde reise hjemover. De kan vide, hr. Seigneul, hvorledes jeg blev tilmode. Jeg kunde faa leilighed til at se Deodata. Jeg svarede, som sandt var, at jeg ingen saadan kjendte, men jeg skulde paatage mig at gaa selv for ingen ting, hvis han vilde give mig niste og penge til hus for natten. Det gjorde han, og nu har jeg vandret paa fjerde dagen, hr. de Seigneul«. Seigneul hørte intet af, hvad konen sagde, han havde grebet brevet, revet det op og sad og læste som følger:

»Mon cher papa!

Jeg er nu lykkelig og vel arriveret hid fra vort grand Paris. Reisen over havet var noget fatiguerende, men nu er jeg fuldkommen restitueret. Jeg længes efter atter at embracere mon cher papa og ma soeur. En ven af mig, en polsk greve, som jeg traf i Paris, men som har opholdt sig det sidste halvaar i Kristiania, vilde gjerne følge med. Det er en elskværdig og beleven ung mand, som min papa vil blive charmeret over. Hvis det var muligt, saa send ind eders

to bedste rideheste, og vi kommer øieblikkelig. Jeg logerer hos madam Østby i Grænsen. Jeg sender dette med bud for at faa svar tilbage med samme. Forblivende min hr. papas evig forbundne søn, tegner jeg mig

Theophile de Seigneul.«

De Seigneuls øine glinsede. Der var kommet som nyt liv i hele person. Han gik med hurtige skridt hen til væggen og ringede. Som et lyn stod Henrik i døren. »Bed Knut komme op til mig øieblikkelig!« Knut kom paa hoselesten og med huen i haanden. »Gjør Bella og den graaskimlede ridehest færdige snarest muligt. Du skal reise til Kristiania med dem i morgen tidlig og hente min søn. Saa kan du paa samme tid udføre nogle andre forretninger for mig. Jeg skal skrive brevene i aften«. Knut bukkede fortumlet og gik. De Seigneul vendte sig, han opdagede konen. »Det er sandt — Henrik! — før denne — denne dame ind i spisesalen og bed madame Auen servere middag for hende. — Undskyld, jeg har ladet Dem vente saalænge, madame — jeg erindrede ikke« — De Seigneul gjorde en affærdigende haandbevægelse, Henrik blinkede og vinkede hemmelighedsfuldt, og konen fulgte. Men de Seigneul satte sig ned til skrivebordet, skrev nogle linjer, gik saa hen til vinduet for at se, om Knut var ifærd med ridehestene, gned sig lyksalig i hænderne, satte sig atter ned for atter at gaa til vinduet eller smilende at gjøre et par vandringer over gulvet.

Konen stod atter i haven, alene. Hun havde siddet i hans herskabelige sal, den sal, hun med rette skulde have kaldet sin, hun havde spist af hans mad og drukket af hans vin, omkredset af

Henriks spottende smil og bidende høflige bemærkninger, gloet paa af madam Anens to store, runde glugger og af alle tjenestepigernes nysgjerrige titten gjennem dørsprækken. Hver bid var, som skulde den sidde fast i halsen. Nei bort, bort herfra igjen saa fort hun kunde, her var saa isende koldt. Han havde ikke havt en taare, ikke et smil, ikke et venligt ord til hende. Sønnen — sønnen havde slugt ham ganske, hun var blot en ubehagelig sten for hans fod. Hun huskede med et Deodatas bedrøvede ansigt — var han ikke god mod hende? var hun ogsaa forstødt som moderen? blev ogsaa hendes mad saltet med spot og bidende ord? Hun vilde gaa ned til hende, fortælle hende alt, byde hende al sin rige kjærlighed — ak, hun havde jo lovet — det var at dræbe datterens fremtid, — nei bort, bort snarest muligt.

Konen stod atter i haven — alene. Han havde sagt hende farvel, tørt, høflig, atter gjort hende indlysende betydningen af hendes taushed og fulgt hende til døren. Hun havde speidet efter Deodata, om hun ikke skulde komme, og dog ønskede hun næsten, hun skulde blive borte; thi hun troede ikke, hun kunde holde gjensynet ud.

Nu stod hun færdig til hjemreisen. Hun længtede hjem igjen til sine jevnlige, og dog var det, som der hang bly ved hendes fodsaaler, som hun var lænket fast til dette forbandelsens sted. Hun vendte sig flere gange og saa op imod huset og speidede ned gjennem havegangene. Der gik hun forbi moslysthuset. Hun sneg sig paa taa bort igjennem græsset og tittede mellem grenene. Der sad Deodata, fordybet i tanker som før, med den opslaaede bog paa fanget og de drømmende, aandsfraværende øine stirrende ud i himmelen. Konen vovede neppe at aande, hun stirrede paa

hende med en moders hele forelskelse. Da vendte Deodata sig pludselig — der stod jo den gale kone lige ved hende. Hun for op med et skrig og løftede haanden som til forsvar.

»Vær ikke ræd, naadige frøken«, sagde konen ydmygt og kom frem, »jeg skal intet ondt gjøre Dem«. Deodata gjorde nogle skridt tilbage og holdt sig i træstammen. »Jeg vilde bare bede Dem om en eneste ting, frøken«, sagde konen, — »og det er — at jeg maa faa lov at kysse Deres kjole«. Hun ventede ikke paa svar, hun kastede sig ned i sanden og kyssede hendes kjolekant lidenskabelig, saa begrov hun ansigtet i kjolen og begyndte at hulke. »Farvel, frøken! — farvel — Deodata!« Hun rev sig løs, hun sprang med forklædet for ansigtet ned efter veien uden at se sig om. Deodata stod som trylleslagen. Hun maatte gaa ned til rækværket og følge hende med øinene — der blev hun borte. Med et slog det hende: »Hvad, om det var din mo'r!« Hun lod bogen falde, hun stirrede efter konen, saa snarere løb hun end gik op alléen, hun maatte endnu en gang spørge faderen. Hr. de Seigneul kom imod hende smilende. »Her har været en kone med bud fra din broder«, sagde han, »han kommer om en uges tid, jeg sender heste til ham imorgen; en ven af ham, en polsk greve, følger med«.

Det var altsaa det hele . . . *en polsk greve?*

Men konen sprang, til hun ikke kunde mere. Saa segnede hun ned ved veikanten og blev liggende der og hulke. Der fandt en bonde hende, da mørkningen brød frem.

Der havde aldrig været slig en travlhed i majorens hus som nu. De Seigneul havde i egen høistfornemme person været nede og meldt den

store tidende, at hans søn var hjemvendt fra Paris og var ventende sammen med en polsk greve; tillige, at han, de Seigneul, havde tilskrevet sønnen et brev, hvori han forpligtede ham at indtræffe til Sans Souci den 15de før skumringen, hverken tidligere eller senere.

Nu vilde han, hr. de Seigneul, anmode sin ærede nabo om at være ham behjælpelig med et lidet arrangement til at høitideligholde denne ham saa kjære dag og at vise, at ogsaa gratierne kunde opslaa sit paulun mellem de norske klipper. Han tyede saa meget tryggere til denne sin kjære nabo, fordi han kjendte hans og hans kvinders smag og talent til at arrangere osv. osv. Majoren stod og bukkede og bukkede til al denne smiger, fulgte hr. de Seigneul barhovedet lige til grinden, efterat have stillet sig selv med hele sin familie udelukkende til hans disposition. Om aftenen fandt en høitidelig raadslagning sted. Der besluttedes, at man skulde sove paa det om natten, for saa næste morgen at melde resultatet af sine meditationer. — I straalende humør kom majoren ind næste morgen. »Nu har jeg det, mo'r«, sagde han, »nu har jeg det! Vi maa naturligvis modtage ham med lidt militarisk pomp og eclat. Saa trommer vi sammen bygdens unge karle, øver dem i at eksercere og raabe hurra —«

»Ja, jeg skal slaa paa trommen, jeg«, raabte Akilles.

»Hys, min søn, afbryd mig ikke; nu kommer det bedste. Saa bærer vi foran det store tog en hvid fane, og der staar — ja kan I nu gjætte?«

»Nu?«

»Ja, hvad tror I — mener I ikke, jeg og har lavet et vers? — men det var et pokkers arbeide. Der staar:

»Velkommen hid, du gjæve søn!
Velkommen til din fa'r — —«

ja — hvad skal vi sætte der i slutten?

Der er mange rim paa søn — tror du ikke det bli'r bra — »velkommen til din fa'r — i løn««.

»Nei, Gud! Lütken — din fa'r i løn — det blir jo næsten umoralsk, for han er da virkelig hans aabenbare fa'r — og han kommer da ikke hid i løn, naar han kommer kl. 3«.

»Hm — ja — end: Velkommen hid til skogen grøn?«

»Ja, men skogen er jo alt gulnet nu, Lütken«.

»Ja, det gjør ingenting i vers«.

»Nei, da er det bedre: »Vor taare flyder her i løn««. Og Lammet glippede med øinene.

»Hvad for noget? skal vi græde? nei, mo'r, lad os nu ikke blive for rørende«.

»Det forstaar du dig ikke paa, Lütken, i rette vers græder man altid. Eller: Din moder signer dig i løn«.

»Moder? ja men hun er jo død for mangfoldige aar siden«.

»Ja, men forstaar du ikke det, at hendes aand netop derfor svæver signende over ham«.

»Jeg synes nu, vi skulde skrive: »Velkommen hid i dette vers, nu blir her løier og kommers!«« sagde Akilles.

»Ha — ha — nei, ved du hvad, Akilles, bland dig bare ikke op i vers, overlad det til mo'r og mig. Eller hvad mener du, Iphigenia?«

»Kunde der ikke staa: »Velkommen hid, du gjæve søn, vor kjærlighed skal bli' din løn««, sagde Iphigenia halvt forlegen.

»Ja, se det — se Iphigenia du, mener jeg ikke, hun arver mo'rs egenskaber i at gjøre vers. Hvad mener du, mo'r?«

»Jo — men det gaar jo ikke an, at Iphigenia siger det, for hun kan jo ikke byde ham sin kjærlighed«.

»Nei, man ta'r jo aldrig vers saa bogstavelig — og saa er der ingen, som behøver vide, det er Iphigenia, som har lavet det. Jeg tænker, vi ta'r det: »Velkommen hid, du gjæve søn, vor kjærlighed skal bli' din løn« — det er skjønt — det er herligt, simpelt, men kraftigt«.

»Nu, hvad saa mere da, Lütken?«

»Mere? — ja saa er der vel ikke mere«.

»Gud, det blir da altfor tørt! Nei, da er mit bedre. Hør nu: Først bygger vi en æreport, og bag den en løvhytte. Med det samme de tvende ædlinge nærmer sig porten, bryder Diana — det er Iphigenia — ud af løvhytten og forestiller, at hun er forfulgt af den vrede Mars, falder ned for deres fødder og beder om beskyttelse. Saa kommer Mars — det er du, fa'r —«

»Godt, jeg ta'r min bedste uniform —«

»Nei, vi skal lave dig en hjelm og en kappe — du studser ved synet af de fremmede, og i nogle vers siger du dem nogle pene ting, og nedlægger vaabnene for deres fod«.

»Men hvem skal lave versene?«

»Lad du mig om det, min ven. Akilles, spring op efter »En om Sjæls Bortgang fra denne Verden« og »Plaster paa Rakels Saar«, vi ta'r lidt af den ene og lidt af den anden, saa blir det en yndig harmoni«.

»Ja, nu er mo'r paa sin høie hest, udmærket, superb. Og saa?«

»Saa har vi om aftenen tableauer, og lader bønderne opføre landlige danse«.

»Landlige danse! — end hvad siger du om en menuet?«

»Ja, men hvem skal vi faa til det? Du ved jo bønderne er saa klodsede. Og menuetten er gratiernes dans«.

»Vi kunde jo altid forsøge, mo'r. Det vilde jo blive en herlig illustration til vort arbeide med at løfte det lavere folk op til os og delagtiggjøre dem i »skjønhedens velsignelser«, som du siger. Og vi kunde jo blive med for det første i alle fald«.

»Men hvor faar vi par nok?«

»Aa, der har vi nu du og jeg, mo'r, — med os blir vel gratierne fornøiede? Hvad? — saa har vi Genia og Akilles, det er straks to par, — saa ta'r vi Hans og Ragnhild, det er det tredie, og til nød kan vel Guri budeie og Ola lægdslem passere, saalænge til vi finder andre. Hvad? vi øver dem godt«.

»Men vi burde havt arkadisk hyrdedragt, Lütken«.

»Jeg tænker norsk bondedragt gjør det, det minder altid om hyrdeliv, og paa landet ta'r man det ikke saa nøie, — og saa frem med alt, hvad I har, børn, af klæder og sjaler og sligt, nu maa I hjælpe mo'r. Det er husets ære, som staar paa spil«.

Dermed gik majoren majestætisk ud, for i stilhed at modne sine planer, faa sine bondegutter stevnede til eksercis og forøvrigt gjøre forberedelser. Hjemme blev imidlertid alle skuffer trukne ud, og alt hvad der fandtes af røde og grønne lapper, af taft og tyll og silke tømt ud paa bordet, maalet og taklet sammen for at draperes i sin tid om Dianas skjønne legeme. Lammet vilde selv gaa som deputation op til Deodata og madam Auen, for at indvie dem i hemmeligheden og frie til deres klædeskabe, ikke at tale om, at Deodata nødvendigvis

behøvedes til hendes hemmelige tableauer. Der var kommen en energi og en veverhed over den hele fortørkede person, som var rent forbausende. Hun spillede som en fisk i sit element. Om dagen havde hun tableauer, om natten satte hun tyvekosterne fra »En øm Sjæls Bortgang« og »Rakels Saar« sammen til deilige vers. Første aften, da folkene just havde reist sig fra deres bygmelsgrød, traadte majoren, ledsaget af Lammet, Iphigenia og Akilles, værdig ud i kjøkkenet. »Mine venner!« begyndte han og rømmede sig, »god aften! God aften! Jeg har en overraskelse til jer, en behagelig overraskelse. Hr. de Seigneul agter at holde en fest for at modtage sin hjemvendende søn, og nu vilde jeg gjerne, at saa mange af jer som muligt skulde faa se den høitidelighed, og derfor har jeg tænkt, at nogle af jer skulde nyde den ære at danse med os i den store sal, en herlig dans, som kaldes menuet. Se saa, nu skal jeg vise jer. Du, Hans og Ragnhild stiller jer der, saa staar mutter og jeg her — men hvor er Ola?«

»Han er i fjøset og hjælper Guri at melke«.

»Aa — Akilles spring efter dem øieblikkelig«.

Bordene blev ryddede tilside under hemmelig knisen mellem tjenerne, og imens sprang Akilles ud i fjøset.

»Op, Ola! og frem med dig, Guri! I skal ind og danse, og det paa flekken«.

»Danse?«

»Ja, danse menuet«.

»Hvad for slag? Menevet?« sagde Ola og tog skraaen ud af munden.

»Ja, fa'r vil det. Det er ingen kunst, det er bare at trampe dygtig med hælene, og saa maa du en gang imellem spytte mellem tænderne, Ola. Du har seet rilen, det er ligt den. Jeg skal blinke

til dig, naar du skal begynde«. Og dermed for Akilles afsted med dem, en i hver haand, det var bare saavidt Guri fik slænge melkeforklædet fra sig paa krakken.

»Der har vi dem, — se, nu begynder vi, stil jer nu der og se nøie efter. Tra la-la-la-la — første par frem — saaledes — saa bukker vi og saa kjæde. Nu, Hans og Ragnhild — tra la-la-la-la, ind med maven, Ragnhild — la-la — det er jo den gale haand — ish — nei, nei, nei, opigjen! Tra la-la. I det samme blinker Akilles til Ola, og før man ved ordet, begynder Ola at svinge sig og stampe med hælene, som han er rasende. Majoren rundt som en top. »Er du gaaet fra forstanden, Ola?«

»Er det itte saa, je skal gjera da?«

»Gjera? du skal ingen ting gjera uden at staa stille, bommende stille, til jeg siger til — det skal du gjøre. Nu forstyrrede du det hele. Opigjen. Tra la-la-la — saa frem nu, Hans — snu dig nu, Guri, — hvad, snyder du dig i stakken?«

»Men je maa da faa lov —«

»Faa lov — du faar slet ikke lov til noget — nu frem Akilles og Iphigenia — tra la-la — nu rundt Ola og gjør kompliment«.

»Hva fer noe?«

»Kompliment? ved du ikke, hvad kompliment er? Du skal hilse«.

»Ja, ja, tak for sidst da, husbond«, og Ola greb majorens haand og rystede den.

Majoren begyndte at blive fortvilet. »Nei, du er da et komplet asen, du skal staa stille og bukke for Guri, forstaar du det«.

»Godt ord igjen, husbond! Godkveld da, Guri!« Og Ola nikkede til Guri, saa hovedet skulde gaa af led.

»Nei, Ola blir umulig, se nu paa os da. Nu er det os, mutter. Og majoren satte brystet frem, som om det bar paa ti ordener, løftede sig paa taa og stoltserede frem som en gammel kavaler ved hoffet, mens Lammet med en ærbar mine opbød alle levninger af den gratie, hun muligvis havde havt paa danseskolen. — »Se saa — forstaar I det nu — ingen bukkespring, Akilles — værdig og ædel som dit navn — og du, Iphigenia, ikke staa der, som du skulde slagtes. Tra la-la-la-la — hvem er det, som forpester atmosfæren! Ja, for det siger jeg? er det du, Guri?«

»Nei, saa sandt for herren«.

I det samme blinkede Akilles til Ola, han begyndte igjen at stampe som rasende og sendte ydermere en tobakstraale paa tvert over majorens blanke støvler.

»Hvad for noget? spytter du ogsaa, din gris?« raabte majoren og klaskede til Ola under øret.

»Slær du? var det itte du, Akilles, som —«

»Jeg? jeg sagde, du maatte agte dig for at spytte paa Seigneuls pene gulv, sa' jeg«. Guri begyndte at stortude.

»Se saa — skal nu du og skabe dig vrang — vil du frem med dig og neie«.

»Nei, om jeg gjør«.

»Hvad for noget? hvem er husbond her, om jeg tør spørge?« skreg majoren med tordenrøst og stillede sig midt i kredsen. »Hvem er det, I skylder lydighed? Og naar jeg siger, I skal danse, saa *skal* I danse«. Og dermed tog han Guri i armen og rystede hende.

»Lütken! Lütken! taalmodighed!« bad Lammet.

»Taalmodighed! har jeg ikke havt engletaalmodighed. Men jeg kan taale alt undtagen oprør. Og disse mennesker har jo ikke begreb om skjøn-

hedssans — de kan jo hverken gaa eller staa — nu op med luggen, Hans, og hænderne i skjørterne, Ragnhild, tra la-la-la — vil du holde maven ind — der begynder min sandten ogsaa hun at tude. Nu, sving dig, Guri«.

Men Guri havde alt rendt paa dør, og Ola efter, og nu satte Hans sig tvert ned paa bænken og nægtede at »agere« længer.

Majoren saa sig forbauset om, som en slagen mand, vendte sig saa tvert og marscherede ind i dagligstuen uden at sige et ord. Men neppe nok havde døren lukket sig efter herskabet, saa brølte det jo i kor fra tjenerne, og spilopmageren Olaus sprat frem paa gulvet og var major, til de andre nær havde revnet af latter.

Dagen efter kom der bud fra tjenerne, at de før vilde opsiges af tjenesten, før de igjen vilde gjøre sig til nar med »menevetter«. Majoren sukkede, drog paa skuldrene, og — »menevetten« blev opgivet.

Jo mere det nærmede sig den store dag, jo mere feberagtige blev tilberedelserne. Blandt tableauerne var foruden »Diana og Endymion« og »Julius Cæsars mord« ogsaa optaget »Madonna og barnet«. Deodata skulde være madonna, men da der ikke fandtes saa lidet barn i omkredsen, og et virkeligt barn desuden ikke vilde kunne sidde rolig, ja kanske volde andre ubehageligheder, blev Lammet og madam Auen enige i, at man skulde lage en stor dukkeskrot og paasætte et hoved af smørdeig, som kunde males og gives naturligt haar. Nede hos majorens blev der altsaa syet, eksерceret, digtet og laget barn. Oppe hos de Seigneul blev der slagtet, brygget, bagt, vasket og skuret, saa der lugtede sæbe gjennem alle rum. Majoren havde endvidere været oppe med et stort lagen, der

skulde tjene til fane, og Henrik med bistand af Akilles havde anbragt paa det med store sorte bogstaver Iphigenias velkomstvers. Deodata var ogsaa draget med ind i den almindelige travlhed. Hun hjalp majorens med at sy; men hendes tanker var langt borte. Hvorledes saa en polsk greve ud?

De Seigneul havde heller ikke rigtig ro paa sig. Han gik ud og ind, tilsaa forberedelserne og blev stundom af Henrik seet siddende i sit bibliotek med bogen i fanget, stirrende ud i luften med et smil. Han havde givet ordre til at samle tyrived til et stort baal paa haugen tæt ved gaarden, og til desuden at hænge op kulørte lamper nedefter alle alléer i haven.

Saa oprandt da endelig den store dag. Veiret var deiligt, stille og solskin, den milde, lidt fugtige luft, som stundom kan være om høsten. — Det var over middag. Alt var færdigt; og hver stod med bankende hjerte paa sin post. Ola lægdslem var, istedenfor at danse »menevet«, anbragt paa en haug, hvorfra han skulde holde udkig, og var paalagt at blæse to gange i en lur, naar han saa to ridende nærme sig. Æreporten kneisede i al sin storartethed nede ved grinden, som var løftet af for tilfældet, og et flammende hjerte af tytebærlyng, omgivet af et uhyre »velkommen«, reiste sig vældig paa dens top. Lige bag den, paa den ene side, saa veien op til gaarden var fri, var løvhytten anbragt, dannet af grantrær og enebærbuske med tøiblomster indimellem, og der ventede for tiden Diana — Iphigenia — skjult mellem løvet i trikot og sandaler, passelig indhyllet i en — reverenter talt — serk, der for tilfældet var omgjort til en hvid kjortel, besat med pap-sølvstjerner, og med jagtbelte om livet. Om den ene skulder slyngede sig et rødt sjal, om den anden et pilekogger-baand'

og buen holdt hun i haanden. Mars med en hjelm paa hovedet og indhyllet i en toga af gamle gardiner, spaserede utaalmodig op og ned veien, dels inspicerende sine tropper, dels puggende paa sin hustrus velkomstdigt, der besad alle andre egenskaber, end den at kunne læres udenad. Verset lød saaledes:

»Jeg er den vrede Mars, den Krigens strænge Gud,
som mætter sig med Blod og sender Torden ud;
dog knapt det Fryderaab sig nærmede mit Øre:
han kommer, han vor Ven, kom lad os Strengen røre!
Han kommer Cimbrers Helt, den Ædling mellem Sønner,
omsvævet af en afdød Møders Suk og Bønner,
min Grumhed smeltede, min Vildhed gik istaa,
jeg greb mit lange Sværd, og satte Hjelmen paa,
jeg ilede afsted, i Spidsen for min Skare,
de Krigens raske Børn — dog uden nogen Fare —
at blande og min Røst blandt Jubilanters Trop,
hvis Fryderaab i Dag til Himlen stiger op.
Vi derfor love høit: vi blive hver Mands Bane,
som ikke stemmer i Indskriften paa vor Fane:
»Velkommen hid du gjæve Søn,
vor Kjærlighed skal bli' din Løn!»

Da Mars nærede en meget grundet mistanke om, at denne hans præstation vilde løbe uheldig af, hvis han skulde staa udelukkende paa sine egne ben, havde han anbragt sit haab, Akilles, bag grindstolpen som sufflør. Aftalen var, at naar digtet var endt, og den store bekjendte fane, som Mars skulde holde i sin haand, var udfoldet, skulde Akilles give et tegn; tropperne, bygdens stauteste bondegutter, der ventede under Henriks midlertidige anførsel oppe paa bakken, bevæbnede dels med gamle bøsser, dels med ljaaer, som blinkede forfærdelig i solen, skulde sætte sig i bevægelse

nedover, under trommers og trompeters lyd, og komne til æreporten pludselig dele sig i 2 kolonner, presenterende ljaa og gevær for hædersgjæsterne og staa en haye opover ligetil gaardspladsen. Manøvren var indøvet og gik med glans.

De Seigneul havde den dag iført sig sin gammeldagse galladragt: kjole af orangerødt fint klæde, foret med himmelblaat sarge de soie, besat med guldgaloner. Derunder en hvid broderet atlaskes vest, sorte fløiels knæbukser med slebne staalspænder, hvide silkestrømper og sko med stenspænder. I brystet posede sig hans kniplings kalvekrys, sin chapeau bas havde han under armen og sin galanterikaarde ved siden. Han stod i vinduet i salen og saa udover veien. Der lød Olas vældige lur to, tre gange. De Seigneul satte sin hat paa og skyndte sig bakken ned saa fort, som hans værdighed kunde tillade det. Der viste sig ogsaa to ryttere paa veien, og alles blikke droges did. Man saa den ene af rytterne springe af hesten, og de Seigneul tage ham i armene; man saa ogsaa den anden skifte komplimenter og haandtryk med hr. de Seigneul, hvorpaa toget atter satte sig i gang, hr. de Seigneul holdende sin søns hest i bidslet og talende vekselvis med dem begge. Diana begyndte at svede angstens sved; der var de alt ved æreporten. Hun tog raskt mod til sig, styrtede med en krans i haanden frem fra løvhytten og begyndte at rase:

Hvor skal jeg arme fly? ak, Fare mig omspænder,
den vrede Mars er bag, og Trudsels Blikke sender,
ha kom, du blege Død! — dog ak, hvad ser jeg hist?
to Ædlinge til Hest, to ømme Hyrder vist,
saa huld en Majestæt af deres Blikke straaler,
jeg skjælver, bliver bleg, jeg neppe Synet taaler;

jeg hen til dem vil fly — ak Hyrder skaaner mig,
hvis ikke jeg for Eders Fod snart ligger Lig;
men vil I mig befri, geleide og beskytte,
jeg lover Eder trygt saa mangt et kostligt Bytte,
paa Eders Bord af Vildt skal bugne Retter skjønne,
og mine Nymfer vil med Sang og Dans Jer lønne.

Og hermed knælede Diana ned og lagde kransen for den unge de Seigneuls fod. Den unge de Seigneul skulde just til at sige nogle smukke komplimenter, da Mars kom ansættende med mavepine og flagrende gardiner og begyndte at brøle med stentorrøst og et bønligt blik til Akilles bag grindstolpen:

Jeg er den vrede Mars, den Krigens strenge Gud,
som mætter sig med — med —
(Akilles: Flesk og sender Torden ud)
Flesk og sender Torden ud,
dog knapt det Fryderaab sig nærmede mit Øre:
Han kommer, han vor Ven, kom lad os —
(Akilles: Grøden røre!)
Grøden røre!

(Bravo! bravo! hurra! fra folkemængden, som havde trukket sig nærmere og nærmere).

Han kommer Cimbrers Helt, den Ædling mellem Sønner omsvævet —
(Akilles: af en brunstegt Gris med hvide Bønner
— — omsvævet af — — (Akilles gjentager det samme
omsvævet af en brunstegt Gris med hvide Bønner,

(Den pokkers gut! — Ha, ha, ha! hurra! fra folkemængden).

min Grumhed smeltede, min Vildhed gik istaa,
(Akilles: jeg mine Bukser greb)
Jeg mine Bukser greb! (Nei for al ulykke!)
(Akilles: og drog Nathuen paa),
og — drog — Nathuen paa.

Ustanselig jubel og nye hurraer fra folkemængden. Lammet var om at daane, og majoren sendte rasende blikke til Akilles, som sad der infamt leende med papiret i haanden.

Mars huskede ikke en stavelse mere, men saa brød han overtvert og sagde pludselig med sin gemytlige majorstemme: «Ja, ja, gode venner! det er ikke let for en mand i min alder at gjøre saa mange vers, og derfor vil jeg bare sige: Død og undergang over hver den, som ikke paa denne høitidsdag med os istemmer velkomstverset paa denne fane!« (og her slog majoren fanen ud med haanden, saa indskriften blev synlig for alle) og begyndte at læse med bravur: »Velkommen hid du —«. Idetsamme havde Akilles givet tegn, et brøl af hurraer brød løs fra haugen, og ned kom alle tropperne styrtende med fældede bajonetter istedenfor præsenter gevær. Forfærdede af raabet og synet af bajonetterne begyndte hestene at steile, og før man fik tid til at tænke sig om, havde Bella sat over gjærdet med polakken, mens den anden gjorde et kast indover haven med den unge de Seigneul. Med det samme Seigneuls hest tverkastede sig, greb den vrede Mars den i halen, men rykket var saa voldsomt, at Mars blev hængende, og nu gik det som i eventyret om skriveren, som maatte holde i kalverumpen, med gik han over stok og sten. — Forpustet og fortumlet hængte han sig tilsidst med begge hænder fast i halen og slap fødderne, hesten steilede paa nyt, saa den næsten

satte sig paa bagdelen, og afleverede majoren blidelig midt i en næpeseng, hvor øieblikkelig publikum ilede ham til hjælp. Den gamle de Seigneul glemte sin værdighed, og sprang efter den anden hest, raabende: »Bella! Bella!« Da dyret hørte sin herres kjendte røst, blev det roligere, lod sig atter tøile, og snart mødtes de to venner igjen i tunet, kommende fra hver sin side, og med en hjertelig latter over det vel overstandne parforceridt. De Seigneul klappede sin søn gjentagne gange paa skuldrene, smilende og med taarer i øinene, førte bukkende den nye gjæst ind i sit hus, og trykkede med udsøgt elskværdighed majoren i haanden, takkende ham meget for den udmærkede maade, hvorpaa han havde fremsagt sine satiriske vers. Majoren blev først yderlig forbauset; men da han mærkede, at dette var en ny maade at se sagen paa, slog hans skamfuldhed over til den mest ublandede munterhed, og han fortalte saa længe til alle og enhver, at det hele spektakel var anlagt af ham selv, til han tilsidst troede det. Akilles's laurbær visnede og blomstrede frem igjen om hans faders tindinger. Efter at Lammets paatænkte besvimelse var bleven afbrudt ved synet af hendes mand, hængende i hestehalen, og hendes sind atter beroliget ved at se ham liggende uskadt i næpesengen, havde hun søgt ham i enrum for at knuse ham med sine blikke. Hun mærkede nok, at synderen skamfuld gled unda; men hun skulde nok ramme ham i løbet af aftenen. Hun blev derfor ikke lidet forbauset, da majoren kjæphøi traadte ind under hendes øines kanoner og begyndte uden videre: »Nu, Ambrosia! hvad synes du, gik det ikke prægtig!«

»Prægtig? er du gal, Lütken! du har jo prostitueret os. Mit renommé som digter —«

»Er reddet«, faldt majoren hende værdig i talen, »jeg har reddet det. Ser du, jeg saa straks ved første øiekast, at satiren og spøgen var det, som passede bedst ved denne leilighed. Man kan saa let faa formeget af det følsomme, og da nu Iphigenia havde præsteret det, vilde jeg vise, at vi ogsaa var dygtige i det andet genre«.

»Aa, men mine vers, som har kostet mig saa meget hovedbrud«, sukkede Lammet og begyndte at græde.

»Er gjenopstandne i en anden og bedre skikkelse«, trøstede majoren. »Hr. de Seigneul har takket mig meget, og bedet om at faa dem afskrevne«.

»Har han — ja, da sender jeg ham originalen«.

»Nei mange tak — den har han jo slet ikke rost, det er min forbedrede udgave«.

»Lütken, du forstaar ikke poesi?«

»Hvad for noget — forstaar jeg ikke?«

»Du træder poesiens fine blomster i støvet med dine grenaderstøvler. Du er en grobian!«

»Og du en taareperse!«

Det gode ægtepar havde nær kommet op at slaas, da hr. de Seigneul pludselig viste sig i døren.

»Maaltidet venter os, mine venner«, sagde han med sit forbindtligste smil, og dermed maatte baade major og frue afsted, den første øiensynlig lettet. Lampetterne med de mange vokslys straalede i den storartede spisesal, der var dekoreret med kranse og farvede baand. Vinen funklede i de slebne karafler, og duften af madam Auens herligheder steg lig røgelse mod loftet. Thi nu var turen kommen til hende at vise sin kunst.

24 varme retter af fisk og oksekjød og kalve-

kjød og lammekjød og skinke i alle mulige skikkelser og næsten alle svømmende i smør og fløde, skulde passere gjæsternes hals, og det var ikke smaa portioner, som var tiltænkt hver; thi madam Auen beregnede hvers trang efter sin egen. Lammet havde glemt al sin harme, da hr. de Seigneul havde vist hende den ære at tage hende til bords, og hun fik se sin datter tronende ved den unge Theophiles side. Majoren havde sat sig, hvor han syntes den letteste adgang til flaskerne var, da de kunde tjene som passende modgift mod prestefruens moralske præk; thi hun var faldet paa den arme mands lod. — Deodata havde rødmende maattet afslaa den polske greves tilbud om at være hans borddame, da hun efter faderens vilje skulde deltage i opvartningen. Hun havde, den gang de kom, gjemt sig mellem bygdens gjenter, for lettere ubemærket at kunne betragte den unge gjæst; thi om ham dreiede sig nu alle hendes tanker. Saaledes saa altsaa en polsk greve ud! Aa ja! det var i grunden saaledes, hun havde tænkt sig ham: høi, slank, med mørke, lidt tungsindige øine og ravnsort haar. Kanske var han vel pudset og sirlig for at være landflygtig og ulykkelig; thi hans stivetøi var skinnende hvidt og propert, og hans klæder sluttede net til hans krop efter tidens nyeste mode. Greven havde ikke lagt mærke til Deodata, før han var kommen ind i huset. Da gik hun pludselig forbi ham med et halvt stjaalet øiekast. Han fór uvilkaarlig sammen og greb den unge de Seigneul i armen: »Hvem er den unge dame?«

»Det er min søster, Deodata«.

»Du maa præsentere mig for hende«.

Bordet var meget livligt. Da man havde overvundet den nødvendige høitidelige tale af presten,

slog man gjækken løs. Majoren især var uudtømmelig paa skaaler, men i den fjerde røbede han alt en vis tilbøielighed til at forblande bogstaverne *l* og *r*, saa han sagde græde istedetfor glæde; og i den ottende bandte han ved sit gode sværd og fortalte om sine heltebedrifter i Holstein. Ja, da han noget vaklende steg fra bordet i det tredie stadium af fuldskab, det rørende, omfavnede han endog sin søn Akilles, kaldte ham en brav gut, som havde arvet sin faders gode hoved, og nedbad Guds velsignelse over ham.

Seigneul den ældre havde holdt en meget sleben velkomsttale til den polske greve paa fransk, og denne havde svaret paa samme sprog med en tale for den norske gjæstfrihed, som havde en saa glimrende repræsentant i husets herre. Ellers var der skaaler for »søfarten«, for »de norske klipper«, for »de blomstrende oljekviste rundt bordet, der svømmede af melk og honning, det er udlagt: Børnene«, udbragt af stedets klokker, for den ypperlige stedfortræderske for værtinden, madam Auen, der maatte vise sig i døren og neie, ildrød i ansigtet og med sit hvide kjøkken-forklæde over barm og mave. Man sang: »Bor jeg paa det høie fjeld«, Rahbeks sange om venskab og kjærlighed, og den unge de Seigneul greb leiligheden at erindre poesien, der havde en saa værdig repræsentant her ved bordet i fru Lütken. Lammet smilede forlegent og vendte et ømt moderblik til den unge de Seigneul. Ja, da hun siden passerede Iphigenia, greb hun leiligheden til at hviske hende i øret: »Iphigenia! vær paa vagt! din lykkestjerne oprinder!«

Da gjæsterne efter bordet traadte ud paa verandaen for at svale sig lidt, var hele haven forvandlet til et lysende eventyr. Grønne, gule og

røde lamper nedefter de mørke lønnealléer, og oppe paa haugen et stort, flammende baal af tyrived, omgivet af sorte skikkelser, der under latter dreiede paa et kjæmpemæssigt spid, hvorpaa en hel kvige tronede; thi i dag holdt hr. de Seigueul offentlig bespisning for alle omegnens bønder. Straalerne fra baalet spillede paa vandstraalerne fra den pladskende fontæne, der drog sig tilbage i det halvdunkle med sin hemmelighedsfulde hvisken, og maanen steg netop stor og gul opover aaskammen. I haven gik polakken og Deodata arm i arm. Han havde været saa høflig, saa udsøgt indsmigrende, da han tog hendes haand og lagde den i sin arm, saa hun kunde ikke modstaa. Hun lyttede til hans ord, der blandede sig med den hemmelighedsfulde dunkelhed og det brudte lys til en eneste sød musik. Skjønt han nogenlunde kunde tale og forstaa norsk, gik samtalen dog paa fransk, og det lød saa blødt og smeltende i hans mund. »De aner ikke, hvad det vil sige, frøken, at mangle et fædreland, ja at vide det sønderhakket af gribbe, uden at kunne jage rovfuglene bort. Man er som en vildsom fugl, der flagrer og flagrer fra gren til gren og idelig skræmmes op af skud«.

»Men er der da ikke noget haab længer for Deres fædreland?« vovede Deodata at hviske.

»Haab? der er haab, saalænge der er liv« og polakken saa op mod himlen, og maanelyset brød sig i hans sværmeriske, blanke øine, »der er haab, saalænge der lever trofaste, der mindes sin gamle mo'r og brænder efter at rive trældommens tornekrans af hendes hvide lokker«.

»Deodata! Deodata!« lød det fra haven.

»Man kalder paa Dem?«

»Det er Iphigenia!«

»Er hun Deres veninde, den — den — magre?«

»Nei, hun er vor nabo«.

»Deodata! Deodata! hvor er du?«

»Her! — undskyld mig« — Deodata løsnede sin arm fra grevens.

»Paa snarligt gjensyn, frøken!«

Greven stod og saa efter hendes lette skikkelse, der svævede mellem trærne og forsvandt.

»Gud, er du der, Deodata, vi har søgt dig alle steder — du skal klæde dig paa til tableauerne«.

»Jeg var bare oppe og saa lidt til folkene«, svarede Deodata anpusten.

»Hvor din broder er elskværdig, Deodata«, sagde Iphigenia og trykkede venindens arm, »saa fin og saa morsom; han tog mig til bords, saa du vel«.

Medens Deodata havde sværmet i haven ved grevens arm, havde Lammet bautet sin lille baad mellem brændingerne for at kapre den unge Seigneul, og endelig var det lykkedes at faa ham indeklemt i et sofahjørne med et bord foran og sig selv paa den anden side. Straks hun saa ham byde Iphigenia armen til bords, gik det op for hende, at der var den rette; her burde lægges an; det bare undrede hende, at hun ikke havde tænkt paa det før. De var alt op over ørene i »poesi«.

»Hvad var livet uden poesi, hr. de Seigneul?« sagde Lammet og lagde hovedet blidt paa side, — »en skal uden kjærne. Jeg har altid søgt at opdrage min datter, Iphigenia, i poesiens verden, saa at sige badet hende i dens milde vande, for at hun en gang kunde være værdig til at fylde en ædel ægtemands stue med romantik, naar han trættet

af forretningernes byrde ønsker at hvile sit hoved i drømmenes skjød«.

Den unge de Seigneul sukkede fortvivlet og saa efter en udgang.

»Hvad siger De om Tullin, hr. de Seigneul? Tullin er min favorit-digter. Kan De tænke Dem noget mere yndigt end hymnen til Melinkrona, noget mere ædelt ophøiet end dette vers af Mai-dagen:

du lille søde Fløitenist,
hvo gav dig disse Egenskaber?
saa raabte jeg mod Fjeldet hist
og Ekko svarede: — et *Forsyn!*

Eller Siegwart! hvad siger De om Siegwart?«

»Jeg har sandelig ikke læst den, frue«.

»Hvad? ikke læst Siegwart. Da har De en nydelse tilovers, hr. de Seigneul. Det er Iphigenias yndlingsbog. Dette møde paa kirkegaarden! disse kys i Herrens velsignede maaneskin!«

»Jeg synes nu ligegodt om dem i solskin jeg, frue«, sagde Theophile.

»Skalk«, sagde Lammet og slog ham let paa haanden med sin vifte, »man mærker nok, De har været i Paris! — Men undskyld, jeg ser Akilles kalder mig — en liden overraskelse endnu, hr. de Seigneul — og pligten fremfor alt«. Og Lammet svævede majestætisk ud efter Akilles, som havde gjort vink paa vink i døren; mens Theophile ilede fortest muligt ud for at lette sit hjerte for sin ven over det gamle, sentimentale hurpetrold.

Den store sal havde hidtil været en lukket verden. Den blev heller aldrig aabnet uden ved store høitideligheder, naar dansen skulde begynde. Det var en svær tømmerhal, lang og smal, temmelig lav under taget. Der var intet gjort for dens

forskjønnelse. Stok laa paa stok med sin naturlige brunagtige farve, og i dem var en rad med trearmede lampetter boret paa begge sider. Madam Auen havde faaet ordre til at lægge ganske lidt i ovnen for at tørre luften; men hun havde gjort dette saa eftertrykkelig, at temperaturen nu var som i lunken bagerovn. I den ene ende af denne sal var der afdelt ved sengetepper som et lidet teater og bag dette forhæng vimsede nu Lammet, ivrig sysselsat med at ordne alt til tableauerne. Madam Auens smørbarn laa vel fortøiet i det ene hjørne, og Deodata holdt netop paa at paaklædes til sin madonnarolle. Iphigenia var atter trukket i sin evindelige dianakostyme. Henrik fòr frem og tilbage med et oljepapir og et lys; thi han skulde være maane. En hel del unge grantrær var stillede i dobbelt ring, og scenen forestillede da en rydning i skoven. Endelig lød den længselsfuldt ventede klokke, der forkyndte, at nu kunde man komme, og nu strømmede det ind i salen gutter og gjenter, kjærringer og kaller; thi folkene skulde og faa lov at se paa komedien. Efterat de havde indtaget de bagerste bænke, kom hr. de Seigneul med sin polske gjæst og de øvrige »konditionerte« og indtog sine pladse i lænestolene og bolsterstolene foran. Forhænget revnede i midten, droges til begge sider, og man saa en mørk skov foran sig. Under et træ slumrede en ungdommelig skikkelse, indsvøbt i et hvidt lagen, med en hyrdestav i haanden. Den ene arm var bar og prydet med et haararmbaand. »Det er Akilles, søn til majoren«, hviskedes der rundt om. Men det var ikke længer Akilles, det var den sovende Endymion. Pludselig saas mellem trærne et lysglimt, som stødvis bevægede sig opover. Det var Henriks maane, som steg opefter kjøkkentrappen. Endelig

naaede oljepapiret lykkelig og vel frem til den runding mellem tæerne, som var skabt for den, og skinnede nu fed og veltilfreds paa den slumrende Endymion, der laa med næsen i veiret. Et brøl af jubel reiste sig, da maanen pludselig begyndte at nikke, og man opdagede et fjæs tegnet paa den med en kridtpibe i den ene mundvig. Efterat maanen havde gjort sine tilbørlige komplimenter, og Lammet var færdig at flyve i flint bag kulisserne af bare ærgrelse, (thi dette maatte vist skrive sig fra hendes ærede søn eller monsieur Henrik) begyndte musiken (to bondespillemænd) at spille: »Der gik sig en hyrdinde i skoven«, og nu svævede Iphigenia paa sandaler frem mellem trærne med en blomsterkurv i haanden, med blottede skulderknokler og udstaaende kraveben. Hun indtog forskjellige yndige og fortvivlede stillinger efter moderens opskrift, — opdagede tilsidst sin slumrende ven, og dryssede sagtelig blomsterne over hans leie. Endelig bøiede hun sig ned for at trykke et kys paa hans læber, da pludselig Endymion begyndte at række tungen ud mod hende, og eftersom hun kom nærmere og nærmere, blev tungen længere og længere, indtil den tilsidst blev staaende urørlig fast, ragende op i luften. Et brøl af hurra hilsede Endymions indfald, maanen begyndte pludselig at faa en krampeparoxysmus af latter, hvorunder Henriks hvide lug dukkede op og ned ovenover oljepapiret; og med en gang stod maanen i lys lue. Lyset bag den var kommen for nær. Et brag af Henrik, som tumlede ned af kjøkkentrappen, og teppet drog sig atter sammen over første tableau under ustanselig jubel. Nu skulde da madonna for en dag, men istedet derfor faar man se Lammets forfærdede ansigt dukke frem bag teppet. »Madam Auen!« Madam Auen ar-

beider sig frem mellem bænkene. »Hvad har De gjort, madam Auen! De har lagt barnet for nær ovnen, saa det er begyndt at blive blødt«.

»Aa, det holder vel saalænge, skynd dokker bare«, trøstede madam Auen, og Lammets ansigt forsvandt atter. Musiken havde faaet ordre at spille en salme paa grund af det religiøse emne, og satte da i med: »Hvo ved, hvor nær mig er min ende«, til stor forbauselse for gjæsterne, indtil de bagerste bænke mekanisk begyndte at stemme i med i samme snøvlende tone som i kirken. De Seigneul reiser sig forbitret: »Hyss! vil I tie stille! her er ikke stedet til at synge«. Lidt om lidt blev sangen neddysset, alene fiolinerne fortsatte trolig at gnide salmeverset op igjen og op igjen, og der gled teppet atter tilside. Der sad madonna paa en forgyldt stol med sit farlige barn staaende paa fanget, og tre norske bondegutter med rødhue knælende foran sig i egenskab af hyrder. Bag madonna var stillet en papvæg, hvorpaa var klistret billedet af en stald med okse og asen klippet ud af en gammel hollandsk billedbibel. Men hvor var madonna deilig! Bly og yndig sad Deodata der med en krans af hvide og røde rosenknopper rundt haaret. Den ene skulder var bar, om den anden slyngede sig et blaat gevandt, der fortsatte sig over brystet. Kjolen var hvid og laa i bløde folder nedover knærne. Et beundringsudraab og stærk haandklap fulgte dette tableau. Men hvad gik der af barnet? Var det: »Hvo ved, hvor nær mig er min ende«, som voldte det, — det blev pludselig saa sentimentalt. Det bøiede hovedet mere og mere melankolsk paa siden. Med et reiser madam Auens fyldige skikkelse sig midt i salen: »Ok! der reiser min sæl hovve! pas deg, Deodata, det er smør, faa ikke flæsk paa silkeban-

net!« Forsent — klask, der faldt hovedet til jesubarnet lige ned i Deodatas fang, og teppet reves med en vild hurtighed sammen igjen over andet tableau, mens majoren brølede af fornøielse, saa hele salen rystede. Lammet var bleven rent modløs. Alle hendes anstrængelser skulde paa en eller anden maade bespottes, og nu nægtede hun mere. Det var forgjæves, at bondespillemændene filede paa: »O flygt dog med il fra elskovens pil«, som skulde være indledning til »Europas bortførelse«, eller at Julius Cæsar (Akilles) alt stod indsvøbt i sin sorte domino og en hel del bondegutter, bevæbnede med bordknive, omkring ham. Lammet nægtede mere. Man fordelte sig da atter i grupper i biblioteket, dagligstuen og haven, herrerne fik sin puns og sine kort, de unge gik ned i folkestuen, hvor dansen gik lystelig, og først kl. 4 om morgenen var atter huset roligt. Kun madam Auen med sine terner og svende spøgte endnu i de tomme stuer, for at rydde, gjøre rent og lufte ud til morgendagen. Men Deodata sovnede ind med lyse drømme. — Den polske greve bød hende atter armen, og de vandrede sammen under trækronerne, hviskende i halvlyset fra det flammende fjerne baal og de brogede lamper mellem træerne.

Da Theophile morgenen efter kom ned til frokosten, havde hans polske ven alt været oppe i flere timer og gjort sig en rundtur i haven. Theophile gik ud paa havetrappen for at suge i sig frisk luft, og greven gik da op til ham. »Er det din fa'rs eiendom alt dette, vi ser?« spurgte han og pegte rundt.

»Det er det«, svarede Theopile.

»Han maa være en meget rig mand?« spurgte greven fremdeles.

»Han gjælder for det«, svarede Theopile.

»Og han har ikke flere børn end Jer to?«

»Ikke officielle i alle fald«, svarede Theophile med et spøgende smil.

»Du skal saaledes med tiden have halvparten af alle disse herligheder?« spurgte fremdeles greven.

»Formodentlig lidt mere; saavidt jeg ved, regner ikke den norske arvelov kvinder til fulde mennesker«, svarede Theophile.

»Des bedre for mig altsaa, naar jeg skal til at trække veksler paa dig i tilfælde af en ny polsk reisning«, svarede greven med et paataget let smil.

I det samme gik Deodata over gangen.

Havedørene stode aabne. Hun var iført sin lyserøde morgenkjole. Greven gjorde et dybt buk, og Deodata svarede rødmende. »Guds død! hvor hun er vakker, din søster«, udbrød polakken.

»Synes du?« sagde Theophile leende, »ja, kom da ind og modtag din kaffekop af sirenens hænder«.

»Dette er dog noget andet end den gamle enke i Paris, eller Marie i Kristiania«, mumlede polakken, idet han gik ind. »Her er det en fornøielse at anlægge en mine«.

Den gamle de Seigneul var i et straalende humør. Efterat han længe havde underholdt sig med sin polske gjæst, gav han Theophile et hemmeligt vink, og de to trak sig tilbage til biblioteket, medens Deodata og greven stod samtalende i en vindusfordybning.

»Kom nu her, min kjære søn«, sagde de Seigneul og klappede Theophile paa skulderen; »sæt dig nu ned og lad mig faa høre lidt om mit kjære Paris. Der var vel charmant?«

»Guddommeligt!« udbrød Theophile begeistret.

»De republikanske narrestreger er vel nu for størstedelen bortdunstede?«

»Ja, nu hører man ikke tale om andet end gloire og keiseren«, svarede Theopile. »Hele Paris var i spænding. Napoleon var nu i Rusland for at knuse det mangehovede uhyre og dermed gjøre Frankrige til Europas herskerinde!«

»Og dog siger jeg dig, min søn, der vil komme den tid, da Napoleon falder«, svarede de Seigneul. »Lad ham efterabe den gamle tingenes tilstand, saameget han vil; det er dog de republikanske ideer, som var hans stige til magten, og han vil, trods sit eneherredømme, staa som deres repræsentant i Europas øine. Han mangler dog legitimitetens straaleglans«.

»Derfor skilte han sig jo og ved Josephine, og forbandt sig med det østerrigske keiserhus. Du kan tro, der var stas og jubel ifjor den 20de marts, da Marie Louise fik en søn!«

»Jeg kan tro det, og dog vil titelen »konge af Rom« kun hjælpe den lille lidet. Han er og blir dog en søn af en korsikansk eventyrer. Men sig mig, salonerne var vel atter aabnede i Paris?«

»Det forstaar sig, men man talte mest om toiletter og politik«.

»Jeg kan tro det. — Ak, den gode gamle tid! Nei, du skulde seet madame d'Espinays salon, eller madame de Quincys, min søn! hvor Frankrigs bedste adelsmænd — de som nu er flygtninge ligesom jeg — og Frankrigs største litterære aander gav møde, hvor man talte om litteratur og

elskovseventyr, filosofi og teaterintriger, og hvor begavede kvinder lagde sin ynde og sit spillende lune over samtalen som legende solstraaler. Nu er Paris intet — adelen borte — blot citoyens (borgere) tilbage«. De Seigneul gjorde et foragteligt skuldertræk. »Men sig mig«, fortsatte han, »er danserinderne ved Chatelet-teatret ligesaa smukke som før? Det var nogle pokkers tøse. Der var en, Jeanne, en kvik, liden satan, og hun gjaldt ovenikjøbet for dydig. Hun havde et bryst! ah! charmant! og en teint — monsieur Geoffroy sagde, den lignede sneen i morgensolen«.

Medens de Seigneul berusede sig i sin ungdoms minder, og Theophile fortalte om alle sine eventyr de to aar, han havde tilbragt der, stod greven og Deodata endnu i vindusfordybningen i en ivrig samtale.

»Og De har altsaa seet Kosciusko?« spurgte Deodata.

»Ikke alene seet ham; men endog kjæmpet under ham«, svarede greven. »Da opstanden brød ud i marts 1794, meldte jeg mig som frivillig. Jeg var kun 16 aar den gang«.

»Og De var med i striden?«

»Jeg saa først Kosciuskos indtog i Krakau. De gjør Dem ingen ide om, hvad folkejubel vil sige, frøken, før De har seet noget saadant. Det var som alle lidelser, al modløshed forsvandt ved synet af helten fra Amerikas frihedskamp. Man græd, man lo, man jublede, man viftede, man trængte sig om ham, faner og kranse fra alle vinduer, luften var saa mæt af menneskestemmer, at man næsten ikke hørte kanondundret«.

»Tænk, at være saa elsket!« afbrød Deodata.

»Han fortjente det og. Der fandtes ikke svig i hans sjæl — og et løvemod og en klogskab!

Jeg sloges under ham ved Wraclawec, hvor vi, 5000 mand stærk, overvældede den hele russiske armé, kampen varede i 4 timer. Men om den havde varet 4 til, der havde ingen veget fra sin post, blot et glimt af ham, og man stod, til man styrtede«.

»Og dog kom nederlaget tilsidst?« sagde Deodata sørgmodig.

»Havde vi kun havt russerne at kjæmpe med — vi havde vundet den gang, men saa kom preusserne. De havde lovet hjælp og hemmelig pustet til opstanden, saa gjorde de indfald i vort land med en uhyre hær. Jeg glemmer aldrig den ulykkelige dag ved Maciejowice. Kosciusko havde taget den ed af sine folk, at de før skulde hugge ham ned, end at han levende skulde falde i fiendernes hænder. Da slaget var tabt, og det polske kavalleri indsaa umuligheden af at frelse sin fører, hug de ham ned, som de havde lovet. Blødende blev han funden paa valpladsen af russerne; men livet hang endnu i ham. I to aar forsmægtede han i et russisk fangehul, nu lever han i Paris paa venten ligesom jeg, frøken«.

»Men hvorledes gik det med Dem efter slaget?«

»Jeg undkom lykkelig og tyede til min moder i Warschau. Russerne kom og lagde sig atter for byen. Om natten mellem 4de og 5te november stormedes forstaden Praga. De kan takke Deres Gud, at De ikke har seet saadanne rædsler, frøken. Flammerne knitrede fra de brændende husrækker, og mellem luerne myrdede de russiske soldater. Mænd, kvinder, børn, alt blev ubarmhjertig nedhugget, jammerskrig lød, blandet med druknes hyl, til husene ramlede ned over dem og gjorde det tyst«.

Deodata holdt hænderne for øinene. »Gud, hvor forfærdeligt! og dette har De seet?«

»I natmørket plyndrede jeg to russiske soldaters lig. Klædt i deres klæder og kappe undkom min moder og jeg under mange eventyr fra den brændende stad. Saa ved De resten, frøken; — rovdyrene faldt over mit fædreland og sled til sig hver sit stykke. Folkeret er kun en talemaade. Min moder sørgede sig ihjel, og jeg har vanket om fra sted til sted uden at finde hvile. Jeg venter paa hævneren«.

»Og tror De, han kommer?« spurgte Deodata.

»Jeg haaber paa Napoleon«, svarede polakken. »Giver han nu den russiske ørn banehugget, saa er og Polen frit«.

Deodata stod en stund i tanker. »Gid jeg var mand!« udbrød hun pludselig.

»Og hvorfor?« spurgte polakken smilende.

»Da vilde jeg og kjæmpe for Polens sag, kjæmpe for alle undertryktes sag«, udbrød Deodata begeistret.

»De har et godt hjerte, frøken«, sagde polakken og greb hendes haand. »Tillader De?« Og dermed førte han hendes haand op til sine læber. Deodata rødmede, men sagde intet.

Det var herlige dage, som oprandt for Deodata nu. Det var som alt, hun havde drømt, begyndte at fange form. Naturen fik en anden farve, livet en anden interesse. — Men alt, hun saa og hørte, trængte sig dog sammen som belysning, som baggrund for denne ene, den polske greve. Det romantiske skjær, som omgav den vakre skikkelse, hans landflygtighed, hans frihedskamp tjente end mere til at gjøre ham til en eventyrprins i Deodatas øine. — Greven saa øieblikkelig, at der ikke

skulde mange kunster til for at fange denne lille fugl, som i grunden levede for at blive fangen. Han ødslede derfor ikke med sin nedladenhed; men valgte en og anden stund, hvor naturen strøede stemning til hans tale: skogensomheden, glidende i baaden indad den stille vik ved stranden med de hængende trær, en maaneskinstime i haven, ved det plaskende vandspring. Og hun var saa naivt yndig, at han følte et sjeldent behag ved at spinde hende ind i det drømmeskjær, hvori hele hendes sjæl aandede. Der var nu og rig anledning til det; thi de Seigneul gjorde alt, for at gjøre sin gjæsts ophold der saa behageligt som muligt. Der blev arrangeret rideture, baadture, skovture og fjeldture til Skreifjeldene. Majorens var hyppig med, og Lammet forsømte ikke anledningen til at lægge sine garn ud for den unge de Seigneul. Det var da ikke mere end rimeligt, at majorens gjorde gjengjæld for al denne viste gjæstfrihed, og en god dag kom da og indbydelse for hele de Seigneuls mandskab til en sætertur oppe i skogen. Majoren havde sin vaar- og høstsæter der. Man drog afsted i lidt betænkeligt veir, somme til vogns, andre til hest og atter andre tilfods; thi man havde først en fjerding paa den aabne landevei, før man tog til skogs. — Et vældigt tros med madkurve og flasker paa 4 kløvheste fulgte toget. En del af kurvene og flaskerne blev aflæssede paa en bondegaard, netop der, hvor man skulde bøie af til skogen; thi meningen var, at man skulde naa did tilbage, før det blev mørkt, og spise til aften der. I et jublende humør drog man afsted, Henrik og Akilles mer end ellers oplagt til skøierstreger, syngende arm i arm efter troshestene. Lammet havde arrangeret det saa, at Iphigenia og Theophile skulde ride sammen, da veien kun var

bred nok til to. Iphigenia var udstafferet saa forførende som muligt med sløifer og baand, og med en koket ridepisk i haanden. Opturen gik ypperlig, og leende og syngende leirede man sig paa volden, mens tjenerne slæbte ud et langt bord, og dækkede det under aaben himmel.

Lammet var lutter virksomhed. Hun skulde passe sine madkurve, sine gjæster, holde øie med Theophile og Iphigenia, og desuden modtage komplimenter af polakken. Polakken var charmeret i naturen, i den deilige, rene luft, i den originale sæterhytte, ja selv i den sure melk, hvilken han dog nærmede sig med forsigtighed. Majoren var lystigheden selv, han lo, han sang, han holdt taler, han fortalte om slaget ved Kvistrum bro og den kongelige varme, som han endnu kunde føle i fingerspidsen. Mætte og glade leirede man sig paa sjaler og træstubber, ventende paa kaffen; og lammet saa sig leilighed til at lade sit tynde, lille legeme dale ned ved Theophile de Seigneuls fod. Imens dækkede tjenerne af bordet, og gjetergutten, en liden, fillet stakkel, fulgte med store øine de mange deilige levninger. »Ak! se paa ham, den stakkel!« udbrød Lammet medlidende. »Lykkelig De, hr. de Seigneul, som skal arve saa store rigdomme, der sætter Dem istand til altid at lindre de fattiges nød. De kjender vel det deilige digt af Haste om den fattige og den rige?« Nei, Theophile kjendte ikke det. »Ikke? jeg tænkte Iphigenia kunde have sunget det for Dem paa skolen. Genia! Genia! kom hidhen lidt, barnet mit, og lad hr. de Seigneul faa høre sangen om den fattige og den rige, saa skal jeg synge med omkvædet«.

Iphigenia maatte ofres, og hun begyndte da rødmende med lidt skjælvende stemme:

Paa Marmortrin en Olding sad,
var træt og skjalv og hungred saare,
hans Øie glinsed' ei af Taare,
hans Læbe tav, hans Aasyn bad;
han fik kun Vredes Ord, ei Brød,
og derfor tav han i sin Nød.

Og nu faldt Lammet i med sin skrigende stemme:

Salig hver, hvis Hjerte bløder,
naar han den Fortrængte møder;
Den som kjærlig giver, naar han har,
er Alfader dyrebar.

Saa tonede atter Iphigenias solo:

En gammel, fattig Kvinde kom
og satte sig ved Mandens Side,
Guds Fred hun bød og saa ham lide
og fandt med Suk sin Pose tom —
dog end en Krumme var i den,
hun gav den Olding Krummen hen.

Lammet:

Salig hver o. s. v.

Da gik en Rig forbi de To,
hans Hjerte blødte for de Arme;
»O jeg vil mætte, klæde, varme,
o kommer, aander, dør i Ro!«
Saa taled' han, og Ro de fik,
og i hans Arm de heden gik.

Lammet:

Salig hver o. s. v.

»Er den ikke deilig?« udbrød Lammet med virkelige taarer i sine øine. »De ser Dem om efter noget, hr. de Seigneul?«

»Jeg undres paa, om De har en dram, fru von Lütken?«

»Ah! De har spist for meget rømme til middag. Vent lidt, nu skal jeg« — —

»Gudbevares — skal De selv —« men Lammet var tjenstvillig forsvunden.

»Kan De mange saadanne rørende vers, frøken von Lütken?« spurgte Theophile.

»Aa ja, en del«.

»De maa tage paa kræfterne, synes jeg«.

Lammet viste sig med drammen paa en tallerken.

»Undskyld, De faar det paa landlig vis«, sagde hun og neiede. »De er vel vant til alting mere romantisk der i Paris, hr. de Seigneul?«

»Tror De det, fru von Lütken?«

»Der hører vel bortførelser og saadant til dagens orden?«

»Sig heller forførelser, frue«.

»Uf ja — samfundet er jo bleven saa umoralsk; gudskelov, heroppe har vi da rene sæder endnu«, lagde hun til. »I mine pigedage hørte bortførelser til dagens orden, men altid i tugt og ære«.

»De har maaske ogsaa været bortført, fru von Lütken?«

»Ja, det forstaar sig«, svarede fru von Lütken stolt og straalende. Og nu berettede hun omstændelig hele historien, tilsat med baand og sløifer og maaneskin og besvimelser og alt tilhørende.

Hun lagde ikke mærke til ormen, der laa skjult i tuen bag hende, i skikkelse af hendes egen lange laban, Akilles, og som nu knisende skyndte sig bort for at opsnuse sin ven, Henrik.

»Du, Henrik, mo'r vil endelig faa Theophile til at bortføre Iphigenia, kunde ikke vi to lage det istand, mener du? kan ikke du sætte sammen et kjærlighedsbrev?«

»Ingen ting er lettere«, svarede Henrik, og nu begyndte han at ramse: »Næst tjenlig salutems hilsen er jeg, Henrik Andersen, af velberaad hu, drift og tilskyndelse, hidkommen at lade eder vide, at jeg er ei mer af stok og sten end andre; og saasom alting her i verden finder hos sig elskov, endogsaa umælende bæster, altsaa er jeg med Gud og æren hidkommen, uværdig at begjere og forlange eder til min hjertens allerkjæreste«[123].

»Nei ved du hvad, Henrik, den duer ikke, vi maa have det mere romantisk«, sagde Akilles. »Kan du ikke skaffe mig en opskrift i en romanbog og saa stjæle et pent papir hos Theophile?«

Idetsamme svingede majoren forbi lidt ustød paa fødderne. — »Hvad er det, I to stikker hovederne sammen efter?« sagde han.

»Jeg bemærkede just til herrens søn«, svarede Henrik, »at man skulde tænke, en løve havde været herrens fa'r og et faar herrens mo'r, saadant ansigt har herren, fuld af mildhed og majestæt«[124].

»Du bist ein schlingel, Henrik«, sagde majoren paa tysk, et ubedrageligt tegn paa, at han var i godt humør, hvorpaa han sjanglede bort til gamle de Seigneul for at tale om jordbruget.

Men oppe paa en liden fjeldknat, med udsigt over trætopperne, sad polakken og Deodata. De talte om Rousseaus Nye Heloïse. »Og De har virkelig været i Julies lund?« spurgte Deodata.

»Jeg har været der flere gange«, svarede polakken. »Der er deiligt, kan De tro. Den ligger høit og paa en udpynt. Det yndige Montreux gjemmer sig lunt inde i bugten, mens man

har det vide udsyn over den himmelblaa sø, kranset af mægtige fjelde, og vinhaverne ved deres fod. Allerbagerst hæver Mont Blanc sit hvide hoved, og over det hele en tindrende sol, der mætter luften med sine farver«.

»Ak hvor gjerne jeg skulde reise did!« udbrød Deodata, »her er man dog fangen!«

»Men her er ogsaa deiligt i alle fald, naar man faar sidde her ved eders side», svarede polakken. »Se nu paa den lette sky, der tegner sig i søen, seilende som en hvidbrystet svane, og solstreifet, der glider over grantoppene! Men der ser jeg, man lager sig til opbrud. Maa jeg takke Dem for denne nydelsesrige stund«. Og høflig rakte polakken Deodata sin haand og hjalp hende ned over skraaningen.

Nedturen gik uden ubehageligheder for nogen undtagen for den arme Theophile, der altid omcirkledes enten af Lammet eller Iphigenia, der endnu maatte præstere et nummer om »Den kjærlige kone«, som skulde vise, hvilken lykke den opnaaede, der kunde faa en hustru med saadanne principer. Paa bondegaarden ved veiskjellet ventede et nyt opdækket bord, hvorpaa en hel rad med flasker stod opmarscheret. Majoren traadte stoltelig ind i spidsen for sin hær og hilsede synet ved at istemme sin yndlingssang.

Ud til Kampen os Flaskerne byde,
ikke skrækkes, I stridsvante Mænd!
frem for Druernes Fængsel at bryde
og at skjænke dem Frihed igjen!
Frem til Striden ad Heltenes Bane
for at vinde den seirende Krans
under Vingudens vaiende Fane,
eller glade som Piger til Dans!

Uden Kugler og Sværd
vore Fiender vi mandigen møde,
og den ordnede Hær
for de ravende Helte maa bløde! [12]

Og nu faldt man an og gjorde sit bedste; thi rideturen og den stærke luft havde atter givet appetit. Majoren var uudtømmelig paa viser og skjæmtsomme indfald; men da man saa endelig var færdig og skulde hjemover, var han i den tilstand, at man fandt det sikrest at fortøie ham i et hjørne af de Seigneuls vogn istedetfor paa hesteryggen. Man kom hjem, før det endnu blev for mørkt, alle særdeles vel tilfredse med dagen, og hver især drømmende, majoren om sine flasker og Lammet om sin svigersøn, Iphigenia om Theophile, og Theophile ikke om Iphigenia, Deodata om sin polak, og polakken om Deodatas penge. Og mens lagdes snaren listelig til Iphigenias bortførelse.

Da Iphigenia kom op paa sit værelse, laa der paa hendes toiletspeil en rosenrød billet, sirlig sammenlagt. Hvor var den kommen der, og fra hvem? Hun blev rød og rev den op. Der slog hende imøde en vellugt fra papiret, og der stod skrevet med en lidt fordreiet haand:

Elskede!

Til papiret tør jeg betro, hvad mine læber ikke vover at udtale, hvad som har brændt mig paa tungen i hele dag, men som jeg har kvalt ved paatagen koldsindighed: Jeg elsker dig! tifold gjentager jeg det: Jeg elsker dig! Jeg tørster efter et møde med dig, ak, men du est bevogtet som en sultaninde i hendes harem. Vilde du som jeg — ak, vilde du som jeg —

En time efter midnat venter jeg svøbt i min kappe under dine vinduer, jeg fløiter tre gange, det er tegnet — mine heste staa forspændte borte ved krattet til høire — kom, o kom! — jeg bortfører dig til et ensomt sted, hvor jeg uforstyrret af alle andre, svøbt i nattens dunkle kappe, kan faa mod til i tugt og ære at tilhviske dig hundrede søde hemmeligheder, tilhviske dig, hvorledes din skjønhed og uskyld har omspændt mit arme hjerte med kjærligheds rene flammer. Kommer du ikke, da farvel, og du ser mig ikke mere.

Din til døden hengivne
Theophile.

Iphigenia stod som fastnaglet. Hun vilde først styrte ind til sin moder og fortælle — men kjære, saa var jo hele hemmeligheden forbi. En kjærlighedshistorie, en bortførelse — og det uden at nogen vidste af det! saavidt havde ikke hendes mor naaet!

Jo, hun skulde komme! — og alligevel var hun saa angest! Mente han det virkelig alvorlig? den rige, fine hr. de Seigneul, som havde været i Paris! Jo, men det stod jo tydelig skrevet, og brevet lugtede Paris, og han truede jo med — det var skrækkeligt! Iphigenia kyssede brevet og begyndte at græde. Hvormange var klokken? alt elleve. To timer igjen! en grusom lang tid. Hun satte sig til vinduet og saa ud — stummende mørkt. Og ud i dette mulm skulde hun fare — alene — hu — men kjærligheden overvinder alt. »For Amors fakkel er natten som den lyseste dag« havde hun læst i en bog — og hun elskede Theophile — det følte hun nu saa tydelig. Hun elskede Theophile, og han hende — hun gik hen til speilet,

vaskede sine finner og satte sig atter til vinduet for at sværme. »I tugt og ære« stod der jo — det kunde da ikke være noget farligt. Og hun laa kanske i sin seng igjen, før morgenen brød frem, og ingen havde seet hende, og ingen vidste om noget. Hun læste brevet de hundrede gange opigjen, lugtede paa det, kyssede det, keg ud af vinduet, skalv, dubbede lidt og for saa op igjen. Lyset havde faaet en stor sur tane. Da — var der ikke nogen, som fløitede? en gang — to gange — tre gange. Hun for sammen, men fik dog mod til at aabne vinduet paa klem. Stod der ikke noget sort i en kappe? Hun bøiede sig ud. »Er du der?« hviskede hun. »Ja«, svarede det hemmelighedsfuldt fra dybet. — Var der nogen, som lo? Nei — det var blot dendes elskede, som snød sin næse. »Nu kommer jeg«, aandede Iphigenia ned, og derpaa slog hun sin kaabe om sig, trak sine støvler af og listede sig nedover trappen. Neppe var døren aabnet, før hun kjendte sig omslynget af en arm. — Der stod en formummet skikkelse, selv hovedet var hyllet ind i en hætte; men hun kjendte forklædningen, det var jo den selvsamme domino, som Theophile fortalte, han havde brugt paa maskeballerne i Paris, og som han havde laant dem til optoget, men som ikke var bleven brugt, da Julius Cæsar ikke blev myrdet.

»Vent, til jeg faar trukket mine støvler paa, jeg gaar paa hoselesten«, hviskede Iphigenia.

Den formummede skikkelse sagde ingen ting, lagde blot fingeren paa munden og vinkede. Iphigenia fulgte gjennem haven og et stykke nedad veien. Der stod ganske rigtig hestene og vognen, som skrevet stod. Før Iphigenia fik tænke sig om, var hun løftet ind, atter hans hemmelighedsfulde finger paa munden, saa laaste han vogndøren

igjen, steg selv op paa bukken, og afsted bar det. Skulde hun sidde der alene? Hun maatte jo det, naar det skulde være en hemmelighed; thi en skulde jo styre hestene. Men var ikke dette hendes fa'rs egen gamle rumlekasse? Aa — han var udspekuleret Theophile! Han havde taget den ud af det aabne vognskjul for ikke at vække opsigt hjemme, naar de Seigneuls fine vogn rullede frem. Den første følelse, Iphigenia havde, da dette gik op for hende, var stolthed over den elskede og en vis sitrende glæde over det romantiske ved eventyret, blandet med en vis ængstelig spænding over, hvorledes det hele vilde løbe af. Gid, det var vel over! men da skulde det vel være morsomt! Tænk at kunne fortælle sin mo'r og sine veninder, at hun virkelig havde været bortført. Vognen humpede og stødte, stummende mørkt var det, saa hun skimtede blot saavidt omridsene af de nærmeste buske og træer, de for forbi. Theophile lod ikke mærke et eneste glimt af sin tilværelse der paa bukken. Skulde det vare længe? da stansede vognen pludselig, vogndøren blev lukket op, og en stemme hviskede ind: »Kom!« Iphigenia sitrede, hun vilde kaste sig til hans bryst og græde; men atter stansede den hemmelighedsfulde finger paa munden hende. Han gik foran, hun efter ind i et hus. »Vent her«, hviskede atter mummeskikkelsen og forsvandt. Hun hørte ham stelle lidt med hestene, saa kjørte vognen langsomt et stykke bag huset, — der forsvandt den sidste lyd af hjulene. Det var jo rimeligt, han maatte binde hestene lidt afsides for ikke at vække opsigt. Det hele var ypperlig udtænkt. Iphigenia famlede sig frem til en stol og lod sig falde ned paa den. Det var saa mørkt, at hun ingen ting kunde se af stuen; men hun kunde kjende paa den eiendommelige lugt,

at det var en bondestue, hvor der hang nye aaklæder, og stod sur melk. Hun hyllede sig ind i sin kaabe og ventede. Der gik ti minutter, der gik ti til — hvor blev dog Theophile af! Nu maatte han komme — bare taalmodighed. Kanske der havde været nogen ugreie med seletøiet. — Og saa var her saa mørkt, at han ikke havde tændt et lys, før han gik? Kanske her var mus eller rotter — hu! — — Nei, gid han nu vilde komme! Iphigenia forsøgte at lukke øinene og tælle til hundrede, men det vilde ikke gaa. Hun kom at tænke paa fa'r og mo'r istedet. Hvad havde hun dog gjort! var det ret mod dem, som havde været saa gode mod hende, at forlade dem saaledes uden videre, og det midt om natten? Havde hun glemt det fjerde bud, som hun havde pugget saa længe paa hos skolemesteren? Hvad var det, presten havde sagt til hende om moralens og sædelighedens betydning for individet i almindelighed og borgersamfundet i særdeleshed? Og konfirmationsdagen? — —

Theophile, Theophile, — hvor blir du af? — Men det var jo hendes mo'r, som selv havde ønsket saa bortførelse, som selv havde været bortført! Ja, men hun havde varskuet i forveien. Gid hun og havde varskuet i forveien. — — Han skulde vel ikke være myrdet! eller falden i en brønd! — Gud, om han var myrdet! Haarene reiste sig paa Iphigenias hoved, og hun blev ganske iskold. Hun vilde skrige, men hun kunde ikke; hun vilde reise sig, men hun turde ikke. Hun var jo i fremmed hus — var her folk? og hvad vilde de sige — det hele var jo bare hendes dumme fantasier — hun vilde gjøre sig til nar, baade i deres og hans øine. Han vilde kanske komme til at foragte hende. Nei, han kom nok — bare taalmodighed.

Der gik en time — der gik to, endnu ingen Theophile. Nei, det var tydeligt, der var hændt en ulykke. »Hjælp! — Mo'r, fa'r!« stønnede Iphigenia og sank ned paa gulvet; men ordene døde aldeles hen. Hun begyndte at bede fadervor opigjen og opigjen, og saa fik hun græde: Gud! red ham! red ham! — Hun skulde aldrig, aldrig, aldrig mere lade sig bortføre.

Det led ad daggry.

Majoren og hans ægtehalvdel laa i sin søde slummer med ryggene mod hverandre, som for at barrikadere sig mod hverandres snak, da døren sagtelig aabnedes, og Akilles traadte forsigtig ind, barfodet, med sine bukser saavidt trukket paa, men selerne endnu hængende løst nedover og tændt lys i haanden. Han stod en stund og saa paa de sovende og lo, saa det klukkede indvortes i ham, men saa tog han pludselig et forskrækket ansigt paa sig og ruskede i dem: »Fa'r, mo'r!«

»Hvad? hvad er paafærde?« og majoren stirrede vildt omkring sig. »Brænder det?«

»Brand!« skreg moderen og for ud af sengen som en raket, »red sølvtøiet!«

»Hys! vær bare rolige«, hviskede Akilles, »det er ingen ting, bare det, at Iphigenia er bortført«.

»Bortført!« og nu var det majorens tur at komme ud af sengen, »men i pokkers skind og ben —«

»Bortført!« gjentog Lammet og blev staaende midt paa gulvet i sin natkappe og dybeste »underfundighed« med foldede hænder over sine magre brystben.

»Ja rigtig bortført — jeg hørte som en tisken og hvisken, og saa saa jeg en fyr staa der og Iphigenia kom ud, og de flygtede gjennem haven

og op i en vogn, og væk var de. De kjørte udover der, vi var igaar!«

»Hvem? hvem var det?« brølede majoren.

»Aa, det er vel denne Theophile, som gjør sig vigtig, her er vel ingen andre, for huslæreren, som humper paa et ben, kan det vel ikke være«.

»Seigneul! Seigneul! har det ikke anet mig — —«

»Gud! min livsens drøm!« sukkede Lammet og begyndte at græde.

»Gud hjælpe mig, tror jeg ikke, hun holder med —«

»Ak, Lütken, min ven — husk paa din egen ungdom — du bortførte jo ogsaa mig«.

»Aa skidt i den bortførelse, de vidste jo om det alle sammen, du kom jo ikke længer end ned stigen, saa fakkede de dig, det var jo dig, som vilde have det saa — men dette —«

»Men det er dog saa deilig romantisk, og —«

»Til helvede med romantikken, se nu og faa paa dig — vi vil efter dem paa timen. Akilles! sæt for hestene for vognen — den streg skal han faa betale — —«

»Men Lütken dog — —«

Klokken var alt 7 paa morgenen. Iphigenia laa stiv sammenkrøben borte i en kraa med hovedet hvilende op mod en seng. Hun havde tilbragt nogle nattetimer, som hun aldrig kunde glemme. Hun var aldeles forstenet af rædsel og kulde, hun laa bare med lukkede øine og turde ikke røre et lem. Hun hørte folk paa gaarden begynde at røre paa sig, men hun vovede ikke at vise sig. Kanske kom de snart bærende med Theophiles lig. Da kom den første solstraale ind gjennem vinduet, den faldt saa blød og varm paa Iphigenias frosne skik-

kelse, og ligesom tøede hende op og hviskede til hende haab og trøst. Hun kjendte igjen stuen. Det var jo der, de havde havt kalaset den foregaaende aften. Der stod endnu nogle af kurvene, som skulde hentes. Hun løftede hovedet og saa sig om. Det mørke, spøgelseagtige var forsvundet, alle omgivelser var kjendte.

Kanske var det en drøm altsammen — en ond drøm. Nei, hun var jo her, og han havde havt sin arm om hendes liv og løftet hende ind i vognen. Hun reiste sig og sneg sig stille hen til vinduet. Hvad? — o under! — var det ikke Theophile, som kom frisk og sund opigjennem veien? Jo, det var ham! Hun rev døren op, og med flagrende kaabe og forpjusket haar styrtede hun afsted. »Theophile, Theophile!« raabte hun langveisfra. »Gudskelov, du lever! Hvorfor voldte du mig denne angst?« Hun kastede sig om hans hals, krystede ham til sig og bedækkede hans ansigt med sine kys. Theophile stod aldeles skrækslagen. Var hun gaaet fra forstanden — det var jo majorens lange datter. Han følte det, som naar man blindet kommer op fra et sjøbad, han følte trang til at spytte. Han forsøgte forvirret lempelig at løse hendes arme fra halsen, men de bed sig fast som slangeknuder. Og der daanede hun ovenikjøbet. I det samme ramlede en vogn paa veien, og et gneldrende maal raabte: »Der er de — der staar de! — se, Lütken! hvor deiligt! — Gud, børn! jeg velsigner jer!« Og før Theophile vidste ordet af det, havde han fru majorens magre knoer paa sit hoved. — »Men Gud! Iphigenia, hun daaner — bevægelsen har været for stærk for denne lerhytte! Lütken, spring efter vand!«

»Jeg skal vande jer, jeg«, skreg majoren, hev tømmerne paa hesteryggen og tren modig frem paa

kamppladsen. »Hvad er dette for optøier, min herre? Og ovenikjøbet tage min egen hest, saa den staar sved paa stalden, og min egen vogn, saa den er besmurt langt op paa hjulene«.

»Hvad mener De? jeg forstaar ikke?«

»Forstaar De da bedre dette, kanske?« skreg majoren, ildrød i ansigtet og løftede sin kjørepisk. Et rap — to rap — Theophile blev bleg, han rev kjørepisken fra majoren, lagde den over knæet, brød den sønder og kastede stumperne fra sig.

»Lütken! Lütken! pas dig!« raabte hans bedre ægtehalvdel og vilde kaste sig imellem; men hun kunde ikke; thi hun havde alt taget Iphigenia ind til sit moderlige bryst og dalet ned paa marken med hende: »Se paa barnet!«

»Jeg kræver opreisning af Dem, min herre«, sagde Theophile og tvang sin harme, skjønt hans næsebor dirrede. »De skal ikke ustraffet faa insultere en mand paa aaben landevei«.

»Insultere? har ikke De bortført min datter kanske, og det i min egen vogn?«

»Har jeg?«

»Han nægter — hører du, mo'r, han nægter — Iphigenia, hører du —«

Iphigenia vaagnede af sin døs. Hun saa med elskovsfulde blikke paa Theophile. »Men Theophile — hvor kan du — brevet —«

»Brevet? har jeg skrevet noget brev til Dem?«

Iphigenia lagede sig til en ny besvimelse. Fruen saa blot ømt bebreidende paa ham, majoren stod bare ondskabsfuldt og tog op igjen: »Han nægter, han nægter«. Da kunde ikke Theophile holde sig længer. »Jeg mener, I er gaaede fra forstanden alle sammen. Her kommer jeg gaaende min sædvanlige morgentur, og saa blir jeg overfaldet af dette lange hespetræ, som I kalder jer

datter, paa en yderst graverende og ubehagelig maade«.

»Han kalder Iphigenia et hespetræ — Iphigenia!« — men Iphigenia var atter besvimet.

»Men jeg fordrer som sagt opreisning, min herre«, fortsatte Theophile og gik tæt ind under majorens rynkede bryn. »Imorgen kl. 2 eftermiddag behager De at møde mig oppe ved den store løn paa pistoler og have med Dem en sekundant, ellers kalder jeg Dem en æreløs kjeltring Deres hele levetid«. Dermed vendte Theophile sig om paa hælen og gik hurtig hjemover. Majoren stod igjen forstenet. Han strakte begge sine arme i luften og gjentog for sig selv: »Kjeltring! — hørte I det? Han skal —«. Majoren vilde ile efter ham, men fruen holdt ham grædende igjen i kjoleskjødet. »Men Lütken dog — se paa barnet — barnet dør« —

»Bliv mig fra livet med barnet«, bed majoren i rasende, »men det er disse kjæltringsmennesker derinde paa gaarden, som har været med i komplottet — de skal sandelig —«. Og dermed ilede majoren ind i huset. Konen kom ham stilfærdig imøde i døren, rakte venlig haanden frem og sagde: »Tak for sidst!«

»Pokker takke jer for sidst«, brølede majoren. »Hvad er det for skik at holde jeres huse oppe om natten, og lægge jer ud i et skammeligt komplot mod en agtet mand og hans ditto agtværdige datter, hvad?«

»Men Gud bevare jer, hr. major«, svarede konen. »Var det ikke jer egen søn Akilles, som sagde igaaraftes, at det ikke var værdt, vi læste døren, og at det var bedst at lade den stue staa aaben, og at vi ikke skulde bryde os om, om vi hørte vognrammel, for det var bare majorens egne

folk, som kom kjørende fra sæteren og da havde ordre til at gaa indom og kjøre tilbage kurvene her fra igaar«.

Majoren stod rent flad. »Akilles! siger du, Akilles?«

»Ja, Deres egen søn«. Der begyndte at dukke op en slags forstaaelse for majoren. »Den fandens gut«, mumlede han mellem tænderne, gjorde helt om med et høfligt buk og marscherede ud til damerne. En stund efter sad de to damer vel fortøiede i karossen og rumlede hjemover. Majoren sad alt andet end blid paa bukken uden sit mægtige vaaben svøben. Da de passerede det første jorde, stod Akilles støttet til en spade oppe ved skigaren. »Var det morsomt at blive bortført, Iphigenia?« spurgte han med et dæmpet grin, men da han saa sin søsters blege, skamfulde, virkelig lidelsesfulde ansigt, blev han pludselig alvorlig. Saaledes havde han dog ikke ment det.

Akilles havde gaaet til bekjendelse. Det var ham, som havde stelt alt istand, brevet, dominoen, det var ham, som havde bortført Iphigenia og saa kjørt hestene hjem igjen. Han havde været oppe hos sin søster, der havde lagt sig, og hulkende havde hun berettet det altsammen, saa Akilles fik ondt af hende, lovede bod og bedring og aldrig at gjøre sligt mere. »Og nu vil Theophile ovenikjøbet dræbe fa'r«, hulkede hun. »Du kan tro, han er vant til saadant arbeide der i det græsselige Paris. Og min skyld er det altsammen. Akilles, du maa forhindre dette«. Ja, Akilles lod til at finde dette meget betænkeligt og lovede at gjøre noget. Han bad sin søster ikke være altfor vred paa sig, og gik saa ned for at finde sin ærede fader. Majoren var seet at vandre ud over sine jorder i dybe betragtninger. Han var gaaet forbi

folkene, som arbeidede, uden at hilse paa dem og uden at skjænde paa dem, hvilket betød noget. Han havde endvidere havt den ene haand paa ryggen og trommede med den anden paa maven, hvilket han ikke pleiede at gjøre uden i store stunder i livet. Akilles fik dog opsnuset ham og nærmede sig den vrede løve forsigtig. Ikke saasnart fik majoren øie paa ham, før han løftede sin stok. »Er du der, du durkdrevne kjeltring — ja, lad mig bare faa fat paa dig, saa skal —«

»Fa'r«, sagde Akilles og retirerede baglæns, »det nytter ikke at slaa, for du ved, jeg er stærkere end dig, og jeg løber fortere, saa det bare vil virke skadelig paa din mave. Det var bedre, du søgte at blive kvit den duellen«.

»Hvad siger du?« tog majoren i meget ivrig og lod stokken synke, »kan du gjøre noget, Akilles?«

»Ja, lov først, at du ikke vil slaa«.

»Jeg lover det«.

»Nei, det er ikke nok — potz slapperment«.

»Potz slapperment«.

»Ved mit gode sværd«.

»Ved mit gode sværd — naa, er du nu fornøiet?«

Akilles gik hen. »Jo, ser du, det gaar jo ikke an, at du slaas«.

»Nei, ikke sandt, ikke sandt, Akilles — det er saa sin sag at dræbe en anden mand — og her i landet — det er jo ikke lovligt -- mit embede — mit liv maaske«.

»Du maa gaa op til den unge de Seigneul, fa'r«.

»Jeg? aldrig; men du kan gaa, Akilles — og sig ham —«

»Hvad skal jeg sige?«

»Jo — at jeg synes synd i ham — vil nødig berøve en ung mand livet, eller saadant noget«.

»Nei, da vil han netop slaas«.

»Ja, saa — — saa find paa noget andet, hvad du vil — jeg har jo kone og børn«.

»Ja, jeg skal nok finde paa«.

»Ja, gjør det — og gaa snart — ret snart — din mo'r svæver i uro, stakkel«.

»Jeg gaar øieblikkelig«.

»Og belæg dine ord godt, Akilles, vis dig ikke for uforsonlig — og — og optræd med den tilbørlige værdighed, som det sømmer sig din fa'rs søn«.

»Vær vis paa det, fa'r«.

Den, som havde seet Akilles' ansigt, da han gik op bakken til Seigneuls gaard, vilde have tænkt noget af hvert. De skalkagtige øine blev end mere skalkagtige, smilet om munden blev bredere og bredere, og da han var kommen til porten, lo han indvortes, saa det klukkede i ham, det ubedragelige tegn paa, at han havde udtænkt en ny skøierstreg.

Den unge de Seigneul sad endnu oprørt over morgenens hændelser paa sit værelse, da det bankede paa døren, og Henrik meldte den unge von Lütken. Theophile sprang op ved navnet, men neppe havde Akilles gjort sin undskyldning og fortalt hele historien lige fra brevet og til sovekammerscenen, før Theophile laa bagover stolen af latter. »Og den slyngel Henrik, som ikke gav levende fred, før han fik mig op og gaa morgentur idag; nu forstaar jeg«. Men endnu mere overrasket blev Theophile, da Akilles bad og besvor ham endelig ikke at lade den duellen fare; thi nu kunde de have sin evindelige komedie med gamlingen. Og nu udviklede Akilles hele sin nye felt-

togsplan. Da han saa kom tilbage til de fædrene enemærker, var hans ansigt meget nedslaaet. Han berettede, at Theophile ikke vilde lade sig tale til rette, men havde raabt paa gloire og opreisning, saa man kunde tro, han var gaaet fra forstanden. Han havde kaldt majoren for en rødnæset, tykmavet kujon, og det eneste, Akilles havde opnaaet, var, at duellen skulde foregaa med kaarde istedetfor pistol.

Majoren tilbragte en søvnløs nat, og havde midt om natten vækket Ambrosia og fordret en kognakker, hvad der satte hendes ømme hjerte i stor ængstelse.

Jeg glemmer aldrig den duel, om jeg blev hundrede aar. Solen lo med sit lystigste ansigt ned paa kamppladsen, Seigneuls jorde med den store løn. Lige nedfor skraaningen laa den tilgroede gaasedam fuld med grønske. Vi, det vil sige Theophile, jeg og Henrik, der var udnævnte til sekundanter, var de første paa pladsen. Under latter blev Theophiles blod (en svineblære med tyttebærsaft) ordnet pent under hans vest. Da ser vi pludselig majoren i fuld uniform, med en vældig kaarde ved siden, gjort modig ved 3 drammer, komme støvlende med store skridt, støttet af Akilles. Kommen paa kamppladsen hilste han meget høitidelig. Vi svarede ligesaa høitidelig, men vi kunde næsten ikke bare os for at briste ud i latter, da vi saa majoren vende sig, tage sin hat af og holde en bøn, mens skurken Akilles stod bag hans ryg og skar ansigter. Da majoren var færdig, hviskede Akilles ham i øret: »Theophile er ræd, fa'r! han skjælver«.

»Gjør han det? — Tak!«

»Pas nu paa, lige under brystbenet«.

»Brystbenet«.

»Stød ikke for haardt — husk, du er voldsomt stærk«.

»Brystbenet«, hviskede majoren aandsfraværende.

Tegnet lød. Færdige, e—et to — tre — majoren lukkede øinene og stødte ud i luften. Theophile satte, saa godt han kunde, brystet imod, og faldt øieblikkelig som en vaad klat jord til marken.

»Gud! hvad er der hændt! han bløder!« Alle stimlede sammen om den unge Theophile, Henrik pressede haandklædet mod hans blødende hjerte, saa det blev ganske rødt.

Majoren stod aldeles stum af forfærdelse, kaarden faldt ham af haanden. »Jeg har myrdet et menneske!« hylede han, styrtede nedad skraaningen og var i et nu forsvunden i gaasedammen. Vi efter, den blødende døde først. Akilles sprang udi og fik hale sin fa'r til lands, og med forenede kræfter fik vi ham løftet op. »Han er ikke død, fa'r!«

»Han blev bare ridset i huden!«

»Det er bare tyttebærsaft!«

»Tyttebærsaft! hvad siger I?« raabte majoren. »Gudskelov! I har reddet mit liv! Tak! Tak! mine venner! Tak!« Han omfavnede hver og en af os med taarer i øinene. »Tak, hr. de Seigneul, at De ikke er død! Tak! En ny omfavnelse, hvorved resten af tyttebærsaften randt ned over majorens uniform. »Og nu hjem til min hustru!«

»Men fa'r! vent! du ser jo ud —«. Og det er sandt, han saa ud! Hele haaret og hele fyren aldeles belagt med grønske fra top til taa.

»Siger intet!« sagde majoren med det mest smilende ansigt, mens vi holdt paa at plukke ham efter bedste evne; »det er mine seierstrofæer! Og

skal vi saa ikke drukne disse slemme historier i en bolle punsch hos mig i aften?« Vi takkede naturligvis. Majoren trykkede endnu en gang Theophiles haand, hilste majestætisk og gik.

Kvinderne stod ved grinden i ængstelig forventning.

»Viktoria!« raabte majoren langtfra, »jeg har seiret!«

Lammet traadte frem og satte bevæget en krans af rognebær om hans hat. »Men du er jo ganske vaad, Lütken, og du bløder?«

»Fiendens blod, min ven! — ridsede ham let i huden — og det er sandt — i aften kommer den unge de Seigneul her og spiller et slag kort, og saa drikker vi forsoning«.

Saaledes endte denne mærkelige bortførelse og ligesaa mærkelige duel. I bygden likte aldrig majoren rigtig, at den historie kom paa bane; men inde i byen var den indordnet mellem hans mange andre heltebedrifter, og da var tyttebærsaften forvandlet til virkeligt blod[126].

Nogle dage efter, som de Seigneul sad i sit bibliotek, skrivende nogle ordrer og forretningsbreve, meldte Henrik Jon Kakserud. Et udtryk af mishag fløi over de Seigneuls ansigt, da Kakseruds brede skikkelse fyldte døraabningen.

»Ja, undskyld, je er som trollet, je kjem att, je«, sagde Kakserud og satte sig udenvidere, »for det var denne skauen da, Seigneul?«

»Har jeg ikke sagt Dem — —«

»Ja, ja, stop nu lidt«, sagde Kakserud. »Naa, skal vi tala eit alvorsord for sidste gong. Og naa skal je ærligt og redeligt fortælja Dekk, hossen det heng i hop altsamma. Jo, ser De, principalerne

mine, dom har bønni seg til aa skaffa eit vest antal tømmer tel næste vaar tel eit hus i Holland, og naa veit dom itte si arme raad, da det slo felt for dom bort i Solør. Og deffor har dom sendt mæg fuldmagt tel aa by 100,000 rgd. kontant betaling i bankens sedler fer skauen tel Sans-Sussi. Je synes de er for gæli, men de staar no saa — 100,000 rgd. — og De gav itte mer enn 60,000 fer hele garden, kom i hau det«.

De Seigneul gjorde store øine; thi tilbudet var storartet. »Virkelig«, svarede han blot.

»Slikt telbo veks itte hor dag paa træom«, sagde Kakserud igjen, »og ingen mand kan gjæra det uten i nød; for det er reint for gæli, ser De — 100,000 — men det gjæld for slikt hus aa holle kreditten oppe, og saa ta'r dom det inn att eit anne aar paa ein annen maate, men 100,000 skreiv dom, det er sant det«.

De Seigneul sad lidt, som han betænkte sig. »Hvis jeg havde været i nød, som dine principaler«, sagde han, »saa havde jeg visselig solgt, men nu er det min glæde og min stolthed at kunne overgive godset uforandret til min søn«.

»Og De vil sea nei tel slikt eit telbo?« udbrød Kakserud forundret, »100,000 —«

»Jeg siger nei, og dermed faar De have mig undskyldt, jeg har det lidt travlt i formiddag«. Og de Seigneul reiste sig for at paaskynde Kakseruds afmarsch.

»Ja, folk dom er rare«, sagde Kakserud bare og gik. I døren vendte han sig. »Je bier enda ei viku for aa høre, om De har betænkt Dekk, je«, lagde han til og gik.

»Nytter ikke«, svarede de Seigneul med hovedet ude igjennem døren. Ikke før var Kakserud forsvunden, før de Seigneul ringede paa Henrik.

»Har jeg ikke sagt dig, Henrik, at jeg ikke vil se den person?« sagde han vred.

»Jeg betydede ham ogsaa dette, herre«, svarede Henrik, »men han satte op en mine som en kredsoberst eller som den øverste borgmester, naar han gi'r audiens til en minister, og skubbede mig blot til side«.

»Lad det saa være sidste gang«, svarede de Seigneul kort og lukkede døren igjen.

Vor forbauselse igaar, da Gunnar traadte ind gjennem døren, var ikke til at beskrive. Fa'r Torstein vilde næsten ikke kjende sin egen søn igjen. Han saa ogsaa gammel ud. Haar og skjæg var alt begyndt at blive graasprængt, skjønt han dog ikke er mere end 51 aar. Han kom lige fra hospitalet, fortalte han, da han havde faaet bank af engelskmanden. Han var svært mørk og nedtrykt, og endelig kom det da ud, at det kaperskib, som han førte, var tagen af engelskmanden, samt de Seigneuls fuldladede skonnert. Hverken skibe eller ladning var assurerede, da assurancesummerne i disse krigens tider var saa høie, at man heller risikerede noget. De Seigneuls tab var uhyre. Han anede endnu intet, og Gunnar var nu kommen selv for at aflægge rapport. Da Gunnar havde faaet lettet sin samvittighed for denne sten, og jeg havde søgt at trøste ham, saa godt jeg kunde, blev han roligere. Ud paa kvelden, da de andre havde lagt sig, blev vi to siddende paa mit værelse ved et glas og med vore piber, og nu spurgte jeg ham rigtig ud om alle hans eventyr, da det var mange aar siden, jeg havde seet ham.

»Og sjøen er lige fuld af engelske orlogsgaster endnu?« spurgte jeg.

»Fuld? — ja det kryr af dem fra Fladstrand

og op til Lindesnæs. Du maa være vaagen baade nat og dag, skal du gaa klar af dem. Og saa overhaler de den mindste skøite og den mindste baad og ta'r rub og stub. Ja, det er svina-folk de engelskmændene! Jeg var i land etsteds, hvor de havde været, og der havde de brukket op skabe og døre, taget korn og malt og mel og fisk og garn og brændevin, og sildetønder havde de kastet paa sjøen. De havde spist op 5 melkekoller og lagt bibelen til manden op i den ene, og saa havde de rodet i de andre koller med fingrene uden at spise. De havde klædt sig ud i bondekofter og kvindfolkeklæder, hylte og dansede og morede sig med at skyde sauer og kjør. Andre steder har de brukket op kirkerne, slaaet sønder fattigblokkene, stjaalet pengene, fordærvet vokslysene og alterklædet, slaaet sønder stole, borde, brudt op gulvene hos folket der, ja med magt trukket støvlerne af dem og draget afsted med« [127]).

»Men passer da ikke kystværnet paa og forhindrer sligt?« spurgte jeg.

»Det er ikke saa greit med det. Kysten er lang og har mange krinkelkroge«, svarede Gunnar. »Saa kommer modvind, snekave, skodde og is, som hindrer kanonbaadene fra at komme ud, før det er for sent. Og det er ikke alle bønder, som er lig Teis Lundegaard«.

»Teis Lundegaard, siger du?«

»Ja, han kaksen paa Listerland. Jo, da den store engelske eskadre under sir Robert Stapford vilde afsted for at tage Kristianssand, sendte den nogle baade med landgangstropper ind Rosfjorden til Lyngdal. Han, Teis, var sektionschef for landeværnet der; men da der ingen mandfolk var tilstede for øieblikket, klæder han ud alle de kvindfolk, han kunde opdrive, i mandfolkeklæder, gi'r dem staurer og

stokke i hænderne og marscherer saa mod fienden. Da saa engelskmændene fik øie paa disse norske fanter, som stod oppe ved varden og laa bag tuer og stene med staurerne fremrakte som lange geværpiber, blev de rædde, saa de gik i baadene igjen og roede ud fjorden. Teis ler endnu, saa den runde maven hans husker, naar han fortæller dette«[128]).

»Du har vel ofte været indom Kristianssand, Gunnar?«

»Ja, det er største hyggen min det, naar jeg har ligget i drevet og krydset, at ta mig en liden hvil der«, svarede Gunnar. Du kan tro, der er bleven liv i affærerne nu der, gut! høi hvor de tjener penger! Før krigen saa var hollandske og franske kapere, ret som det var inde der med priser. Og saa som de skibede fisk og trælast! Her et aaret — ja det var og før krigen — skibede de 17,222 læster bare med trælast, og mesteparten til England. Saa kom ufreden og sagde stop til dette, og sjøfolk laa ledige i hundredevis og var om at svelte ihjel. Saa maatte de jo finde paa noget, og saa blev de kapere. Ja, jeg kjender mange lodser og fiskere, som gjorde baadene sine om til kapere, og nu er der ikke mindre end 32 seilere med 103 kanoner fra den kant af landet. Og som de tjener penger! Ret som det er, kommer de ind halende med en engelsk brig med planker og jern, saa med en svenske med tjære og beg, saa en spanjefarer med salt, saa en skonnert med vin. Stundom vaager de sig ind i fiendens havne og skjærer ud skibe. Ja, hans Tønnes Kaade og han Knut Ellingsen kan fortælle om mange slige spik. Og saa er der altid saa morsomt i Kristianssand. Der er maskerader og koncerter og komediespil over en lav sko. Der er troldkunster, og der er

linedansere, og der er vokskabinetter. Jeg saa Enevold de Falsen der sidst; han stod ved siden af Holofernes og Judit. Den kongelige koncertmester i Bergen, Paulsen, har været der og spillet, og en, som heder Nikolai Wergeland og er adjunkt ved skolen der, skriver rørende vers. Men største stasen var nu i høst, da Thygesen reiste«.

»Han stiftamtmanden?«

»Javist. Han har gjort for fattigmanden, hvad ikke mange skulde have gjort. Da det begyndte at blive smaat med korn i stiftet, og ingen vilde risikere sine skibe i den farlige kornfart, udrustede han paa egen regning 2 fartøier og udsatte præmier for hver tønde korn, som blev tilført stiftet, og præmien var indtil 1 rgd. tønden. Selv solgte han sit korn til halv pris og tvang derved de andre handelshuse til at være maadelige i sine priser. Han fik kornindførselen til at stige saa i Kristianssand, at der i 1810 indførtes 109,000 tdr. og 108,308 pd. mel- og grynvarer, mens der ellers bare førtes en 30,000 tdr. til byen. I høst reiste han tilbage til Danmark, for han har 2 store godser i Jylland, og de skulde da gjøre stas paa ham. Alle lodser fra Brandøsund og Flekkerø og en hel del bønder med kom roende i 23 baade og gik saa i procession op til stiftamtmanden for at frembære fattigmandens tak. Paa teatret holdt de fest, og tre af byens damer — de kaldte dem for Urda og Skulda og Veranda, og de gik svært tyndklædte, syntes jeg, men de skulde vist agere gudinder, — de kransede navnet til Thygesen og konen hans, mens de sang en vakker sang. Jo, de kan faa det til i byerne!«[120]).

»Men sig mig nu, Gunnar, har aldrig du spillet engelskmændene noget puds?«

»Om jeg har! jo, havde jeg en skilling for

hver gang, jeg har narret dem og er bleven narret af dem igjen, saa var jeg en holden mand. Nu skal du bare høre«. Og nu blev tappen rigtig tagen af tønden, og Gunnar sad og opvartede mig med den ene kaperhistorie efter den anden til langt over midnat.

Da Gunnar næste formiddag stod i sine kisteklæder for at vandre den tunge gang, var han ganske sved i haanden. »Jeg vilde før gaa mod to engelske brigger, end jeg vil gaa paa slig fart som i dag«, sukkede han. Og dermed ruggede han nedover bakken. Jeg havde ganske ondt af ham. De Seigneul sad, intet anende, i sit bibliotek som sædvanlig, da Gunnar traadte bukkende ind. De Seigneul saa en stund paa ham gjennem sine briller, før han kjendte ham. »Ah! er det ikke min gode hr. kaperkaptein! nu velkommen! godt nyt?«

Gunnar svarede med at lade sig dumpe ned paa en stol og udsende et suk fra det dybeste af sin mave, hvorpaa han tørrede ansigtet med et ternet lommetørklæde. »Her er et brev«, sagde han omsider og drog op et brev.

Beklemt rev de Seigneul brevet op, rynkede sine bryn, men drog snart med et let smil paa skuldrene. »Nu — saadant faar man finde sig i«, sagde han. »Min agent i byen melder mig, at toldbetjenterne denne gang har overlistet os. De overraskede mine folk, da de om natten listede varer fra skibet, og har derfor lagt beslag paa »La belle France«. Der kunde jo hændt værre end det«.

Gunnar svarede atter med et ditto suk. »Gid

det var saa vel, hr. de Seigneul — ja — ja, jeg mener — gid der ikke var hændt værre end det«.

»Men hvad er det, min gode mand? De gjør mig ganske ængstelig?« spurgte de Seigneul og flyttede sig nærmere.

»»Amalie Henriette« er reist til England med al vinen og rosinerne, og »Familiens Haab« ligger kanske paa havsens bund«, brast det endelig ud.

»Hvad for noget?« raabte Seigneul og blev ganske bleg, »fortæl«.

Og Gunnar tørrede sig over øinene med sit lommetørklæde og fortalte. »Jeg havde bekommet ordre at krydse nede ved Skagen med min kaper, den tid »Amalie Henriette« var ventende, for at følge hende hjem. Saa gjorde jeg, og en vakker morgen blev hun praiet, og alt var godt og vel. Vi var komne en 4 mil fra Færder, da kom et bæst af en engelsk fregat slørende ned langs kysten og afskar os indløbet. Han havde presenning over alle kanonportene, havde boven-bramseil oppe istedenfor forre-bramseil og ingen boven-krydsstang. Paa toppen havde han dansk flag. Da han var kommen os paa skudvidde, faldt presenningerne, og han gav os det glatte lag, mens det engelske flag fløi i toppen. At komme unda var en umulighed, og svige »Amalie Henriette« vilde jeg ikke. Saa maatte vi baske paa. Men De kan selv forstaa, hr. de Seigneul, 30 kanoner mod 6 gaar ikke i længden. Vi holdt paa, til skuden min drog saa meget vand, at det var uraad, da firede jeg. Fregatten havde sendt en barkasse ombord i »Amalie Henriette«, og snart saa jeg, den stod for fulde seil ad England til. Men selv vilde fregatten følge mig ind til Sveriges kyst, den havde ventelig lidt at reparere den og; thi vi sparte den ikke. Fregatten tog hele mit mandskab ombord, saa nær

som tre mand og mig selv. De stoppede hullerne, saa godt det lod sig gjøre, og satte mig og mine folk til pumperne. Selv tog prisemesteren og hans 9 mand, som var sendte ombord, et brændevinsanker, rullede det ned i kahytten og begyndte at drikke og synge engelske kjærlighedsviser og »Rule Britannia«, saa en kunde faa mageondt af at høre paa. Jeg begyndte snart at forstaa paa tonen, at de maatte være blevne lidt ustøde paa benene, og en stund efter hørte jeg, de holdt paa at danse og trampe. Vi var da komne et godt stykke unda fregatten, som ikke var nogen skarpseiler. Jeg slap da pumpestangen, trev en haandspag, som laa ved siden, og som et lyn var jeg borte hos rormanden, den eneste ædru i laget. »Et eneste ord, og du faar denne i hovedet«, sagde jeg til ham paa engelsk. »Gaa saa væk fra roret«. Manden forstod det sprog, han nikkede bare og gav mig rorpinden. Jeg lagde roret haardt om, satte kursen for Norge igjen og sagde til mine folk: »Nu rask, gutter! sur ankerkjættingerne om kappen og læg ankerne over, saa ikke en mor'sjæl kan komme op fra kahytten«. De saa gjorde. Engelskmændene hørte ingen ting, de dansed og tured. Da fregatten, som kom sakkende efter, ser kursforandringen, begynder den at signalisere. Vi lader som ingen ting, bare sætter paa for fulde seil. Natten var nær, og jeg havde haab om at undslippe i mørket. Fregatten forcerer sine seil, og da vi ikke lystrede signalerne, begyndte den at fyre, først løst, siden skarpt. Kuglerne slog ned i kjølvandet vort. Men da kanonerne begynder at dundre, begynder de drukne krabater i kahytten at faa forstand igjen. De tumler op kahytstrappen — spærret. Saa begynder de at dundre paa fyllingen med geværkolber, huggerter og alt, hvad fandtes. Mine folk

maatte passe pumperne, og al min lid stod til, at fyllingen skulde staa imod, til vi var inde i skjærgaarden og kunde skyde nødskud. Da ryger den sund med et brag, og ud gjennem hullet mylrer engelskmændene. Jeg slog fra mig med haandspagen, til jeg ikke sansede mig mere, og en fem seks stykker kastede sig over mig. Da jeg kom til mig selv igjen, holdt de paa at hive mig overbord, men jeg klorede mig fast i taugværket som en kat. Saa kom prisemesteren endelig — han havde nok været den værste af dem alle — og sagde, de skulde lade det fare, og saa slap de mig ned paa dækket igjen. Fregatten begyndte atter at signalisere, og nu var der intet andet raad for end at lægge bi. Fregatten brasede bak og satte baad i sjøen for at komme paa det rene med sagernes sammenhæng. Folkene maatte gaa til bekjendelse, og jeg og mine tre mand blev bragt ombord paa fregatten. Den følgende dag satte en baad mig i land, da jeg var saa forslaaet, at de ikke vilde ha' det bry at passe mig, og nu kommer jeg senest fra hospitalet i Kristiania. Jeg blir vel aldrig rigtig kar mere i dette liv«[130].

De Seigneul havde under hele denne fortælling lænet sig tilbage mod puden og lukket øinene. Han var bleg, men han sagde ingen ting. Gunnar fæstede sine runde øine speidende paa ham, men han laa urørlig. Endelig aabnede han dem og sagde rolig: »Monsieur Gunnar, De har handlet med raskhed og konduite, hvad kan jeg gjøre for Dem?«

Gunnar fik taarer i øinene. »Hvis De faar et skib til, hr. de Seigneul, saa lad mig faa føre det, og neimen om jeg stryger en gang til for engelskmanden, før ligger jeg paa havsens bund«, udbrød han begeistret.

»Jeg lover Dem det, jeg kunde ingen bedre mand finde«, sagde hr. de Seigneul. »Og nu vil jeg bede om at faa blive ene en stund«, lagde han til, »Deres efterretning kom saa uventet; ved stadigt held har jeg lært mig til kun at stole paa lykken«.

Gunnar gik og kom rørt hjem med den forsikring, at hr. de Seigneul var den bedste mand i verden, og dog var det Gunnar, som havde vovet livet for hans eiendom og givet ham sin helbred.

Men de Seigneul gik op og ned i sit værelse, aldeles fortumlet over slaget. Saagodtsom tre skibe tabte paa en gang, og det ene med fuld ladning — det var dog formeget. Nu, da ingen var tilstede, kunde han faa give sit hjerte luft. Han holdt paa at tale med sig selv, som var hans vane, naar noget usædvanligt var paa færde; stundom stod han stille, som snappede han efter luft. Han havde en redning — skogen. Han rystede paa hovedet og gik atter frem og tilbage. Henrik fulgte ham som sædvanligt gjennem nøglehullet og hørte paa hans udgydelser, som desværre gik paa fransk. Der kunde vel være forløbet et par timer, efterat Gunnar havde trukket sig tilbage, da de Seigneul ringede heftig.

Henrik stod øieblikkelig i døren.

»Bed monsieur Kakserud umage sig ned et øieblik«, sagde han.

Henrik stod og maabede.

»Nu, hørte han ikke?« vedblev de Seigneul.

»Den person, som jeg skulde passe paa ikke kom her oftere?« spurgte Henrik forbauset.

»Ja, hører du?« raabte de Seigneul irriteret, og som et lyn var døren lukket, og Henrik forsvunden. I gangen mødte han madam Auen. »Magdelone!« raabte han, »enten skal jorden for-

gaa eller saa laves her til barsel, for nu sender de Seigneul bud paa Jon Kakserud!«

Medens dette gik for sig oppe i de Seigneuls bibliotek, sad Deodata i sit sædvanlige tilflugtssted, moslysthuset, og læste i en bog, polakken havde laant hende. Det var »Atala« af Chateaubriand. Polakken vidste, hvad han gjorde, da han anvendte denne bog som lunte til den mine, han nu havde tænkt at lade springe. Thi dens vilde, romantiske naturskildringer, dens sydende elskov, der slikker som luer uden nogensinde at mættes, havde alt sat mangen ung piges hjerte i flamme Europa udover. Deodata var kommen dertil, hvor Atala tager gift og siger til Chactas: »Hvilken kval uophørlig at se dig ved min side, fjernt fra alle mennesker, i den dybe ensomhed og at føle en uoverstigelig skranke mellem mig og dig! At tilbringe mit liv ved dine fødder, at tjene dig som slavinde, at berede dit maaltid i en eller anden ukjendt krog af verden, det havde været min høieste lykke; denne lykke var jeg saa nær, at jeg kunde røre ved den og kunde dog ikke nyde den. Hvilke planer og drømme har jeg ikke undfanget! Der var øieblikke, hvor jeg ønskede tilligemed dig at være den eneste levende skabning paa jorden; andre, hvori jeg, naar jeg følte en guddom stanse mig i min skrækkelige attraa, havde ønsket tilintetgjørelse over denne guddom, naar da blot jeg, knuget til dit bryst, havde kunnet rulle med dig fra afgrund til afgrund mellem ruinerne af Gud og verden!«

Bogen sank ned i Deodatas fang, og hun begyndte at hulke uden selv at vide hvorfor.

En stund efter traadte polakken frem i lysthusets aabning. Havde han lyttet?

»De græder, frøken?« sagde han deltagende, »har noget gaaet Dem imod?«

Deodata rystede blot paa hovedet.

»Det er synd for Deres smukke øine at plettes med taarer«, vedblev han og satte sig ved hendes side.

»Det er intet, det er bare mig, som er tosset«, svarede Deodata, viskede taarerne bort og forsøgte at smile.

Polakken sad en stund og saa ned i sanden, saa sagde han langsomt: »Jeg er kommen for at sige Dem farvel«.

»Farvel? De skal da ikke reise?« udbrød Deodata angstfuld.

»Og hvorfor ikke?«

»Fordi — fordi — De *maa* ikke reise!« Og Deodata kastede hovedet tilbage mod væggen og dækkede med haanden for øinene.

Polakken saa stikkende paa hende, saa sagde han atter med sin indsmigrende stemme: »Det er Deres skyld, at jeg maa reise, frøken«.

»Min? har jeg da gjort Dem noget ondt?« vedblev Deodata uden at tage haanden fra øinene.

»En landflygtig som jeg tør ikke binde nogen ung kvinde til sig, og jeg mærker forsent, at jeg elsker Dem«, sagde polakken.

Deodata rev haanden fra øinene, hun saa paa ham med et uudsigeligt, straalende blik, saa faldt hun ned for hans fødder, omklamrede hans knæ og begyndte at hulke. »Aa sig det igjen, sig det igjen!« — jeg er det ikke værd, nei, jeg er det ikke værd!«

Polakken blev rent forfærdet over hendes lidenskabelighed, han forsøgte at reise hende op.

»Aa nei! lad mig ligge her — her for dine fødder«, udbrød hun og løftede hovedet mod ham,

»sig, at vi aldrig skal skilles, sig, at jeg skal faa følge Dem i landflygtigheden, i kampen for Deres fædrelands frihed, hvor De gaar«. Han løftede hende op til sig. »Søde barn!« sagde han og kyssede hende paa panden. Hun slyngede sine arme om hans hals, han trykkede hende til sit bryst, og Deodata lukkede øinene under hans heftige omfavnelse.

Da hun senere paa dagen forlangte at tale med sin fa'r, fik hun høre, at Jon Kakserud havde været der. Faderen kom ikke ned til middagen, undskyldte sig med heftig hovedpine og lod sig ikke se resten af dagen.

Deodata maatte give sit fyldte hjerte luft. Hendes bro'r var redet ud en tur. Hvem skulde hun finde — jo — madam Auen. Hun bare rev hende med sig ind paa sit værelse, krystede hende gjentagne gange og begyndte saa at græde.

Madam Auen stod rent fortabt og stirrede paa hende: »Ka er dette for nokke?« sagde hun paa sit bergensk. »Graater I, og endaa skjiner I som et kjerkelys?«

»Han elsker mig, madam Auen, han har selv sagt mig det«.

»Kem, mo'r?«

»Han, Ladislaus — polakken —«.

»Ok no har dokker forlovet dokker?« spurgte madam Auen og begyndte at græde.

»Græder De for det, madam Auen? — aa, jeg er saa lykkelig«.

»Eg tænker bare paa meg sjøl, mo'r, den tien daa eg —«

»Har De elsket nogen, madam Auen?«

»Om eg har, mo'r? jo, det kan I forlate Jer paa; kem har ikkje det? Og eg kunde no hat

meg baade en løitnant og en blokkedreier — jamen kunde eg det«.

»Men hvorfor tog De dem ikke da, madam Auen?«

»Ok nei, mo'r, eg skulde no jussom holle mer af en anen daa. Det er denne kjærligheten, mo'r, men jamen har en bare leielse af han«.

»Fortæl mig, madam Auen —«

»Ok ja — eg kan no gjerne det, for der er no ingen skam i det«, fortsatte madam Auen og satte sig ned paa en stol. »Det var no længe, før eg lærte Auen aa kjenne, for daa var eg alt til aars daa. Han var ikkje saa pyk som hverken løitnanten eller blokkedreieren, for han var bare malersven. Men slike skapdorrer, som han gjorde! ja, di har eg endaa ikkje set maken til, for der var baade palmer og roser og underlige dyr. Han var losementmenneske hos Mine moster, saa der lærte eg aa kjenne han. Ok for et pent, ungt meneske han var. Men saa var han saa fattig og forsvolten, mo'r, at det var næsten ikkje raad skapt at holle han med mat. Eg traf han altid om søndagen i kjerken, og daa hadde han en rød lommeduk hængendes ut af lommen. Og saa sat han i stol med meg, og eg fek se i salmebok me han, og saa spøttet han saa pent paa tommelfingen, kver gang han snudde bladet».

»Og saa friede han?«

»Ja, no skal I bare høre. Det første eg mærket det paa, var det, at han skulde male en skapdor for fa'r. Og saa malte han et tempel, og der var et alter, og op paa alteret stod der to hjerter, og det ene hjerte var der varme i og en pil igjennem, og inde i det stod en W i mange underlige kruseduller, og no hedte han Wollert liksom fa'r; men det andre hjertet det var der

ikkje varme i, og ind i det stod der D ogsaa i slike kaprifolier, og eg heter no Divert likesom mo'r«.

»Men kunde ikke det brændende hjerte ligesaa godt være Deres fa'rs da, madam Auen?« indvendte Deodata.

»Min fa'r? ka skulle han brenne etter? Nei, mo'r, det var netop det fine i det, at det kunde forstaas paa to maater. Og saa møttes vi søndagen etter paa fæstningen og skulde gi' pilebeistene mat, og saa sporte han, om eg hadde set skapdorren, og om han kunde faa lov at sitte varme paa det andre hjertet og. Men saa svarte eg, at det kunde han ikkje, for der var alt varme i det. Daa ble han saa glad, at han maatte trække den røe lommeduken ut af lommen og snyte seg. Og saa betrodde han meg, at han hadde slik trang til at male skilderier i forgyldt ramme, men det vilde ikkje gaa, saalænge han var uløkkelig, men no skulde det nok gaa, for no hadde eg vannet paa hans talent«.

Deodata kunde ikke lade være at smile. Saa spurgte hun: »Hvorledes gik det da siden, madam Auen?«

»Siden, mo'r? — ak, det gik bare skjeis det. Fjorten dager etter datt han ner af et stillas og slo seg fordærve, og saa ble han inbaaren til min fa'r. Saa laag han uten aa smake vaat eller tørt i tri vikker, og daa han daa kom seg igjen, vilde han ha mat stødt. Ok eg glemmer aldri sidste dagen —« og madam Auen viskede et par taarer bort — »daa vokner han, og saa segjer han til meg: »Divert«, segjer han, »haver du noget at give mig at spise?« segjer han. »Ka ska det være daa, søte ven?« segjer eg. »Lidt gammelost og flesk«, segjer han. Saa fek han daa det. En

stund etter segjer han igjen: »Divert«, segjer han, »haver du noget at give mig at æde?« Saa gav eg han et par bifsteker og et glas øl, og saa sovnet han. Saa laag han i to timer, daa segjer han: »Divert«, segjer han, »jeg føler hunger«, segjer han. Saa kogte eg lidt rømmegrøt til han og gav han en dram, og daa laag han stille en stund. Saa segjer han igjen: »Divert«, segjer han, »haver du noget at give mig at æde?« segjer han. Eg op og kom ind med rødfisk og poteter og saa et par kjøtkaker etterpaa og rødvin til. Daa han hadde faat det i seg, vender han seg mot væggen, puster tungt — og saa var han rolig hensovet«[131]).

»Hvad for noget? døde han?« raabte Deodata forundret.

»Javist dødde han. Men saa pen han var, daa han var fremloggen! Han fek blank kiste og peneste kruspapir aa ligge paa, og eg kjøpte en poket og en evighedskrans for en ort og lagde paa graven, og han ligger der kanske endaa. — Men det er det, eg segjer, en skulde aldrig forlove seg, en har bare leielse af det«.

Den store nyhed, hans datter havde at melde, lod til at glæde de Seigneul meget. Den kom som balsom nu paa hans oprevne og bedrøvede sjæl. Hans datter — og det ovenikjøbet hende af den simple ekstraktion — skulde formæles med en greve, altsaa hæve hans feiltrin og hans blod atter op i det rene, høiere lag. Han havde kysset Deodata gjentagne gange paa panden og havde havt en hemmelig konference med polakken. Da den var endt, havde han kaldet Theophile ned til sig. Han havde spurgt ham ud om den polske greves formuesomstændigheder; men derom kunde

Theophile give liden eller ingen besked. Deres første bekjendtskab blev gjort paa den maade, at polakken, der boede i samme pension som han, havde laant penge af ham, da han var i en øieblikkelig forlegenhed. Ellers gjaldt han for at være velstaaende; thi han levede flot i Paris og syntes aldrig at mangle noget. Theophile havde rigtignok ikke faaet sine penge igjen, han syntes rent at have glemt laanet eller at anse det for en saadan ubetydelighed, at det ikke var omtale værdt mellem kavallerer. De Seigneul havde hemmelig næret det haab, at hans vordende svigersøn muligens, naar de var blevne bedre kjendte, kunde hjulpet ham over hans foreløbige vanskeligheder; men dette haab fik altsaa endnu staa paa det uvisse. Han havde nu gaaet ind paa Kakseruds forslag om skoghandelen, og Kakserud havde samme dag ærlig og redelig været nede med den hele sum, kontant betalt. Papirerne vare underskrevne og alt i orden. Det var som dette valg havde lettet ham. Nu kunde han i alle fald ikke træde tilbage. Synet af de mange kontanter gav ham et velgrundet haab om lykkelig at kunne slippe over krisen, og skjønt det skar ham i hjertet at tænke paa, hvor ubarmhjertig Kakserud vilde fare med den herlige skog, godsets stolthed, saa havde han dog det hemmelige haab en gang, naar lykken atter tilsmilede ham, at kunne faa kjøbt grunden tilbage og lade den i fred faa vokse til igjen, saa hans søn ikke skulde have det at sige, at faderen havde ødelagt for ham hans bedste arv. Til sønnen havde han ikke betroet noget af det passerede. Han skulde ikke indlemmes i forretningen under disse sørgelige forhold. Nu vilde han drukne alle sine bekymringer i en storartet glædesfest, hvori polakkens og Deodatas trolovelse høitidelig skulde

feires. Han havde skrevet til byen efter musikanter, for ikke anden gang at maatte ty til bondespillemændene, og Knut, som nu havde endt de forskjellige opdrag fra de Seigneul derinde i byen, havde faaet ordre at tage musikanterne med sig opover og indfinde sig med dem paa den fastsatte dag. Paa Sans-Souci blev der atter brygget og bagt, som til den store ankomstdag. Majoren og frue udklækkede atter hemmelighedsfulde arrangements, madam Auen, ertet som sædvanlig af Henrik, rullede om forpustet med rene gardiner og støveklude, mens Deodata og hendes ven red omkring i skog og mark eller sad og hviskede i moslysthuset.

Medens disse forberedelser stod paa, fik Henrik en dag uventet besøg. Det var tatergutten fra prestegaarden, den dydige Augustin, som nu var vokset op til at blive en staut, vakker kar med nogle skjelmske, spillende øine og med brunt haar. Da han efter begjæring var ført i enrum med Henrik, begyndte han at lægge ud for ham sin nød. Henrik drog sin underlæbe frem og spurgte naadig:

»Har monsieur tanke til at gaa noget videre end at have en ordinære estime for hende?«

»Javist vil jeg gifte mig med hende ja. Vi reiser ind til byen og faar os arbeide der. Hun holder ikke ud at være længer paa prestegaarden, de kjeder hende fordærvet«.

»Og naar skal bortførelsen finde sted?«

»Hvad tid du kunde hjælpe mig, om du vilde — gjerne i kveld — jo før jo bedre. Men vi maa være tre karer«.

»Ach, was thut die Liebe nicht?« siger tysken. Men hvad vil hendes forældre sige til det?«

»Forældre — det er netop dem, som nøder hende til at rømme. Han blev saa lynende gal, presten, da hun fortalte, at hun holdt af mig og vilde gifte sig med mig, at han nær havde slaaet hende. Nu spærrer de hende inde som i et fængsel, saa jeg maa gaa til hende om kvelden sent gjennem vinduet paa en stige. Saa hørte gamle fa'r, det trakkede paa gulvet her en kveld, og saa kom han op. Det var med nød og neppe, jeg kom mig ud paa stigen igjen, men saa tog han hende, og slog hende, som hun var en liden unge. Og mig jagede han paa porten«.

»Ach ja, fornemme folk er sensible«, svarede Henrik, »jo høiere man kommer i stand, jo mere delikat bliver ens legeme. Men hvorledes har du tænkt dig komedien eksekveret?«

»Jo, nu skal du høre«. Augustin meddelte felttogsplanen, og som ydermere bestyrkelse af sin missions sandhed trak han frem af brystlommen et uforseglet brev. Henrik rev brevet op og læste med beskyttermine: »Hvo du end er, saa hjælp mig i min elendighed! Kommer jeg ikke snart ud fra dette mit fængsel, saa dør jeg. Han er min ven, som bringer dette, tro paa, hvad han siger. O! vær barmhjertig og hjælp!

Prestens *Amalie*«.

Dette blev formeget for Henrik. Han tilsagde rørt sin naadige beskyttelse og skulde indtræffe endnu samme aften med samt sin vaabendrager Akilles, der altid var med paa lystige eventyr. Klokken halv elleve om aftenen mødtes de sammensvorne i prestens vedskjul og oplagde nærmere raad. Der blev hentet en ny og stærk not, som presten havde forskaffet sig til lakesildfisket i Mjøsen. Noten blev bredet flad ud paa dørhellen, derpaa fæstet oppe i træet og forsynet med en

talje, for at man med lethed kunde drage den tilveirs. Augustin, som udførte dette, gik under disse farlige eksperimenter paa hoselesten, skjønt veien var fugtig af høstvæden. Men presten maatte ikke under nogen betingelse overraske dem for tidlig. Der brændte lys paa Amalies værelse som tegn paa, at hun holdt sig færdig, og ligesaa paa prestens som tegn paa, at han som vanligt sad og studerede. Klokken henimod tolv var alt færdigt. Hesten stod forspændt et stykke derfra, og Augustin holdt tømmerne. Henrik holdt enden af tauget, beredt til at heise; Akilles, klædt i Augustins trøie og toplue, skulde agere frieren og stolprede ind i gangen saa tæt ved prestens dør som muligt. »Hvem der?« raabtes der inde fra presten. Intet svar — dødsstilhed. Op reves døren og, der stod presten i underbukse, tøfler og nathue med et lys i haanden. Akilles paa flugt ud igjen, og presten, som havde seet Augustins kjendte toplue, rasende efter. Intet anende træder han paa noten, et raab fra Akilles, og tilveirs gaar han ved Akilles' og Henriks forenede anstrengelser[132]).

Presten sprællede og skreg paa hjælp, men der blæste en stærk vind, der bar fra huset, saa ingen hørte ham uden pærerne rundt omkring og det slukte lys, han endnu holdt i haanden. En stund efter ramlede en kjærre paa veien — et piskesmæld — og afsted bar det, de to medskyldige skøiere sad syngende bagpaa.

Presten indsaa snart situationen. Han maatte sidde der i pæretræet, til det blev lyst. Alt han kravlede og spændte og løftede, kom han ikke ud. Noten var for dyb og gyngede ved den mindste bevægelse, og han kunde heller ikke naa op til grenene med armene. Han forsøgte at spænde hul i bunden, da han ikke havde kniv paa sig, men

det vilde ikke lykkes. Noten var solid og stærk. Og saa i dette kostume! Han kunde jo paadrage sig en livsfarlig sygdom. Han maatte danse og regjere, alt han kunde, for at holde den nødvendige livsvarme. Gudskelov, vinden var ikke kold! Og datteren rømt!

Den første husmand, som i graalysningen kom til prestegaarden paa arbeide, blev staaende med aaben mund, aldeles forstenet, da han fik se »han far« danse i pæretræet i en not, i underbukse og med nathue paa. Han begyndte at slaa kors for sig og læse fadervor; men det nyttede ikke, presten dansede lige radt. Da fik »han far« øie paa ham. »Kom hid du og skjær mig ned istedenfor at staa der og maabe«, raabte presten ganske hæs. Husmanden kom nærmere: »Men hvad i Guds navn — —«

»Ingen snak! fort, gjør som jeg siger!« Husmanden fandt enden af tauget, som var surret om en solid nagle, som var hamret ind i stammen. Han løste knuden op, og sagtelig dalede noten med presten i ned paa jorden atter. Presten vaklede ind i sit hus aldeles afkræftet, lagde sig ned og stod ikke op paa to dage. Men husmanden blev staaende med tauget i haanden, stirrede paa noten og stirrede paa pæretræet og spurgte sig selv, om han var vaagen eller ei.

Dette havde altsaa været frugten af Basedows 54 regler: hans datter rømt med det omvendte, dydige naturbarn Augustin, og han selv plukkende pærer om natten i underbukse.

Hvilke svimlende dage af lykke Deodata nu nød! Hun vidste ikke, hvor timerne blev af, men de fløi som paa vinger. Hun sovnede først langt paa nat, ombølget af lyse syner, og vaagnede igjen

med den første solstraale gjennem hendes kammervindu. Hun gik omkring med et aandsfraværende, evig drømmende smil. Man veg til side for hende for ikke at forstyrre hende. *Han* elskede hende! Hvem kunde maale al den salighed, denne tanke rummede! hvem kunde ane den guddommelige følelse, som gjennemstrømmede hende, naar han trykkede hende til sit bryst og kyssede hende. Alt, hvad bøgerne sagde, blev mat mod denne virkelighed. Hun lukkede øinene, hun ønskede, hun kunde dø saaledes, knuget til hans bryst, hun ønskede, hun kunde flyve saaledes med ham gjennem himlen. Og at denne lykke skulde falde paa hende! hende, som — — tys, der var ingen, som vidste hendes herkomst, hun kaldtes jo de Seigneuls datter — skulde arve ham — hans navn — og saa skulde grevekronen funkle over den ubekjendte, og hendes mands navn lægge sig som en blød, varm kaabe om hende. Men havde hun ret til at dølge denne hemmelighed? dølge noget for ham, som saa helt ud stolede paa hende? Dette var det eneste, som nagede hende og forstyrrede glæden.

Saa oprandt da endelig troiovelsesdagen. Det var en graa, uhyggelig dag; men ud paa eftermiddagen fordeltes skyerne, og blaa striber stjal sig frem hist og her. Deodata og polakken sad sammen i moslysthuset. Hun havde lænet den ene skulder og kind mod hans bryst og sad og saa ud i luften. Han havde slynget armen om hende og saa nedover hendes slanke, smidige skikkelse med et velbehageligt smil. De tunge, graa skyer seilede forbi dem paa den blaa himmelgrund. Ingen af dem talte noget. Saa brød endelig polakken taus-heden. »Du er saa stille idag, Deodata?« hviskede han.

»Det er, fordi jeg er saa lykkelig. Nei —

rør dig ikke — lad mig faa hvile — just saaledes. Naar jeg da stirrer ind i skyerne, saa er det, som jeg hører musik omkring mig«.

»Men saa blir jeg misundelig paa skyerne, som drager dine øine og din længsel fra mig«, sagde polakken med sin bløde stemme. Deodata smilede. »Du ved altid saa vel at belægge dine ord«, svarede hun. Efter en pause sagde hun igjen: »Du, Ladislaus — jeg har en ting at betro dig. Nei, du maa ikke se paa mig, ellers faar jeg ikke mod til at sige det«.

»Nu, hvad er saa det frygtelige?« sagde han spøgende og klappede hende paa kinden.

Deodata nølede. »Sig mig først en ting, Ladislaus«, sagde hun. »Elsker du mig?«

»Om jeg elsker dig?« svarede polakken leende.

»Ja, saaledes inderlig, over alle grænser — ubeskrivelig — saaledes, som jeg elsker dig?«

Polakken svarede med at bøie sig over hende og kysse hendes pande.

Deodata pustede tungt. »Jeg — er *ikke* de Seigneuls datter«, brast det endelig ud. »Jeg er fundet — optagen af naade — et hittebarn!«

Hun fik som en skjælven i hele sin krop og begyndte pludselig at græde. Det var godt, hun ikke kunde se polakkens ansigt i denne stund. Noget saa forbanset, saa flaut, saa skuffet, saa harmfuldt! Hvad for noget, havde ikke de Seigneul talt om hende som sin rette datter, talt om hendes medgift osv. Var det hele et aftalt spil for at lokke ham i en snare? Skulde han være bleven tagen ved næsen netop, da han havde blandet sine kort saa vel? Deodata kjendte, hvor hans arm, der var slynget om hende, ligesom slappedes. Hun vendte sig raskt imod ham, og polakken søgte øieblikkelig at lægge sit ansigt i de rette folder igjen.

»Du har et andet ansigt, Ladislaus«, raabte Deodata heftig og gjemte sine øine ved hans bryst. »Du forskyder mig vel ikke? Den dag, du forskyder mig, dør jeg, Ladislaus«.

Polakken strøg hende beroligende ned over haaret og søgte at finde frem nogle vakre talemaader.

Deodata havde lagt sig som før med de rødgrædte øine ud mod den uveirsspaaende himmel og de drivende skyer. Polakken strøg hende fremdeles nedover haaret.

»Tror du, man kan dø af kjærlighed, Ladislaus?« sagde Deodata stille. »Jeg har læst om det i bøgerne, men jeg har ikke troet det. Nu føler jeg, det er sandt«.

»Forunderlige barn«, svarede polakken, »tænker du idag paa døden, da vi skal feire livets fest«.

»Tilgiv mig«, svarede Deodata, »men jeg er som saa angst, jeg ved ikke hvorfor«.

Medens dette foregik nede i moslysthuset, stod Henrik og madam Auen i kjøkkenet og diskuterede ægteskabets berettigelse. »Jeg vilde nu først, at en ægteskabskontrakt skulde ikke være evig«, sagde Henrik, »men gjøres paa visse aar, saa at, naar manden ikke var fornøiet med sin kone, kunde han slutte en ny kontrakt med en anden, men skulde være forbunden ligesom med husleie at sige hende op et fjerdingaar før faredag, som skulde være ved paaske eller Michælis tider«[183].

»Aa ja, det er ligt deg aa ha alting paa det løse«, sagde madam Auen. »Men der ringer de Seigneul, nu faar du anet aa gjorre end aa staa her og vaase«.

De Seigneul holdt alt paa med at iføre sig sin galladragt og kastede imedens et og andet uroligt blik nedad veien, da Henrik viste sig i døren. »Ser du endnu intet til Knut, Henrik? Mit brev skulde dog vel ikke være gaaet feil i posten?«

I det samme kom madam Auen efter og raabte udenfor: »Nu kommer Knut, hr. de Seigneul, og et helt følle etter han«.

»Det var da endelig bra — det er musikken«.

»Og saa er der et kvindfolk med«.

»Et kvindfolk?«

»Ja, saa sandt for dyden, hun rider, og Knut gaar ved siden«.

»Det er da vel ikke — — var det hende, som — — nu, lad Knut komme ind til mig, straks han kommer, men — *ikke* kvindfolket. Pas paa, at dette sker, Henrik«. De Seigneul gjorde en haandbevægelse, og Henrik bukkede og gik. »Og saa, madam Auen — pas paa, at Deodata klæder sig i tide«, sagde han i døraabningen, »nu har vi snart gjesterne«.

Deodata blev vækket af sine drømmerier ved, at madam Auen brølede hendes navn fra trappen. Hun rev sig ud af sin vens arme. »Jeg forglemmer mig rent«, sagde hun, »jeg har endnu ikke gjort mit toilette«.

Hun vilde skynde sig ud af moslysthuset, og polakken fulgte hende, da et kvindemenneske pludselig stod foran dem, som skudt op af jorden. Hun maatte alt have staaet der en stund og seet paa dem. Hun var helt klædt i sort, og et sort slør dækkede halvparten af ansigtet. Ved synet af hende for polakken tilbage som stukken af en orm, men tog sig snart sammen igjen. »Hvad

ønsker De?« spurgte han tilsyneladende rolig paa dansk.

Kvinden slog sløret fra ansigtet, vedblev at se stivt paa ham og bare lo. Deodata havde seet polakken skifte farve, en sælsom angst greb hende, hun klyngede sig til hans arm. »Hvem er det?« hviskede hun.

»En kjending inde fra Kristiania, som formodentlig har et eller andet bud til mig fra mine venner«. Han bøiede sig tæt ind til Deodata. »Hun er ikke rigtig vel bevaret«, hviskede han hende i øret — »vær kun ganske rolig, jeg skal snart se at faa hende bort; hun har en gang før forfulgt mig«.

Deodata saa spørgende paa ham. Han bøiede af for hendes blik og kyssede hende paa panden: »Gaa nu — farvel — til vi sees!« Deodata gik — sent, vaklende — hun vidste ikke hvorfor, men det var som en klam haand tog om hendes hjerte og pressede det. Hun skulde gjerne skreget af angst. Hun næsten løb op alléen — en gang vendte hun sig — saa løb hun endnu hurtigere. Da hun naaede trappen, sank hun om og slog hænderne for ansigtet. Saaledes fandt madam Auen hende og bragte hende op paa hendes værelse.

Men nede i moslythuset blev polakken staaende, og hans dommer foran ham. Ikke saasnart var Deodata ude af sigte, før hans ansigtsmuskler slappedes, og han fik næsten samme udtryk af angst som hun. Han kunde næsten ikke holde sig opret, og hun saa, hvor han skalv. »Hvad skal dette betyde, Marie?« fik han endelig fremstammet.

»Hvad det skal betyde? spørg dig selv, der du staar og skjælver«.

»Har du ikke faaet mit brev?«

»Dit brev? du tror, det hele er op- og afgjort ved sligt et brev?«

»Men du vil da ikke?« —

»Jeg vil, hvad jeg vil. Du skal holde dit trolovelseslag idag, har jeg hørt. Jeg skulde vel være den nærmeste til at blive indbuden«.

»Du vil da ikke ødelægge mit livs lykke?«

»Ikke mere end du har ødelagt mit. Jeg vil bare vise dig frem, som du er«

»Hvad mener du?« spurgte polakken.

»Politiet i Kristiania søger for tiden efter en hr. Tresseau, som skal have begaaet et storartet diamanttyveri fra en gammel enke. Du skulde vel ikke kjende den herre?«

Polakken blev endnu blegere.

»Jeg forstaar dig ikke?« sagde han saa overlegent som muligt.

»Forstaar du kanske, at jeg gjennemskuer dig?« svarede Marie, »at jeg kan plukke alle de polske fjære af dig og trampe din grevekrone i kvas? at jeg kan vise dig frem som den elendige gjøgler, du er?«

»Marie?« raabte polakken med gnistrende øine.

»Aa — jeg er ikke ræd dig«, svarede hun og lo bittert. »Hvor mange gange har du fortalt denne her om Kosciusko og dine brændte godser?«

»Marie! jeg troede du holdt af mig«, sagde polakken i en øm tone.

»Og det vover du at nævne her!« raabte Marie, og vreden farvede hendes kinder røde — her, mens du kysser en anden for mine øine; du foragtelige stymper, der koketterer med din landflygtighed for at lokke unge piger, der er ligesaa dumme, som jeg var. Men denne gang skal bli den sidste«.

»Hvad har du saa tænkt at gjøre, om jeg tør spørge«, svarede polakken koldt.

»Jeg vil rive den unge pige ud af dine arme, før det er forsent. Hun skal vide, før hun vælger, at hun bedrages«.

»Og hvorledes?«

»Jeg vil være med i dit trolovelseslag. Naar skaalen drikkes, gjør jeg mine fordringer gjældende og gi'r dig derpaa løbepas«.

»Du gjør det ikke!«

»Jeg gjør det!«

»Saa har jeg denne her«, svarede polakken koldt og tog ud af barmen en rytterpistol.

»Ha — ha — du vil indbilde mig, at du tør bruge den. Nei, nu kjender jeg dig — du er feig«.

»Du skal faa se! Har du saa mer at lade mig høre?«

»Ikke nu — der kan komme mere siden«.

»Saa vil jeg lade dig alene«. Polakken vendte sig og gik. Hun stillede sig i veien for ham. Han skjøv hende tilside uden at se paa hende og fortsatte sin gang op mod huset. Hun blev staaende og stirrede efter ham en stund, saa pressede hun de knyttede hænder mod sine tindinger og brast ud i en krampagtig graad.

I biblioteket stod de Seigneul og spændte paa sig sin gallakaarde. Foran ham stod Knut og aflagde rapport.

»Det er godt og vel altsammen«, sagde de Seigneul — »jeg er fornøiet med udførelsen af mine ærinder — men alt dette gjemmer vi til i morgen«.

»Her var ogsaa et vigtigt brev fra herrens agent i Kristiania«.

»Vel — læg det der — skal læse det imorgen — maaske i aften, naar alt er forbi. Majorens vogn er alt seet oppe paa bakken. Har du pakken til min datter? — det er godt. Men hvad var det for et kvindemenneske, du havde med dig?«

»Hun er datter til den rige kjøbmand i Vognmandsgaden, som herren ved, jeg havde flere breve til. Greven havde boet hos dem, da han var i byen, og da hun hørte, at jeg skulde reise hjem nu, vilde hun af al magt med. Hun havde vigtige tidender at bringe greven, sagde hun«.

De Seigneul hørte opmærksomt paa. »Hvad kan dette være — dog, det opklarer sig vel i morgen — gaa nu ud og tag imod majorens hest«.

I det samme bankede det stærkt paa døren, og ind kom madam Auen, bleg som et lig. »Gud fri og bevare meg, hr. de Seigneul — spøkelset!«

»Hvad for noget? hvad siger hun?«

»Ikkje blir eg et minut længer her i huset — her skjer en uløkke!«

»Er hun fra forstanden?«

»Ok, eg saag det saa tydelig, som eg no ser dokker, fa'r, det er han, som spøker, kver gang her skjer en uløkke«.

»Hvilken han?«

»Han, som hadde gaarden før dokker, han, som dræbte seg sjøl«.

»Hvad for noget?«

»Det var oppe paa den store salen, eg skulde inn og se, om gardinerne hang pent. Saa hører eg med det same liksom en sukking, og saa dat, der nokke tongt i gulvet, og daa eg snur meg, saa ligger der en paa gulvet, og han var klædd« — madam Auen stansede og begyndte at stortude.

»Nu?« —

»Han var klædd netop som dokker no er,

fa'r, men eg fekk ikkje se ansigte, for i det same, saa var han vække«.

De Seigneul var bleven ligbleg, men nu blussede vreden op i ham.

»Og slige ammestuehistorier vover De at fylde huset med nu, vi skal have selskab. Fort ud med Dem og pas Deres sager i kjøkkenet eller sørg for, at min datter en gang blir færdig. Se her, gaa op til hende med denne pakke og sig, det er trolovelsesgave fra hendes fader«. Dermed rev de Seigneul døren op og skjøv madam Auen ud; Knut fulgte, men kunde ikke lade være at kaste et ængsteligt blik paa de Seigneul, i det samme døren lukkede sig.

De Seigneul blev staaende en stund paa gulvet, saa gik han hen og saa sig i speilet. Men i det samme han løftede haanden for at rette lidt ved sin haarpisk, syntes han, der stod en bagved ham og gjorde netop det samme. Han vendte sig, men der var ingen. Han gik hen til et af sine bogskabe og lukkede det op. Det første, hans øie faldt paa, var et dødningehoved med to korslagte ben, og mellem dem stod skrevet: »Stærk gift«. Det var den strykninflaske, han havde skaffet sig forrige aar, da rævene var saa slemme at husere paa gaarden. Dødningehovedet stod der saa koldt og haanligt og gloede paa ham. Han smeldte bogskabet igjen, og ekkoet rungede fra væggene. Det var, som det lo ad ham. Han begyndte at blive ganske fælen. Han syntes, at usynlige øine saa paa ham, at usynlige hænder greb efter ham, han kjendte ligesom nogen aande koldt paa sig bag i nakken. Han greb flugten ud gjennem døren. Da rullede majorens karosse ind i tunet. De første gjester var komne.

Madam Auen havde begivet sig op til Deodata med pakken. Deodata havde begyndt sit toilette, men havde flyttet stolen nær til vinduet. Ret som det var, sank hendes hænder viljeløst i fanget, og hun kastede et stjaalent øie ud over haven. Hun fór op, da madam Auen kom med pakken. Baandene blev i en fart klippede op, papiromslaget revet tilside, og der laa den kostbareste, yndigste kjole, sendt fra byen. Hun glemte for et øieblik sine bekymringer. Det var, som hendes pleiefader nu vilde overvælde hende med sin godhed. »Nei se, madam Auen! har De seet noget saa yndigt?« og Deodata holdt kjolen op i veiret. Og den var ogsaa nydelig, det var sandt. Først var der en underkjole af ferskenfarvet silke, og over den var kastet hvid lenon, broderet med pailletter af sølv og kulørt silke. Façonen var endnu noget nær den gamle chemisekjole, dog læmpet lidt efter de nyeste moder. Foran og bagover slæbet var indfældet en appliké af udbroderet sort tyl. »Tag nu guldnettet frem, madam Auen, og saa medaljonsmykket efter mo'r, det med amatyster og perler, og armbaandet — slangen, som De ved, der bider mig i armen, — nu skal jeg blive som en prinsesse«, raabte Deodata med et kraftigt forsøg paa at jage sine opskræmte fantasier bort. »Og gjør saa det sidste forsøg med mit haar, jeg kan ikke faa krøllerne til idag. Hed jernet endnu en gang. — Men hvad gaar der af Dem, madam Auen? De skjælver jo og er ganske bleg?«

»Ok, spør meg ikkje, jomfru, eg er ganske benauet endaa. Men han kan no segje, ka han vil, saa skjer her en uløkke«. Og madam Auen berettede for anden gang til spøgelsehistorie. Deodata vendte sig og klyngede sig ind til hende. Den gamle angst kom over hende. »Madam Auen,

De maa ikke gaa ifra mig, jeg er saa bange. Der aner mig noget galt — det er vel ikke Ladislaus«. Og Deodata gjemte sit hoved ved madam Auens rummelige barm.

»Ok ja, kommer det, saa kommer det«, trøstede madam Auen, »det kan De være vis paa, jomfru. Det nytter ikkje aa stampe imot det, saa ska saa være«.

De blev afbrudte af en af pigerne, som meldte, at majorens var komne, saa man ventede paa Deodata. »Kjære madam Auen, skynd Dem og faa kjolen paa mig«, sagde Deodata og reiste sig. Et øieblik efter traadte hun straalende i al sin ungdom og skjønhed ind i salen. Det gyldne net, der holdt baghaaret oppe for at give hovedet den antike, græske hovedform, var rent skjult af fylden af lokker, som myldrede ud af det, og rundt panden stjal sig den koketteste rad af smaa krøller, man kunde tænke sig. De hvide, bare arme lyste i luften, naar hun løftede dem, og guldslangen bed sig med vellyst fast paa den fyldige overarm. Hun skiftede smilende hilsener med de komne gjester, mens hendes øie streifede halvt ængstelig om; hun søgte sin ven, han var der endnu ikke. Majoren forsøgte en mislykket vittighed om, at hun nok var bleven polsk i hovedet, siden han aldrig saa hende, og Lammet deklamerede:

Som Venus stiger op af Bølgens vaade Skum,
du stiger for min Geyst, og Tungen vorder stum.

Iphigenia derimod sagde ingen ting; thi hun var der ikke.

Efter den mislykkede bortførelse var hun ikke at formaa at sætte sin fod paa Sans-Souci. Blot hun øinede Theophile, gjemte hun sig. Gjesterne

kom efterhaanden, og hr. de Seigneul modtog dem selv, som den høflige vert, paa trappen og førte dem ind. Da han saa sin datter i al sin herlighed, studsede han; men Deodata ilede ham imøde, kyssede ham rørt paa panden og hviskede: »Tak, fader!« Der brød sig noget op i de Seigneul — var det rørelse? — Han knugede Deodata ind til sig og sagde: »Gud velsigne dig, barn!« Han blev først bragt til sig selv og til sine værtpligter, da Lammet bag ham sukkede: »Gud! hvor deiligt!« — Men Deodata glemte aldrig denne stund; til den klyngede hun sig siden som sit livshaab i de tunge timer. Lidet anede hun, at dette skulde være afskeden mellem dem for bestandig. »Men hvor er Ladislaus?« hviskede de Seigneul til sin datter.

»Jeg ved ikke; har ikke du seet ham?« Deodata blev endnu mere beklemt. Endelig viste greven sig. Hans ansigt var besynderlig blegt, øinene urolige, men et udtryk af trodsig bestemthed laa leiret om hans mund. Han var klædt i en lysegraa klædes kjole med brede kniplinger nedover hænderne. Kjolen var knappet nedenfor opslagene, saa den viste sin rige besætning af guldknapper. Under den kom den hvide atlaskes vest tilsyne, udbroderet med blomsterkranse, der slyngede sig om hans grevelige vaaben paa den ene side og Polens vaaben paa den anden. Paa begge sider stod broderet inde i vaabenet ordet »liberté!« Vestens opslag laa udover kjolens, saa de dækkede denne med undtagelse af den yderste rand. Hans hage gjemtes i det stive, hvide halsbind, og i brystet svulmede hans kalvekrys. Fra vesten hang en række dinglende signeter i en tyk guldkjæde nedover de lysegule nankins benklæder, der efter allernyeste mode ikke sluttede ved knæet,

som hr. de Seigneuls, men fortsattes til ankelen. Benklæderne var ogsaa broderede med kulørt silke langs efter sømmene. Nedenunder viste sig hans grønne og hvide stribede silkestrømper, og paa fødderne bar han spidse, hæleløse sko med blanke spænder. Sin chapeau bas holdt han under armen.

Deodata smøg sig angst bort til ham: »Er du syg, Ladislaus?« hviskede hun.

»Det er intet, kjære ven. Hun ærgrede mig, dette gale menneske, det er alt, men nu er hun borte«. Majoren afbrød al videre underhandling ved at anfalde greven med sine buk.

Alle var endelig samlede, men der hvilede en besynderlig trykket stemning over laget. De Seigneul blev grebet flere gange i at stirre ud for sig aldeles aandsfraværende, greven sad mørk og taus paa sin stol, skottende urolig til dørene, og Deodatas øine fulgte ængstelig hver mine i hans ansigt. Uagtet majoren søgte efter evne at fyre under kjedlerne, kunde han dog ikke bringe sig op i høide med heltebedrifterne i Holstein. Desserten var dækket denne gang i den store sal, og der til champagnen skulde da den høitidelige skaal udbringes. Tjenerne og alle folkene var kommanderede ind i deres høitidspuds for at overvære den store ceremoni, og stod nu langs væggene med huerne i haanden og paa hoselesten. Bag dem tittede pigerne nysgjerrig frem. Lysene straalede fra kandelabrene langs væggene, og paa det kostelig fyldte bord, toppunktet af madam Auens kunstfærdighed. Henrik stod med en tale til Deodata i maven, da han var valgt til ordfører for husets tjenerflok, og den skulde begynde saaledes: »Vi er hidkomne idag for at aflægge vor underdanige gratulation og temoignere den hjærtens glæde og fornøielse, vi har over Deres avancement, iligemaade

at recommandere os udi Deres affektion og bevaagenhed«. Midlertidig var han nu med sine underordnede slaver sat til at skjære over baandene paa hver sin champagneflaske, saa snart tegnet blev givet. Da blir dobbeltdørene slaaede op, og ind kommer processionen fra spisesalen, nogle paa støe, andre paa ustøe ben, mens musikken fra byen, der var leiret paa en forhøining ved den ene smalvæg, spiller op en bryllupsmarsch. Et beundringsudraab fra alles læber, da de ser den festlig smykkede stue, straalende i lysglans, med blomster, vin og alle ganens herligheder vinkende paa dem. Man leirer sig rundt bordet; paa et vink af de Seigneul stanser musikken, og han slaar til lyd med glasset.

»Mine ærede venner!« begynder han. »Aarsagen til denne for mig saa glædelige fest har I maaske allerede gjættet, thi Famas tunge løber saa let, selv i denne afsidesliggende ørken. I ved jo, meissieurs og mes dames, at jeg i grunden er en landflygtig her i landet, at min vugge stod i la belle France, men at eders patrie aabnede sine arme for mig, da en skidden pøbel rev Frankrigs storhed ned i smudset og besudlede selv tronens purpur med sine blodige fingre. Fra den tid har jeg en synderlig sympati og hjertets deltagelse for alle, der, landflygtige som jeg, maa se sit fædreland fornedret paa en eller anden maade, og derfor var det mig saa usigelig kjært, da denne min ærede gjest, grev Ladislaus Wolkonsky, gjorde mig den honneur at træde over min tærskel. Og dobbelt kjært er det mig i dag, da jeg kan tilkjendegive eder, at vore gamle kronede ætter nu er forenede ved en amours hulde baand, idet jeg herved forkynder, at grev Ladislaus Wolkonsky er trolovet med — —«

»Mig!« raabte en skarp stemme mellem mængden, og frem borede sig en sortklædt dame, slog sløret tilside fra ansigtet og stillede sig trodsig op ved bordet. »Mine damer og herrer!« sagde hun endvidere, »den mand der er en bedrager!« og hun pegte paa polakken.

Greven var bleven hvid som et lagen, han lukkede øinene og blev staaende urolig en stund; saa stønnede han, rev op af lommen en pistol — et skud — et tungt fald — et skrig af Deodata, som sank om paa gulvet. Glasset faldt klirrende ud af de Seigneuls dirrende haand, den fremmede sortklædte slog hænderne for ansigtet og styrtede ud, man stimlede sammen med forfærdelse om Deodata og greven. Han laa ganske stiv, ikke tegn til liv, kuglen havde ramt lige i hjertet, og blodet flommede ud over silkevesten, ud over »liberté«.

Det var over midnat. Hr. de Seigneul stod alene i sit bibliotek, nerverystet, endnu skjælvende. Han kunde ikke samle sine tanker. Det var kommet væltende over ham dette uventede forfærdelige, som en manende dom.

Han mindedes hende, Deodatas moder, som han havde elsket, som han havde sveget; det var skjæbnens hevn over ham, men kuglen havde ikke rammet *hans* bryst, kun den anden forræders; og datterens hjerte var bleven knust uden at være rammet, og hans egen samvittighed sønderflænget. Nu stod han her alene i sit bibliotek. Gjesterne havde skyndt sig bort, de fleste uden at sige farvel. Deodata var bleven halvt bevidstløs baaret op paa sit værelse, polakken laa stiv og kold i sin festdragt paa gjestesengen, og Knut var sat til at

vaage hos ham. De andre var gaaede til ro eller skulde i alle fald være det, skjønt de ikke var det; thi det var ikke muligt at faa sove for nogen. De Seigneul var gaaet alene ind i sit bibliotek. Han havde ladet tænde lys, mange lys, og dog kunde han ikke faa det lyst nok. Han saa sig halvt ræd omkring — spøgelsefrygten var om at komme over ham. Han forsøgte at filosofere sig selv til ro, det vilde ikke gaa. Aftenens gru stod lyslevende for ham med sine mindelser. Han gik hen til sit chatol og aabnede en skuffe der. Han tog ud en medaljon og stirrede paa den. Det var et miniaturbillede af en kvinde, malet paa porcellæn. Hun var ganske borgerlig klædt, men ung og deilig. De Seigneul stod ufravendt og stirrede paa billedet ved vokslysflammen. Saa kom der noget op i ham som en hulken, og der dryppede taarer paa medaljonen og paa hans haand. Haanden begyndte at dirre, og medaljonen faldt ned paa bordtæppet. Hans hustrus billede saa koldt og stivt ned fra væggen paa ham, men de Seigneul saa ikke paa hende igjen. Han strøg sig med haanden over øinene, han vilde ved en rask beslutning rive disse bløde tanker ud af sjælen. Der laa jo et brev, et tykt brev. Det var brevet fra hans agent i byen — vigtige tidender, havde Knut sagt. Han satte sig i lænestolen og rev det op. Det var ganske rigtig fra hans agent, og der stod:

Ærede principal!

Jeg skylder mig at melde Dem, at her gaar foruroligende, men ganske sikre rygter om, at den danske bank en total fallit. Der forestaar en pengereduktion, hvorved en dalers papirseddel ikke faar 2 skillings værd. Jeg tillader mig at

melde Dem dette, i tilfælde af at De kunde tænke paa nogetsomhelst salg af jord eller skog — —

Papiret faldt de Seigneul ud af haanden, han stirrede ud i luften. Saa slog han hænderne for ansigtet og sank sammen i stolen. Ruineret — totalt ruineret — hans skibe ødelagte, og skogen — Kakserud maatte have faaet et nys om det før, derfor havde han givet den usædvanlige høie pris og betalt den kontant i sedler. — Disse kontanter, paa hvilke han havde bygget sit fremtids haab, som skulde igjenreise hans kredit og handel, ingen ting værdt — en haandfuld skiddent papir, det var alt. Han maatte gaa fra gaard og grund — og børnene — nei, det holdt han ikke ud, saa heller dø. Dø! — Med et stod spøgelset for ham, det som madam Auen havde seet oppe paa salen, han som havde dræbt sig selv — han som havde været klædt som de Seigneul. Nu forstod han det! Det var *ham*, som blev krævet — ikke polakken. — Flasken i skabet! — Han rev døren op til skabet, der stod dødningehovedet mellem de korslagte ben og gren imod ham. De Seigneul greb fortvilet flasken med et raskt tag, saa begyndte armen igjen at skjælve, saa haanden med flasken sank ned paa bordet. Døden! — døden! — det var ikke saa let at dø! Han havde ofte siddet og filosoferet over døden, han havde undret sig paa, at ikke flere ulykkelige greb den udvei, det var jo dog blot et øiebliks smerte istedenfor et helt livs pine, det var jo dog blot med roligt blod at træde over en streg, — men dog en streg, og det en vanskelig streg. Hvad dæmrede bag den streg? Han havde ofte mellem venner moret sig ved at tale om det store être, eller rettere »peutêtre«[131]), nu stod det store peut-être pludselig for ham som

en vældig taageskikkelse, der jog ham tilbage med knyttet haand. Han turde ikke gaa skikkelsen i i møde. Gud! — er der nogen Gud eller er der ikke? — Han gik skjælvende hen til bogskabet, og rev ud en bog. Det var et bind af hans yndling, Voltaire. Hans øine løb feberagtig ned over en af siderne, og han læste: »Hvis Gud ikke eksisterede, maatte man opfinde ham, men hele naturen tilraaber os, at han er til«. De Seigneul stod stille med fingeren mellem bogens blade. »Der er en Gud — der maa være en Gud —« hviskede han. Han stod saaledes aandsfraværende en stund, saa dukkede han sig atter feberagtig ned i bogens blade og læste et andet sted: »Det hjælper ikke, at man siger alt er godt; man maa bekvemme sig til den tilstaaelse, at der paa jorden gives saavel ondt som godt, og at kun haabet om en mere uforstyrret udfoldelse af vor tilværelse under en ny tingenes orden kan trøste os for de nuværende lidelser. Tilliden til forsynets godhed er den eneste tilflugt for mennesket i det mørke, der indhyller dets tanke, og i den ulykke, der følger dets handlen og liden«. De Seigneul stansede. »Tilliden til Guds godhed — vor eneste tilflugt — ja — ja!« Han løftede sine hænder, han saa op mod himlen med et angstfuldt blik. »Gud — min Gud!« begyndte han, men saa kunde han ikke mere. Bogen faldt ud af hans haand, og han begyndte at gaa op og ned ad gulvet. Der randt ham pludselig i hug det vers af den samme Voltaire, han saa ofte havde deklameret for andre, som summen af sin livsvisdom:

Sois juste, bienfaisant, contraire à tout extrême,
indulgent pour ton frère, indulgent pour toi-même.
D'où tu viens, où tu vas, renonce à le savoir,
et marche vers ta fin sans crainte et sans espoir.[13]

Havde han været retfærdig? havde han gjort godt? Tanken paa Deodatas moder laa som en sten paa hans bryst? og datteren? havde han været god mod hende? Synet af hende havde været som en altid stikkende samvittighed; den kjærlighed, som skulde udsone hans synd, havde han ødslet paa broderen, sønnen af den stive, fornemme dame, han aldrig havde elsket. Ja sønnen! Ah ba! — hvad var dette altsammen uden gjøglebilleder af hans egen opskræmte fantasi, sygelige ytringer af hans rystede nervesystem. En filosof, og fremfor alt er kavaller gik i døden rolig, kold, uden nogen prutten. »Et marche vers ta fin sans crainte et sans espoir«, gjentog han og forsøgte at smile, men smilet blev bare et uhyggeligt grin. »Sans espoir — sans espoir!« hviskede han tonløst, mens de hvide læber dirrede — »ma sans crainte!« Han greb med krampagtig hast et vinglas, rev korken af flasken og fyldte indholdet af glasset lige til randen. Den hvide væske skinnede mod lyset. Der stod glasset. Havde han bedet sine forældre om at blive til? Det liv, han havde faaet ufrivillig, maatte han have lov til at tage tilbage. Bankede det ikke paa døren? — jo, det bankede vist! »Det er ham derude — min hemmelige kammerat — nu kommer jeg, ret snart«. Han greb efter glasset, men haanden var som lam. Saa kastede han sig pludselig ned paa gulvtæppet, begrov hovedet i sædet paa lænestolen og klamrede sig fast til dens arme. Stolen rystede under hans krampagtige tag, og han vilde ikke slippe. Det var alle hans samvittigheds uhyggelige gjester, som havde fyldt værelset og slog ham med sine piskeslag — fra smugleriet, fra kaperiet — fra hans eget hus. Hvorlænge han laa i denne kamp, vidste han ikke; men saa sprang han pludselig op

og ringede heftig paa klokken. Henrik viste sig øieblikkelig i døren, fuldt paaklædt — havde han lyttet ved døren eller ved væggen? Han stirrede paa sin herre med et forfærdet blik. »Er Theophile oppe endnu?« spurgte de Seigneul.

»Jeg ved ikke, herre«, svarede Henrik.

»Bed ham komme til mig straks«.

Et øieblik efter kom Theophile. Han blev staaende som fastnaglet paa dørtærskelen: thi han kjendte næsten ikke sin fa'r igjen. Hans haar struttede formelig til veirs, hans øine var glødende og stikkende, som hos en sindsforvirret, hans ansigt hvidt, og store sveddraaber raandt ned over hans kinder.

»Far! far, hvad er det?« raabte Theophile og ilede mod ham.

De Seigneul reiste sig og greb ham i armen. »Søn! har du mod til at dø?« hviskede han hæst.

»Far! far: du taler over dig, du er syg«.

»Ser du glasset der paa bordet, Theophile, hvor det funkler, det er døden — det er Sokrates's bæger. Har du mod til at tømme halvparten?«

»Fa'r — jeg vil kalde paa tjenerne — du er —«

»Stille søn — du ved det endnu ikke. Det er ikke hr. de Seigneul, den rige godseier, som staar foran dig, det er en fattig mand. Jeg er ruineret, Theophile«.

»Hvad siger du, fa'r?«

»Jeg maa gaa fra gaard og grund, jeg maa tigge mit brød for hvermands dør — det holder jeg ikke ud, Theophile«.

»Men fa'r dog —«

»Snart kommer kreditorerne væltende — jeg har ikke nok til at mætte dem — jeg vil stødes ud og forbandes — jeg maa slikke støvet af fød-

derne paa dem, jeg har traadt paa — men red dig, du min søn — du ved, hvor sølvtøiet staar — tag det og alt af værdi og red dig til mit fædreland, til la belle France«.

»Aldrig, fa'r, saalænge —«

»Tys, min søn, jeg gaar til det ubekjendte land — sans crainte et sans espoir, min søn, men du er endnu for ung, du maa ikke dø — men — men tilgiv din gamle fa'r, Theophile«.

Theophile svarede med at kaste sig i hans arme og briste i en lidenskabelig graad.

»Og det er sandt, endnu et. Du kjender ham, derborte, plebeieren, bonden, som jeg hader. Det er ham, som har bedraget mig, men før han skal sætte sin fod her i mit hus som herre, saa —« De Seigneul gjorde en meget betegnende gestus, idet han pegte paa lyset. »A bas med det altsammen — natten er mørk nu — lover du mig det, Theophile?«

Theophile saa ængstelig paa sin fader. »Kom ud i den friske luft, fa'r, du er syg«.

»Ja, jeg skal komme — ud i den friske luft, men — ser du ham der?«

»Hvem?«

»Han, som staar derborte — det er mit eget gjenfærd — han vil mit liv«.

Theophile fulgte retningen af faderens finger og stirrede ud i det tomme rum. I det samme greb de Seigneul glasset med et raskt tag og tømte det til bunds. Han ravede, han faldt i gulvet med et tungt fald, han slog krampagtig ud med haanden, fik tag i bordtæppet og rev det med hele sit indhold over sig. Theophile vendte sig som et lyn, han saa, hvad der var skeet, han rev døren op og styrtede ud:

»Hjælp, hjælp, han dør!« raabte han gjennem

alle gange. Selv løb han ud af huset, ud i den mørke nat.

Deodata vaagnede af den halvt bevidstløse døs, hun laa i, ved raabet: »Hjælp, hjælp, han dør!« hun reiste sig paa albuen og saa pigen, som skulde vaage hos hende, sidde og sove paa stolen. Hun hørte, man slog i døre og løb forvirret om hverandre i gangene. Hun hørte endvidere madam Auens røst: »Spøkelset! spøkelset! redde sig den som kan!«

Hun sprang op og hen til vinduet. Hun kunde saavidt skimte forfærdede mennesker fare om med lys og derpaa sprede sig over alle marker. Hun ilede ud og tog veien instinktmæssig til faderens bibliotek. Ikke et liv mødte hun paa trapperne, døren til biblioteket stod paa vid gab, alle kandelabre var tændte, skinnet faldt paa pleiemoderens strænge ansigt paa væggen og paa det sammenkrøllede bordteppe paa gulvet. Der laa noget under teppet. Hun rev det af, og faderens fortrukne træk stirrede hende i møde. Hun kastede sig skrigende over ham, lemmerne var alt stive. Den ene haand holdt han med en flig af bordteppet presset imod hjertet, og ud af haanden stak en medaljon. Deodata fòr op og ilede forvildet om: »Hjælp! hjælp! findes her da ikke et menneske!« Jo, der stod en i døraabningen. Deodata kjendte ham ikke straks, saa saa hun, hvem det var. Det var Knut — han — den forsmaaede. Hans store, blanke øine var fulde af taarer. Han kom stille bort til hende og tog hende i haanden. »Nu maa De følge med mig, frøken, hjem til min fa'r. Her har De ikke godt af at være. Vær tryg — stol paa mig — jeg skal nok«.

Deodata svarede med at kaste sig om hans hals og klynge sig til ham. »Bliv hos mig, Knut«,

hviskede hun sjæleangst, »gaa ikke fra mig — jeg — jeg — dør!« Knut svarede med at tage hende paa begge sine arme og bære hende ud i gangen. Han satte hende ned paa en bænk der, — hentede vand til hende og vaskede hendes tindinger med eddike. Saa hentede han hendes forede kaabe, slog den forsigtig om hendes skuldre og sagde: »Hvis De nu vil, frøken, saa tror jeg nok, jeg kan bære Dem«.

Deodata svarede ved at reise sig og give ham haanden. Hun vendte endnu en gang hovedet og saa med et ubeskriveligt blik paa bibliotekdøren, saa lod hun sig viljeløst føre ud i natten. Da Knut saa, at hun var nær ved at synke, slog han armen om hendes liv og mere bar end førte hende afsted. Han mindedes sidst, de gik sammen til dansen paa Halberg, da var hun ogsaa klædt i festdragt, med hvide silkesko. Den gang flygtede hun med rædsel fra de »lavere lag«, hun vilde op i høiden. Hun havde været der, og nu flygtede hun med samme rædsel fra den igjen og tilbage til sine barndoms venner, de eneste, som i grunden var hende tro.

Jeg glemmer aldrig, om jeg blev hundrede aar, den nat, da Deodata traadte ind under min fosterfaders tag. Flygtningerne fra gaarden havde bragt rygtet rundt i forveien; man saa lys tændt paa gaardene, folk var oppe og turde ikke lægge sig igjen. Gamle fosterfa'r havde samlet husfolket for at læse en bøn og synge en salme, som kunde drive bort mørkets aander, der drev sit spil i bygden den nat. Midt under sangen stødtes døren op, og Knut viste sig, rød og sved i ansigtet af anstrængelse. Han halvt bar, halvt skjøv en anden ind foran sig og gjorde miner til os. Vi kjendte hende ikke straks,

før kaaben blev løst, da saa vi, hvem det var. Men aldrig glemmer jeg dette ansigt — aldeles følelsesløst som hugget i sten, stirrende i luften med nogle aandsfraværende øine. Og dette jammerens stivnede billede i udringet kjole med sølvpailletter og slæb, med guldsmykker og hvide silkesko! Sangen stansede straks, og Knut hviskede nogle ord i øret til mig og til søsteren Anne. Det var, om jeg vilde overlade mit værelse nogle dage. Fosterfa'r gik frem til Deodata og tog hendes haand. »Gud styrke Dem!« sagde han værdig og inderlig, »og velkommen til os«. Han satte en stol hen til varmen og pegte paa den, Deodata satte sig uden et ord. Anne kogte i en fart noget melk, men Deodata rystede paa hovedet og viste skaalen fra sig med haanden. »Jo, du skal — bare smage — du trænger det«, og hun satte skaalen for hendes mund. Deodata tog nogle mundfulde, saa vendte hun hovedet bort. Der blev holdt en stille raadslagning i et hjørne af stuen, mens hun sad der med fødderne paa peishellen. Resultatet af raadslagningen var, at man skulde se at lokke hende til sengs, og Anne skulde sidde hos hende og ikke vige fra hendes side. Anne gik straks ind paa mit værelse med rene lagen for at stelle alt istand. Saa kom hun ud igjen, rørte sagte Deodata ved armen og sagde: »Du kan være træt, du trænger vist at være i ro«. Deodata reiste sig og fulgte hende. Da de var komne ind, begyndte Anne uden videre at løse af kjolen. »Tak, jeg vil ikke sove«, sagde Deodata, men lod sig uden modstand behandle af hende. »Du behøver ikke at sove, du skal bare ligge lidt. Saa tager jeg bundingen min, og sidder her hos dig«. Et øieblik efter laa Deodatas blege ansigt paa hovedpuden, og Anne sad foran hende, strøg

hende nedover kinden og varmede hendes haand mellem sine.

Det gik, som vi havde frygtet. Rædselen og anspændelsen havde været for stærk. Da Deodata endelig sovnede, for hun op med stærke rykninger, hun saa syner, hun talte i vildelse og vaagnede i stærk feber. Lægen blev hentet og ordrede kolde omslag paa hjernen.

Paa Sans-Souci begyndte alt igjen saa smaat at komme i orden. Folkene, som slagne af nattens rædsler og troen paa, at det var den skinbarlige selv, der havde grasseret paa gaarden, havde flygtet hver til sit, begyndte dagen efter halvt nysgjerrige at flokke sig sammen i tunet. Selv madam Auen, der havde flygtet ned til majorens, viste atter sit runde ansigt, dog paa den udtrykkelige betingelse, at hun skulde slippe at sove der nogen nat mere. Hun røgte ogsaa med eddike paa en gloende ildskuffe gjennem alle værelser og slog kors over sengene for at fordrive de onde aander. Knut havde maattet overtage ikke blot ledelsen af det vanlige udarbeide, men ogsaa ordningen af alt det indre stel, da Theophile ikke mere lod sig se. Han var ikke vendt tilbage siden den nat; men Bella, ridehesten, var forsvunden fra stalden, saa det var at formode, at han var reist sporenstregs til Kristiania, muligens for at faa faderens sager ordnede der i mindelighed. Der var en til, som var sporløst forsvunden, og som ikke vendte tilbage. Det var Henrik og med ham alt sølvtøiet.

De Seigneul og polakken var nu klædte i deres hvide ligdragt og lagte paa hver sin baare i samme værelse. Der brændte lys hos dem nat og dag, og næsten hele bygden strømmede til for at faa se dette særsyn, ryste paa hovedet og faa en liden

moralsk faddersladder sig imellem. Saavel polakkens blodige klædning som de Seigneuls galladragt havde Knut omhyggelig lagt i hver sit knytte og stukket til side, om Deodata kunde ville se dem siden.

Men denne sørgelige begivenhed skulde ogsaa have et ligesaa sørgeligt efterspil. Den anden dags morgen, da Knut kom gaaende forbi dammen nede paa de Seigneuls jorde, der hvor majorens frygtelige kamp havde staaet, saa han noget sort flyde mellem vandplanterne. Han gik derhen for at tage det nærmere i øiesyn, og der laa — den ulykkelige unge kvinde, som havde fulgt med ham opover. Hun maatte have styrtet sig ud her i fortvilelse samme nat, da hun saa sin bedrageriske elsker virkelig fuldføre sin trudsel. Knut blev staaende og stirre en stund paa den stakkels af vandet ophovnede skikkelse, og mange tanker randt ham i hu. Saa saa han sig om efter hjælp, men da han ingen mennesker kunde øine i lang omkreds, løftede han hende selv op af vandet, rensede hendes klæder og haar for grønsken og bar hende paa sine arme op paa gaarden.

Samme eftermiddag bankede han paa prestens kontordør. Presten sad og skrev i en protokol. Han var bleven gammel siden den nat i pæretræet. Knut blev staaende paa hoselesten ved døren; sine sko havde han sat udenfor; thi saa vilde presten det, naar nogen af almuen begjærte at tale med ham, baade for gulvteppets og for disciplinens skyld. Endelig saa presten op. »Naa, er det du? hvad godt?«

»Det var noget, jeg gjerne vilde tale med presten om«.

»Nu, det er kanske om begravelsen. — Sønnen har endnu ikke ladet se eller høre fra sig? — det

var jo en sørgelig begivenhed, overmaade sørgelig. Hvorledes har datteren det, stakkel?«

Knut ænsede ikke alle disse spørgsmaal, han bare fortsatte: »Det er noget, som tynger paa min samvittighed«.

»Ja — det er jo slemt dette«, fortsatte presten, — »du kjender naturligvis loven for selvmordere. Men jeg tænker for denne gangs skyld — han var jo dog en fremmed og kommer jo i grunden ikke vort lands love ved. Og de Seigneul døde jo af hjerteslag? ikke sandt?«

Knut saa forundret paa ham: »Kanske«, svarede han hen i veiret.

»Nu ja — berolige kun hans datter og alle derhenne, vi skal ordne sagen paa den lempeligste maade — vær forvisset om det. Og med hensyn til ligtalen, saa skal den blive, som det sømmer sig for en mand af den stand, — jeg skal vælge en smuk tekst«.

»Men det var ikke dette, jeg vilde tale med presten om«.

»Ja saa, hvad da, min ven?«

»Ser De«, — og nu begyndte Knut at berette om, hvad han havde fundet i dammen. Presten rystede paa hovedet. »Det var da forfærdeligt — og ingen har hørt eller seet, naar det er skeet? Ja med hende maa jo loven have sin gjænge — her er jo selvmordet saa konstateret — og saa er hun jo kun et fruentimmer«.

»Men det er, som det kommer væltende over mig altsammen«, sagde Knut med bristende stemme, »jeg er nu en gang skabt til ulykkesfugl. Det var mig, som tog hende med herop, hr. pastor, det var mig, som skaffede hende ind i salen den kveld, da hun bad om det. Det er mig, som voldte, at han skjød sig, at Deodata nu ligger og kjæmper

med døden, at den anden gjorde ende paa sit liv — det er mange stene at have paa sin samvittighed, dette«.

»Men min kjære mand, hvor kan De sige sligt«, tog presten i alvorlig, »De har jo ikke gjort andet end Deres hæderlige og redelige pligt«. Og nu begyndte da presten at trøste, saa godt han kunde, og Knut gik derfra mere beroliget.

Begravelsesdagen var kommen. Det var solskin og stille veir. Bygdens bønder var forsamlede mandstærke for at vise godseieren den sidste ære og bære kisten til graven. Imellem dem viste sig ogsaa Kakserud i et straalende humør og med en flunkende ny vest over sin runde mave. Han gik og skrød af, at »nu var Sansussi itte mye værdt, og at han kunde nok enda ble mainen, som tok'en«. Kisterne var ganske dækkede af grønt og blomster. Majoren havde bestilt en del af sine karle fra 1808 til at møde i uniform og skyde over polakkens grav, da han formodentlig havde været en kriger, og Lammet havde ved hjælp af »Rakels Saar« fabrikeret en rørende salme til at synge, naar de Seigneuls kiste sænkedes i graven.

Rundt om paa gjærderne og langs veikanten stod bygdens gjenter og koner i høitidsdragt; thi idag tog alle, som kunde det, en fridag.

Og paa gravbakken stod presten og holdt en skjøn tale om livets forgjængelighed og viste de tvende hedengangne til himmels paa barmhjertighedens vinger.

Men bag dette statelige tog kom der endnu en kiste. Der fandtes hverken blomster eller grønt, og kisten var umalet. Den blev trukken paa en simpel arbeidskjærre, og ingen fulgte. Det var hende, paa hvem der skulde statueres et eksempel. Hun

blev ogsaa lagt udenfor kirkegaarden i uindviet jord, og ikke en draabe faldt paa den af prestens overflødige manna, men hun var ogsaa — kun et fruentimmer[136]. Morgenen efter laa der dog en krans paa den forglemtes grav, den var fra ham med de mange stene paa sin samvittighed.

Det statuerede eksempel blev ikke langvarigt. Der kom snart krav fra de ulykkelige forældre i Kristiania, hvem presten havde tilskrevet, om at faa kisten med hendes lig bragt derind. Den blev da atter hentet op af jorden, og Knut udbad sig at maatte faa fragte den ind. Saa havde han sonet, hvad han kunde, mente han, for den forbrydelse, han ikke havde begaaet.

Det kunde ikke vare længe, før det blev en bekjendt sag, at de Seigneuls bo var fallit, og at pengereduktionen totalt havde ruineret ham. Hvorledes Kakserud havde faaet nys om det før de Seigneul og benyttet sig af dette paa en slu maade, forblev en gaade, men vist var det, at det var saa. Sans-Souci blev sat under auktion, som det stod der med alt sit bohave; men der meldte sig ingen kjøber. Bønderne havde jo ingen brug for det store hus, endsige for alle herlighederne inde i det, og af Kristiania rigmænd var der ingen, som tænkte paa det, paa grund af den uhygge, som fulgte med gaarden, at to af dens eiere havde taget livet af sig selv. Desuden var der ikke tider at tænke paa kjøb nu i denne pengeforvirringens tid. Saa beordrede da kreditorerne alt løsøre sendt ned til byen for at auktionere det bort enkeltvis. Anden gang blev den snaue gaard sat under hammeren. Da meldte Kakserud sig som liebhaber. Han lod først prisen gaa ned saa langt som muligt, saa lod han, som han kanske kunde tænke paa

det, hvis det blev endnu lidt billigere, og enden paa det blev, at han fik tilslaget for en slik og ingen ting. Men da straalede han. Nu havde han endelig vundet det spil, han længe havde lirket med; der manglede bare en ting i hans triumf, at han skulde have seet de Seigneul drage ud den ene port, mens han drog ind den anden. Han klædte sig selv og sin hustru i høitidsdragt, og saa støvlede han afsted gjennem alle de tomme sale og saa sig stolt omkring. »Her sat'n, ser du«, sagde han, da han kom til biblioteket, »her sat'n som en edderkop i veven og ga' vondt fraa seg. Her sat'n og sjikanerte meg gong etter gong, men haa er'n naa? Kakserud'en vardt nok karen, som vælte'n lel«. Og konen bare gik og rystede paa hovedet.

Det var nogle dage efter den sidste auktion. Da kom der to ryttere opover landeveien. Den ene stansede en bonde, han mødte, og spurgte: »Er det saa, at Kakserud har kjøbt gaarden til de Seigneul?«

»Jo, det er nok saa«.

»Er han indflyttet?«

»Nei — ikke endnu, men han vil gjøre det med det første«.

»Er der raad til at komme ind og se bygningen nu?«

»Der sover altid folk i drengestuen, saa I faar spørge der, men ellers staar hovedbygningen tom«.

»Farvel og tak for underretningen«.

Manden sporede hesten, den anden fulgte, og bonden blev staaende og se efter dem. »Var ikke det sønnen til Seigneul da?« mumlede han, »og saa han Henrik?«

Men den nat gik Sans-Souci op i flammer. Ilden brød ud flere steder paa en gang, og saa

voldsomt, at der ikke var tale om at bjerge husene. Og Theophile var sporløst forsvunden fra bygden, han var reist til »la belle France« med sin trofaste vaabendrager, som havde bjerget sølvtøiet.

Deodata laa i flere uger bevidstløs og fantaserede. Det var om Ladislaus og Polen og Kosciusko, det var stumper af deres kjærligheds-samtaler, det var om moderen, om de Seigneul, ja selv om madam Auens kjærlighedshistorie. Stundom græd hun, stundom lo hun, stundom sang hun. Vi byttedes om at sidde hos hende, Anne og jeg. Jeg kom derved ufrivillig ind i mange af hendes hemmeligste tanker og oplevelser. Efter hjemkomsten fra Kristiania kom Knut jevnlig et par gange om dagen paa hoselesten for at høre, hvorledes det var med hende; thi nu arbeidede han hjemme paa Bratvold. Vi havde stængt for det vindu, som vendte ud mod Sans-Souci, at hun ikke skulde faa øie paa de rygende brandtomter, og jeg gruede for den tid, da dette ikke kunde holdes skjult for hende længer. Endelig blev hun saa bra, at besindelsen kom tilbage. Hun saa sig om med et forundret blik; vi saa, hun vidste, hvor hun var, men hun var for mat til at tale. Hun lukkede bare øinene og sank hen i en døs. Siden saa hun forundret paa mig og spurgte: »Hvor er fa'r?« Jeg svarede ikke, bare saa paa hende med et bedrøvet blik. Saa dækkede hun øinene med haanden og hviskede: »Gud, det er sandt«. Lidt efter lidt begyndte minderne at dages i hende og vække hende til ny smerte. Hun huskede ligesom et for et frem igjen og sukkede; men hun talte ikke, bare laa stille og saa ud i luften. Endelig sagde hun en dag, da Anne var alene i sygeværelset: »Kunde I ikke bringe mig ned til Sans-Souci?« Anne blev yderst forlegen, men endelig maatte hun jo

fortælle alt saa lempelig som muligt. Deodata tog det roligere, end man skulde ventet, men saa spurgte hun lidt heftig: »Blev der da intet reddet?«

»Intet«.

»Blev det alt — alt lagt i kisten?«

Anne sendte bud efter Knut. Han kom da paa hoselesten med sine to knytter under armen og gav dem til Deodata. Deodata rev dem op; men da hun fik se polakkens blodbestænkede klæder, kastede hun dem heftig fra sig: »Bort — bort med dem, jeg vil ikke se dem mere!« raabte hun fuld af afsky. Men sin faders galladragt tog hun og kyssede lidenskabelig. Saa fik hun krampegraad og sank omsider bevidstløs tilbage paa sengen. Om natten begyndte hun atter at fantasere. Knut blev forfærdet. »Var det ikke det, jeg kunde skjønne, at det blev jeg, som skulde dræbe hende og?« sagde han og gik hurtig ud. Han raabte ind til sin fa'r: »Du faar ha' mig undskyldt en tre, fire dage«, sagde han, »det var nogle ærender, jeg skulde have udrettet«. Dermed sadlede han en af hestene, og red afsted i mulm og mørke nordover. Han vilde forsøge det sidste middel, den berømte Vis-Knut i Svastum i Gausdal. Jeg blev jo forfærdet, da jeg kom hjem og hørte, hvad velment uforsigtighed der var begaaet, og lovede mig selv ikke at vige fra huset, før Deodata var uden fare.

Vis-Knut havde begyndt alt den gang at gjøre opsigt, i alle fald i Gudbrandsdalen og bygderne omkring Mjøsen[137]. Hans aabenbaring i Svastum kirke, da han laa i to timer som bevidstløs paa kirkegulvet og hørte englene synge, gik fra mund til mund. Alle de underlige smaatræk, som for-

taltes om ham, f. eks., at han ikke kunde gaa med hue paa, at han ikke kunde røre ved guld eller sølv uden at faa krampe, at han ikke taalte at tage i den evangelisk-kristelige salmebog uden at faa rykninger i hele kroppen, at han ikke taalte at drikke af lerkop, med mindre den var brun af farve o. s. v., omgav ham i almuens øine med et mystisk skjær. Saa kom han ofte sveddryppende gjennem lange uveisomme stier op til ensomme fjeldgaarde midt paa natten, dreven af en uforklarlig indre uro, og altid var han kommen i rette tid for at hindre et selvmord eller en anden forbrydelse. Han blev tidt »dreven af aanden« til at vende paa veien. Fødderne groede som fast i marken eller vendte sig med magt den vei, han skulde gaa. Han var fremsynet; han kunde fortælle om kreaturer og folk, som var bortkomne; han kunde beskrive steder, hvor han aldrig havde været, til den mindste nøiagtighed. Og saa var han med alt dette en gjennemfrom mand. Han tog aldrig betaling for, hvad han gjorde, uagtet det stundom var forbunden med store lidelser for ham, naar han haandfor den syge, som bragtes til ham. Kom hans haand til det syge sted, groede den ligesom fast, og han begyndte at faa sine krampetrækninger. Stundom kunde han falde om paa gulvet og vride sig, saa fraaden stod ham af munden. Men mange syge, hvem doktorerne havde efterladt hjælpeløse, havde gaaet fra Vis-Knut helbredede. Han blev ofte hentet for at tale Guds ord til bygdefolket; man troede i ham at have fundet en ny Hans Nilsen Hauge. Da kunde det hænde, at han blev staaende rent stille uden at sige et ord, stirrende ud i luften ligesom lyttende. Men aanden talte ikke til ham, og tilhørerne maatte gaa fra hinanden uden at faa høre noget. Det

manglede derfor ikke paa spottere, som det paa den anden side heller ikke manglede paa begeistrede tilhængere, der ogsaa heri saa et bevis paa Knuts guddommelige sendelse. Der var dem, og det helst kvinder, der havde seet et glorieskin om ham, mens han talte, eller to hvide fugle, der sad paa hans skuldre og hviskede. Til denne mand var det, Knut havde søgt sin tilflugt. Han fik vide, at Vis-Knut for tiden var paa en gaard øverst i Svastum, som hedte Klaape, og grov en brønd. Da han kom did, stod Vis-Knut i fuldt arbeide. Han var en stor, sværlemmet kar, men ikke velbygget. Han havde skadet den ene fod, saa han gik med stav. Han var stærkt skjeløiet, men panden var høi, hovedet var stærkt fladtrykt ved tindingerne. Det lange, sorte haar, der flød ned paa akslerne, slog om ham som to ravnevinger.

»Du graver dybt du?« sagde Knut, idet han kom bort og havde staaet en stund og seet paa arbeidet.

»Ja nu skal vi grave saa dybt, at vi hører kalvene raute paa den andre siden«, svarede Vis-Knut og smilte polisk. »Ellers har jeg nu ventet paa dig«.

»Ja saa«.

»Jeg kjendte paa mig, at der skulde komme en mjøskar i dag, hovedet vilde altid vride sig til den kanten. Og du er nu vel derfra du?«

»Jeg er fra Totensviken«.

»Kan tænke det. Og saa har du bud med fra et kvindfolk«.

»Ved du raad?« spurgte Knut.

»Hun faar søge doktor, er hun klein«, svarede Vis-Knut og begyndte atter at spade. »Ellers saa er der nu bare et raad for slige ting«, lagde han til.

»Og det er?« spurgte Knut.

»At hun ydmyger sig for Gud og venter paa hans trøst«, svarede Vis-Knut. »Men der ringer madklokken paa Klaape, du faar være med ind«.

»Skal hun staa det over?« spurgte Knut, mens de gik over tunet.

Vis-Knut blev staaende støttet paa staven ligesom lyttende. »Jeg hører ingen ting om det endda«, sagde han stilt. »Du faar give dig til ro til i morgen, saa kanske det kommer«.

Mens de sad ved bordet, fik Vis-Knut pludselig en rykning. Han slap skeen og kniven og rakte den høire arm ud mod øst. Hovedet vendte sig i samme retning, og han stirrede, som om han saa noget. »Der er nogle folk, som krabber deroppe i fjeldet«, sagde han, »men om de kommer hid, ved jeg ikke; jeg har kavet med dem i hele dag«. Da det led paa dagen, kom der virkelig to karer, og lidt efter en kone bærende et halvvoksent barn. Karerne hilste, og den ene vilde tage op en hel del breve, han havde med. »Det kan være det samme«, sagde Vis-Knut, »for jeg ved, hvad du gaar efter. Du er sendt for to børn, det ene er noget tykfaldent af vækst. Det kan ikke tale, fordi tungen er for tyk; men det er født saaledes, og derfor er ingen hjælp. Det andet har saar paa brystet og paa ryggen, og I faar gaa med det til en saardoktor.«

Karen stod rent forbauset; thi det var ganske saaledes. »Og du har drevet aager«, sagde han til den anden kar, »saa dig vil jeg ingen ting have med at gjøre. Men kanske jeg kunde hjelpe det uskyldige barn der«, lagde han til, da han saa konen komme slæbende med barnet i sine arme. Konen fortalte under stærk graad, at barnet var 11 aar gammelt og havde været lamt i fødderne,

siden det var seks aar. Hun havde forsøgt alle de doktorer, som fandtes, men ingen havde kunnet gjøre hende god igjen. »Der er bare en, som kan det, og det er Gud«, svarede Vis-Knut. »Tror du, at Gud kan gjøre hende god igjen med mig som redskab?« lagde han til.

»Jeg tror det«, hulkede konen.

»Saa vil jeg forsøge«, sagde Knut. Han tog barnet paa armen, lagde det paa en seng og sagde, de skulde klæde af det. Saa faldt han paa knæ ved sengen og holdt en bøn, og derpaa begyndte han at gnide hendes legeme med begge hænder. Ikke før kom hans ene haand til det syge sted, før den ligesom groede fast, og han fik sine rykninger; men han greb fast om haandleddet med den anden og gned alligevel. Det blev snart stygt at se paa. Krampetrækningerne sittrede gjennem hans legeme, hans ansigt fortrak sig af smerte, sveden haglede ned over ansigtet, og skummet stod af hans mund, men han arbeidede. Han holdt vist paa med hende i et par timer, saa sagde han endelig: »Nu faar du friste at staa paa fødderne!« Pigen reiste sig og stod virkelig. Moderen satte i et glædesraab, og barnet sprang i hendes arme. Vis-Knut stod og tørrede sit ansigt og græd af glæde. Moderen begyndte at takke og velsigne Knut. »Tak ikke mig, men tak Vorherre, det er ham, som har gjort det«, sagde Knut. »Men vær nu forsigtig og lad hende ikke gaa formeget i det første. Og saa gjør du vel i at vaske hende i den vandaare, som gaar vest om huset, et par gange paa dagen«.

»Der findes ingen vandaare der«, svarede konen.

»Jo, vest og syd om huset staar der en birk,

og ved den birken ligger der en diger sten, og under den stenen er vand«.

»Nei, vi har gravet der før«.

»Ja, men ikke dybt nok«.

»Har du været der du da?«

»Nei — men jeg ved det lel«, svarede Knut og lo polisk.

Da konen lavede sig til hjemreisen, gav hun Knut et vesteemne. »Du skal have tak for vesteemnet«, svarede Knut, »men du faar tage ud den femdaleren først, som ligger i lommen«.

Saa havde konen ganske rigtig forsøgt at smugle en pengeseddel i lommen[138]).

Knut blev paa Klaape, til Vis-Knut havde gjort fra sig arbeidet der; saa fulgtes de sammen udover. Vis-Knut fortalte, at han længe var bleven opfordret til at komme udover paa de kanter og holde opbyggelser; nu kunde han gjøre det med det samme. Han fortalte, at han havde meget at staa i med de vakte, Hauges venner. De ophidsede folket mod ham paa alle maader og sagde, det var djævelen, som arbeidede gjennem ham; »men det sagde nu farisæerne om Jesus og«, lagde Vis-Knut til. »Det er underligt med disse vakte«, sagde han, »de tror, at ingen bliver salig, medmindre han er akkurat som de selv. De peger paa den og paa den og siger, han er et djævelens barn, naar han ikke hører til deres flok. Jeg synes nu, en kunde overlade Gud at dømme, for han er den eneste, som ser i hjerterne«[139]).

Da Knut kom hjem med sin nye underlige kammerat, med hvem han havde sluttet et inderligt venskab paa veien, kunde jeg møde ham i tunet med den glade efterretning, at krisen atter denne gang var overstaaet for Deodata. Det, hun nu

trængte til, var rolighed. Da Knut ikke destomindre fastholdt, at Vis-Knut burde gaa op til hende, forbød jeg det paa det strængeste. Alene synet af denne forunderlige, stygt udseende mand kunde virke saa rystende paa hende, at hun kunde faa nyt tilbagefald. Saa blev Vis-Knut henvist til sine opbyggelser, og Knut kom atter sine vanlige visitter paa hoselesten.

Vis-Knuts opbyggelser havde sat bygden i bevægelse som Hauges i sin tid. Sognepresten havde øieblikkelig sendt bud til fogden, fogden til lensmanden, og lensmanden sendte nu atter bud til major von Lütken om at være ham behjælpelig med nogle soldater for at kneble urostifteren. Major von Lütken fòr øieblikkelig i sin uniform, budsendte 6 af sine nærmestboende gutter fra 1808 samt to løitnanter og en underofficer. Armeen samlede sig paa majorens gaardsplads, og geværerne bleve skarpladede. Da hæren var opstillet, steg majoren frem for fronten og holdt følgende tale: »Gamle kammerater! vi har før prøvet saa mangen dyst sammen, vi har gaaet mod kanonernes ildsvælg og de susende musketkugler uden at blinke. Men i dag forestaar der os en anden og farligere dyst. Vi har at gaa med aabent bryst mod en rasende folkehob, mod vore egne bygdemænd, ja ikke det alene, men imod alt mørkets djævelskab, der staar paa rede haand for denne djævelens udsending, Vis-Knut kaldet. Jeg beder eder, taber ikke modet, om I vil faa se underlige ting. Speiler eder i mig og følger trygt i mine fodspor. — Og dermed Gud befalet! I lovens og kongens navn, fremad marsch!«

Den frygtelige armé satte sig i bevægelse, og snart saa man de lange, graa skyggeskikkelser med

den faretruende bajonnet som lange uhyrer drage henover snemarkerne i maaneskinnet. Ankomne til Rustad, hvor samlingen skulde være, fik de høre, at den ikke var sluttet paa længe endnu, hvorfor major von Lütken satte soldaterne ud paa forskjellige poster som vagt, medens han og det øvrige overbefal gik ned til Kakserud og gav sig til at spille kort og drikke brændevin. Der kom bud paa bud til majoren, at samlingen var endt, og Knut havde lagt sig; han svarede, man maatte vente, til han var sovnet. Først ved midnat reiste han sig, da budet lød, at soldaterne vilde gaa hjem igjen, hvis han ikke kom. Med vaklende ben, understøttet af en løitnant paa hver side, sjanglede majoren fremad. Nede i bakken mærkede han, han havde glemt sabelen, og underofficeren blev sendt tilbage efter den. Soldaterne fandt han rent forfrosne. De havde forladt sine poster og havde samlet sig om en hest og slæde, der var kommen fra lensmanden. Lensmanden selv havde lagt sig til at sove paa en nabogaard og havde bedet om at faa melding, naar majoren en gang blev færdig. Majoren stivede sig op og vilde anden gang tale til sit folk; men den kolde natteluft gjorde det saa rent af med ham, at han faldt bagover i sneen.

»Læg ham op i slæden saalænge, han er jo fuld som et svin«, sagde lensmanden, der kom til. Saa blev gjort, og lensmanden overtog nu befalingen. Paa Rustad var det rygtedes, hvad der var paa færde, og mange af bønderne var blevne tilbage der for at paase, at Vis-Knut ikke led overlast. Rummet, hvor Vis-Knut laa, var ovenpaa. Larmen i den knagende, steile trap vakte folket, de kom paa fode og stimlede sammen. Man brød op døren til Vis-Knuts rum. Der var saa lavt under loftet, at soldaternes bøsser skrabede opi. Der var flere,

som laa i samme rum, de vaagnede ved larmen og reiste sig i sine senge. Da soldaterne fik se Vis-Knuts blege ansigt, indtullet som i en floke af ravnsort haar, stirrende paa dem med de skjæve øine, blev de rædde, og ingen vilde røre ham. Lensmanden maatte selv frem. Han greb Knut fast i haanden, men i det samme fik Knut en af sine rider og laa ganske stiv. Lensmanden rev ham alligevel ud af sengen og brød paa ham klæderne. Der blev en lydelig murren fra dem i sengen og graad fra de forfærdede kvindeansigter i døren. »Jeg troede, du var en snil og godslig mand«, sagde en til lensmanden, »nu ser jeg, du er haard som stok og sten«.

»Jeg har kongens ordre«, svarede lensmanden kort — »og tag jer i vare, der er ladt skarpt«.

»Det skulde vel være snart gjort at rydde ud alt dette herket«, sagde en bredvoksen kar og kom frem paa gulvet, men de andre holdt ham tilbage. Soldaterne tog nu Vis-Knut og halvt bar, halvt drog ham udigjennem døren. Bønderne, kvinder og mænd, fulgte. Da de kom til slæden, laa majoren der og snorkede. »Skynd jer, tag rebet, vi faar gyrde ham fast ved siden af majoren«, befalede lensmanden. Saa blev gjort, og majorens hoved blev lagt i Knuts ene arm. »Fremad marsch!« sagde majoren, da man flyttede paa ham. Neppe var Vis-Knut surret fast, før han fik slige rykninger, at rebene løsnede, og majoren blev væltet paa side.

»Ambrosia«, sagde majoren i en øm tone og snorkede igjen.

Man forsøgte anden gang, og nu bar det afsted. Bondeflokken fulgte mumlende og jamrende; men der var ingen, der turde bruge magt. Da de kom ned paa sletten, fik Vis-Knut nye anfald.

Baandene sprang igjen, og Knut slog majoren paa kinden, saa det smald.

»Spardame!« sagde majoren og slog til Knut igjen. I det samme rullede de begge ud paa hver sin side. Vis-Knut rullede saa langt frem, at han kom mellem skjækerne og fødderne paa hesten.

»Det er Guds dom — slip ham nu, lensmand, og vær menneske — de tager livet af ham —« saaledes lød det fra mængden.

Lensmanden var ubønhørlig. Tredie gang blev Knut surret fast som et andet læs, og nu satte to stærke karer sig paa ham. Da man passerede majorens gaard, blev denne løftet af og overgivet til Ambrosias omsorg, som imidlertid var ganske vant til dette syn. Men Vis-Knut blev transporteret videre den nat. Han havde faaet sin bevidsthed igjen, laa og nynnede paa salmer og bad for sine fiender. Da han blev overgivet til næste lensmand, var han saa stiv af kulde, at han maatte bæres ind i huset for at tøes op[140]). Denne mishandling har sat folket her i stærk bevægelse. De deler sig i to leire: Knutsfolket og Haugefolket. Haugefolket synes, lensmanden har gjort ret, da Knut var en bedrager og troldkar, mens Knuts venner ser op til ham som et overnaturligt væsen.

Otte dage efter havde alt major von Lütken denne historie indlemmet mellem sine mange heltebedrifter. Det var ikke alene ham, der havde grebet Vis-Knut og dæmpet ved sit strænge blik den knurrende mængde, men han havde ogsaa formelig maattet lægge sig over ham paa slæden for at holde ham fast.

Deodata kan nu sidde oppe hele dagen. Hun sidder som fastnaglet ved vinduet, hvorfra man kan se udover til Sans-Souci. Hun bare stirrer

og stirrer, og de røde øine forraader, at hun imellem har grædt, naar ingen ser paa. Hun taler ikke, medmindre man først taler til hende. Jeg har forsøgt at rive hende ud af denne farlige, drømmende tilstand og vække hendes energi, og jeg tror, det lykkes. Hun indrømmer selv, at her kan hun ikke være længe, hun maa forsøge noget paa egen haand. Hun venter bare paa at blive lidt legemlig stærkere, saa reiser hun ind til byen. Jeg har lovet at følge, saa kanske jeg ogsaa finder noget derinde.

Da jeg underrettede Knut om, at Deodata skulde reise, sagde han bare: »Ja saa —«, vendte sig og gik. Han kom ikke ind til middagen. Jeg spurgte efter ham, og man sagde, han havde lagt sig, han var klein. Jeg var inde hos ham og begyndte at tale aabent med ham om hans kjærlighed til Deodata. Han begyndte at hulke voldsomt og greb mig krampagtig om armen. Jeg sagde, han maatte søge at samle sig sammen, jage denne syge drøm bort og atter blive mand. Jeg fortalte ham om min kjærlighed til hans søster Ingeborg, og det syntes at lette ham. Han takkede mig, fordi jeg var kommen, og for hvad jeg havde sagt. Da jeg gik, sagde han: »Nu har jeg bare et ønske, og det er, at der snart blev ufred, saa jeg kunde faa mig en kugle i brystet«. Stakkels gut!

Havde der endnu været hyggeligt for ham hjemme paa Bratvold. Men Vis-Knuts optræden i bygden har gjort forholdet spændt mellem fa'r og søn. Fa'r Torstein er rasende paa Vis-Knut, kalder ham djævelens haandlanger og længes mere end nogensinde efter at kunne faa holde opbyggelser og vidne mod ham for den rette tro, og sønnen elsker Vis-Knut med en discipels hele hengivenhed.

Fa'r Torstein taler om selv at skydse os ind til Kristiania, saa vil han benytte leiligheden til at hente sin datter Karen paa Eker med det samme.

Det ser ud til, at her skal blive almindeligt opbrud. Deodata reiser, jeg reiser, og faster Auen vil til Bergen igjen. Her er en pakken og nedlæggen i kasser og kister, som er over al beskrivelse. Især gjælder dette for faster Auens vedkommende, som finder frem fra skuffer og hylder paa Bratvold alle mulige ting, som hun har ladet blive liggende, fra hun sidst var der. Deodatas garderobe er heller ikke liden; thi den havde Knut sørget for at bringe i sikkerhed fra Sans-Souci i tide. Jeg blev derfor behagelig afbrudt i min pakkeiver ved at se broder Jacques trine ind gjennem døren. Han havde ikke været i bygden paa flere aar.

»Jeg kommer for at sige Dem farvel, monsieur Sten«, — sagde han — »jeg er paa reise. Jeg har blot været her for at hente mine eiendele«.

»Og hvorhen gaar reisen?«

»Hjem — til la belle France«, sagde han med straalende øine. »De har vel hørt den store nyhed — ørnen er vingestækket — forhaabentlig for altid«.

»Hvem? Napoleon?«

»Hele Napoleons uhyre armé er tilintetgjort i Rusland — frosset ihjel — sultet ihjel, nedhugget. Russerne har brændt sine egne byer og forvandlet landet til en ørken. Saa har de overladt vinteren resten. Mod naturmagterne er Napoleons geni magtesløst«.

»Er det muligt?«

»Han selv skal have forladt hæren og begivet sig over hals og hoved til Paris. Bag ham reiser

der sig folk efter folk og kaster hans forhadte aag af sig. Her forestaar en ny folkekamp, som vil ryste Europa«.

»Og De, broder Jacques?«

»Nu maa der kunne gjøres noget eller aldrig. Jeg reiser til Paris. Republikkens sag maa atter reises. Nu tænker jeg, mit folk har faaet bindet revet af sine øine og er mæt af hæder og blod«.

»Og vi heroppe vil komme til at staa som tause tilskuere«.

»Pas paa, der forestaar ogsaa jer vigtige omvæltninger. Eders konge har været drevet ind i Napoleons arme og vil falde med ham. Bernadotte er ikke at stole paa. Hans alliance med Frankrige har kun været et skalkeskjul, nu vil han nærme sig England. Vogt jer for ham, Sveriges øine er lystne efter jer som erstatning for Finland«.

»Tror virkelig de ledende mænd i hovedstaden, at der forestaar os en ny krig med Sverige?«

»Eders overhoved, prins Fredrik af Hessen, tror paa intet andet end baller og komedier; men mænd som Wedel, som Jakob Aall ser fremtiden betænkelig i møde. Næste aar vil antagelig vise det. Men undskyld mig — jeg har hast, og min skyds venter. Farvel da, monsieur Sten; naar jeg med taknemlighed tænker tilbage paa eders fædreland, vil jeg ogsaa tænke paa Dem«.

Jeg fulgte broder Jacques ud og saa ham forsvinde. Det var sidste gang, vi mødtes. Om hans senere skjæbne har jeg intet kunnet erfare.

Jeg gik drømmende ind igjen. Jeg kunde ikke udholde at høre paa faster Auens snak og spigrenes banken. Jeg fik en ukjendt længsel mod byen, mod at være med. Bygden var bleven mig for trang. Fa'r Torstein tænkte kun paa bibelen og Hans Nilsen Hauge, Knut kun paa sin syge

elskov. Hvad brød han sig om Napoleon? Europas skjæbne var ham i denne stund ikke saa meget værdt som et kys paa Deodatas haand. Jeg gik da op til Deodata og fortalte hende de store nyheder. Hun hørte taalmodig paa mig; men jeg saa paa det følelsesløse ansigt, at hun i grunden tænkte paa noget ganske andet. Ved at gaa over gulvet saa jeg og, at hun sad og stirrede paa en medaljon, hun holdt i sin hule haand. Det var den samme medaljon, hun ellers bar paa sit nøgne bryst, den, som hendes fa'r havde krystet i dødsøieblikket, som hun havde vristet ud af hans haand — hendes moders billede.

Vi er lykkelig og vel komne til Kristiania. Det er ikke saa let en reise endda vinterdag, bakke op og bakke ned. Deodata var taus; men jeg tror, den skarpe, rene vinterluft og forandringen af omgivelser har gjort hende godt. Men hvor hun er bleven gammel! Rædselsnatten har gjort hendes brune haar graasprængt, der er kommet noget stivnet over ansigtet. Hun minder mig om billederne af nonner, der er afdøde fra verden. Det spænstige, smidige, jomfrulette over hendes skikkelse er aldeles borte. Hendes livshaab er for bestandig knækket. Og dog er hun deilig endnu med de brune, drømmende øine. Jeg har faaet logi til hende, et renligt, pent kvistværelse hos en familie i Storgaden. Jeg har ogsaa faaet hende med stort besvær overtalt til at aflægge sin pleiemoders slægtninge en visit, dem, som hun efter sin konfirmation havde boet hos. Hun lod sig overtale kun paa den betingelse, at jeg gik der først alene, tilfredsstillede deres nysgjerrighed og lod dem vide, at Deodata ingensomhelst spørgsmaal taalte om det forgangne. Saa gik hun selv. Hun

blev modtagen med en rørende omhu og kjærlighed, og ved disse menneskers hjælp har hun nu faaet flere franske timer. Hun vil kunne leve herinde aldeles uanfægtet af næringssorg, gudskelov. Bare hun nu maatte faa beholde sin helbred.

Jeg har været oppe og besøgt hende, efterat hun har indrettet sig i sit nye hjem. Med en kvindes fine takt har hun straks forstaaet at gjøre de simple omgivelser hyggelige. I et eget aflukke har hun hængt op sin faders galladragt samt sin egen kjole, som hun bar forfærdelsens nat. Men der faar ingen slippe ind der uden de indviede.

Nu mærker jeg og, at mit træben kan være til anbefaling. Jeg har straks faaet arbeide i de offentlige kontorer med løfte om snarlig forfremmelse, saa nu kommer jeg vist at tilbringe mit liv her for eftertiden. Da fa'r Torstein skiltes fra os, reiste han til Eker for at hente Karen og vilde lægge veien om Hadeland tilbage.

Som jeg en eftermiddag sidder i mit logi med min kop kaffe, gaar døren op, og ind træder — broder Hans. Han saa mærkelig forstyrret og ophidset ud. »Jeg har søgt dig paa kontoret og fik vide, du boede her«, sagde han.

Jeg saa forundret paa ham. »Er der noget i veien? — jeg faar jo ikke tid til at ønske dig velkommen hjem. Hvor du er bleven bred og stor! Er du bleven prest? eller skal du —«

»Hverken er eller skal blive«, svarede han mørk. »Aa, der har hændt mig noget saa forfærdeligt!« lagde han til og kastede sig paa en stol. »Jeg glemmer det aldrig i evighed«.

»Men hvad er det da? fortæl dog!«

»Ja nu skal du høre. — Har du et glas vand her? — Tak! Jo ser du, jeg kommer til Kri-

stiania efter en farefuld fart over Skagerak, jaget af en engelsk krydser, og reiser da sporenstregs hjem den korteste vei over Hadeland. Der paa Hadeland er en ven af mig nylig bleven ansat som kapellan, og jeg besøgte da ham. Som vi i skumringen sidder med vore piber og taler om gammelt og nyt, siger han pludselig: »Du, det er sandt, nu har jeg nogle rare fremtoninger at vise, som I ikke kjender i Danmark. For nogle dage siden fakkede vi en fire, fem af disse reisende lægprædikanter, Hauges venner, ved du. De begyndte atter, trods forbudet, med at holde opbyggelser her, den ene havde endog sin datter med; men nu sidder de da under laas og lukke i lensmandsarresten og forventer forhør«.

»Og man kan virkelig faa se dem og disputere lidt med dem?« spurgte jeg. »Det skulde jeg i grunden have moro af«.

»Naar du behager. Arresten er tæt ved, og nøglen faar vi hos lensmanden«.

Vi gik altsaa derhen og traadte ind. Alt i gangen hørte vi, at de sad og sang salmer. Der blev stilt, da vi traadte ind. »Her er kommen en prest fra Danmark, som gjerne vilde tale lidt med jer«, sagde min ledsager.

»Ja saa«, svarede det borte i hoben.

»Hvorfor driver I nu paa med disse forsamlinger, godtfolk, naar I ser, det intet nytter til og bare bringer jer ulemper og fortræd?« spurgte jeg.

»Fordi det er nødvendigt« svarede en. »Os bør at indgaa i Guds rige gjennem mange trængsler«, sagde en anden. »Om disse skal til, skal stenene raabe«, lagde en kvindestemme til.

»Men saa synes jeg, det var bedst, I overlod det til stenene«, svarede jeg flot. »Tror I nu vir-

kelig, at I forstaar disse ting bedre end dem, der har studeret paa dem hele sin tid?«

»Hvad Gud har skjult for de vise og forstandige, har han aabenbaret for de umyndige«, lød den første stemme igjen.

»Er altsaa meningen med det, at ingen helst burde studere teologi? at man burde tage prester op fra gaden?« spurgte jeg atter. Intet svar. »Tror I da ikke, at ligesom der altid blir bedre og bedre skjøn paa naturens hemmeligheder, saaledes blir der og bedre skjøn paa de hellige hemmeligheder, som er aabenbarede i skriftens ord?«

»Til at læse dem ret kræves et ydmygt og enfoldigt hjerte«, sagde en.

»Vi tror, at der kommer vantroens og frafaldets tider ogsaa over kirken«, svarede en anden.

»Paa de sidste tider skal der opstaa falske Kristus'er, der skal forføre om muligt de udvalgte«, sagde kvindestemmen.

Jeg begyndte nu at gaa dem paa klingen med enkelte af dogmerne, som er deres kjæpheste, kom at tale om Jesu guddom og miraklerne; men de slog om sig med en saadan hær af skriftsteder, at det var umuligt at komme dem paa livet.

Det maa være stærke, om ikke just saa fornuftige bibellæsere. Midt under dette reiser der sig en gammel mand, der hidtil havde siddet taus, borte i hjørnet, med ham en raslende lyd af lænker; thi manden havde faaet haandjern lagt paa. »Jeg synes, jeg skulde drage kjendsel paa det maalet«, sagde han og stolprede frem. Det sparsomme dagskjær, som endnu gled ind gjennem gluggen høit oppe paa væggen, faldt netop paa hans hoved, og hvad saa jeg — min egen gamle fa'r. Jeg sprang op fra bænken og stod som forstenet.

»Det skulde nu vel aldrig være —«, sagde den gamle og bøiede sig tæt ind til mit ansigt.

»Fa'r!« raabte jeg og bredte armene ud imod ham.

Men den gamle blev staaende stille. »Er det du, min søn Hans?« sagde han sagte, sank saa ned paa bænken og begrov sit ansigt i de sammenlænkede hænder.

»Er du ogsaa her, søster Karen?« spurgte jeg med bristende røst.

Da svarede den samme haarde, men dybe kvindestemme fra krogen: »Men hans moder og brødre kom til ham og kunde ikke faa ham i tale for folket, og det blev ham tilkjendegivet af nogle, som sagde: Din moder og dine brødre staar udenfor og vil se dig. Men han svarede og sagde til dem: Min moder og mine brødre er disse, som hører Guds ord og gjør det«.

»Min søn, Hans, min søn, Hans«, jamrede den gamle paa bænken, »at du ogsaa skulde blive forført af hovmodens og kundskabens djævel! ak, bedre havde det været, om du aldrig var bleven født, end at jeg skulde opleve en saadan dag. Men det siger jeg dig —« og her reiste han sig og løftede sin lænkede haand imod mig — »vov ikke at betræde Guds hellige prædikestol med urene læber, vov ikke at staa for Guds alter og uddele hans legeme og blod med ubodfærdigt hjerte. Sandelig, hans vredes lyn vil ramme dig, og ve dig paa den yderste dag!«

Jeg strakte mine hænder imod ham og tog hans opløftede arm. »Fa'r! fa'r! tal ikke saaledes! tag disse ord tilbage — hører du«.

»Aldrig vidner jeg imod Guds rene ord; den, som elsker hustru og børn mere end mig, er mig ikke værd«. Og han satte sig atter ned paa bænken.

»Men saa giv mig dog din velsignelse, jeg har længtet saa efter dig, efter at komme hjem«, raabte jeg, knælede for ham og bøiede hovedet mod hans knæ.

»Rør mig ikke, min søn Hans«, raabte den gamle. »Naar du omvender dig og kommer angrende tilbage som den forlorne søn, da staar mit hus dig aabent; saalænge du æder mask med svinene, hører du ikke os til. Men vogt dig, vogt dig for at kjæmpe mod ham, som vandrer mellem de syv guld-lysestager, hvis øine er som ildsluer, og af hvis mund udgaar et tveægget sværd!«

Jeg holdt ikke ud længer; jeg styrtede ud af arresten, jeg var ikke herre over mig selv. Hele natten drev jeg paa landeveien og paa mit værelse, det var umuligt at faa sove. Om morgenen reiste jeg til sognepresten, fik ham overtalt til at lade sagen falde og slippe arrestanterne ud mod det løfte, at de skulde begive sig lige hjem. Saa reiste jeg sporenstregs til byen igjen, og her er jeg nu. Jeg er endnu ikke kommet mig. Min fa'rs ord og forbandelse følger mig overalt«.

»Men du maa jo tænke paa, hvor han staar«, afbrød jeg, »han er jo en fanatiker«.

»Og alligevel er det mig nu umuligt at tænke paa at blive prest; jeg vilde ikke kunne faa et ord frem uden at se hans formanende haand med jernlænken for mig.«

»Nu, saa bliv herinde for det første. Du kan vel altid faa noget arbeide paa en skole eller et kontor, saa meget du kan leve«.

Jeg søgte at bringe hans sind paa andre tanker ved at fortælle om de Seigneul og Deodata og hans broder Knut, og han forlod mig noget beroliget.

Mai 1813.

Store begivenheder forestaar! Karl Johan har aabenbart sluttet sig til Napoleons fiender, sluttet traktater med Rusland og England og er sat over med den svenske hær til Nordtyskland. Hans løn skal være — Norge! Ulykkelige fædreland! skal du søndermales mellem stormagternes møllestene? skal atter nød, ufred, hungersaar bryde ind over dig? Man fortæller, at arveprinsen, Kristian Fredrik, skal sendes op i prinsen af Hessens sted. Mon han kan frelse Norge?

Kristian Fredrik er kommen! Forklædt som matros har han vovet sig over havet i en baad og lykkelig undgaaet baade svenske og engelske krydsere. Hele Kristiania var paa benene for at tage imod ham. Ved Egeberg mødtes han af det gule korps, i byen af blomster, viften med lommetørklæder og hele befolkningens entusiastiske hurraraab. Han har udstedt følgende kundgjørelse:

»Nordmænd! Eders konge kjender og paaskjønner eders urokkelige troskab mod ham og mod den norske og danske kongeslægt, som nu i flere aarhundreder har regjeret over eders fædre og eder. Hans landsfaderlige hu staar til at se broderkjærlighedens og samdrægtighedens uopløselige baand befæstet imellem tvillingrigets folk. Sjette Fredriks hjerte er stedse hos eder; men hans omhu for staten i alle dens dele nægter ham den glæde at se sig omringet af sit tro norske folk. Derfor sender han mig til eder med fuldmagt som statholder i hans rige, Norge, at udrette hans vilje, som var han selv blandt eder tilstede. Hans bud skal være min lov, at vinde eders tillid min bestræbelse; eders høi-

agtelse og kjærlighed vorde min løn! Maaske endnu haardere prøvelser forestaar os; med tro paa forsynet og med freidigt mod skal jeg gaa dem i møde og overvinde dem ved eders bistand, trofaste nordmænd; thi jeg ved, at jeg kan stole paa eders troskab mod kongen, at I vil bevare Norges selvstændighed, og at det løsen, der forener os alle, er: For gud, kongen og fædrelandet!« 141)

Kristiania, den 22de mai 1813.

Christian Fredrik.
Prins til Danmark og Norge,
statholder over kongeriget Norge,
kommanderende general.

Dagen efter var der kur i Bernt Ankers palæ for alle byens embedsmænd. Jeg blev ogsaa tilstedet adgang, væsentlig paa grund af mit træben. Jeg glemmer aldrig den dag! Hvor smuk var ikke prinsen, da han takkede sin forgjænger og ønskede hans venskab til døden. Hvilken kraft og værdighed var der ikke over ham, da han lovede, at før skulde hans haand visne, end han nogensinde skulde fraskrive det gamle kongehus Norge. Sjelden har jeg seet en smukkere mand, og saa beleven og saa udsøgt elskværdig. Han sagde mig nogle smigrende ord og trykkede min haand, da jeg blev forestillet for ham som en af heltene fra 1801. Alle, og ikke mindst damerne, er berusede af ham. Han skal desuden være en gjennemdannet mand, et stykke af en videnskabsmand. Skulde det være denne, vi har ventet paa? skal han kanske berede vor selvstændighed under en fri forfatning? — Tys — lad mig ikke røbe de enkeltes dristigste drømme!

I eftermiddag forestod mig en overraskelse. Mens jeg tænkte, prinsen sad fordybet i arbeide, grundende paa, hvorledes vi kan redes ud af den politiske forvikling, hører jeg oplæst paa gaderne af en herold, ledsaget af tromme, at han tilsiger byens damer til kur i palæet, og det ikke alene embedsmændenes damer, men »de yngste og smukkeste« fruentimmer udenfor denne stand. — Hvad skal dette betyde? Vil han »se sig om blandt landets døtre i samme hensigt som fordum kong Ahasverus?« Han er jo skilt fra sin hustru.

Hvad skal jeg nu tro paa — hans glødende, begeistrede øine, varmen i hans stemme, kraften i hans ord fra i formiddag, eller denne leflende letsindighed fra i eftermiddag? Kristiania er ogsaa bleven allarmeret. Jeg har været indom flere familier af mit bekjendtskab, og hele huset er i forstyrrelse, som om fienden stod for døren. Mødre og døtre vil afsted, men fatter tør ikke slippe dem saa uden videre til den unge, smukke prins, især da de er tilsagte i »robe de cour«; den dragt kjender ikke damerne i Kristiania, men formodentlig er det noget udringet noget, hvad der gjør fatter endnu mere betænkelig[142]).

Jeg tænkte paa Deodata og gik op til hende. Kanske dette kunde drage hendes tanker bort fra hendes tungsindige grublerier og binde hende til livet atter. Jeg bankede paa, men Deodata var ikke hjemme.

Deodata var gaaet sin sædvanlige tur udover mod Egeberg. Deroppe paa Egebergbakken, med den storartede udsigt over fjorden med alle dens skogklædte holmer, var hendes yndlingsplet. Der satte hun sig ofte ned, hed af gangen opad den bratte

bakke, og stirrede udover fjorden, vuggende sig i sine sørgmodige tanker.

Som hun sad der og saa paa solglitret i vandet, hører hun fra en af smaahytterne i nærheden en underlig musik[143]. Hun lyttede. Det var et gammelt klaver med halvt brustne toner; men der var en saadan rørende klang i disse toner, at Deodata fik taarer i øinene. Tonerne sank ned i hendes syge sjæl, lokkede paa de gamle tilbagetrængte minder, og før hun vidste det, sad hun og hulkede ude paa bakken. Hvem kunde spille saaledes, herude mellem fattigfolk? Det var et spil ud af saadan maalløs sorg, saadan fortærende lidenskab, at man blev betagen af det. Spillet svulmede op til vilde spring, til rasende løb og endte i en hær af disharmonier som en dæmonisk latter. Deodata blev formelig ræd, men nysgjerrigheden efter at se denne underlige spillerske fængslede hende og drog hende nærmere hytten. Før hun vidste om det, stod hun foran det lave vindu og saa ind i stuen. Der sad ganske rigtig en ung kvinde foran et klaver. Hendes dragt var yderst simpel og uordentlig, kjolen plettet, haaret forpjusket, ansigtet blegt og magert. Hun saa i det øieblik bort, saa Deodata kun fik profilet; fingrene legte famlende over tangenterne uden at frembringe toner, og læberne aabnede sig en og anden gang, som om hun hviskede noget; men Deodata kunde ikke høre ord. Pludselig vendte hun ansigtet og fæstede nogle dybe, brændende øine paa Deodata. Deodata maatte stirre paa hende igjen, thi var det ikke? — —

Kvinden syntes ogsaa at blive greben af en gjenkjendelse, hun fik ikke sine øine fra skikkelsen udenfor.

Omsider reiste hun sig fra stolen og kom ud i døren.

»Er det ikke frøken de Seigneul?« sagde hun. »Er De ogsaa paa disse kanter?« Deodata vilde spørge, men skikkelsen afbrød hende: »Jo — det er ret, som De ser, det er prestens Amalie«. Deodata kunde ikke komme sig af sin forundring.

»Er De ogsaa bleven en af pilegrimmene, som skal valfarte for at se paa dette underlige dyr?« vedblev Amalie.

»Jeg forstaar Dem ikke«, svarede Deodata blidt.

»Det er jo bleven mode i Kristiania at vandre ud for at glo paa prestedatteren, som rømte med tatergutten«, fortsatte Amalie, — »i alle fald for de unge herrer«, lagde hun til. »Men kom ind — eller er frøken de Seigneul for stolt til at træde ind i sligt et hus?«

Deodata svarede med at følge hende ind. Der saa uryddigt ud. Nogle træstole og en seng, det var det hele bohave, ja og saa klaveret. Det var en beklemt, indesluttet luft i værelset. »Her er ikke meget«, sagde Amalie, da Deodata kastede et hurtigt blik rundt i værelset, »resten kan De finde hos pantelaaneren«.

Deodata saa usikkert paa hende. »End Deres mand?« vovede hun endelig at spørge.

»Han« — udbrød Amalie foragtelig, »ham ved jeg ligesaalidt om som De. Han rømte fra mig, da han vel havde brugt op, hvad vi havde med hjemmefra«. Der for en gysning gjennem Deodata. »De synes, det er forfærdeligt«, fortsatte prestedatteren — »aa — han var vel ikke værre end alle andre mænd. De morer sig en stund med sit offer, saa slipper de det ned i elendigheden«.

»Men hvad lever da De af?« vovede Deodata at spørge. Prestedatteren lænede hovedet tilbage og lukkede halvt øinene. En smertelig trækning fløi over ansigtet. »Han« — svarede hun bare, med et forsøg til latter.

»De underviser i pianospil?« vedblev Deodata uskyldig.

»Jeg?« udbrød Amalie. »Se paa mig, hvorledes jeg ser ud. Dette er min sidste. Ser jeg ud, som jeg kunde komme i de fines sale? Desuden har jeg ikke taalmodighed at trælle med sligt«

»Men hvad vil da tilsidst — —«

»Jeg ved, hvad De vil spørge om«, afbrød prestedatteren med en bitter latter, — »men der findes vel en ledig plads for mig og — først paa tugthuset — saa paa kirkegaarden«.

Deodata stirrede forfærdet paa hende — her var dog en ulykke, grænseløsere end hendes egen.

»De skulde reise hjem til Deres forældre«, sagde hun med taarer i øinene.

»Hjem? — aldrig!« udbrød Amalie heftig og gik frem paa gulvet. »Jeg skrev hjem de første dage og fortalte, at vi var gifte og havde det godt, og bad dem sende mig mit klaver hid, som de ogsaa gjorde. Skulde jeg nu, fornedret som jeg er, komme krybende og tigge om deres naade — faa høre fa'rs moralprækener og Basedows 54 regler? — aldrig i evighed! — før sulte — før dø! —« Hun gik heftig frem og tilbage paa gulvet. »Jeg vil leve, jeg vil nyde livet!« raabte hun, »jeg vil ikke kjedes tildøde, plages og pines«. Hun stansede pludselig foran Deodata. »De, frøken de Seigneul, De har havt Deres gode i barndommen, De har faaet lege, De har faaet elske — jeg har alt mit tilgode!« Hun stod en stund, saa sank

hun som rammet af sin egen magtesløse fortvilelse ned paa en stol og brast i krampegraad. Deodata blev rent forfærdet over al denne opdæmmede lidenskab, hun reiste sig stille, lagde haanden paa hendes skulder og klappede nogle gange hendes haar. De skræmtes op af en trommehvirvel tæt udenfor vinduet. Folk fra nabohytterne stimlede til. Prestedatteren saa op, strøg det vaade haar tilbage fra ansigtet og gik frem. Det var den prinselige kundgjørelse, som blev oplæst, at ogsaa de yngste og smukkeste damer udenfor embedsmændenes stand skulde møde hos prinsen i »robe de cour«.

Hvad var meningen med, at de kom lige herop? Var det for at spotte hende? Oplæseren saa ind i hendes vindu med et vist satirisk grin og forsvandt saa, ledsaget af den leende mængde. Amalie havde traadt tilbage bag vindueskarmen, nu stod hun, støttende sig op til den og saa ud efter den bortdragende mængde. Hun syntes aldeles at glemme baade sig selv og Deodata. Nu først opdagede Deodata, hvor deilig hun i grunden var. Figuren var slank, men kraftig, det forskræmte, som før havde været over hendes ansigt, var rent forsvundet, og en bestemt trods var kommen i stedet. Naar der kom liv i de dunkelbrune øine, syntes de at sprude ild. Efter en stunds taushed vendte Amalie sig langsomt om, og sagde i en rolig, bestemt tone: »Frøken de Seigneul! De maa laane mig en festdragt — jeg vil til prinsen«. Deodata blev saa himmelfalden, at hun ikke kunde svare.

»De skal ikke nægte mig det — hører De!« fortsatte hun ivrig og greb Deodatas haand. »De har en gang slaaet mig og jaget mig bort fra Deres leg — husker De det? De har været med at

plante mistro og had til mennesker i min sjæl — tænker De paa det? Nu kan De sone — hjælp mig — laan mig en eneste gang af Deres overflod«. — Saa fortsatte hun som i enetale med sig selv: »Jeg vil der til trods for dem allesammen — jeg vil i de fines sale — der hører jeg hjemme; jeg vil ikke trælle og arbeide som et andet husdyr. — Laan mig en klædning, frøken de Seigneul — bare denne ene gang, og jeg skal takke og velsigne Dem. Jeg kjender prinsen, ser De. Da han kom ridende indover Egeberg, stod jeg paa en fremspringende fjeldknat, just hvor han skulde passere. Han saa op og saa paa mig — længe, saa bøiede han sig til sin adjutant, hviskede og smilte. Jeg saa igjen paa prinsen — han skal kjende det blik — han vil kjende mig igjen, naar jeg kommer. Ak, hjælp mig op af min elendighed, Deodata Seigneul —« og hun kastede sig paa knæ foran hende — »jeg ved ikke hvorfor, men en stemme siger mig, at det er mit livs lykke, som staar paa kast«.

Deodata vidste i sin forvirring ikke, hvad hun skulde sige; men før hun gik den dag, havde hun maattet love at hjælpe hende.

Til den fastsatte tid kom prestedatteren til Deodatas logis. Hun var ikke til at kjende igjen. Hun var omhyggelig vasket, og hendes kjole fri for pletter. Hun havde en ren, hvid krave i halsen. Hendes haar var sirlig opsat, og hendes øine livlige. Deodata havde søgt igjennem sin garderobe og lagt frem en sort silkekjole og nogle af sine smykker.

»Er det den, jeg skal have? — sort — som graven —« sagde hun, da hendes øine faldt paa kjolen. »Jeg vil være hvid — i brudedragt — jeg har jo ingen brudedragt havt paa endnu. Har

De ingen anden?« — Hun aabnede uden videre døren til klædekammerøt og gik ind. Hun saa over hele kjoleraden, ingen vandt naade for hendes øine. Hun rev op døren til aflukket. »Nei — nei — ikke derind«, bad Deodata og forsøgte at holde hende tilbage. Forsent — hurtig som en grib havde hun opdaget og revet ned af knagen Deodatas elegante festdragt, den, som hun havde baaret den ene rædselens aften og saa aldrig mere. »Den vil jeg have — Gud! hvor deilig!« udbrød hun og foldede den ud paa sit fang.

»Tro mig — den kjole bringer kun ulykke«, sagde Deodata rent bleg.

»Da er den jo netop skabt for mig«, svarede prestedatteren med en lystig latter.

Det nyttede ikke, alt hvad Deodata indvendte og bad; hun var aldeles i den »vildes« vold. De ord, hun havde sagt, at Deodata en gang havde saaet had og mistro til menneskene i hendes barnehjerte, havde grebet hende saa, at hun ikke kunde nægte hende noget længer. Snart stod Amalie i den elegante kjole, der var som skabt for hende. »Nu de smykker der — og saa en sidste haand paa haaret — den friske rose stikker jeg ind under denne lok«, og hun gik uden videre hen, greb en saks, som laa paa bordet, og klippede en rose af, der stod i en blomsterpotte i vinduet. »Se saa — lad mig nu faa se mig endnu en gang i speilet«. Hun veg formelig tilbage for sit eget billede. »Jeg er smuk, ikke sandt?« raabte hun henrykt — »bare kinderne lidt for magre og blege — kan du ikke faa dem lidt rødere — sminke — hvad?« — Hun gned begge sine kinder med haandfladerne. »Se saa, det hjalp altid lidt — nu hanskerne og viften. Er jeg nu passabel?« Og hun vendte sig rundt med en vis koket ynde. »Saa har De vel

bestilt vognen? De ved, De lovede at spendere den paa mig?« I det samme hørte man vognrammel udenfor. »Der er den — nu afsted!« raabte hun med feberagtig il og samlede slæbet op paa armen. Deodata fulgte viljeløst ned trappen. Amalie havde alt faaet den ene fod paa vogntrinnet, saa vendte hun sig pludselig. »Tak!« sagde hun og rakte Deodata begge hænder. Hun stod lidt og saa paa hende. »Faar en skabning, som jeg, lov at kysse Dem?« spurgte hun med taarer i øinene. Deodata svarede ved at bøie sig frem og kysse hende, vogndøren smaldt igjen, og borte var hun. Men Deodata gik stille op paa sit værelse og faldt i graad.

Dagen efter hørte man, at damerne var blevne opstillede i et stort værelse i palæet, uden hensyn til rang eller stand. Prinsen kom ud, og efter en almindelig hilsen, associerede han sig med fru Thygesen, gik med hende stuen rundt og talte med hver eneste af de tilstedeværende — undertiden meget længe[144]. Men den, han længst havde talt med, og som havde tiltrukket sig alles opmærksomhed ved sin skjønhed og usædvanlige rige dragt var — den hemmelighedsfulde prestedatter fra Egeberg.

Deodata hørte ikke et ord fra Amalie. Da heller ikke dragten var tilbagesendt efter en uges forløb, blev hun ængstelig og gik derud. Huset stod tomt, naboerne fortalte, at der ingen havde været der paa mange dage. Desmere overrasket blev hun, da det en dag bankede paa døren, og en af prinsens egne lakeier traadte ind med en pakke og et brev til frøken Deodata de Seigneul. I pakken laa dragten. I brevet stod:

»Terningen er kastet; mit livs lykke er gjort. Jeg er misundelsesværdig som fan. Evig tak!

Deres hengivne *Amalie*«.

Sept. 1813.

Kristiania er som forhekset. Det letfærdige liv fra prinsen af Hessens tid fortsættes endnu vildere. Det er, som man vil glemme alvor, nød, naar i bare morskab, baller, koncerter og komedier, maskeradeoptog — det ene paa det andet. Kristian Fredrik er med overalt, sjælen i alt. Han holder smukke taler, han leger pantelege med damerne og samler kys hos dem, han sidder paa forundringsstolen. Kongelig skuespiller H. C. Knudsen er kommen herop og agerer hofnar. Han deklamerer, han faar istand transparenter og tableauer, han gjør taskenspillerkunster og synger under bægrenes klang. For at faa leilighed til at more sig, lader man saa indtægten gaa til nogle enker efter faldne i forrige krig eller saadant. Den gamle folkeforlystelse med tjæretønder og blus paa St. Hanshaugen er tagen op igjen, og der er holdt et glimrende St. Hansgilde hos stiftamtmand Thygesen, hvortil tredieprest Nils Wulfsberg havde skrevet 13 viser. Morten Anker har givet en glimrende fest paa Frogner, og Kristiania by har feiret prinsens fødselsdag ved et gilde og bal, som skal have kostet 80,000 rgd. En stor træbygning blev til den ende opført, beklædt med tøi og oplyst med 1000 lamper. Bygningen er atter reven ned og tagen bort.

Og mens vinen strømmer, og talerne og sangene svulmer, gaar arbeidsfolk omkring fortvilede. De har intet arbeide. Brændevinskneiperne staar forladte, et ubedrageligt tegn paa arbeidsløshed. Der begaaes indbrudstyverier dag paa dag. Pengereduktionen har bragt en grænseløs forvirring. Rige folk er blevne fattige, og fattige igjen rige i en haandevending. Mange folk er blevne bedragne, som de Seigneul blev det, og staten selv har ikke

undseet sig for at optræde som bedrager og betale i værdiløse papirpenge, hvad den skyldte i fuld værdi. En pot melk koster nu 4—5 daler. En panisk skræk har desuden grebet det lavere lag af befolkningen; thi rygtet er kommet ud, at baade kammerherre Rosenkrans og prinsen selv tjener penge ved at sælge mandekjød til tyrken. To tyrker skal ligge i havnen og tage ind ladning. Der betales en tønde guld for en tønde menneskekjød, og to tønder for et lignende kvantum menneskeblod. Frimurerne er det, som fanger unge og fede mennesker, især tjenestepiger. De slagter dem i Kristian Olsens gaard. En bonde, som havde udrevet sin allerede afklædte datter af mordernes klør, skal have været oppe hos prinsen for at klage, men være bleven afvist[145]).

Prinsen har været en rundreise i Kristianias omegn og langs kysten henimod Kristianssand. Han gjestede Nils Aall, just som dennes moder laa paa ligstraa. Aall beklagede, at han i den anledning ikke kunde foranstalte noget bal; men prinsen tog ikke det saa nøie. Han lod musikken spille op i haven og dansede med telemarksgjenterne, som var komne for at se paa stasen. Da verten saa, at prinsen endelig vilde danse, kunde han for skams skyld ikke andet end sende bud efter Skiens unge damer, og saaledes maatte han taale dansemusik og latter i det ene værelse, mens hans moder laa bleg og kold i det andet[146]). Sligt gjør ikke godt. Min beundring for prinsen er betydelig dalet, og alle alvorlige folk ryster paa hovedet. Han har ogsaa besøgt Wedel paa Jarlsberg, og denne skal have skrubbet ham af. Wedel har rolig og aabent lagt frem for ham sin politik, og man vil vide, at forholdet mellem dem skal være betydelig kjøligt[147]).

Tredje september har Danmark erklæret Sverige krig. Kristian Fredrik siges at have faat befaling til at gjøre indfald i Sverige, men han har nægtet at udføre befalingen. Wedel skal have gjort ham opmærksom paa, at dette var det eneste rette nu, da Karl Johan var med hovedhæren i Tyskland; Kristian Fredrik bare blegnede[148)].

Okt. 1813.

I dag har jeg oplevet noget, jeg sent eller aldrig skal glemme. Som jeg kommer fra mit kontor, ser jeg en ung bondekone komme imod mig, klædt i sognedragt. Hun stanser, da hun ser mig, og kommer saa springende henimod mig.

»Nei er det du? Nei gudskelov, at jeg traf dig!« Jeg maatte se paa hende en stund, før jeg kjendte igjen — Ingeborg. Hun var bleven førligere, og den nye dragt gjorde hende ukjendelig.

»Ingeborg! — hvad i alverden gjør du her? Er Per med?«

»Det er netop for hans skyld, jeg er kommen«, sagde Ingeborg og begyndte at græde. »De har taget Per til England, og nu vil jeg gaa efter ham og finde ham«.

»Men fortæl —«

»Er det langt til England? er der raad til at komme der?« spurgte Ingeborg uden at ænse min afbrydelse.

»Jeg skal hjælpe dig til rette, Ingeborg, vær blot ganske rolig. Nu gaar vi op i mit logis, og saa fortæller du mig alt paa veien«.

Vi satte os i marsch, og Ingeborg fortalte: »Jo ser du, det har været smaat med os der paa vestlandet. Først saa var det nu uaaret ifjor, og saa kom der kongeligt bud i aar, at vi skulde afgive mange tønder korn til magasinerne, for det

blev nok ufred igjen, mente de. Og dermed gik næsten alt, som vi havde. Og da vinteren er lang, og bare bark og mose blir lidt stridt i længden, saa slog Per og grannen hans sig ihop om at vaage sig over havet i en ottring og forsøge at faa fragtet hjem to tønder byg. Saa reiste de, og vi gik og ventede og ventede. Men da jeg syntes, det drygde længe, tog jeg vesle Torstein med og reiste ud til en moster af Per, som bor ude ved fjordgabet, for der var jeg altid nærmere havet, og det er tungt at vente og vente og ikke vide andet, end at manden er paa havet i en baad. Der er lidet søvn at faa om natten da, ser du. Endelig en dag ser jeg baaden hans, for jeg kjendte den paa en brun rute i den ene kanten af seilet, og den kom styrende for fuld bør indover. Men med det samme, den er kommen forbi Sulen, saa kommer der en engelskmand brasende op midt i farvandet. Per kaster om seilet og forsøger at krydse udover igjen. De skjød efter ham, saa vandspruten stod til veirs, og endelig satte de en stor baad fuld med folk ud efter ham. Men Per gav sig ikke; han styrte ind paa grundene, hvor det var saa krapt, at engelskmanden ikke kunde gaa. Da hører jeg igjen et kuglesmeld, og baaden til Per begyndte at synke. Jeg saa baade ham og grannen klynge sig fast til vandtønden, de havde havt med, jeg saa, de blev fisket op og slæbt ombord paa engelskmanden; saa sanser jeg ikke mere; for jeg satte i et hvin og seg om i uvit. I flere dage var jeg ikke god for at smage mad, jeg laa bare og græd og tænkte paa han Per. Og naar vesle Torstein spurgte, om ikke fa'r snart kom att, var det, som jeg skulde kvæles. Saa tog jeg Torstein og bandt ham paa ryggen i en linne, og saa ruslede jeg i veien. Jeg har gaaet over fjeldet og ned-

igjennem hele Valders, og folk har været svært snille mod mig. Saa kom jeg da endelig hjem til Bratvold«.

Ingeborg maatte stanse her; thi minderne overvældede hende saa, at taarerne vilde atter frem.

»Der raadførte jeg mig med dem hjemme, og de sagde, jeg burde gaa herind og raadføre mig med dig og lade gutten være igjen hos dem, og saa gjorde jeg, men saa sagde Knut, bror min, at jeg først burde gjøre en tur op til Vis-Knut, for han kunde kanske fortælle mig, hvor Per var henne, og Knut, bror min, sagde, han skulde være med og skydse. Saa reiste vi da did, og da vi kom did, spurgte Vis-Knut ud om han Per, hvorledes han saa ud og mere sligt. Saa sad han en stund og stirrede ud i luften med hovedet paa skakke.

»Han Per er ikke paa landjorden — og han er ikke paa havet heller«, sagde han. »Men han er ombord paa et skib, som ligger i havn, og der er mange norske med ham. Der er mange skibe der, og en ser husene i byen og taarnet paa en stor og gild kirke ifra skibet. Han sad netop nu med en fiskestang i haanden, men en engelskmand kom og tog stangen fra ham. De andre, som har været der længere, ser kleinere ud end han Per. Men han halter lidt paa ene foden«.

»Ja, han fik det i ufreden«, svarede jeg.

»Jeg ser dette«, sagde han igjen; »nu gaar han netop bortover dækket, han skal ned i rummet med de andre«.

»Skal jeg finde ham og faa ham løs igjen?« spurgte jeg.

»Derom hører jeg intet«, sagde Vis-Knut. Og saa gik jeg da videre; og nu maa du hjælpe mig

— Herre Gud, du maa hjælpe mig til Per, eller jeg faar ikke en glædesdag mere. Er der slig en by i England med mange huse og en gild kirke? —«

Jeg kunde ikke andet end smile. »Der er nok mange slige byer i England, Ingeborg«, sagde jeg. »Men nu skal du først spise dig en god middag, og saa skal du lægge dig til at sove — du kan være her hos mig, saa skal jeg gaa ned til broder Hans. — Ja Hans er herinde, du ved vel det? Og saa skal Hans og jeg snakke med folk, som er kjendt derover. Kanske du kunde faa komme over med broder Gunnar, hvis han bare ikke er reist. Han var heroppe for et par dage siden og sagde farvel; men siden den tid har det været modvind, han gaar nu paa licence-fart til England; skjønt man siger, det skal være paa det sidste med den og nu«.

Hans og jeg fik nu travelt med at fare om i byen. Overalt, hvor den blev kjendt, vakte Ingeborgs historie stor medhug og interesse. Folk vilde se og tale med hende, og der strømmede gaver ind paa hende. Hendes vakre ydre og tækkelige, ligefremme væsen vandt alles hjerter. Jeg fik høre, at Gunnar endnu laa ved Hovedøen for modvind, og fik øieblikkelig sendt en baad til ham med melding. Inden 4 dage var Ingeborg, vel udrustet med klæder og niste, fortøiet ombord hos sin egen bro'r og seilede afsted paa sin eventyrlige fart. Gunnar havde lovet at staa hende bi med raad og daad, hjælpe hende med brevene og agere som tolk, hvor dette var fornødent; thi hans reise gik til London. Jeg vil nu med det samme fortælle Ingeborgs oplevelser, saaledes som jeg hørte dem af hendes egen mund og af Gunnars

samt af brev fra den danske prest Rossing, til hvem hun var anbefalet.

Det uhyre London med sine paladser og storartede kirker gled forbi Ingeborgs øie uden spor; hun havde kun en eneste tanke, som hun forfulgte med feberagtig il, og det var at finde Per. Ved Gunnars hjælp fandt hun den danske prest, som tog yderst venlig mod hende. Han hørte paa den beskrivelse, Vis-Knut havde givet af stedet, at dette maatte være Chatham, hvor han havde været flere gange, og hvor der laa mange prisonskibe. Han tilbød sig at følge hende derned; men først gjaldt det at faa indflydelsesrige mænd til at interessere sig for sagen. Rossing gik da med hende op til den ædle Wilberforce, han, som saa kraftig og med saadant held havde talt negerslavernes sag, og som nylig i parlamentet havde vakt motion om forbedring i krigsfangernes behandling, hvortil lord Castlereagh haanende havde ytret: »Krigsfanger er som døde for det land, hvorfra de er, og kun en byrde for det land, der har dem; man har derfor gjort nok, naar man blot holder liv i dem«. Wilberforce blev rørt, da han hørte sammenhængen, og da saa Ingeborg saa paa ham med sine taarefyldte øine og sagde: »Du ser saa god ud, du vil vist hjælpe mig«, — saa klappede han hende paa skulderen og sagde: »Poor kind woman!« (stakkels gode kone). Wilberforce lovede at have skrevet et brev til prinsregenten, til de kom tilbage, men først gjaldt det at finde Per, og faa stedet og hans nummer nøiagtig opgivet. Tidlig en morgen reiste da presten Rossing og Ingeborg ned til Chatham. Rossing skriver, at han kunde ikke andet end smile ad hende; thi ret som det var, stansede hun en mand eller kone paa gaden og spurgte paa norsk: »Du skulde vel

aldrig kjende en, som heder Per, og som er krigsfange her?« og dette maatte da presten pligtskyldig oversætte. De reiste da sammen ombord paa prisonskibene, hvor Rossing var kjendt før; thi han havde været der flere gange for at trøste fangerne og uddele penge mellem dem, som var indløbne fra Danmark og Norge eller fra velgjørende engelskmænd. Der havde en tid været nedlagt forbud mod dette, men Wilberforce havde atter faaet forbudet hævet. En anbefaling fra ham til skibenes kapteiner gjorde, at de mødte høflighed, skjønt med lidt knur. Ingeborg gik fra skib til skib og saa paa de gule, skindmagre, lidende folk, som laa her sammenstuvede under dæk i den forfærdeligste urenlighed uden at faa tilstrækkelig mad og uden at faa komme paa dæk mere end nogle faa timer om dagen[149]; men hun fandt ikke Per. Hun gryssede ved tanken om, at saaledes havde han det ogsaa, der hvor han var. Og alle disse var fredelige matroser og bønder, som intet ondt havde gjort. Ingeborg var halvt paa graaden; thi nu var der bare et skib igjen. Med bankende hjerte steg hun ombord der; det var just paa den tid, mandskabet var oppe og skulde trække frisk luft. Hendes skarpe øie fløi fra mand til mand, — der — var det ikke en blaa vadmelstrøie og en toplue? — »Per!« raabte hun, saa det skingrede — skikkelsen vendte sig om, og i samme stund laa Ingeborg om halsen hans og græd, saa det ingen ende vilde tage. »Jeg maatte ogsaa vende mig om og tørre øinene«, skriver presten Rossing. »Saa var det, som hun skammede sig over saa rent at have glemt al bygdeskik, satte sig ned paa dækket og talte med ham. Hun havde kjøbt med sig noget god mad i et tørklæde, og det gav hun nu Per. Opsynsmanden kom og vilde jage hende

bort med nogle barske ord, men jeg lagde mig imellem, og ordren fra Wilberforce gjorde underværker«, skriver presten. Da hun skiltes fra ham, var det med et saa lysende ansigt, at man kunde se sig glad i det, og Per stod og krystede hænderne om rælingen og saa efter hende, saa langt øiet kunde naa, og nikkede, hver gang hun vendte sig.

En vakker formiddag stod Gunnar og Ingeborg ventende udenfor prinsregentens palæ, Carltonhouse. Hun holdt et brev fra Wilberforce i haanden. De havde faaet ordre, helst at vente, til prinsregenten kjørte ud, og da levere det til ham i vognen, ellers kunde brevet let blive lagt til side uaabnet. De havde staaet der længe som en skive for hofmændenes og pagernes stiklerier og latter; men lod sig ikke anfægte. Vognen med de 4 vælige heste for stod alt, ikke foran døren, men foran det ene store vindu. Med et blev dette slaaet op, et bræt blev lagt ud, og en vældig kjødmasse gled nedad det lige i vognen[150]. Det var prinsregenten. Han pustede og stønnede af anstrængelse og saa sig om med det røde, oppustede ansigt. Ingeborg traadte modig frem. »Er du kongen?« spurgte hun troskyldig paa norsk.

— »The king — the king«, sekunderede Gunnar bag hende.

»Hvad er dette for en besynderlig fugl?« sagde prinsregenten til de omkringstaaende hofmænd, idet han pegte paa Ingeborgs sogneskaut, der var formet bag som to store vinger.

Alle lo og forsikrede, at hun var dumpet ned fra himlen.

»Jeg er konen til han Per«, svarede Ingeborg og rakte frem brevet.

»The wife of — of sir Peter« — lagde Gunnar til.

Prinsregenten snappede brevet, læste, gjorde store øine, saa paa hende, lo, læste igjen og kaldte tilsidst paa sin sekretær. »Lad hende faa sin sir Peter«, sagde han leende, men — og her hviskede han nogle ord i sekretærens øre. Sekretæren bukkede, og prinsregenten kjørte. Gunnar og Ingeborg fik ordre at følge med sekretæren og stod snart igjen paa gaden med den kongelige ordre om løsladelsen, dog paa den betingelse, at de begge skulde vise sig paa slottet for hans kongelige høihed, før de reiste. Gunnar kunde næsten ikke holde skridt med Ingeborg, saaledes ilede hun afsted. De gik op til presten Rossing, som havde været forhindret fra at være med den dag. Han vilde, at Ingeborg skulde vente til næste morgen og hvile sig ud; men hun var ikke til at stanse. »Aa nei, lad mig faa reise inat«, bad hun — »han venter saa haardt«.

»Men blir De da aldrig træt, gode, lille menneske?« spurgte presten.

»Nei, nu kunde jeg gaa til verdens ende«, svarede Ingeborg.

At beskrive Pers taknemmelighed og glæde lader sig ikke gjøre i ord. Han og Ingeborg gik og holdt hverandre i haanden fra morgen til aften og vilde ikke slippe, til stor moro for alle forbigaaende.

Først fik de Per i bad, saa kjøbte de nye klæder til ham, og det var mærkeligt, hvor et par dages god hvile og forpleining bragte ham til at komme sig. Han var nu heller ikke saa medtagen som de andre, der havde været der længere, og som saa med lange blikke efter ham, da han reiste fra borde.

Men Gunnar laa reisefærdig, og de maatte tænke paa sit løfte til kongen.

Iførte sin bedste puds drog de da haand i haand op til slottet, Gunnar med som tolk. Ingeborg blev gjenkjendt af hoffolkene og straks meldt til prinsregenten. De blev førte ind i et gemak, hvor prinsregenten sad og drak med sine gildebrødre. Det røde ansigt glødede endnu rødere, og de forsvirede øine havde en vis blank, fugtig glans; thi han laa halvfuld lænet tilbage i sin magelige stol. Paa et bord henne ved vinduet laa en hel del papirer sopet i en haug; det var embedsansøgninger, lovforslag, kjærlighedsbreve, lægeraad, dødsdomme, aviser og modejournaler[151]).

»Maa jeg præsentere Jer, mine herrer«, sagde prinsregenten med tyk tunge, da Ingeborg neiende traadte ind med sin Per ved haanden, — »et norsk eksemplar af en hustru, som har reist hid for at finde sin mand. Det er skam længere, end vi vilde reise efter vore hustruer,« lagde han til og lo, saa hans tykke vom rystede[152]). De andre lo pligtskyldigst med og sagde vittigheder i den anledning. Ingeborg nærmede sig, tog prinsregentens haand, kyssede den og takkede for hans naade efter den opskrift, hun havde faaet af den danske prest. Prinsregenten vilde reise sig op, saameget han kunde lægge haanden paa hendes hoved, men anstrængelsen var for stor, og han sank atter tilbage i stolen. »Du kan vel danse en norsk dans for mig, min gode kone?« spurgte prinsregenten. »Hvad mener du, Per?« spurgte Ingeborg. »Me lyt fulla freista«, svarede Per. »Me lyt freista«, gjentog Ingeborg til prinsregenten, og Gunnar traadte til som tolk.

Prinsregenten vinkede paa sine pager: »Bring ind de franske dansere og danserinder, og saa en

skotsk sækkepibe — de norske bjørne vil danse for os«.

En stund efter traadte prinsregentens intime omgangsvenner, de franske dansere og danserinder, ind. Ingeborg blev blussende rød; thi danserinderne havde ikke meget af klæder paa sig.

»Nu skal I faa konkurrenter!« raabte prinsregenten til dem — »vent nu bare — blæs op, sækkepibe!«

Sækkepiben blæste, men Per og Ingeborg blev staaende og rystede paa hovedet; efter den takt var det umuligt at danse hverken halling eller springer.

»Me lyt tralle, Ingeborg — og du Gunnar lyt hjelpa til«, sagde Per. De gav tegn til musikken, at den skulde stanse, og nu begyndte de at tralle en springer. Gunnar brummede lidt til med sin sjømandsbas og trakkede takten med hælen. En bragende latter fra prinsregenten og siden tordnende bravo fra de franske dansere lønnede præstationen. Per havde faaet blod paa tand; han forlangte en halling med det samme. Aldrig havde han danset halling saa godt. Der var en spænstighed, en sprækhed i alle hans bevægelser, som fremkaldte beundring. Hans mod svulmede op under dansen, han gjorde kast paa kast, og da Gunnar holdt hatten sin op paa en stok, og Per spændte den ned, vilde bifaldet aldrig tage ende. Pers øine lyste, han saa op imod lysekronen i taget. »Meiner du, eg kunde spenne ned krunæ der?« sagde han til Gunnar.

»Jeg skal spørge«, svarede Gunnar. Han rømmede sig, traadte bukkende frem for prinsregenten og spurgte: »Do you allow him to — to kick away that — that —« og Gunnar pegte paa lysekronen.

Prinsregenten lo, aabenbart i straalende humør. »All right!« sagde han — »kick away!« —

Per lod sig det ikke sige to gange. Ingeborg trallede en ny slaat, og Per begyndte at slænge sig frem over gulvet med øinene skulende imellem op til lysekronen. Han lavede sig flere gange til sprang, men gav det op. Pludselig svingede han rundt. Den yderste fremstrakte taaspids paa høire fod streifede lysekronen, saa glasdobberne fløi henefter gulvet. Prinsregenten lo og klappede og gjorde forsøg paa at skjænke i et glas vin, men overlod det til pagerne.

»Der drik et glas vin, monsieur dansemester!« sagde han og rakte det frem til Per. Per bukkede og drak, og prinsregenten vinkede paa Ingeborg. »Tak, jeg smager ikke stærkt«, svarede Ingeborg neiende.

»Og nu, mine damer og herrer«, sagde prinsregenten til de franske dansere, »gjør eders pligt!«

Danserne og danserinderne begyndte nu at hvirvle sig om hverandre paa gulvet. De hoppede, de sprang, de pegte med benene mod syvstjernen, gjorde piruetter og saltomortaler. Ingeborg vidste ikke, hvor hun skulde vende hovedet af skam, hun saa stundom ikke andet end en eneste sky af lenon. Prinsregenten og hans kammerater slugte dansen med begjærlige blikke og tilklappede sit bifald. »Kom hid, Rosa!« raabte prinsregenten til en af damerne, og holdt et glas vin i haanden — »du ser saa hed ud — — kom her, skal jeg kjøle dig!« Hun nærmede sig ydmyg smilende, svævende paa taaspidserne, da prinsregenten i et anfald af raa kaadhed pludselig slog glassets indhold paa hendes hals, saa det randt nedover det hvide, halvblottede bryst. En funke af vrede fløi op i hendes øie, en pludselig rødme farvede hendes kinder —

men kun et øieblik, saa gav de plads for det evindelige danserindesmil. Prinsregenten laa bagover i stolen med det tomme glas i haanden og lo. I det samme kom sekretæren ind og meldte, at der var bud fra lordmayoren efter de dødsdomme, som maatte være underskrevne.

»De er vist ikke færdige, du faar se efter i haugen der«, og prinsregenten pegte paa papirdyngen paa arbeidsbordet.

»Der er nogle, som nu har ventet paa 4de maaned i fængslet efter den endelige afgjørelse, Deres kongelige høihed«, sagde sekretæren.

»Desto bedre for dem«, svarede prinsregenten, »saa har de endnu nogle dage at leve i«.

»Saa er der en deputation fra væverne i Glasgow og Lancashire for anden gang kommen for at bede om audiens«.

»Sig — jeg har ikke tid idag«, svarede prinsregenten.

»Befolkningen deroppe dør af hunger, sir«, vovede sekretæren at tilføie.

»Nu saa lad dem dø, har de lyst til det«, svarede prinsregenten flot. »Er min vogn forspændt?«

»Ja, Deres kongelige høihed«.

»Godt, saa adieu for idag, mine damer og herrer — det er sandt, hr. sekretær — lad disse norske her modtage som et minde om denne dag hver sit kongelige skospænde«. Sekretæren bukkede; støttet til to mand vraltede prinsregenten hen til sit vindu for at lade sig glide ned i sin vogn, de glade gjester spredtes for alle vinde, og Ingeborg, Per og Gunnar berigedes til afsked med hver sit skospænde. Det var den første og sidste stordaad, prinsregenten udførte i sit liv, at han opfandt et nyt skospænde. Det var en tomme

langt og fem tommer bredt. Det bedækkede den hele vrist og rakte ned paa begge sider af foden. Det var et værdigt sidestykke til hans hat, der var smykket med 5000 staalperler og sat op med et krigerisk snit [153]).

Da Ingeborg kom ned paa gaden, var hun rent medtagen af forfærdelse over, hvad hun havde seet og hørt.

»Er alle konger slige, Gunnar?« spurgte hun. »Er vor slig?«

»Nei, han er ikke saa tyk«, svarede Gunnar.

»Men er det sligt, han bestiller hver dag?« spurgte hun igjen.

»Nei, stundom er han hos alle kjæresterne sine eller hænger en og anden tyv. Hans fa'r hængte jevnt 2000 om aaret« [154]).

»Huf, da vilde jeg ret ikke være konge«, sagde Ingeborg.

»Nei, det er ikke noget at misunde«, sagde Gunnar.

»Daa er det likare i hytta vaar, um me stundom lyt eta borkebrø?« sagde Per.

»Ja du«, svarede Ingeborg med et straalende blik og gav sin Per haanden. »Og nu ombord og til Norge — og til vesle Torstein«.

Haand i haand gik disse lykkelige mennesker ned til skibet.

Det var en glædesfest, faa har havt magen til, den aften, da Per og Ingeborg, Hans, Gunnar og jeg var samlede paa min hybel. De fortalte alle sine oplevelser, og vi udbragte skaaler for vort fædreland, for alle tyranners undergang og for republiken. Deodata var indbuden, men vilde ikke komme. Hun orker ikke at være sammen med glade mennesker. Morgenen efter reiste Ingeborg og Per videre, de længedes efter deres vesle

Torstein paa Bratvold; men Ingeborgs historie kom snart ud i byen og var jevnligt samtaleemne ved selskaberne der. Og jeg — ingen aner, hvad jeg har følt! Men det er, som en god aand har besøgt mit kammer og velsignet det med sin rene nærværelse. Hun er kommen og gaaet som en drøm med gamle minder i følge — og dog, det er bedst, som det er. Jeg kunde aldrig gjort hende saa lykkelig, som hun nu føler sig.

Januar 1814.

Det nye aar er indtraadt. Hvad vil det bringe os? Luften er som lummer, svanger paa begivenheder og paa ny spænding. Vi vender vore blikke mod syd; paa Nordtysklands slette eller i Holstein udkjæmpes for tiden vor kamp, og vi ved om intet. Her har været et møde af 72 mænd fra alle landets kanter for at faa grundlagt en laanekasse. Stemningen har været trykket, dog jevnlig afbrudt ved forceret munterhed i gilder og ved det daglige bord. Især skal bergenserne Meyer og Böschen have udmærket sig som gode sangere og være forsynede med ypperlige viser af Lyder Sagen, hidtil ikke kjendte herinde. Juleaften har prins Kristian Fredrik faaet et ørefigen — det er ellers byens store begivenhed, som drøftes mellem alle fruer. Han legte pantelege hos overkrigskommissær Carlsen, maatte give pant og fik det arrangeret saaledes, at han dømtes til at kysse den smukkeste af de unge damer; men hun gav ham et ørefigen i stedet. I julen har det vrimlet af baller og middagsselskaber, og nytaarsaften var der en brillant maskerade. Her gaar rygter om, at Pontecorvo vil give slip paa Sverige og blive konge i Vestfalen [155]). Her gaar ogsaa et mindre glædeligt rygte omkring, at Trondhjems stift skal være

afstaaet til Sverige. Det blev meddelt af stiftamtmand Thygesen selv i et selskab, han har givet, som en »god« efterretning; thi det betød fred. Dog, freden kan vel ogsaa kjøbes for dyrt, og før Norge skal sønderlemmes, før — — dog det er jo umuligt, en saadan nederdrægtighed vilde være uhørt! Flere af gjesterne skulde ogsaa protesteret høilydt og sagt, at før maatte hele Norge forenes med Sverige. Her sniger sig og dunkle rygter omkring, at prinsen spekulerer paa at blive Norges konge. Ved bankmødets slutning, da alle medlemmerne var til taffels hos Kristian Fredrik, og man udraabte et: »Leve prins Kristian Fredrik!« skal en enkelt stemme have raabt: »Leve kong Kristian!« men ingen gjentog raabet, og ingen ved, hvem gjerningsmanden var[156].

25de januar 1814.

Jeg tror, dette er den lykkeligste dag i mit liv. Jeg sidder med bladet »Tiden« i haanden, der idag er udgaaet i et ekstranummer, hvor der staar med fede typer: »Den mørke og for menneskelige øine ugjennemtrængelige taage er splittet, og et glimt af solens klarhed blænder næsten det glade, stirrende øie. Fred, fred i norden! — I følge aldeles paalidelige efterretninger er præliminarierne for freden til lands og vands afsluttede mellem hans maj. kongen af Danmark og Norge og de allierede magter. Om freds-præliminarierne kan udgiveren intet tilføie, da han ikke kjender dem, og da de rimeligvis i den skynding, hvormed dette budskab er bragt os, ei kunde blive fuldstændigen meddelte; men det faste haab vil vi nære, at de ei kan være vanærende, og ikke skal vorde ødelæggende for Danmarks og Norges lyksalighed. Saa freidigen stoler vi paa Gud, som

er hærenes herre, og paa den kraft, der luer i begge nationers bryst, at vi uden banghed tør se fremtiden i møde«.

Jeg tør næsten ikke tro det. I samme øieblik vi sidder, endnu udarmede efter sidste krig, med en hungersnød og ny ufred hængende over hovedet, driver pludselig skyerne forbi, og solen skinner atter paa os. Havet skal renses for fiendtlige krydsere, handel og liv skal atter opblomstre, vort nystiftede universitet skal bane vei for vor større selvstændighed — aa, jeg hilser fremtiden med glæde! Folk er ogsaa som vilde af glæde. De løber om paa gaden med bladet i haanden og tager fat paa alle, de møder: »Har De hørt det? har De hørt det?« Budskabet løber som en ild fra hus til hus, og alle ansigter straaler i glæde og tak. Ja Gud være lovet!

Stiftamtmand Thygesen har været oppe hos mig og meldt, at Kristian Fredrik agter at reise over Toten og Gudbrandsdalen til Trondhjem. Han har bedet mig, som hjemmehørende paa Toten, at skynde mig i forveien for at faa arrangeret en lidt festlig modtagelse der. Det er mig ingen kjær pligt, men jeg maa lyde. Jeg reiser over hals og hoved imorgen tidlig.

Nu er jeg atter for en stund hjemme, hvor jeg finder alt i det gamle lag. Fa'r Torstein og Karen synger sine salmer og gaar stille til sit arbeide, Knut er bleven den tauseste af alle de tause. Han bare saa paa mig med nogle spørgende øine, og jeg forstod dem altfor vel. Jeg meddelte ham, hvad jeg vidste om Deodata; han bare nikkede og

gik. Men hvor staut Karen er bleven at se til! Storvokset og fyldig og med en usædvanlig ild luende i sine øine. Ellers har jeg ikke synderlig tid at være paa Bratvold. Jeg har humpet paa mit træben baade til presten og til majorens, og vi har lagt vore hoveder i blød paa bedste maade. Da prinsen skal overnatte her, har vi alle fundet, at Kakseruds nye, to etages hvidmalede hus er det eneste, der værdig kan modtage en saa høi gjest. Kakserud har ogsaa følt sig synlig smigret, og har maattet love os høitidelig ikke at bande, ikke at drikke sig selv fuld og ikke forsøge paa at faa sine gjester til det. Han har modtaget en liden skreven tale af presten, som han skal lære udenad og sige frem i døren paa sit nye hus. Saa har presten selv en tale, majoren tropper op med sine karle fra 1808 i fuld uniform, Lammet gjør en æreport af granbar, og klokkeren blader i sin Volquarts efter en værdig hymne til anledningen. Lammet vilde naturligvis straks i færd med tableauer, Iphigenia i dianakostume og hvidklædte piger, som skulde strø blomster for prinsens fod; men blev høilig vemodig, da hun fik høre, at det var januar maaned, og at den vistnok var lidt for kold til trikot og gevandter. Maden blir det det værste med. Ak madam Auen! hvi er du her ikke endnu! lad din geist velsignende svæve over de piger, du har opdraget i madkunstens hemmeligheder, og til hvilke vi nu maa ty under Lammets overopsyn.

En dag, som vi sad i nyt samraad i majorens stue, kommer Kakserud'en hæseblæsende ind: »Nei pinddæ om je kan lære denna tala. Er'n inne i hugu om kvelden, saa er'n ut'att om maarran. Detta om »naadens sol« og »norske klippesønner« er jagu for indvikla for mæg«. Presten trøstede ham med, at begyndelsen altid var den værste, det

gik nok, naar han læste flittig paa den; og kløende sig i hovedet gik Kakserud'en sin vei.

Den store dag er endelig over, og prinsen vel reist igjen, men lidet anede vi, at enden skulde blive, som den blev. Det var et friskt herligt vinterveir. Allerede tidlig begyndte slæde paa slæde at drage sig sammen omkring æreporten; thi vel havde bygden havt æren af at se Karl af Hessen, Kristian August og Fredrik af Hessen i sin midte; men denne var dog endnu grommere som rigets arving og vordende landsfader. Presten stod i samarie og krave midt i æreporten, bønderne i en halvkreds omkring ham, majoren med sine karle et stykke fra, paa begge sider af veien og gjemt mellem buskene, for at saluten skulde komme end mere overraskende. Der kom prinsen og hans følge kjørende. Majoren gav det aftalte tegn, hans karle sprang op og skød af sine geværer i luften, med det samme slæden for mellem buskene. Ved skuddene og røgen skvat Kristian Fredrik op i slæden, haanden for op til hjertet, og han blev ganske bleg; men da han hørte hurraraabet og saa majoren i sin gloende, høirøde uniform staa der og præsentere sabel, forstod han jo straks, hvad der var paafærde, og hilsede venlig. Da han nærmede sig æreporten, steg han ud af slæden og gik frem til fods. Herrens salvede bredte ud sine hænder og overøste ham med ordets manna. Klokkeren, der i den anledning troede sig i kirken, sagde tydelig: Amen! Og bønderne brølede hurra. Kristian Fredrik talte nogle af sine sædvanlige anslaaende ord, saa sig saa forundret om paa alle disse brede skindpelsekarer og spurgte presten forbauset, om dette virkelig var norske bønder. Da præsten bejaede dette, talte han til flere af dem og

trykkede deres hænder, hvorpaa han satte sig i slæden, og toget drog videre op mod Kakseruds gaard. Kakserud stod i døren og svedte angstens sved, mumlende paa sin tale, som han endelig efter flere urolige nætter havde slaaet spikerfast; men da han saa majestæten og hele toget komme op imod sig, blev han saa forvirret, at han ikke huskede et ord af talen mere. »Pinddæ faar det væra det saammaa me hele smørja!« mumlede han for sig selv, men dog saa høit, at de omkringstaaende hørte det, og stigende frem paa trappen rakte han sin næve frem mod prinsen og sagde bare: »Du faar vara velkommen!« Prinsen tog smilende den tilbudte haand, slog nedladende sin arm om Kakseruds hals, og saaledes drog de ind i huset. Ikke længe efter var saavel prinsen som de indbudte gjester fortøiede om det lange bord, hvor maden duftede dem i møde; men den nysgjerrige mængde stod og gloede ind gjennem alle vinduer. Vinen bragte snart munterheden i gang, thi det var et af Kristian Fredriks store talenter ikke at lade sin personlighed virke trykkende paa sine omgivelser. Salen var ogsaa smukt dekoreret, takket være Lammets og Iphigenias bestræbelser, som havde ladet tytebærlyng grave op under sneen og ellers benyttet sine gardiner og papirblomster. Men ikke mindst stolt var Lammet af et uhyre papskjold, anbragt paa midtvæggen og omgivet af kranse. Det forestillede et altar, hvorpaa der brændte en offerflamme, og ovenover den kom to hænder, som trofast var lagt i hverandre, frem af en sky. Under hænderne stod:

»Evig tro
er Danmark og Norge,
derfor vil vi borge,
som paa Klipperne bo«.

og paa altaret: »Saaledes brænder troskabens ild mod kongen og hans æt i nordmændenes hjerter«. Senere fik jeg høre, at dette papskjold havde været bryllupsdekoration til Lammets eget bryllup, men at der da kun havde staaet: »Evig tro!« under de to elskende hænder; resten var af Lammets egen fabrik. Hun fik ogsaa naaden af en særskilt præsentation for prinsen efter bordet.

Ved en frisk fyren under kjedlerne var stemningen stegen saaledes, at Kakserud'en trods sit løfte, begyndte at bande og skryde. Da reiser klokkeren sig ligbleg og udbeder sig i bøndernes navn at maatte nedlægge en poesiens blomst for den elskede fyrstes fod. Prinsen nikkede taalmodig, og klokkeren begyndte en af sine sædvanlige hymner, lavet over Volquartz' læst:

Dersom det gandske Hafv var blick,
og Jordens hele Vidde var Papiir,
om af hvert Straa een Pen mand fick,
om alle Creatur Skribenter bliir,
dend Tusind' deel de ey beskrive kand
af Glæden, som er udi Totens Land«.

I originalen stod der »som er udi engle land«; men det var netop en af klokkerens genialiteter ved en liden forandring at faa gravvers at passe til bryllupper og omvendt. Han kastede ogsaa her et stolt, selvbeundrende blik omkring sig og fortsatte med en beskrivelse over, hvorledes prinsens nærværelse i landet paa denne tid havde været som et »figenplaster paa kong Ezekiæ bylde«, og endte med følgende vers, der i sin tid havde tjent til at forherlige hans salige forgjænger kong Fredrik den fjerde:

»Bjergenes og Dalers Gud
dig velsigne ind og ud
udi Fred og Feyde,
Herren lade Cherubim
og sin mægtig Seraphim
give dig Geleyde.

Naar du Kronen lægger af
og skal hvile i din Graf,
da skal Ærens Krone,
som er uforvisnelig,
gives dig i Himmerig
for Guds Stoel og Throne«.

Klokkeren bukkede trende gange; men Kristian Fredrik blev øiensynlig ubehagelig berørt ved nu at skulle puttes i graven, som han slet ikke havde lyst til, og for at slaa disse tanker bort, vovede da ogsaa jeg at optræde og give mit besyv med i den almindelige veltalenhed. Jeg talede om den glæde, som budskabet om den nylig erholdte fred havde beredt over by og bygd, og hvilke velsignede forjættelser den indeholdt for landets fremtid. Men hvor forundret blev jeg ikke, da Kristian Fredrik, istedenfor at tilstemme mine ord, blev synlig nervøs urolig og skyndte sig at hæve taffelet — ak, siden har jeg nok lært at forstaa hvorfor.

Skyen var dog forbidragende; ti efterpaa saa jeg prinsen klappe Kakserud paa hans tykke mave og sige, han var skabt til at være borgermester, og Kakserud lo, saa det klukkede, slog prinsen igjen paa skulderen og forbandte sig paa, at han var en »fa'n saa gemytlig fyr!« Man fordelte sig i værelserne med kaffen, piberne og cigarerne, og prins Kristian Fredrik beærede presten med en

længere samtale. Han spurgte ham ud om bygdens tilstand baade i det materielle og aandelige, om folkets stemning ligeoverfor Sverige og tilsidst om hans private forhold.

»Kan jeg gjøre noget for Dem?« spurgte Kristian Fredrik.

»Tak — intet — i alle fald ikke endnu«, svarede presten.

»End for Deres børn — De har maaske ingen?«

»Jeg havde en — en datter«, svarede presten nølende.

»Er hun død?« spurgte prinsen deltagende.

»For mig er hun død«, svarede presten og saa bedrøvet ned i gulvet.

»Hvorledes?«

»Hun rømte bort med en uværdig, som jeg selv havde opfostret«, sagde presten efter en stunds betænkning.

Kristian Fredrik fik som et sting, han saa prøvende paa ham.

»Og hvor er hun nu?« spurgte han forsigtig.

»Etsteds i Kristiania formodentlig — jeg har intet hørt fra hende. Det sidste var en billet, hvori hun skrev: »Prøv ikke paa at opspore mig, jeg har det godt«.

Presten sad en stund og skrev med pibespidsen paa gulvet. »Deres kongelige høihed bad mig udbede mig en naade«, sagde han omsider. »Skulde De nogensinde af et rent tilfælde komme i berørelse med min ulykkelige datter, saa — gjør noget for hende —«

»Jeg lover det«, svarede Kristian Fredrik og reiste sig.

— »og send hende tilbage til mig«. Men de sidste ord hørte ikke Kristian Fredrik, han var alt borte i vrimlen.

Ude var der tændt et stort baal i tunet, som var omhyggelig skuffet og feiet, og der havde da næsten halve bygden samlet sig omkring bondespillemændene. Dansen gik allerede lystig, og latter og sang lød indimellem. Ildskinnet udover den blændende hvide sne, de mørke graner, som stod nærmest, med haaret belagt med snepudder, der lidt efter lidt begyndte at dryppe af, den kulsorte baggrund ellers, hvorfra der tittede et og andet lys — alt tjente til at fremhæve den magiske virkning. Kristian Fredrik havde snart rystet af sig alle ubehageligheder, han svingede sig lystig om med bygdens gjenter. Bønderne jublede over den »gjemeinslige« prinsen, mens gjenterne, skjælvende af blygsel, hoppede med saa godt de kunde, i de franske danse, som nu næsten havde fortrængt hallingen og springaren. Da fik Kristian Fredrik pludselig øie paa Karen Bratvold. Hun stod øverst mellem tilskuerne oppe paa en tømmerhaug og tilfældigvis saaledes, at virkningen af baalets gjenskin faldt stærkt paa hendes prægtige skikkelse og ansigt.

»Død og pine! for en pige!« hørte man prinsen mumle, medens han ufravendt stirrede paa hende. Han hviskede nogle ord til sin kammerherre, og et — to — tre — havde kammerherren kravlet op tømmerhaugen og dukkede op ved siden af Karen. »Hans kongelige høihed ønsker en dans med Dem«, sagde han, bukkende for Karen. Karen fór op ved lyden, saa halv forvirret paa ham — saa sprang hun pludselig med forfærdelse i sit ansigt ned af tømmerhaugen i sneen. Kammerherren samme vei og efter hende. Men Karen var raskere til bens og mere kjendt. Snart forsvandt hun i mørket, og kammerherren laa saa lang han var, kravlende i sneen. Som forfulgt af

onde aander kom hun styrtende ind paa Bratvold, hvor fa'r Torstein var alene hjemme — alle de andre var og saa paa prinsestasen. Hun styrtede hen til sin fader, som for at søge beskyttelse hos ham, lagde hovedet i hans fang og begyndte at græde.

»Hvad er paa færde?«

»Aa! Herren har straffet mig, fordi jeg lod mig forlokke til at se paa denne verdens forfængelighed«, sukkede Karen. »Prinsen —«

»Nu — hvad han?«

»Han kom og vilde danse med mig«.

»Hvad svarede du da?«

»Ingen ting — men det gik pludselig op for mig den store synd, jeg havde begaaet, og jeg sprang min vei«.

»Der ser du — det var det, jeg sagde dig, mit barn, — det er ingen ting at rende efter. Men stel nu kveldsverden istand — her kan du være tryg«.

Den aften sad Karen og Torstein længere oppe end sædvanlig, dels fordi de ventede paa de andre, dels fordi dagens begivenhed havde ført dem ind paa en gudelig samtale. Klokken blev 10, endnu var ikke Knut og Anne komne. Da banker det haardt paa døren, og ind kommer en af de prinselige tjenere i fuldt liberi.

»Er det her, Karen Bratvold bor?« spurgte han.

Karen blev bleg og saa paa sin fa'r. »Ja, det er her«, svarede Torstein. »Hans kongelige høihed udbeder sig en samtale med hende straks«, sagde tjeneren.

»Hvad vil han?« spurgte fa'r Torstein.

»Derom ytrede hans kongelige høihed intet«, sagde tjeneren atter. »Han sender mig for at ledsage hende«.

Karen var bleven blegere, hun fik ikke ord for sig, bare saa paa sin fader.

»Hvad skal jeg gjøre, han vil straffe mig, fordi jeg løb min vei«, sagde Karen med dirrende stemme.

Torstein stod en stund eftertænksom. »Vi er skyldige at lyde vort lands øvrighed«, sagde han, »og allermest Herrens egen salvede og hans hus. Vær ikke ræd, min datter! du har jo før staaet for landets øvrighed og lidt fængsel og arrest for Herrens skyld. Han vil ogsaa styrke dig til at lide dette!« Torstein lagde sine hænder paa Karens hoved, og Karen følte sig pludselig modig og stærk igjen. Hun fulgte med tjeneren. Da de nærmede sig Kakserud, sagde tjeneren: »Prinsen paalagde mig at gaa den bagre vei for at unddrage Dem for mængdens nysgjerrighed«. De gik op bagtrappen, og tjeneren lukkede op en dør, men gik ikke selv ind. I værelset brændte lys, og der sad to herrer og spillede domino. »Ah!« sagde den ene paa dansk og med et infamt grin, idet han greb lysestagen. »De søger prinsen. Vær saa artig!« Og yderst høflig pegte han mod en anden dør og fulgte hende med lyset. Døren blev lukket varsomt op, Karen forsigtig skjøvet ind, og døren lukkede sig atter stille. Med bankende hjerte saa Karen sig om. Der brændte to vokslys i sølvlysestager paa et hvidt toiletbord, hvorpaa stod et gammeldags speil. I det ene hjørne stod en stor himmelseng med kulørt omhæng kantet med tykke frynser. Det var tydeligt, det var prinsens soveværelse. Han stod midt paa gulvet og trak op sit ur. Han havde kastet sin uniform og stod i skjorteærmerne, da der var fyret godt i ovnen. Han vendte først ryggen til hende, men ved dørens sagte knirken vendte han sig om. Nu først saa

hun, hvor vakker han var med sit krøllede haar og det sunde, røde og hvide ansigt. »Naa, er du der, din lille gavstrik«, sagde han gemytlig, lagde uret fra sig og kom henimod hende.

Karen sank ned for hans fødder og omfavnede hans knæ. »Naade!« raabte hun. »Om jeg end maa bøde for min forseelse, aa lad det ikke gaa ud over min gamle fader; thi det vil bringe hans graa haar med sorg i graven«.

Kristian Fredrik saa en stund forbauset paa hende, saa begyndte han at le. »Hvad i alverden er dette for optøier, din lille tosse?« sagde han og løftede hende op. »Mener du, jeg er vred paa dig? jeg tænkte tvertimod, vi skulde blive ypperlige venner. Nei, lad mig nu se ret paa dig — hovedet i veiret — saa«, og han tog begge hendes hænder og vendte hende mod lyset, »Guds død! hvilken holdning og hvilken figur! Du har jo hofter og barm som en Venus, min lille ven«.

Karen stirrede prinsen forbauset og uskyldig ind i øinene, hun begreb ikke det bitterste.

»Skulde du synes om at være en lille smule dronning? — hvad?« og Kristian Fredrik drog hende ned paa stolen til sig, pressede armen rundt hendes bryst og trykkede et kys paa hendes læber.

Karen stirrede forfærdet ind i de brændende øine, med et begreb hun, hvad det skulde betyde alt dette — hun rev sig løs med et kraftigt tag og stillede sig truende op imod væggen.

»Rør mig ikke«, raabte hun, og al hendes undseelse og frygt var veget for modbydelighed og harme. »Hør, hvad Herren vor Gud siger gjennem profeten Jesaias: »Ve de gjenstridige børn, siger Herren, til at holde raad, men ikke af mig, og til at bedække sig med dække, men ikke af min

aand, til at lægge synd til synd«. Derfor saa sagde Israels hellige: »Efterdi I forkaster dette ord og forlader eder paa vold og afvigelse, derfor skal denne misgjerning blive eder som en rift i en faldende mur, der brister hasteligen i et øieblik. Ja han skal sønderbryde den, som naar man sønderbryder og sønderslaar en pottemagers lerflaske, han skal ikke spare« [157]. Det randt fra Karen som en vældig fos, øinene funklede, og hendes arm var rakt mod prinsen, som den kunde slaa ham i knæ.

Kristian Fredrik stod som lynslagen, han vilde stanse hende: »Men kjære barn — hvad er dog —« Han kom ikke videre; thi det væltede ustanselig fra Karen: »Se Herrens navn kommer langt fra, hans vrede brænder, og byrden er svar; hans læber er fulde af fortørnelse, og hans tunge er som en fortærende ild« [158].

Kristian Fredrik ringede heftig paa sin bordklokke. Den samme herre, som havde ført hende ind, viste sig i døren. »Før denne bedesøster ud — øieblikkelig — det er jo den grangivelige satan«. Herren tog Karen i armen og førte hende ud.

Men da hun atter stod ude i den friske kulde og den bælmørke nat, takkede hun Gud og gik stolt og glad hjemover til Bratvold. Som et lyn udspredtes rygtet om, hvad der var passeret. Det gik som en hvisken fra mand til mand hele raden igjennem af dem, som havde samlet sig for at se paa afreisen. Gamle Torstein havde selv, opbragt til det yderste, sat rygtet i gang. Almuen var rasende, paa samme tid som den frydede sig over, at Kristian Fredrik havde spillet saa slet spil. En slet dulgt mumlen hørtes, ikke et eneste hurraraab fulgte ham paa vei. Forgyldningen var gaaet af »Herrens salvede«.

Da et aar efter den almindelige foragt væltede over denne uheldige fyrste, fandt jeg denne ikke saa skarpt udtalt nogensteds som paa Toten. Der gik han under navnet »gjentekongen« og »papirkongen«.

Neppe var Kristian Fredrik, efter en urolig tilbragt nat, kommen ned denne samme morgen, før et menneskeligt væsen sneg sig forsigtig, men hurtig op den samme bagtrappe, hvor Karen var kommen aftenen i forveien. Det var major von Lütken. Han ilede skyndsomst ind i Kristian Fredriks soveværelse, kastede klæderne af sig og hoppede op i den endnu varme seng. Et saligt smil udbredte sig over hans martialske ansigt, et dybtfølt nydelsesrigt: »Ah!« undslap hans bebartede læber, og han foldede uvilkaarlig hænderne oppaa dynen, mens han henrykt lod sine øine hvile paa himmelsengens tag. I denne stilling fandt Kakserud'en ham, da han kom støvlende gjennem værelset for at se, om intet var glemt, og for at tage drikkeskillingen til pigen, om den skulde være efterladt paa bordet. Kakserud'en blev staaende, som han saa et syn. Mon prinsen havde dobbeltgjænger? Kakserud blev saa ræd, at han i farten tænkte paa at love 5 daler til de fattige. Men der rørte dobbeltgjængeren paa sig og begyndte at nikke. »God morgen, hr. Kakserud!«

»Haa fa'n — —«

»Jeg nyder den kongelige varme, før den dunster bort«[159], sagde majoren. »Se saa«, tilføiede han og sprang ud af sengen, »nu har jeg samlet mod og kraft til atter at drage mit værge for mit kjære fædreland, om fornødiges«.

»Skynd dekk ne naa og saluter, han reiser, straks han har eti«, sagde Kakserud.

»Han har frabedt sig alle slags skud«, sagde

majoren, »men mon tro jeg endnu engang kunde præsentere mig for ham og skue hans kongelige aasyn?«

»Gaa berre ned, han sit ved bordet«.

Majoren gik ned og havde sin morgennydelse. Senere blev ogsaa denne dag indlemmet mellem hans livs mærkedage, og han fortalte med stor bravur, hvorledes han i sit livs ungdom havde nydt den lykke at kjende den ægte kongelige varme gjennemstrømme sin finger, i sit livs alderdom derimod at gjennemstrømme hans hele legeme.

Jeg har atter sagt farvel til mine kjære paa Toten for at vende tilbage til Kristiania. Den eneste, jeg ikke fik træffe denne gang, var Stein. Jeg fik imidlertid høre, at han havde sluttet med at være kolportør og havde faaet et længe næret ønske opfyldt, det at blive smed. Han har nu faaet sig en smedje lige ved veien, og det gaar fortræffelig, da hele Gudbrandsdalens færdsel fordetmeste gaar over Toten. Han maa tage sig ypperlig ud, naar han svinger storslæggen, saa gnisterne spruder. Man ymter og om, at Karens haarde hjerte omsider giver efter for hans udholdende troskab.

Jeg er lykkelig og vel kommen paa min hybel i Kristiania. Men hvilken tidende har ikke mødt mig ved hjemkomsten! Fredsbudskabet har været sandt — men betingelserne! Norge afstaaet til Sverige uden videre, uden at spørge landets befolkning til raads. En million menneskers liv og velfærd slængt som et ben til en graadig hund, og det mennesker, som under alle omskiftelser og trods alle krænkelser har vist en rørende troskab mod det danske kongehus. Ja blir nu ikke ene-

vældet forbandet og afskaffet, saa blir det aldrig. Kristiania er ogsaa som omskabt. Glædesrusens tid er forbi, i dens sted er kommen forstemthed og forbitrelse. Alle som en er enige i, at under Sverige vil vi ikke, før stupe til sidste mand. »Prinsen! prinsen! hvor er han? alt vort haab staar til prinsen! han maa føre os an i kampen for vor frihed!« — det hører man, hvor man farer. Mon Kristian Fredrik har vidst om fredsbetingelserne, før han reiste, og nu vil undersøge stemningen? — derfor var det kanske, han følte sig ilde berørt af min tale ved bordet? Hvis saa er, saa er det skammeligt først at blænde vore øine med budskabet om fred, og saa bagefter lade os falde i denne dybe beskjæmmelse. Prinsen føre os an! Kristian Fredrik, Norges frelsermand! — ak! nu kjender jeg ham — den pjalt! Hvorfor ikke ligesaa godt proklamere republiken? hvorfor ikke vælge Wedel eller en anden af vore store mænd til leder? ak desværre — vor almue hænger vel endnu formeget ved autoriteten. Det er kongenavn og kongeærefrygt, som skal til for at samle. Jeg tør næsten ikke betro min hemmelige tanke til nogen, de vil forfærdes ved den, og prinsens ydre og bedaarende væsen har magtstjaalet den. Kampen? — skal altsaa samme leg leges opigjen som i 1808 — kamp uden tilstrækkelige soldater, uden fyldte magasiner, uden udrustninger i nogen maade, med et land i hungersnød bag sig. Men slaaes maa slaget, Gud raader for seiren.

Prinsens reise opigjennem Gudbrandsdalen og til Trondhjem skal have været et triumftog. Overalt har bønderne mødt frem og bedet om krudt og bly for at føres mod svensken, overalt har prinsen svaret med de mest begeistrende og anslaaende

rd. I Trondhjem har man gjort lag paa lag, man
har overgivet ham fæstningens nøgler, biskop Bugge
har i sin tale til ham kaldt ham Norges Haakon
g Sverre; men paa samme tid har ogsaa trønderne
orfattet en adresse, hvori de forlanger en fri kon-
titution. Brave trøndere! naar først ordet er ud-
alt, kan det ikke tages tilbage igjen. Det er,
om jeg har mistet al ro til mit arbeide, for bare
t springe efter nyt. Der ligger spænding i luften.
Lykkeligt for os, saalænge Karl Johan med sine
vensker endnu ligger nede i Nordtyskland.

Prinsen er kommen tilbage til Eidsvold, til
in ven Karsten Ankers gaard, og har havt et
rivat møde der. Mænd fra Kristiania er kaldte
ovedkulds afsted og har maattet kjøre hele natten
or at komme tidsnok. Jeg har havt den lykke
t være sammen med professor Sverdrup i et sel-
kab, og han fortalte da om mødet. Han sagde,
t han først havde hørt foruroligende rygter om, at
rins Kristian vilde lade sig udraabe til konge, og
t dette skulde bevirke, at der var uroligheder i
rmeen paa grænsen. Han gik da op til stiftamt-
nand Thygesen, som vel maatte være bedst under-
ettet.

Thygesen viste intet om urolighederne, men
el om Kristian Fredriks kongeplaner, hvortil han
nente, prinsen var fuldt berettiget. »Da jeg be-
lægtede prinsens ret til Norges trone«, sagde
Sverdrup, »fremtog Thygesen den danske kongelov
g viste mig den artikel, paa hvilken prinsens ret
kulde være grundet. Jeg søgte at modbevise ham,
nen forgjæves; vi blev ikke enige. Den 16de
ebruar mellem kl. 2 og 3 om natten fik jeg ordre
ra prinsen til ufortøvet at møde paa Eidsvold samme

formiddag. Aldeles udtrættet kom jeg der og havd
neppe kastet reiseklæderne, før jeg blev kaldet t
prinsen. I forstuen modtog agent Nilsen mig me
følgende ord: »Prinsen vil endnu være enevold
konge!« Det samme sagde generaldirektør Berg
mig i andre udtryk, just da jeg traadte ind i prin
sens værelse. Prinsen begyndte straks at lægg
ud for mig om, at han ansaa sig arveberettiget t
Norges trone baade efter kongelov og norsk odels
lov. Saa skarpt og bestemt, som det var mig mu
ligt, søgte jeg at vise, at ved kong Fredrik de
sjettes frasigelse af sin ret til Norges rige kund
Norge selv bestemme sin forfatning og overdrag
den udøvende magt til, hvem det vilde og dert
ansaa for dueligst. Da jeg sagde, at hans kg
høihed maatte finde det hæderligere, at Haral
Haarfagers og Sverres gamle krone overraktes ha
af et frit folk, end om han fik den ved arv elle
paa anden maade, sagde prinsen med et smil: »N
blir De poetisk;« men jeg havde ikke endt mi
tale, før han omfavnede mig og sagde: »De ha
ret, jeg er bleven overbevist!« Senere paa møde
var Karsten Anker og Haffner de eneste, som fo
svarede prinsens arveret, og som paastod, at Norge
kritiske stilling nu fordrede enevældet, men d
blev overbestemte. Derimod var alle enige i, a
man med al kraft skulde stræbe at forsvare Norge
uafhængighed og selvstændighed« [160]).

Ak, det styrker at høre, at vore ledende mæn
er vaagne og paa post, og at Kristian Fredrik e
saa klog, at han giver efter for folkets stemnin
Hvorledes er det gaaet til, at det folk, som taa
modig har fundet sig i enevældet og talt o
kongen som et høiere væsen, som det ikke va
tale om andet end at vise ubetinget lydighed, n
pludselig ikke kan tænke sig en fremtid uden f

konstitution? Jeg tænker ofte paa broder Jacques ord til Hauge. Skal han blive sandspaad?

Der er kommen to kundgjørelser, daterede 19de februar. I den ene bekjendtgjøres, at oplyste mænd, valgte af nationen, skal samles paa Eidsvold den 10de april for at bestemme landets regjeringsform. I den anden tales stærkt ophidsende ord mod Sverige og gives stærke løfter til nationen om regentens troskab. Han siger, han »af forsynet er bestemt til i denne stund at styre riget, han lover med kraftig haand, uden at ænse møie og farer, at værne om Norges sikkerhed og holde loven i hævd«. Jeg ved ikke, hvorledes det gaar til, men Kristian Fredriks store ord udøver endnu en berusende magt over mig. Naar jeg ser ham og hører ham tale, glemmer jeg en stund, at jeg har seet bag kulisserne. Skjønne sæbeboble med de prangende farver, hvorfor er du kun en sæbeboble?

Jeg har sjelden oplevet en høitidsdag som 22de februar. Den mindede mig om den stemning, der gik igjennem os, da eden skulde aflægges til de nye faner 1801. For en stor forsamling af militære, geistlige og civile autoriteter oplæste Kristian Fredrik kongen af Danmarks kundgjørelse i anledning af rigernes skilsmisse, og holdt saa en tale om den vanskelige politiske stilling, kongen havde været stedt i, som nødvendiggjorde et saadant skridt. Han blev saa bevæget, at hans stemme svigtede ham. Han endte sin tale med disse ord: »I følge heraf er jeg tilbagekaldt og befalet at overlevere fæstningerne til de svenske tropper, — men jeg har raadført mig med folkets stemning, overalt har den gjenlydt for mig: Vi vil være norske og ikke svenske! Jeg følger villigen dette

kald at forsvare et uafhængigt folks rettigheder; hvis jeg forlod det, vilde dette give fienden midler i hænde til at udsprede splid og uorden«. Nu aflagde han løftet om at være Norge tro og henvendte sig atter til forsamlingen: »Og nu, medborgere! giver hverandre hænderne med det løfte samdrægtigen at virke som trofaste nordmænd for Norges den gode sag, hvilken Gud velsigne!«

Under stor bevægelse gik løftet fra haand til haand uden ytring af nogen meningsforskjel. Derpaa red prinsen gjennem byens gader, fulgt af jublende hurraraab. Paa torvet blev han hyldet af den forsamlede soldatermagt og henvendte nogle begeistrede ord til den. Hele Kristiania var i bevægelse. Ak! havde man dengang vidst, at denne høitidsdag skulde være indgangsporten til saa megen lidelse!

Samme dag kom en deputation af svenske herrer med en proklamation til nordmændene fra kongen af Sverige. Prinsen har talt heftig til dem, og de er blevne haanlig afviste. De har øieblikkelig forladt Norge. Politisk klogt kan vel ikke dette siges at være handlet, om det end er undskyldeligt[161]).

Man taler meget i byen om grev Wedels møde med prinsen. Grev Wedel er holdt i en slags politisk landflygtighed nede i Kjøbenhavn, da han gjælder for en hemmelig svenskeven. Man har overøst ham med hædersbevisninger og smigret ham paa alle maader. Nu, da imidlertid Norge er afstaaet til Sverige, har man ingen grund til længere at holde paa ham, og han er kommen hid. Han har lagt veien om Wenersborg, hvor det svenske hovedkvarter er, og skal have havt møde med feltmarskalken Essen selv. Dette har end

mere bestyrket de forurolígende rygter, som gaar om ham. Hans møde med prinsen har været stormende. Da han kom ind i forgemakket, saa han Jakob Aall staa der. Han gik hurtig hen til ham og spurgte heftig: »Hvad er dette for dumme streger, I gjør her i Norge?« Jakob Aall tyssede paa ham, drog ham hen i en vindusfordybning, fortalte, hvordan stemningen var, og at slige ytringer var farlige. Saa blev Wedel kaldt ind til prinsen. Samtalen mellem dem blev meget høirøstet. Heftige ord trængte ud til forgemakket, og da Wedel kom ud med stærke skridt, saa han yderst oprørt ud. Samme aften var han ude hos sin svigerfader Peder Anker paa Bogstad, og der meddelte han da, hvad der var forefaldet mellem ham og prinsen. Hvad jeg her beretter, har jeg fra sikre kilder, som selv havde været tilstede paa Bogstad den aften. I samtalens løb kom Wedel til at sige: »Deres kgl. høihed kompromitterer Danmark og Norge paa en gang. De udsætter Dem for selv at tabe arveretten til tronen, da alle magter har forenet sig mod os. Jeg bringer Deres kgl. høihed kongen af Danmarks ønske, at De opfylder Deres pligt og forlader Norge. Hans sidste ord til mig ved afskedsaudiensen var: »Dersom nordmændene endnu har nogen godhed tilbage for Danmark og det danske kongehus, maa de ikke modsætte sig foreningen«.« Prinsen blegnede og spurgte bittert smilende, om Wedel var ræd.

»Naadige herre!« sagde Wedel og greb prinsen i armen, »man maa være af kongeligt blod for at vove at gjøre mig dette spørgsmaal uden at blive krævet til regnskab for det paa adelsmands vis. Jeg vil aldrig kunne dele Deres hensigter! thi De styrter Norge i en afgrund af ulykker. Men skal

mod lægges for dagen i en bedre sag, saa kom med mig, og vi skal se, hvem af os har mest«[162].

Prinsen betvang sig og sagde saa værdig som muligt: »De kan ikke tale med vægt i denne sag, hr. greve, De har været borte, som jeg hører ved det svenske hovedkvarter, og kjender ikke folkestemningen. Desuden kan vi nære grundet haab om, at England vil tage sig af vor sag. De engelske blade roser nordmændene for deres kjække modstand«.

»Og paa udenlandske journalisters stormundede udtalelser vil Deres kgl. høihed grunde et helt lands politik?« svarede Wedel. »Sandelig, det er at tømre hus paa en hængemyr. Vidste jeg med sandhed, at England vilde slaa om og paatage sig vor selvstændigheds forsvar, jeg skulde være den første til at modsætte mig svenskernes fremtrængen over grænsen. Som sagerne nu staar, foregjøgler De Dem selv og hele folket et skuffende blendværk«[163].

»Men hele nationen har en modbydelighed for nogensomhelst forening med Sverige«, svarede prinsen, »den har billiget min fremgangsmaade, den har betroet mig sin tillid; skulde jeg da svigte den?«

»Folket er nu ophidset«, svarede Wedel, »det kan ikke overse situationen med koldt blod. Dets førere skulde netop være hævet over øieblikkets lidenskab. Og er ikke tiden nu kommen til en skandinavisk forening under en konstitutionel forfatning, saa kommer den aldrig. Deres kgl. høihed er forpligtet til at høre, hvad kongen af Sverige har at byde det norske folk, og fremlægge hans forslag for folkets repræsentanter til moden overveielse«.

»Den svenske konge har at byde fornedrelse, jeg har at byde frihed«, svarede prinsen heftig.

»Frihed?« gjentog Wedel ironisk leende. »Den frihed, som skal skabes, naar England blokerer

vore kyster, naar Preussen og Østerrig med sit sværd peger paa Kielertraktaten, naar Rusland vælter over os sine krigerskarer, naar en krigsvant helt samler Europas hele uveir over vore hoveder? Har Deres kgl. høihed til gavns betænkt denne stilling? Hvad har vi at sætte imod dette? — ja tomme kasser, et land i hungersnød, en hær blottet for alt? Hvem skal frelse os? er det en aftens entusiasme eller en høitravende tale?«

»Nei, det er det almægtige forsyn, som ikke vil, at uretfærdighed skal seire, og sandhed og ret forgaa«, svarede Kristian Fredrik med lysende øine og løftede armen mod himlen. Wedel stod aldeles rolig. »Lad os ikke komme med floskler, Deres kongelige høihed«, svarede han. »Guds navn pleier ellers at bruges som segl paa de traktater, som skal *holdes*, ikke paa dem, som skal *brydes*«.

Kristian Fredrik bed sig i læben: »Har hr. greven mere at lade mig vide?« sagde han tilsyneladende rolig.

»Nei«, svarede Wedel bukkende. »Men vogt Dem, Deres kongelige høihed, De spiller et farligt spil. Det bliver et tungt ansvar, som kommer til at hvile paa Dem den dag, De skal indfri Deres løfter. Tænk paa de hungrendes raab, tænk paa enkernes graad, tænk paa de tuseners blod, hvis De nu styrter dette ædle folk, som har betroet sig til Dem, ned i krig og undergang«. Dermed gik han stolt ud igjennem døren og overlod prinsen til sine egne betragtninger[164]).

Jeg har hulket som et barn, jeg har bedet til Gud som aldrig før, jeg er atter næsten kommen til at tro paa prinsen; thi saaledes som han var idag — —

Det var den 25de februar, den store bededag, som var befalet afholdt rundt i landet for at ned-

bede Guds velsignelse over folkets modige beslutning, at ville værge sin frihed til det yderste. Kirken var propfuld af mennesker. Det var det deiligste vinterveir, og alle byens kirkeklokker ringede. Alt af militære korpser, som fandtes i Kristiania, havde mødt frem. Omgivet af sin stab og fulgt af byens borgergarde og ridende jægere kom Kristian Fredrik til hest fra palæet. Alles øine baade udenfor og i kirken var rettede paa ham. Han saa alvorlig ud, det gjaldt heller ikke mindre end at kaste alle broer af bag sig. Hovedstadens bedste kræfter sang fra orgelet, biskop Bech holdt indledningstalen og oplæste prinsens kundgjørelse. Derpaa forlod prinsen sin kirkestol og steg op paa en ved koret anbragt forhøining, omgivet af stadens høieste geistlige og verdslige embedsmænd. Nu opfordrede biskoppen regenten og hele den forsamlede menighed til at aflægge troskabseden, og som med et trylleslag myldrede det op fra alle kirkestolene, alle rakte de hænderne i veiret og raabte: »Vi vil hævde Norges selvstændighed og vove liv og blod for det elskede fædreland«. Prinsen var ganske bleg, og hans stemme dirrede af bevægelse, da han henvendte følgende ord til menigheden:

»Gud den almægtige har hørt vor ed. Han kjender min oprigtighed, og han vil skjænke mig kraft og visdom til at udføre det store værk til folkets frelse og dets rettigheders forsvar. Vort haab staar til forsynet, som vil velsigne vor retfærdige sag formedelst den samdrægtighed, der besjæler os alle, og paa hvilken den pagt, vi har indgaaet, er bygget saa fast som paa Norges klippegrund! Nu lyde bønnen i Herrens hus!«

Og saa klang Thaarups herlige hymne: »Gud Jehova, vi prise dig«, under menighedens hulken.

Biskoppen holdt sin tale, og hele forsamlingen istemte tilsidst med ham: »Held for Norge! Held for Norges regent!« Og prinsen svarede fra kirkestolen: »Elskede norske folk! modtager mit hjertes tak! folkets kjærlighed er min glæde og min løn. Lad mig altid finde en saadan stemning iblandt eder, og Gud skal velsigne os alle«[165]).

Da prinsen kom ud af kirken, var torvet fyldt af en uoverskuelig menneskemasse. En tordnende jubel fulgte prinsen, der regnede blomster over ham, og mødre løftede sine smaabørn i veiret, at de skulde faa et glimt af Norges frelsermand.

Mellem dem, som fulgte mig i kirken, var ogsaa Deodata de Seigneul. Hun lever for tiden kun i en eneste tanke, den at finde sin moder. Hvor hun gaar, speider hun efter de fra medaljonen kjendte træk. Hun har vandret gjennem de smudsigste gader i Kristiania, hvor den fattigste befolkning bor, og i forbigaaende tittet ind gjennem vinduerne; men hun har ikke været istand til at opdage det mindste glimt af den, hun søger. Som vi da staar i trængselen paa torvet hin mindeværdige 25de februar, kjender jeg pludselig et krampagtigt tag i min arm. Jeg vender mig og ser Deodatas blege, stirrende ansigt vendt mod den anden side af soldaterrækken, der stod opstillet en haye.

»Der — er det ikke hende?« raabte hun halvhøit. I det samme ser jeg hende trænge sig frem gjennem mængden — hun blir kastet til side af soldaterne — ansigtet paa den anden side blir borte — et skrig — og Deodata synker om afmægtig. Med møie fik jeg hende baaret ud af trængselen og hjem, hun vilde ikke lade sig trøste. Hun græd og græd, og jeg maatte tale hende til

rette som et lidet barn. Hun gav sig først til ro, da jeg lovede at gjøre alle de efterspørgsler, som var mulige, for at bringe hende paa spor.

Jeg har glemt at fortælle, at broder Hans for en god stund siden er reist fra byen. Prinsen har sendt generalkrigskommissær Nils Wibe til Bergen for at undersøge stemningen i denne Norges største by og betydeligste handelsstad, og broder Hans er kommen med som hans sekretær. Jeg har netop nu erholdt et uhyre brev fra ham saalydende:

Bergen 25de marts 1814.

Saa er vi da lykkelig og vel komne til Bergen, denne vor originaleste by. Jeg er alt bleven fortrolig baade med Triangelen og Tyskebryggen og Strandgaden, med det underlige sprog og med de mange gammeldagse skikke og figurer baade paa gaden og i butikken. Vi overraskede de gode bergensere ved et natligt gilde paa komediehuset. Der havde været stor tilstelning i anledning af selvstændighedserklæringen og prinsens regentskab. Paa teatret var der malet en dekoration, der forestillede et fjeld med den norske løve, som holdt Bergens vaaben i sine kløer og traadte paa en sønderbrudt lænke; ovenover dette saaes regentens navnetræk. Man havde spillet Ifflands »Manden af ord«, og biskop Brun havde forfattet en epilog, der lød saaledes:

»Iaften er vor Mand af Ord kun Leg.
Men se! hist Storm røg op; nu her for Alvor spørges,
om Mænd — om Mænd af Ord —
om Borgersamfunds Pagt staar fast i Nord,
om Orden inden Borde kan besørges,
da første Styrmand nu fra Roret veg.
Vold rev det af hans Haand — det vil vi tro;
men vi opfordrer ham, idet han os forlader,

til Vidnesbyrd, at vi adløde ham som Fader,
og at kun Mænd af Ord i Norge bo!
Men ak! nu drev vort Skib som Vrag for Bølger
mod den for os afskyeligste Strand,
som vinker os imellem Brud og Brand,
som bag sin Trægaards Prunk vort Fængsel dølger.
Dog — nu sprang op paa Dæk den gjæve Mand,
som Understyrmand var
og raabte: »Hver, som Hjerte har
og elsker Frihed, Fødeland og Ære
og før vil vove alt end fremmed Lænke bære,
han følge mig! Vi holde af
ad Havet til — om til vor Grav.
Saa skal vort Skibbrud dog al Verden lære,
at Norge havde Mandskab inden Borde,
som Storm og Hav og Døden trodse turde!«
Vort Hurra steg mod Sky; det er en Mand af Ord,
som til vor Nød sit skjønne Hjerte binder,
den Usling, han blandt os frygtagtig finder,
den kaste vi fluks overbord.
Vi heise Seil i Top og duve til,
vort Skib han styre kan og vil,
og han skal se med Lyst, hvor det sin Bølge bryder,
hvor hele gamle Norge ham adlyder.
Han styre høit! — han ved, at inden Bord
det hele Mandskab er — kun Mænd af Ord.
Dog, uden mer Allegori,
ham over Stjernerne velsigne vi,
som saa vor Nød og os har sendt
en Kristian Fredrik til vort Lands Regent!
ham følge Seier, Ære, Held!
Vi følge ham. Ja før skal Dovrefjeld
omvanke, skjelve paa vor faste Moderjord,
før nogen Norsk skal Rigets Arving svige,
som Roret tog i Storm at styre Norges Rige.
Saa sværge Nordmænd, Mænd af Ord.

gjenlyder Bjerge syv! vi raabe: længe leve
vor Prins Regent! Ja dette Hus skal bæve
af nifold Hurraraab,
som tolker dette Norges Haab:
vor Kristian Fredrik længe leve!

Efter forestillingen holdtes da et festmaaltid, hvor alle byens autoriteter var tilstede. Midt under lystig sang og pokalernes klinken kom vi. Wibe er gammel kjendt i Bergen og blev modtagen med en jublende entusiasme[166]). Da han kom fersk ligefra hovedstaden og prinsen, blev der en spørgen og snakken uden ende. Den politiske begeistring svulmede atter op, og det flommede med viser og taler. Især gjorde presten Jonas Rein indtryk paa mig som en flammende patriot. Han havde skrevet en prægtig sang til festen og lod sig flere gange høre. Der er noget af den franske revolution i ham; jeg tænker mig en Camille Desmoulins saaledes. Han sværmer ogsaa for Voltaire og Rousseau. Han kan skjære til en tale, saa den baade opflammer og bider. Johan Nordal Brun, biskoppen, er mere af den gamle skole; skjønt naar han vil tage i, kan han fylde huset som med et mægtig fremfarende veir. Det er en prægtig gubbe. Du skulde se de lynende øine under den klare pande, hvorfra den altid sirlige, buklede paryk staar op som et steilt bjerg. Du skulde se de brede, udstaaende kindben, de smale, sammenpressede læber, den hele vældige figur, og du skulde faa et indtryk af mandig kraft, af bestemthed, af trodsig vilje som hos faa. Han er ogsaa saagodtsom enehersker her i Bergen. Naar bispen har sagt det, vover ingen at mukke, eller saa ve ham. Denne ærbødighed for den vældige mand er gaaet ned til de laveste lag. Ja da Kielerfreden var bekjendtgjort, kom der endog en

deputation af haandværkere til ham, som bad ham opkaste sig til konge over det søndenfjeldske Norge[167], og føre dem an til brød eller død. Fra sin prædikestol i Korskirken og siden som biskop fra alle byens prædikestole har han i mange aar ledet den offentlige mening i Bergen. Han holder stærkt paa det gamle og er en ivrig tilhænger af kongehuset og den gamle rettroenhed. Dog har han ikke kunnet forhindre, at der især hos den yngre slægt har indsneget sig mange republikanske anskuelser og dermed og friere religiøse synsmaader. Hans tale i Bergens domkirke nu 21de febr. er endnu paa alles munde. Han har opagiteret en begeistring for Kristian Fredrik, jeg endnu ikke har seet magen til.

Under sidste krig skrev han krigssange og holdt opmuntringstaler til soldaterne, og da de bergenhusiske tropper vendte tilbage, holdt han en tale paa vers til dem fra Korskirkens prækestol[168].

Jeg var sammen med ham og med Rein samt med flere af de politiske størrelser som kaptein Motzfeldt og Christie i en politisk diskussion hos hofagent Herman Didrik Janson paa hans herlige landsted Damsgaard. Vor vært er en gammel skipper, som nu har tjent sig op til at blive en rig og anseet forretningsmand. Han har givet efter for venners opfordring og kjøbt sig en titel, hvad der ikke er usædvanligt her i Bergen. Han er en statelig, ordknap, men frisindet mand. Debatten aabnedes af Wibe, som forretningsmæssig og kort fremlagde de fire alternativer, ligeoverfor hvilke folket nu stod, enten 1) at anerkjende Kristian Fredrik som odelsbaaren, enevældig konge over Norge og haabe gjennem ham atter at blive gjenforenet med Danmark, eller 2) at skabe en fri konstitution og vælge Kristian Fredrik til konge,

eller 3) at proklamere republiken og lade den valgte præsident føre os i kampen, eller 4) at gaa frivillig ind paa Kielertraktaten og søge foreningen med Sverige gjennemført paa de rimeligste vilkaar. Ved det siste alternativ saa jeg alt gamle biskoppen steile. Hans næsebor udspiledes, hans læber blev end mere sammenpressede, og ganske rigtig — der forlangte han ordet. »Mine herrer!« begyndte han, »jeg betragter mig som værende i en forsamling af hæderværdige, norske mænd, og i en saadan forsamling kan der forbaabentlig ikke være tale om noget som det sidste alternativ. Vi elskede dannerkongen og var ham tro til sidste stund. Derfor blødede det i mangen nordmands hjerte, da sjette Fredrik — Gud ved af hvilke kunstnere ført bag lyset — gav denne vor kjærlighed sit banesaar. Jeg siger banesaar; thi hvad andet var det kongebud: »Nordmand! gak hen at bo under din grandes tag!« Jeg til min grande? Til ham, som røvede mig brødet uden selv at hungre, for ved hunger at tvinge mig did, hvorhen han vilde? Nei før døden imøde end leie under denne grandes tag. Jeg ved, der findes brodne kar i alle lande; men det siger intet, at en og anden nederdrægtig egennyttig vil frembyde den æsel-filosofi: »Ligegyldigt, hvem jeg tjener, naar jeg faar mit foder«. Mængden skal overdøve ham, og han skal blive nødt til at trække sine lange øren ned i det tomme hoved. Men jeg nævnte grande. Vi, folkets oplyste, ærer mennesket i alle lande; vi agtede grandelagets indbyggere som vore ligemænd af naturen baade i aand og kraft; men vi vilde for al del og ting ikke blive som de, mange mægtige stormænds slaver. Vi — taale, at stormænd myrdede en talentfuld konge, fordi han vilde indskrænke stormænds selvraadighed? Vi — taale,

at den myrdedes retmæssige tronfølger med samt hans søn, til kronprins født og baaren, ved magthaveres sammenrottelse udjages fra deres arverige, og, medens de begge lever, indkaldes til kronprins, skjønt en klog og øvet hærfører, dog af fremmed folkeslag, fremmed religion, fremmed sprog? Nei saa vil ikke vi lære at behandle troskabs ed og troskab mod konge. Medens vi derfor ærede menige mand i grandelag, ynkedes vi over dem og frygtede som pest det aristokratiets aag, hvorunder der mangen ædel barm sukkede i løndom. Dog — medens vi saaledes vaklende staar og spørger os selv: Hvad skal vi da gjøre? fremtræder rask den i landet høistbydende, den vi er vante til at adlyde og adlyde med glæde, og kalder sig selv odelsbaaren til Norges regjering. Som Norges odelsbaarne vilde han gaa ind og ud hos os, dele vore farer og kalde sig vor regent, indtil vi kunde skabes paany, men saa handler kun den kjække i nødens stund. Den kløgtige usling, som vil have hver sten veiet, førend han berører den, faar ingen eneste anstødssten ryddet afveien. Havde vor odelsbaarnes røst været bævende, havde han begyndt at vække vor opmærksomhed paa vældige potentaters truende magtsprog, ogsaa vor aand turde vel blevet svag; men han ærede vort mod, troede sin og vor sag retfærdig og satte tillid til Gud. Skjændige utaknemlighed, om nogen enkelt norsk ikke skjønnede paa, hvad denne himmelske formand havde vovet og talt og foranstaltet for vort betrængte fødeland, førend han blev, hvad han nu er; og endnu skjændigere, om nogen skjult haand i denne tid har villet fremrulle uformelige stene paa den bane, vor ædle mængde vilde ryddiggjøre til en kongevei. Min bibel berettiger mig til, om jeg kjendte en saadan, at foragte ham af inderste

hjerte. Nogle faa elendige foragtede Saul, nylig salvet til konge, spottede ham og spurgte: »Hvad? skal denne frelse os?« Skriften kalder dem selv Belials børn, et datidens udtryk, lige gjældende med vort gamle norske: nidinge. Men om dem af den modsatte tænkemaade heder det paa samme sted: Og Saul gik hjem til Gibea, og de af hæren fulgte ham, hvis hjerter Gud rørte (Sam. 10). Men jeg tilbeder altid den aand, hvormed Gud rører ufordærvede hjerter til ædel daad, og altid elsker og ærer disse af Guds aand rørte gode mennesker. Ja denne gode aand havde som en lyd uden ord nu saaledes samlet mængden i Norge, at hvorsomhelst vor interimistiske regent havde vist sig i en gruppe af nordmænd og spurgt: »Hvad vil I, jeg skal være?« vi havde uden rigsdag, uden konstitution svaret: »Vor konge«. Men vor beskedne menneskeven vilde ikke nytte nogen tumultuarisk stemning, ikke nøies med fødselsret, vilde endog have givet slip paa den, om han ikke kunde modtaget tillige en endnu stærkere, endnu stoltere: den af et frit folks modne, overlagte, enstemmige valg. Nu — jeg vil ikke udbrede mig om det, I alle ved, om bededag, om ed, om valg og om rigsdag paa Eidsvold. Kun dette: aldrig kunde der bydes et selvstændigt, tænkende folk større frihed end den: Vælger de bedste af eders mænd! de træde sammen, overlægge og sige: »Hvorledes og af hvem vil I være regjerede?« Saa sagde regenten, og høiere kunde ikke jordens fyrster agte menneskeværd[169]). Altsaa, jeg synes ikke, mine herrer, der mellem os kan være tale om andet end et af de to første alternativer, enten at vælge vor odelsbaarne til konge, som sjette Fredrik var det, eller paa grundlag af en fri konstitution«. —

Den gamle satte sig, og nu forlangte baade

Christie og Motzfeldt ordet. Christie fik det først. »Jeg vil blot foreløbig komme med en bemærkning«, sagde han rolig. »Jeg vil henstille til hs. høiærværdighed at være lidt mere varsom og sparsom med sine lignelser. Vi er komne hid til fri diskussion og maa ikke søge at nedtrykke den frimodige tale ved paa forhaand at paasætte den æselhoved. Vi ved alle, at om en af vore første mænd, grev Wedel, havde været her, vilde han ikke strøget det sidste alternativ, og, skjønt jeg ikke billiger hans synsmaade, tror jeg dog ikke, hans øren derved just vilde blive forvandlede til æseløren«.

Biskoppen reiste sig med lynende øine. »Da vil jeg dog tillade mig at sige«, udbrød han, »at hver den nordmand, der for alvor kan ville sælge sit lands selvstændighed, kalder jeg en landsforræder«.

»Tanker er toldfri, men ikke tale, Deres høiærværdighed«, sagde Christie let smilende.

»Jeg taler altid, hvad jeg tænker, hr. Christie, og spør ikke om forlov«, svarede biskoppen bidsk.

»Hr. kaptein Motzfeldt har ordet«, afbrød dirigenten.

»Jeg vil kun fæste mig ved et udtryk i hs. høiærværdigheds tale, som jeg synes mindre velvalgt. Han har kaldt Kristian Fredrik odelsbaaren til Norges kongestol. Tør jeg da spørge, om tronen er odels- og eiendomsgods som andre jordlapper?«

Biskoppen reiste sig atter, ægget over denne uventede modstand. »Jeg indlader mig nødig paa politiske eller juridiske kranglerier og spidsfindigheder«, sagde han; »men det ved jeg, at jeg efter norsk odelslov betragter den ældste søn eller indsatte arving som berettiget til sin faders gaard. Norge og Danmark tilsammen var vor Kristian Fredriks adoptiv-faders arv og eie; om faderen i et svagt øieblik giver afkald paa sin ret, behøver

sønnen derfor ikke at gjøre det. Lad os ikke, mine venner, i vor patriotiske begeistring glemme vor taknemmelighedsgjæld mod vort gamle fyrstehus. Se udover denne række af konger af samme æt, søn efter fader, og sig saa, om de har hersket over os som tyranner eller som fædre. Fjerde Fredrik, stammens hæder, havde i kongelige dyder blandt samtidige konger ingen ligemand; sjette Kristian kunde kaldes som Moses i teksten, den Guds mand, og Guds kirke høster frugter af hans daad indtil denne dag[170]). Femte Fredrik, den blide menneskeven, var de skjønne videnskabers og boglige kunsters fødte værge. I syvende Kristians tid arbeidedes der paa fred med alle fremmede magter, paa sparsommeligere husholdning med statens formue, paa oplysnings udbredelse og paa rettens bedre pleie[171]). Og nu sjette Fredrik, denne kongesøn, som staterne i Europa misundte vort tvillingrige[172]), under hvis faderlige regimente vi har nydt frihed og ret — hvem vil kaste den første sten paa ham? Det er muligt, at den bedste vilje og den modneste visdom kan feile; men det er evig sandt, at vi staar for lavt, for langt borte, til grant at se og ret at bedømme bestyrelsen i det store og hele. Vi trænger endnu mindre ind i fremmede kabinetters mørke værksteder for at vide, hvad argelist derfra sendes imod os, og hvad ifølge deraf for vort eget var rimeligst at beslutte. Dette skal ikke bringe taknemlighedsgjælden mod vort kongehus til at svinde. Og naar leiligheden bydes os til at vise den som aldrig, da siger jeg, at den burde landsforvises eller afskjæres fra vort statslegeme som et ledemod, anstukket af den kolde brand[173]), der vilde betænke sig paa dette. Faderligheden maa være grundpillen for ethvert ordnet samfund, børnene se op til sin fader i ærbødighed

som sin herre, bønderne til sine embedsmænd, hele landet til sin konge, og vi alle til vor Gud. Derfor gjerne for mig en konstitution, der fastsætter et faderligt regimente under den, som vi elsker som vor odelsbaarne herre«.

Nu bad værten selv om ordet, reiste sig remmende og begyndte paa bredt bergensk: »Ja undskyld, at eg begjærer ordet her imellem saa mange lærde og fornemme folk. Men eg kom bare at huske det, som eg fik læse i et brev her forgangen dag. Det var endaa major Tidemand ned i Danmark, som hadde skrevet det til en af sine slægtninge her, og han skal være vel kjendt med kongen, siger de. Men han sa' nokke annet om regjeringen, end det, som biskoppen her segger. Han sagde det, at regjeringen hadde været egensindig, uduelig og raadvild. Han skrev det, at Fredrik den sjette var en snil mand, men som konge duede han ikke. Han forstod hverken at benytte de lykkelige eller at vælge de rette midler i de ulykkelige tilfælde. Han kunde nu, om han havde villet, regjeret over hele Skandinavien, men istedenfor det forarmer han to lykkelige nationer, taber sin flaade og tvinges til slutning til at give en krone til pris, som hans forfædre har baaret i aarhundreder[174]. Saa skrev nu han — eg vet ikkje, kem som kan ha' ret«.

Biskoppen fór atter op. »Jeg har ikke den ære at kjende hr. Tidemand eller hans slægtninge; men det ved jeg, at der findes nok af Kams forvorpne ætlinge, der haane sin faders nøgenhed«.

»Jeg foreslaar, vi holder os til sagen«, bemærkede dirigenten. »Hr. kaptein Motzfeldt har ordet«.

Motzfeldt reiste sig atter. »Jeg maa desværre erklære mig uenig i principet med hs. høiærværdighed, naar han siger, at faderlighedstanken er

grundpillen for samfundet, at magten skal udledes først fra Gud til kongen, saa fra kongen til embedsmændene, saa fra embedsmændene til folket. Jeg vil noget nær gaa den modsatte vei. De, som eier jorden, og som dyrker den, de, som pløier havet og indsamler dets rigdomme, kort de, som er den producerende kraft, hvoraf alle andre landets indbyggere er afhængige, de maa dog kaldes grundvolden. De maa dog være de, der kan bestemme over sin egen skjæbne. Med andre ord: borger og bonde udgjør staten, de er det suveræne folk. Embedsmændene, kongen inklusive, er statens tjenere. Engang bestemte dette folk, at det vilde have en faderlig enevoldsregjering for at søge beskyttelse mod adelens tryk. Hvad der nu ved Kielertraktaten er sket, er, at det norske folk er løst fra sin troskabsed, kort sagt, at det har faaet sin selvbestemmelsesret tilbage. Hvad dette folk nu gjennem sine repræsentanter vil bestemme om sin fritid, blir dets sag; kun at det fastslaaes, det har retten til at gjøre, hvad det vil, enten det vil have konge eller ikke konge, samt at Kristian Fredrik ikke er mere odelsbaaren til Norges krone end jeg«[170]).

Motzfeldt satte sig, og op reiste sig en stille, beskeden mand. Han blev kaldt mægler Bredahl. »Jeg maa takke hr. Motzfeldt for hans ord«, sagde han, »saa meget mere, som de aldeles falder sammen med mine anskuelser. Jeg for min part tror, at det nordamerikanske folk har valgt den bedre del, da det besluttede, at alle der skulde være lige, og at det vilde styre sig selv som republik med en valgt præsident. Paa den maade kan jo folket faa baade den dygtigste og den, det elsker mest, til at styre sig, mens en konge, som arver tronen, jo kan være begge dele. Jeg har med stor

fornøielse læst den amerikanske grundlov og tror, at den bør tages til mønster for alle fri regjeringer«[176]).

»Ja, eller den engelske konstitution«, udbrød John Grieg. »Den er kjendt og elsket af mange bergensere, som har gaaet paa skole i England«.

Nu forlangte Christie ordet. »Skjønt jeg i principet er enig med ven Motzfeldt og til dels og med de to sidste ærede talere, maa jeg dog i praksis henskyde mig under hs. høiærværdigheds faderlighed. Jeg tror, vor almue endnu trænger den nedarvede autoritets glans og sin trofaste vedhængen ved en arvet kongeslægt. Vi har desuden ikke tid nu, da uveiret hænger over vore hoveder, at splitte folkets kræfter ved nye valgkandidater. Vi maa tage det engang givne med tak, især da dette givne, Kristian Fredrik har det fortrin at kunne samle alle stænders entusiasme og kjærlighed. (»Bravo!« murrede biskop Brun fra sin stol). Det eneste program, hvorpaa vore repræsentanter bør vælges, er, synes mig: en fri konstitution med Kristian Fredrik som konge«.

Biskop Brun forlangte atter ordet. »I maa undskylde mig 69-aarige mand, at jeg elsker mest det gamle og prøvede! Jeg elsker den norske bonde — og ve den, som vilde sige noget andet —, men jeg elsker ham netop, som han er, som den ydmyge, trohjertige, der hænger i ærbødighed ved sin bestaltede øvrighed. Naar jeg reiser paa mine visitasreiser, flokkes han om mig for at høre ordet af mine læber og kysse min haand. Han erkjender i mig den af Gud indsatte Herrens tjener, der staar over ham i kald, i dannelse, i aand. I kraft af denne ærbødighedens kjærlighed er han lydig, taknemmelig og lykkelig. Vilde man forsøge at opløse dette faderlige trohjertighedsforhold og ved de moderne friheds- og ligheds-tanker saa misfor-

nøielsens gift ud i de fromme sjæle — da var den norske bondes lykke brudt. Da vilde alt styrte hulter til bulter, og avind og kiv opreise sin trone der, hvor fred og uskyld før havde hersket«.

»Undskyld, at jeg atter tager ordet«, faldt kaptein Motzfeldt ind, »men det syn af den norske bonde, kyssende embedsmandens haand, staar ikke for mig som noget glædeligt fremtids-syn. Meget mere staar det for mig som et trældommens mærke, et tegn paa uvidenhed. Meget mere ønskede jeg at se ham med ret ryg, værnende om sine rettigheder. Thi folket har sine uomtvistelige rettigheder, og først den, at alle skal være lige for lovene. De har krav paa frihed, paa skoler, paa stemmeret, og det er dette, vi nu gaar for at skabe«.

Bispen rynkede sine mægtige bryn og drog underlæben noget hoven frem. »Man taler i saa høie ord«, sagde han, »om denne friheds og ligheds velsignelser, der strømmer ind paa os fra dette gudløshedens Sodoma, Frankrige — dog har jeg ikke seet, at ære for alderdom, øvrighed, forældre er vokset. Opdragelses-bøger har man faaet i tusental, men ikke bedre opdragne børn. Vort aarhundrede var frugtbart paa filantropiner og institutter, og disse paa ynglinge, som vidste lidt af hvert, kun ikke det ene: Du skal hædre din fader og moder, at det kan gaa dig vel, og du skal længe leve i landet«[177].

Nu fór presten Jonas Rein, der havde siddet mørk og taus i en krog, op som en raket og sagde: »Naar mænd i denne forsamling nævner frihed, Deres høiærværdighed, da mener de ikke tøilesløs frihed, men den frihed, der binder sig ved sine egne love. Og trods guillotinen, trods udskeielserne, trods gudløsheden, som De siger, skal det nævnes, at Frankrige dog er det store moder-

skjød for befrielsens værk hos alle trælbundne folk. Voltaires bidende vid og Rousseaus guddommelige tanker skal aldrig glemmes, saalænge verden staar. Jeg vil synge fremdeles, som jeg har sunget:

Rousseau, hvis Navn, hvis Minde jeg tilbeder,
saa tidt min Aand hen til din Grav mig leder,
hvis store Sjæl ei søgte Lærdoms Tant,
men ene det, som nyttigt var og sandt [178].

»Og dog kan Paris datere sin terrorist-epoke fra bastillens nedrivelse« [179], afbrød biskoppen gnavent.

»Dog kan verden datere tyranniets undergang fra bastillens nedrivelse«, fortsatte Rein. »Hs. høiærværdighed ved ligesaagodt som nogen af os, at hvor det for alvor gjælder frihedens og fædrelandets sag, der er han selv første mand; thi han har endnu ikke glemt sin ungdoms begeistrede sang:

»dog vaagner vi vel op en Gang
og bryder Lænker, Baand og Trang —«

(Bravo! bravo! — Biskoppen smilede). Og hvor skulde han vel kunne andet, som dag efter dag, aar efter aar trofast har forkyndt frihedens evangelium, som har afmalet os den helt, der stærkest af alle har talt de fortryktes sag, han som derfor ogsaa nu tilraaber os: Ve eder, om I vil sælge eders selvstændighed og blive svenske trælle! Ve eder, om I ikke villigen ofrede liv og gods for eders frihed og det til sidste mand. Thi det er vi dog alle tilsidst enige i: Vi vil være norske og ikke svenske! Og som gode kristne følger vi hans banner, der altid fører frihedens sag paa jorden, og istemmer:

afryst dine Lænker, du trælbundne Jord,
følg Heltens de sikre, de lysende Spor,
han aabner dig Friheds lyksalige Havn,
hans Bolig er Himlen, og Jesus hans Navn« [180].

Et tordnende bravo endte Reins tale, man reiste sig, trykkede hans og hverandres hænder, og dermed blev diskussionen afbrudt for den gang; thi der kom melding om, at middagsgjesterne begyndte at indfinde sig. Vor vært havde nemlig bedt sammen til et glimrende middagsgjestebud, og derfor havde man maattet ty ud til den store gaard, da leiligheden i byen havde været for liden. Da veiret forholdsvis var mildt, var begge de store døre ud til trappen opslagne, saa man havde den herlige udsigt over den blaa byfjord med Askøfjeldene i baggrunden. Man samledes paa trappen og i forstuen, gjorde vittigheder over felterne, som var malede over dørene, det ene forestillende en have fra Ludvig den femtendes tid, det andet Munkholmens fæstning, med jægter og skibe for vaiende Dannebrog seilende udefter fjorden, det tredje over glasdøren i midten forestillende værtens egen grønlandsfarer indskruet i isen og med høflige hvaler ved siden. Fra stavnen vaiede splitflaget, tilkjendegivende det kgl. monopol. Her fik jeg da lære at kjende alle Bergens størrelser: brødrene Konow, major Wiese, assessor Hagerup, brødrene Meyer, D. L. Smit, krigskommissær August Mohr, bekjendt som udmærket skuespiller; der kom digteren Lyder Sagen; der den uudtømmelige lystigmager Hans Eriksen — ja det vilde føre for langt at nævne dem alle. Vi hørte livlig og høirøstet samtale paa trappen og gjennem stuerne, hvor billeder af dagens helt, Napoleon, i forskjellige skikkelser tittede ned paa de politiserende grupper; thi politiken havde sprængt ud fra samlingssalen og smittet middagsgjesterne. Endelig lød signalet til opbrud, par om par, anførte af værten, der havde taget biskop Brun og krigskommissær Wibe en under hver arm, vandrede vi opad den brede,

statelige trappegang til salen ovenpaa, hvor et vældigt hesteskobord besaaet med flasker ventede det sultne øie. Taget over os var malet som blaa himmel med drivende skyer, og fjorden tittede paa os i det fjerne, glimtende ligesom frem gjennem de tre svære vinduer, der vendte ud mod den aabne udsigt. »Velkommen til bords«, blev ønsket, fisken kom, stegen kom, men munterheden vilde ikke ret komme. Var det tidens spænding eller den megen politik eller bispens lidt høitidelige holdning, som gjorde det? Værten reiste sig misfornøiet og sagde paa sin bergensk: »Eg synes ikkje, dokker er saa muntre, som dokker pleier? ka er i veien?«

»Du kan da ikke vente, at folk skal være muntre, naar du sætter paa glassene: Her drikkes ikke«, sagde Hans Eriksen. Almindelig latter hilsede indfaldet; thi paa glassene stod indbrændt værtens navnetræk: H. D. I. (Herman Diderik Janson); men værten lod sig ikke forbløffe. Ganske lakonisk svarede han: »Ka skule har du gaat paa, Hans? her staar jo: Her drikkes immer!«

Det var, som dette lille indfald løste tungebaandet; thi nu lo man og pratede og gjorde vittigheder omkap. Biskoppen reiste sig endelig, han havde brygget færdig. Han holdt en tale for fædrelandet og Kristian Fredrik, og hele manden blev som ild og glød. Der var en jubel, en begeistring uden ende, da han endte med dette vers:

»Han byder og vi slaa! se det var Nordmands Aand,
med Blod vi farve tør det stærke Pagtens Baand
og gaa Bersærkergang for Fødelandets Fader,
og sværge ved vort blanke Sværd:
den Tjener er det tørre Brød ei værd,
som saadan Husbond levende forlader!«[181]

Vi sang »For Norge, kjæmpers fødeland« og Lyder Sagens »Nordmandssang«, og nu tog den ene tale

og sang den anden. Presten Rein holdt en tale for aristokratiets og adelens undergang, som blev hilset med begeistring. Der var skaaler for hæren; for den vordende rigsforsamling paa Eidsvold — hvorledes man end begyndte, saa vendtes talen til et af dagens politiske spørgsmaal.

»Men hvor er Böschen idag?« raabte Henrik Meyer.

»Han var ræd, han ikkje skulle bli mæt her, derfor gik han paa en anden middag først«, svarede værten tørt. I det samme aabnedes døren, og ind kom omspurgte. Hans blide, lidt røde ansigt blev hilset med jubel og haandklap; thi han var bekjendt som en ypperlig sanger. Han saa noget forpustet ud, mens han gned sig i hænderne og nikkede rundt.

»No Fredrik far! skal du ikkje ha dig en liten bit?« spurgte værten gemytlig.

»Nei tak du, jeg har netop spist en udmærket middag«, svarede Böschen — »ja det skulde da være, at jeg kunde pille lidt paa gaasen der«, lagde han til, da han i det samme fik øie paa en delikat gaas.

Man skaffede rum, Böschen nedlod sig og begyndte at pille, man lo, snakkede og sang — men Bøschen sad trolig og pillede, og før man vidste ordet af det, havde han pillet gaasen op alene![182].

»Nu har jeg seet det med«, raabte Hans Eriksen. »Vi har saa tidt at plukke en gaas med folk; men det er sjelden, vi er saa heldig som Böschen; thi nu har han plukket den ligetil benet, endda han var mæt«.

Alles øine vendte mod Böschen, som seierstolt sad med levningerne af den arme gaas paa sin tallerken. Latter og vittigheder regnede ned over ham; men han lod sig ikke forbløffe.

Hans strube var nu tilstrækkelig smurt, og han sparede den ikke. Henrik Meyer og han istemte

sang paa sang, de samme, som havde gjort saadan lykke i Kristiania. Man drak skaaler for søfarten, for tørfisken, for Kyrres gamle stad og for »alle pene smaatøser«, og Böschen istemte:

»Se Gudernes Glæde til Jorden nedstiger,
de skummende Vine fra fremmede Riger,
kom skjænker og drikker, at Sorgen maa dø;
se raske Brunetter og kjælne Blondiner
med Gratiers Ynde i Gang og i Miner,
kom kysser og elsker, lad Verden ei dø!«

»En Skaal for de Skjønne — gid Skjønhed og Ynder
ei føle Effekten af Fædrenes Synder,
de stedse i Blomster uvisnede staa!
hver Pige, som sukker i Kjærligheds Lænker,
og lønligen Sukke sin Elskere skjænker,
før Aaret fuldendes, i Brudeseng gaa —«[183].

Og Henrik Meyer fortsatte:

»Hver følge sin Skik, naar den ikke
fornærmer hans Næste, og jeg
vil elske og synge og drikke
og pryde med Roser min Vei.
En Miltsyg mit Levnet kan laste,
jeg ler til hans tørre Moral,
hvis Visdom skal græde og faste,
saa er jeg nok heller lidt gal«.

Og saa begyndte Hans Eriksen:

»De Vise laste vores Jord,
jeg har Respekt for Vises Ord —«

(»Det er ikke Dem, der er ment, Major Wiese«, brølte han pludselig i, da Major Wiese sad og dubbede lidt paa sin stok. Wiese for op med et: »Ka er tis?« og Eriksen fortsatte under latter):

»Kun det jeg ved: her Ranker gro,
her smukke Piger bo;

men hvor der Piger er og Vin,
der er mod Sorgen Medicin,
lad Sorg og Glæde følges ad,
men jeg er jævnlig glad.

Og du mit skjønne, store Glas,
som kom mig ofte vel tilpas,
i dig, saafremt jeg raade kan,
skal aldrig komme Vand,
og mindre nogen Medicin,
nei fuldt af Bisp og Puns og Vin
du frisker, læsker, kvæger mig,
og saa jeg bruger dig.

Moral er god til Tid og Sted,
kun vrider man sig slemt derved,
den vil saa nødig glide ned,
Aarsagen Himlen ved;
men hvo, som finder Kald dertil,
den bruge, naar han kan og vil,
jeg skjemter, indtil Vin og Skjemt
jeg har i Graven glemt«.

Der fyredes stærkt under kjedlerne, selv biskop Brun var alt kommen dybt i sin anden flaske[184]. Stemningen blev mere og mere øm, man udbragte skaaler for venskab og kjærlighed, og da man halvt ravende reiste sig fra bordet, omfavnede man hverandre og trykkede hænder med ømme forsikringer. Med armene om hverandres nakker tumlede man ned trappen, og legen og støien fortsattes nede i stuerne til kaffeen og kridtpiberne. Man gav scener af Jakob von Tyboe, gik rundt og forespurgte: »Hvor vil du have stødet, Jesper?«, deklamerede Iffland og Kotzebue og fortalte gamle bergenske historier. Først sent paa kveld spredtes den glade klynge, for dagen derpaa at sidde ved

sine kontorpulte og længes efter salt sild eller om eftermiddagen dukke sig i politiske diskussioner. —

Den 9de marts aflagde militæret ed nede paa de gamle Jansvolde, og et nidobbelt hurra blev udbragt for Norge, dets regent og Norges kjække forsvarere. Dagen efter aflagde borgervæbningen ed paa torvet, og 11te marts var menighederne samlede i kirkerne og svor at hævde Norges selvstændighed og vove liv og blod for det elskede fædreland. Wibe har skrevet til prinsen om det bergenske folks stemning saaledes: »En stat, der har saadanne borgere, er uovervindelig og en fyrste som Deres kongelige høihed værdig«.

Eidsvoldsmændene er valgte. Det er sekretær Christie, kaptein Motzfeldt, grosserer Rolfsen, biskop Bruns svigersøn, og grosserer Meltzer. Senere er Meltzer indvalgt i bankkomiteen, og presten Jonas Rein rykket op i hans sted.

Idag, 25de marts, reiste de. En del fremragende borgere (jeg kommer overalt med som Wibes skygge) gjorde en festfrokost for dem, hvor det gik løs med skaaler og sange, som altid her. Ved middagstid begav man sig til fløtmandsbryggen i Dræggen, og der ventede hofagent Jansons vængebaad med en lystig liden fyr ridende paa en delfin til gallionsfigur og sit smukt malede agterspeil. I baaden ventede 2 tjenere, 10 rorskarle og 1 styrmand. To bagagebaade fulgte med tøiet. En stor menneskemasse var samlet og tiljublede dem farvel. De skal roes til Leirdal i Sogn, og vil derfra forsøge fjeldveien til hest over til Valders[185]. Gud give dem lykke paa deres fart, og Gud give lykke til den beslutning, som snart skal afgjøre vort fædrelands skjæbne for lange tider. Jeg blir indtil videre her i Bergen. Hænder noget af interesse, faar du atter høre fra mig.

Rigsforsamlingen har endt sine møder. 17de mai er vor frihed døbt. O hellige blandt dage, maa du evig staa indridset i mit folks hjerter med taknemlig erindring om de kjække mænd, der vovede at løfte frihedens banner høit trods alle Europas stormagter! Hvilke dage har vi ikke levet, hvilken spænding, naar vi fik høre et nyt bud fra mødet deroppe. Selv almuen, der ellers sløv har gaaet bag sin plog, har samlet sig i flokke udenfor rigsforsamlingens hus, begjærlig efter nye tidender. Bonden er vaagnet, den franske revolutions aande har faret hen over folket og vakt liv i de trangeste afkroge, dannelsens mænd paa Eidsvold har følt det og er styrkede i sin tro, i sit haab, vor store fortid rækker haand til vor nutid, og af den formæling skal udgaa en ærerig fremtid. Jeg sander broder Jacques ord, at i vort land begynder det med en religiøs vækkelse, saa kommer den politiske efter. Hans Nilsen Hauge har ikke levet forgjæves, skjønt han har banet vei for de tanker, han selv frygtede. Nu begynder bonden ogsaa at tænke selvstændig over politiske ting. Bønder fra oplandet har skrevet ned til Eidsvoldsforsamlingen, at de benægter enevoldskongens suverænitet[186]); bønder paa Modum vil have kongenavnet afskaffet; hedemarkingerne tager ordet for en almindelig folkeforsamling til at styre landet, og gudbrandsdølen raser mod kongelige embedsmænd, vil have biskopper, amtmænd og fogder afskaffede, adel udryddet og ret for menighederne til selv at kalde sine prester[187]).

Og vore ledende mænd! Ja ære være dem alle! Ære være Kristian Magnus Falsen, han vor grundlovs rette fader. Han har faaet fastslaaet, til evige tider forhaabentlig, at folket er sin egen

suveræn og har alene ret at bestemme over sin konstitution. Ordene i hans udkast: »Suveræniteten er hos folket. Ingen enkelt del af folket kan udøve det hele folks magt«, »al magt har sit udspring fra folket«, »folket kan ikke forpligtes ved andre love end dem, som det ved sine frit valgte repræsentanter har givet sig selv«[188]), det har været den bankende puls i alle rigsforsamlingens forhandlinger. Og selv hans politiske modstandere slutter sig om ham, naar det gjælder denne teori. Wedel Jarlsberg har offentlig udtalt, at han kunde ikke tro, at der i forsamlingen var nogen, der kunde glemme sin værdighed som nordmand i den grad, at han vilde nægte, at suveræniteten nu var hos rigsforsamlingen[189]), og Nikolai Wergeland kan ikke misforstaaes, naar han skriver: »Saavel konge som storting er af og for folket, af alle og for alles bedste, og ei af sig selv eller for deres egen partikulære nytte. Ingen sektion af folket kan tiltage sig nationens udelelige suverænitets udøvelse. Fra folket flyder alle magter, kongen ophører at være konge, naar han overtræder grundlovens bestemmelser«[190]). Vel turde Wergeland ikke fuldt ud udføre sin egen teori i praksis, da han vilde, at det suveræne folk frivillig skulde overdrage kongen absolut veto; men gudskelov, forslaget blev kastet, og dermed det fuldt ud demokratiske princip erkjendt i alle sine konsekvenser. Den uafhændelige menneskeret for et folk selv at bestemme over sin egen konstitution er ogsaa nu hævdet for os. Der er kun en vilje raadende herefter i Norge; det er folkets egen gjennem sine valgte repræsentanter. Der er bygget forhindringer for denne vilje, at den ikke skal fare for fort og fremfusende, men ingen stansning. Som en skummende, kraftig bjergelv bryder den sig vei over stenene, gjennem

indsnevringerne mod sit maal, menneskerettighedernes fri ocean. Det demokratiske princip har seiret, og vor historiske udvikling er pegt paa til evige tider, altid fremad til stedse friere og friere former efter folkets stigende vækst, fremad i demokratisk, ikke i aristokratisk aand. O! I mine studenterdages idealer og drømme, vekslende tanker og stemninger! hvor levende har I ikke bølget om mig i denne tid! Da jeg hørte om den store broderkjæde, hvormed afskeden feiredes, hvor bønder og matroser og soldater slog armene om embedsmænd og professorer og adelsmænd, —, ja da fældte jeg taarer. Det var indvielsen til vor nye, vor demokratiske tid!

Vi har grund til at være stolte af vor nationalforsamling. Omgivet af kanoner, blokade, hærmasser, trudsler, har den med roligt overlæg taget tilbage vor selvstændighed og hævdet vor værdighed som et frit folk. Maatte nu vort folk faa kraft til at værge om dette vort selvgivne klenodie i de tunge dage — thi hvad vil nu komme? Gud alene ved det! Det ser mørkt ud, men skal vi dø, vil vi dø med glæde som en fri nation.

---

24. Mai 1814.

Den nyvalgte konge har holdt indtog i sin hovedstad. Det var den 22de, netop aarsdagen efter hans komme til byen som statholder. Et tog af embedsmænd og bønder fulgte ham til Grorud. Ved Vaterlands bro var der opreist en æreport, og fire og tyve unge piger strøede blomster paa hans vei. Gjennem rækker af borgervæbningen, sjøfolk, landkadetter og byens folk drog kongen til kirken under ustanselige jubelraab. Om aftenen var der kur i palæet og illumination i haven. For i en fart at skaffe en kongetrone har man maattet ty

til byens privatteater og laant den stol, der blev benyttet af grev Almaviva i »Figaros bryllup«.

Uheldige varsler har desværre fulgt dagen. Kort før kongen kom, faldt æreporten ned, og det var med nød, man fik reist den igjen tidsnok; mens han talte til tropperne, sad der en ugle som fastnaglet paa taarnet af Vor frelsers kirke, og ved illuminationen var F'et i hans navnetræk saa ligt et J, at folk spurgte, om illuminationen var for Karl Johan istedenfor Kristian Fredrik. Med spænding ventede folket paa Kristian Fredriks første kongelige handling, og hvad blev den? — Jo han har udvalgt 18 kammerherrer og 12 kammerjunkere! Han har udstedt et hofceremoniel for overhofmarchal, general Haxthausen om, hvorledes dørene skal lukkes op, og maden skjæres for. Pjalt! pjalt! pjalt![191].

Jeg har havt underretning fra mit kjære Toten. Stor forandring paa Bratvold. Stein har endelig nydt lønnen for sin utrættelige troskab; han har faaet sin Karen. Brylluppet stod i al stilhed paa Bratvold, kun nogle af »vennerne« var der. Stein er nu det lykkeligste menneske under solen; han synger og han hamrer paa sit jern og sine hestesko fra morgen til aften. I brevet stod tillige omtalt major v. Lütken, men i en saa særegen situation, at jeg maa faa lov at berette det hele. Altsaa, som Stein en dag staar i sin smedje, svart som kul og i ypperligt humør, viser den statelige major sig i døraabningen. Han bar en pakke paa armen og saa meget høitidelig ud. »Er du alene, Stein?« spurgte majoren.

»Ja — ja det vil sige gutten her —«

»Lad ham gaa ud — jeg ønsker at tale med dig i enrum«.

Stein blev nysgjerrig og sendte gutten ud øieblikkelig. Da reiste majoren sig, fremdeles med pakken under armen, og begyndte at holde en tale: »Du ved, min ven«, — det var første gang, han kaldte Stein for ven — »at fædrelandet atter har lagt beslag paa min tjeneste trods mine graa haar. Imorgen skal jeg rive mig løs fra min hustrus og mine børns arme og atter prøve feltlivets strabadser. Du kjender min forvovenhed, naar slagtummelen griber mig, du kjender ogsaa, hvor meget slagets udfald beror paa, at de kommanderende bevares. Alt dette tilsammen har bevæget mig til at give efter for min hustrus bønner og taarer og iagttage den størst mulige forsigtighed. Se her er den uniform, jeg skal bruge i felten. Vil nu du, min ven, som forstaar det, lægge ind et stykke jern paa passende steder, hvor legemet er mest udsat og ikke bevægelsen hindres, særlig over hjertet, og du vil nedkalde en hustrus velsignelse over dig og berolige en øm datters følelse ved hendes fa'rs bortgang«. Dermed overgav majoren høitidelig pakken i Steins hænder og lavede sig til at gaa. Han var øiensynlig lidt skamfuld. »Ja — dette blir jo mellem os« — sagde han og nikkede fortrolig, idet han gik — »og saa sender du uniformen hjem til mig iaften«.

Majoren gik, og Stein stod igjen og lo, saa smedjen rystede. »Kom ind, gut!« raabte han ud gjennem bagdøren og drog i bælgen, »vi skal til at indsætte nyt hjerte i majoren!« Han rev op pakken, slængte uniformen paa bænken, og skar et firkantet stykke jern ud af en plade. »Lang mig nu bukserne, gut; for har majoren noget hjerte, saa sidder det der«. Gutten saa paa Steins operationer med aaben mund, hvorledes han bøiede jernet lempelig efter majorens værdige bagdel.

»Se saa, nu kan du bringe det hele hjem igjen«, sagde Stein, da han var færdig. »Andet hjerte har han i alle fald ikke brug for i felten«.

Sværdet skal altsaa afgjøre det, krigen er bestemt. Kristian Fredrik skal indfri sine store ord. Studenterne har dannet et frikorps paa 200 medlemmer. Englands gesandt Morier er i byen, han omgaas meget kongens nærmeste venner. Alle folk herinde haaber paa Englands hjælp, naar de ser, der er alvor i vor reisning. Der har været varme udtalelser for Norges sag baade i parlamentet og pressen. Senere er ogsaa de andre magters gesandter komne, fra Rusland grev Orlow, fra Østerrig general Steigentesch, fra Preussen baron von Martens. De bor alle i gamle Colletts gaard. Hos dem skal ikke naade være at finde. De har ordre til at fremtvinge Kielertraktaten. Kongen skal have afslaaet deres forlangende[192].

Fredriksstad overgivet næsten uden et sværdslag, nøglen til hele Glomdalen. Byen er lamslaaet med forfærdelse, man taler ikke om andet. Forbitrelsen regner ned over kommandanten. Man siger, at fæstningen er systematisk plyndret baade for kanoner og proviant lige til dagen, før svensken kom der, og at det da var for sent at faa de plyndrede kanoner ud gjennem sundet, saa de maatte nedsænkes. Man siger, at kommandanten skal have handlet efter høiere ordre. Er da Kristian Fredrik en forræder? i hvilke hænder har vi betroet vor skjæbne?

Brev fra Knut.

Min kjære lærer og ven!

Jeg vil benytte en liden hvilestund til at skrive til dig og fortælle, hvorledes vi har det. Trods

det, at jeg har været i flere skjærmydsler, har dog ingen kugle været saa barmhjertig at gjøre ende paa mit usle liv, og det vilde dog være meget bedre end at tilbringe mange dage saaledes. Vi slider ilt som hunde. Gud hved, vad:slags stel de har inde i hovedstaden; men vi faar hverken mad eller hus. Ligger vi ikke ude i regnen i skogen, saa ligger vi stuvede som sild i laaverne i al slags usundhed. Vi maa ofte selv bære vor oppakning af mad, tørfisk og mel, saa vi ser ud som rene kløvheste. Og med denne oppakning maa vi gaa, ja ofte springe, lange veie, vade gjennem myrer og elve, og altsammen bare for ingenting. Vilde de endda føre os mod fienden! Men nei! vi trækker frem, og vi trækker tilbage; og ser det ud til at blive alvor, faar vi ordre at retirere. Kommer vi forbi en gaard, saa er det at lægge beslag paa alle de heste, vi kan overkomme, til at bære vore tornistre, og det er altid en stor lettelse. Proviantvognene kommer som oftest, efterat vi har været nødte til at forlade pladsen. Vi har ofte dagevis maattet leve paa blaabær, og det har frembragt en sot, som river mange med sig. En dag mødte jeg og en kammerat en liden gjente, som gik til sin fa'r paa marken med et spand suppe og nogle skiver brød. Vi bad om at faa kjøbe det, thi vi var sultne som skrubber; men gjenten svarte nei! Saa satte jeg geværet mellem knæerne, tog spandet fra hende, drak halvparten og gav resten til min kammerat. Ligesaa delte vi brødet. Vi gav gjenten penge, men hun tog skillingerne, kastede dem i marken og løb bort stortudende. En anden gang traf vi en kjerring, som kogte bygmelsvelling. Vi tvang hende til at øse opi en spilkum til os, og for det tog hun en rigsbankdaler. Vi har ofte havt smaa nappetak med svensken, men ingen

endnu af betydenhed. Han sidder oppe i trærne og sigter paa os, naar vi mindst aner det. En dag kom en kugle susende midt imellem mig og kammeraten min. Vi saa os omkring, og endelig fik Ola øie paa en svenske, som stod og skjød bag et træ. »Kjære! skyd ikke saa uvorrent da, ser du ikke her staar folk!« raabte Ola til ham. I det samme kom en ny kugle og tog Ola; men da tog svensken til bens. Der hænder stundom stygge ting i krigen. Saaledes gik vi en dag patrulje om natten og kom til en svensk vagt, som var falden i søvn. Det var en rent ung gut, og han græd og bad for sig, da vi tog ham. »Aa kjære, låt mig komma hem til fa'r og mo'r!« Men en af kammeraterne tog og stak bajonetten gjennem ham. Sligt syn glemmer en aldrig. En dag kom vi over svensken, just som han havde leiret sig i en liden skogdal og holdt paa at koge sin grød. Vi satte i et hurra og styrtede os over ham fra høiderne som høge. Med en forbandelse over den »fa'ns norbaggen« sprat, han op og afsted var han, men han fik dog tid til at spænde til grødgryden, før han reiste. Vi sloges om grøden, som vi øste op af marken med skeer.

En anden gang var vi oppe paa en berghøide, og svensken nede i dalen; men afstanden var saa stor, at kugler ikke kunde naa os. Vi haukede og hujede til ham og vinkede ham op; han knyttede næven og sigtede. Majoren gik frem paa berghammeren, viste dem sin bagdel og slog paa den; han er altid svært til kar, naar der ingen fare er paafærde. En lang svenske krøb stilt op i et træ; før vi vidste ordet, smald et skud, og majoren stupte næsegrus, saa lang han var. Et glædeshyl og latter reiste sig fra svensken; men vi stod rent forfærdede; thi majoren rørte sig ikke. Endelig

vovede jeg og nogle til sig hen til ham; en lettede paa armen og en anden paa foden. Da hørte vi pludselig majoren mumle: »Rør mig ikke! jeg er død! hils kone og børn!« Ikke desto mindre bar vi ham ind i teltet og klædte ham af. Han manglede ingen ting. Kuglen havde bare været en flad kugle, men den havde efterladt et rødt, firkantet mærke, ikke saa meget som rispet huden. Vi undredes paa dette, indtil der i hans bukser befandtes et stykke firkantet jern just der, hvor kuglen havde rammet. (Altsaa har Steins hjerte virkelig reddet majorens liv). Majoren gaar nu under navnet »jernbuksen«.

Vi stunder alle paa, at der skal blive ende paa ufreden, eller at vi skal komme i et ordentligt slag. Vi begynder at tabe vor tro paa kongen. Vi havde en stor parade nylig, og kongen red op for fronten og holdt en tale, hvori han sagde, at om hans haand visnede i kampen, skulde Seierstedt føre kommandoen. I det samme kom der en regnbyge, og han skyndte sig ind i sit telt, før han var færdig med talen. De siger, han taaler ikke at se blod. Vi stod og ventede og ventede paa ordre til at rykke frem; saa kom der en kurer med bud om, at Fredriksstad havde overgivet sig, og vi fik ordre til at retirere. Soldaterne nægtede at lyde, kaptein Holck brød sin kaarde for fronten, og Seierstedt raabte: »Skal vi ikke nu vove slag, naar i alverden skal vi da vove det?« Men kongen var ubønhørlig. Her begynder at gaa det rygte, at Kristian Fredrik vil sælge os til svensken. Vi skal marschere og slide os fordærvet, og saa skal svensken tage os. Men nu gaar trommen, og jeg skal paa vagt. Dersom det ikke er for dristigt, saa bring min salutems hilsen til frøken Deodata og sig, at jeg tænker paa hende aarle og silde, og

at jeg aldrig kan blive glad mere, men sig ikke det sidste.

Din ven og discipel

Knut Torsteinson.

Der er kommen underretning om slaget ved Lier og Matrandmoen. Det smager dog altid af noget. Svenskerne stormede tre gange og blev jagede ned igjen. De slog sig ned paa Matrandmoen. Der kom Krebs over dem klokken 4 om morgenen og gik lige paa. Jægerne havde han sendt i forveien for at omgaa svensken. Under slaget kom de pludselig i ryggen paa fienden, saa han sad som i en rævesaks. Svenskerne vred og vendte sig, men tilslut formede de karré og brød sig igjennem med stort heltemod. Mange hundrede døde svensker laa paa pladsen, og en hel del blev gjort til fanger. Al bagagen faldt i nordmændenes hænder. Jeg har hørt fortælle en liden morsom episode efter slaget. En saaret norsk jæger sad og kjørte en svensk pakvogn; men han havde faaet fat paa en brændevinsdunk og et spegekjødlaar, saa han syntes saare fornøiet. En saaret svenske laa paa en anden vogn og jamrede sig: »I norske røver og stjæler alt, vi har!« Da vender nordmanden sig: »Ikke saa sint, fa'r!« sagde han, »kom hid, skal du faa en bid med!« Og snart sad de side om side som svært gode venner.

Brev fra Knut.

Kjære lærer!

Nu har da jeg ogsaa været med i et ordentligt slag, og det stod ved Onstadsund. Vi laa oppe i Høland og sultede som sædvanlig. Der var gaaet bud ind til Kristiania efter mad; men mens budet var borte, kom ordre, at vi snarest muligt maatte rykke ned til Onstadsund. Havde officererne været

kjendt med benveien over fjeldet, kunde de spart os baade tid og møie; men nu gik det mest i springmarsch en lang krok omtrent som en hestesko. Mange af de karerne, som var tykkest og saa stærkest ud, faldt om ved veien, de orkede ikke mere. Vi sundede over Glommen og kastede os ned i bakken paa den anden side i solstegen; men da randt blodet af næse og mund paa mange af os. Jeg laa som i svime, og havde du da kommet med en bajonnet, du havde ikke faaet mig af flækken. Efter en lang hvil der kom vi os lidt, og tredje kvelden var vi fremme. Morgenen efter stod slaget. Der var lagt en løs bro paa baade over Glommen, og paa den anden side var der kastet op en stor og rummelig skanse. Nedenfor broen et stykke var der en fos, furuklædte hauge og fjeldknauser paa alle sider. Bag os og paa siderne var der 5 batterier med kanoner, som skjød over hovedet paa folket i skansen. De havde ikke kugler til kanonerne; saa tog de en 20—40 af de sværeste geværkugler, ballede en strieklud om dem, tjærebrædde hele stasen, og satte saa en trætop til forladning. De dræbte fælt med disse kugler. I en kirke tæt ved havde de sit oplag; inde i kirken krudt, ude i svalen kugler. Da vi kom frem, maatte vi lægge os uden mad. Tidlig næste morgen kl. 5 gik trommen, da var der kommen mad. De begyndte at dele ud straks, men var ikke komne langt, før der kom ordre fra kongen, at hver mand maatte paa post. Slaget var alt begyndt, og vi stod der lige tomme. Laaget paa madkisterne blev slaaet til for vore øine. Vi var stillede bag storkanonerne i ly af en havreager. Vi stod med ladte geværer færdige til fremrykning. Det var sligt hyljende regnveir, at jeg næsten ikke har seet magen; vi maatte vikle klude om gevær-

laasene, mens vi ventede. Svensken kom skrigende og gaulende ud fra alle gaarde paa den anden side. De satte i et rop: »Fram! gå på!« saa furulien mest skalv, og saa kom de sættende. En lang tambur var den første. En af soldaterne sagde da til kapteinen sin: »Laan mig kanonen din lidt, saa vil jeg faa lov at skyde den tamburen«. »Ja kan du træffe ham, skal du faa 5 daler«, svarede kapteinen. Soldaten rettede kanonen, skuddet smald, og tamburen blev reven i 2 stykker. Det var ikke længe, vi kunde se noget; thi kanonerne begyndte at spille, og krudtrøgen lagde sig over straks. Kongen saa paa i en frastand. To norske officerer faldt. »Aa lad de gode folk retirere, nu staar de der og tror, at de slaas for min skyld«, udbrød kongen. Da svarede oberst Hegermann: »Aldeles ikke, det er deres lyst at slaas for sit fædreland«. Der kom ordre, at en del af os skulde ned i skansen til forstærkning. Jeg var imellem dem. Paa skansen havde de nogle smaa kanoner. En løitnant faldt, en anden kom istedet, han og faldt, og nu maatte vor løitnant Kvikstad fra Fron op; men han stod. Folk sagde, han rystede kuglerne ud af ærmerne, saa fort de kom; men jeg saa det ikke. Der var en svenske krøbet op i en gran, som hang ud over Glommen, vinden bar ifra, saa han kunde se ned i skansen og give tegn til kammeraterne. En af smaakanonerne blev rettet paa granen, og træet og karen fløi i kap ud i Glommen. Jeg saa en anden svenske staa og drikke ved elven. Han øste vand med haanden. I det samme kom en kugle, benene for tilveirs, og han blev hvirvlet ud over fossen. En tredje svenske, en af deres bedste skyttere, havde ogsaa krøbet op i et træ, og plukkede ud mand for mand i skansen. De, som stod under træet, ladede for ham. Vi

kunde længe ikke forstaa, hvor disse kugler kom fra; men tilsidst opdagede vi ham, en kanon blev rettet mod træet, og ned tumlede svensken; men hvor han blev af, ved jeg ikke. En flok svenske havde tyet ind i en laave og skjød ud igjennem væggen; thi der var mange huller. De, som stod ved storkanonerne, saa, at det røg saa betænkelig ud igjennem væggehullerne. To kanoner blev rettede paa samme tømmerstok, en paa hver ende. Stokken fløi ind i laaven og slog ihjel mange. Det blev stille inde i laaven; men vore folk skjød den ned alligevel. Svenskerne forsøgte flere gange at storme brohovedet, men blev drevne tilbage. Mod slutningen af slaget kom ordre fra kongen, at der skulde retireres; men Hegermann lod, som han ikke hørte og raabte: »Aa smeis paa en stund til, gutter, og vi har dem!« Da slaget var endt, kom han seirstolt ridende og raabte til kongen: »Vi har seiret, deres majestæt!« men kongen bare svarede: »Min Gud, Hegermann! vil De da opofre hele to bataljoner!« I det samme fik kongen øie paa hestfolket, som havde faaet ordre til at forfølge de flygtende. Han forbød det. Da kastede Hegermann kaarden i marken, saa jorden sprutede, og raabte: »Hvorfor skal vi bære paa kugler og krudt, naar vi ikke skal faa lov at bruge det, den gang det bider paa«. I det samme blev nogle saarede førte forbi. Kongen saa de blege, lidende ansigter og det dryppende blod. Han dækkede ansigtet med hænderne og græd: »Min Gud! min Gud!« udbrød han, »er jeg skyld i dette? Jeg vil heller miste land og rige, end at der skal blive udøst mer uskyldigt blod for min skyld«. Hegermann søgte at gjøre kongen indlysende, at man burde forfølge seiren nu saa vidt som muligt; men kongen var ubønhørlig. Han hørte nogle skud;

det var norske soldater, som affyrede løse patroner for at tørre geværløbene. »Der kommer de!« udbrød kongen forfærdet; »af med broen og tilbage«. Hegermann protesterede forgjæves. Det er altsaa udfaldet af vor seir; vi har forladt skansen, vi har ødelagt broen, vi har sænket nogle kanoner, som ikke kunde komme fort nok over. Og slig en konge skal vi tjene? Da var det likere at gaa til svensken; de har dog faaet en kar til konge. Han har sendt norske fanger tilbage baade med mad og klæder, og de kan ikke rose fuldelig, hvor godt svensken har behandlet dem. Der er mange af soldaterne og i bygderne her, der tænker som jeg. Den barmhjertige kugle har endnu ikke kommet. Folk har faldt rundt om mig, kugler har gaaet gjennem min hue og uniform; men mig har de ikke rørt. Kan du forstaa det? og alligevel har de andre mere at leve for end jeg.

Nu maa jeg slutte mit lange brev med en venlig hilsen til dig, min kjære lærer og ven, og til hende, du ved. Taknemmeligen

Knut Torsteinson.

Brev fra major von Lütken til hans hustru.

Dyrebare Ambrosia!

Atter har skjæbnens haand svævet truende over mit hoved for at afklippe mit livs traad; men har veget tilbage, dog ikke uden at efterlade ødelæggelsens spor. Den unge er falden istedenfor den gamle, og hvad der i et hjem presser taknemlighed og glædes-taarer udaf det himmelvendte øie, presser i en anden fredens bolig sorgens bitre graad paa den rynkede kind. Min Ambrosia! Knut, vor unge, raske ven fra Bratvold, er falden og har kjøbt ved sin død din husbonds liv. Men lad mig fortælle dig alting fra først til sidst. Efter

det sidste slag ved Onstadsund, hvoraf jeg alt har givet dig beretning, har der været som et slags vaabenstilstand. Man siger, der drives underhandlinger. Stolende paa dette, tillod jeg en varm dag en del af min afdeling, mig selv indbefattet, at bade i et nærliggende vand; vi laa nemlig i en skogdal. Som vi ligger derude og plasker og nyder livets forfriskelse i fulde drag, hører vi pludselig nogle kugler suse, og der kommer de blaa kjoler tilsyne bag trærne paa den anden side. Uden at vente kommando eller nogen ting, springer folkene op med lynets fart, griber, hvad der laa dem nærmest for haanden, somme sin skjorte, andre sit gevær, og løb gjennem skoven. Jeg var imellem dem. I slige stunder tænker man mere paa sit liv end paa sin værdighed. I farten vrider jeg min ankel paa en sten og kan kun kummerligen humpe afsted, svenskerne rykker os nærmere og nærmere paa livet. Da ser jeg Knut ile forbi; jeg raaber hans navn; han ser min ynkelige, fortabte tilstand og mine udstrakte arme, og uden et øiebliks betænkning tager han mig paa sin kraftige ryg og iler afsted. Kuglerne susede om os, og kvister og grene dryssede over os den hele vei. Jeg klamrede mig til ham, og han sprang. Der ser vi alt vore første telte, vi er næsten reddede. Da kommer en kugle susende under min arm, Knut synker pludselig til marken som en vaad klat jord. Kuglen havde gjennemboret hans hoved. Hans død var let og øieblikkelig. Jeg fik ikke tid til lang betænkning. Jeg kravlede mig op og humpede afsted alene, kvælende smerten i min ankel. Kun nogle faa kugler fulgte os endnu — da vendte svensken. Vi var reddede; men hvorledes saa vi ud! Vore kammerater stod og lo af os i teltene; thi der kom nogle springende i naturens egen beklædning, alene

med chakot og gevær, andre i sine underbenklæder, andre i bare skjorter, og jeg havde uniformen knappet over mit bare legeme — — — — — —

Dette brev, som Iphigenia har sendt mig, har grebet mig dybt. Stakkels lykkelige Knut! saa den barmhjertige kugle kom alligevel og fandt dig, som sædvanlig bærende andres byrder, trofast paa din post til det sidste. Nu hviler du ude i skogen, i ensomheden, som du elskede saa høit. Mosen og blomsterne og de faldende kviste vil snart dække dit legeme, og smaafuglene vil synge salmer over din grav. Hvil der i fred; der er mange her, som græder over dig i stilhed. Deodata hulkede, da jeg fortalte hende, hvad som var hændt; hun mindedes din trofasthed mod hende og hendes fader. Nu er din hjertesorg slukket for bestandig; den vilde varet livet ud. Jeg kjendte din trofaste natur, du var af dem, som ikke kunde lade sig trøste[103]).

Der er altsaa bleven alvor af underhandlingerne. Et møde er sammenkaldt til Moss. Skulde virkelig Karl Johan ville anerkjende vor fri konstitution? Hvor er alle vore gyldne drømme om et selvstændigt kongedømme! — men under en saadan konge og med saadan krigsførelse! Vi maa prise os lykkelige, om vi kan redde vor konstitution af 17de mai ud af ilden. Den vil blive vor konge, som vi har at slaa vagt omkring, ikke hverken Kristian Fredrik eller Karl Johan. Den vil maaske en gang bane vei for republikken.

Man frygter for, at kongen vil blive vanvittig. Han har indesluttet sig paa Ladegaardsøens hovedgaard og tør ikke mere vise sig i Kristiania. Han frygter de norske ligemeget som de svenske. Han

har foreslaaet at flygte til Ringerike, og det er kun med nød og neppe, hans venner har faaet ham til at give denne plan op. Han drømmer om svenske efterstræbelser sent og tidlig; han har fordret, at der skal udstilles forposter og sendes patruljer i alle retninger, forat han kan flygte i betimelig tid. Officeren, til hvem dette hverv var overdraget, saa imidlertid, hvilken prostitution dette vilde være baade ligeoverfor den norske arme og de svenske officerer, og har faaet statsraadet overtalt til at spille en liden komedie. Der skrives rapporter snart fra et, snart fra et andet punkt paa demarkationslinjen, og kongen læser dem opmærksom, men forfatteren af alle rapporterne sidder gjemt i sit logi i Kristiania og digter dem sammen. Saavidt er det altsaa kommen med Kristian Fredrik. Hans eget folk er nødt at sidde og spille komedie med ham!

Jeg glemmer aldrig en sommermorgen paa denne tid, jeg saa den ulykkelige konge. Jeg havde været sammen med nogle andre i et lystigt lag, og en af os foreslog, at vi skulde tage en baad, ro over til Ladegaardsøen og se solen staa op. Syngende, arm i arm, vandrede vi gjennem skogen den yndige sommernat ud til pynten, hvorfra vi havde udsigt over Frognerkilen og den slumrende by. Vi stansede pludselig ved synet af en mand, siddende alene paa en bænk. Han havde lagt sin hat fra sig paa bænken og havde begravet ansigtet i sine hænder. Ved lyden af vore fodtrin saa han pludselig op, reiste sig, speidede omkring sig med et sky blik og drog sig hurtig tilbage til sine tjenere, der ventede i en kort frastand. Det var kongen, men hvor forandret fra den gang, jeg saa ham i det lystige lag paa Toten eller i hans fulde værdighed og glans ved indtoget i Kristiania. Nu var han bleg og mager, øinene urolige og brændende.

Stakkels konge, han har ogsaa spillet en ynkelig rolle, jeg synes, han kunde gaa i jorden af skamfuldhed. Og solen steg op i horisonten i sin kongelige glans, dens bløde, gyldne straaler faldt over furutoppene og over den ulykkelige skikkelse der paa veien, som hastede hjem til sit sneglehus, ræd for dagen og dagens travle larm. Han saa sig ikke omkring efter solvirkningen, han hørte ikke fugledes muntre kvidren i trætoppene, hilsende den vaagnende dag. Siden hørte jeg, at det ikke var usædvanligt, at Kristian Fredrik vandrede om i skogen paa Ladegaardsøen den største del af natten og først gik tilsengs i dagbrækningen [194]).

---

10 august.

Der har været pøbelspektakler i Kristiania. Konventionen til Moss har vakt stor ophidselse. Først gjorde man tumult udenfor kjøbmændene Wieweld og Paul Thrane, som havde med provideringsvæsenet at gjøre under krigen; saa stimlede man sammen udenfor traktør Carstens, hvor de svenske sendemænd bor. General Bjørnstjerna stak af nysgjerrighed hovedet ud af vinduet, men fik øieblikkelig et alvorligt klask paa øret. Nu begyndte man at slaa vinduerne ind hos de svenske gesandter og raabte paa, at svenskerne skulde miste sit liv. En af Kristian Fredriks kammerjunkere, løitnant Schwartz, var heldigvis tilstede, smuttede ind i hotellet, fik de svenske i hast forklædte og smuglede dem hjem til sine værelser. Da byttet saaledes var grebet pøbelen af hænderne der, begyndte de at brøle paa: »Ned med Haxthausen!« og mænd og kvinder væltede afsted til Haxthausens gaard. Da de fik høre, at han ikke var der, nøiede de sig med at slaa vinduerne ind, og drog saa videre til løkken Lille-Frogner, hvor Haxthausen

just holdt selskab. Jeg fulgte med strømmen af nysgjerrighed. Alt i haven ødelagdes og trampedes ned, og nu begyndte stene at flyve mod vinduerne. Jeg saa indenfor de stærkt oplyste vinduer paa gardinet skygger af festlig klædte mænd og kvinder, som rædde flygtede, jeg hørte skrig af kvinder. Saa fløi gardinerne op, og professor Sverdrup og generalauditør Bergh viste sig i vinduerne. Ved synet af Sverdrup blev der et hurraraab, og nu forsøgte han og Bergh at tale til massen; men jeg stod for langt borte til at høre, hvad de sagde. Senere kom Bergh ud og begyndte at drive formelige underhandlinger med massen. Han lovede dem, at alt, de havde at udsætte paa Haxthausen, skulde blive undersøgt, og endelig spredtes hoben. Men jeg hørte, at man samme aften formelig havde maattet smugle Haxthausen væk, at man forgjæves havde søgt om logi til ham og endelig næste morgen sendt ham afsted til Hadeland.

---

18 septbr.

Idag har jeg oplevet noget, jeg ikke saa snart glemmer. Tidlig om morgenen, før jeg endnu var staaet op, blev jeg vækket af en stærk banken paa døren. Jeg aabnede den, og ind traadte en gammel foroverbøiet mand. Jeg studsede; thi jeg syntes, jeg skulde kjende ham. Det var presten fra Toten. »Undskyld, jeg søger dem saa tidlig«, sagde han, »men jeg er netop kommen hertil og frygtede, De skulde gaa ud«. Han satte sig, pustede tungt, støttede sig med begge hænder paa knappen af sin stok og fortsatte: »Jeg er kommen herind for at søge min datter. Kanske De kunde give mig oplysninger om hende?« Jeg greb mig selv i at blive blussende rød, faderens bekymrede øie opdagede det, og jeg kunde ikke undvige. Jeg for-

talte saa lempelig, jeg kunde, hvad jeg vidste. Den gamle sad med øinene fæstede paa gulvet og blot nikkede. »Tror De, der er mulighed for at faa se hende?« spurgte han efter et øieblik.

»Jeg ved ikke. Det er prinsens fødselsdag i dag, og han skal have dameselskab i aften. Maaske kunde vi være saa heldige at træffe hende der paa Ladegaardsøen, siden veiret er saa deiligt«.

»Vil De gaa med mig?« spurgte den gamle pludselig og saa op. Hans øine var vaade af taarer. »Jeg er ukjendt i byen og har ingen at ty til uden Dem«. Det var umuligt at nægte en saadan bøn. Jeg bad ham møde mig kl. 5 om eftermiddagen, og han kom paa slaget. Vi leiede en baad og lod os ro over Frognerkilen. Den gamle var øiensynlig optaget af denne ene tanke, mødet med den forvildede datter, han svarede spredt og aandsfraværende paa mine spørgsmaal om venner paa Toten. Vi gik tause gjennem skogen og leirede os saa nær hovedgaarden som muligt. Vi saa tjenerne fare ud og ind med forfriskninger, frugter og vin; vi saa en og anden vogn komme og de livreklædte lakeier staa bukkende paa begge sider. Vi ventede i flere timer paa, at Aladdins hule skulde lukke sig op — men forgjæves. Aftensvalingen var alt kommen ovenpaa den hede dag, og den deilige fjord med sine skogklædte holmer glitrede i al sin skjønhed. Da kjendte jeg som et krampagtigt tag i armen. Min ledsagers øie havde ufravendt hvilet paa bygningen, og nu hørte vi glad latter derifra. Ud strømmede et lystigt tog af damer og herrer. Leende, snakkende, gestikulerende, fyrige af vin og ungdom, tumlede de afsted, kongen i spidsen med en dame under hver arm. Et lidet tros af tjenere fulgte med kurve, fyldte med champagneflasker. De tog veien just

opimod haugen, hvor vi stod. Vi trak os hurtig tilbage, dog saaledes, at vi udmærket kunde holde øie med dem. Presten slap ikke taget, han havde faaet i min arm; thi hans øie havde boret sig i en skikkelse, straalende af silke og guld og mere høirøstet end alle de andre. Man stimlede omkring hende, og munter latter hilsede hendes indfald. Det glade tog slog sig ned paa udsigtshaugen som en flok muntre fugle, tjenerne bredte ud tæpper paa græsset og bænkene, og nu begyndte champagneflaskerne at knalde. Kongen havde et rent forandret ansigt, fra jeg saa ham sidst. Hver bekymring syntes forsvunden, og han var den gladeste blandt de glade. »Nu er det damernes tur at holde tale«, sagde han og løftede et champagneglas. »Vi herrer har udtømt alle vore talegaver ved middagsbordet«

»Frøken Amalie har just holdt en glimrende tale paa veien, Deres majestæt«, sagde en af kammerherrerne leende.

»Er det muligt?« udbrød kongen, »da dømmes hun herved høitidelig til at gjentage den«.

Der blev nu en raaben og latter uden ende, og frøken Amalie blev trukket frem og stillet midt i ringen. Nu først kjendte jeg hende. Hun var bleven fyldigere og mere straalende af skjønhed og liv end før. Jeg saa den ungdommelige, stolte skikkelse staa der paa en sten med himlen og skogtoppene til baggrund, jeg saa hende smilende løfte et skummende champagneglas i sin haand. Da hørte jeg et skrig — et champagneglas blev slynget ind i skogtykningen, og afsted for den ranke skikkelse i vild flugt; thi der var pludselig dukket op foran hende en bleg, gammel mand med to udstrakte, bønfaldende arme. Kongen rejste sig forvirret og fortørnet.

»Hvad er dette for noget?« udbrød han, og lidt

af den gamle frygt malede sig igjen paa hans ansigt.

»Undskyld mig, Deres majestæt«, sagde den gamle mand, og jeg forglemmer aldrig hans røst — »De lovede mig høit og hellig, at De skulde tage Dem af denne min datter, hvis De nogensinde traf hende. Nu kommer jeg og kræver Dem i Guds navn til regnskab for, hvorledes De har opfyldt Deres løfte«.

Kongen blev bleg. »Hvis denne mand har noget at besvære sig over«, sagde han henvendt til en af sine kammerherrer, »saa lad ham henvende sig til kontorerne, her er hverken tid eller sted. Før ham bort!«

To af kammerherrerne tog den gamle mand og førte ham afsted. Jeg traadte til, og ved at love dem at føre ham øieblikkelig til byen, slap de ham. Den gamle var som fortumlet, sansesløs. Jeg greb hans arm, og han vaklede viljeløst afsted. Vi tog veien tilbage igjen, hvor vi havde fortøiet vor baad. Jeg talte ikke et ord, og han ikke heller. Pludselig stansede han, han havde opdaget noget. Der laa en kvindeskikkelse under et træ med ansigtet begravet i tuen, hulkende. Som et lyn var den gamle henne hos hende. »Amalie!« raabte han. Kvindeskikkelsen for op ved lyden som stukken af en orm og vilde atter gribe flugten; men den gamle holdt hende fast ved kjolen. »Slip mig!« raabte hun trodsig og slog paa kjolen med haanden.

»Kom hjem igjen, Amalie! kom hjem!« bad den gamle, »din moder længes efter dig!«

»Lad hende længes«, svarede Amalie trodsig og gjorde forsøg paa at le.

»Betænk det liv, du fører!« udbrød den gamle igjen.

»Ikke et ord om mit liv!« faldt Amalie ind, og der skjød lyn op i hendes brune øine. »Det er i alle fald ligesaagodt som dit — det er du, som er skyld i det«.

»Jeg?«

»Ja netop du. Hvorfor fik jeg ikke lov at være som de andre? hvorfor fik ikke jeg lov til at lege, til at leve, til at elske? hvorfor bandt I mig paa hænder og fødder med kjedsommelige regler? hvorfor lærte I mig at hade jer og alt eders?«

»Hvor kan du tale saa, Amalie, du ved dog, at mo'r og jeg elsker dig?«

Amalie lo. »Elsker?« gjentog hun — »en deilig kjærlighed. I slog mig, I sultede mig, I lod mig fryse og pinte mig med kjedsommelige lekser. Nu maa jeg tage alt det tabte ind igjen, som I har stjaalet fra mig«. Hun sank ned paa tuen og begyndte pludselig igjen at hulke.

»Kanske det var en misforstaaelse, Amalie — « sagde faderen ømt, »men det var gjort altsammen til dit bedste«.

»Saa faar I tage udfaldet«, sagde Amalie og forsøgte atter at smile trodsig. »Tror I, jeg vil hjem til eders barkebrød og poteter? til eders kjedsommelige bondeselskaber? til at høre moralske prækener i kirken og se alles øine bore sig i mig? Nei, nu har jeg det, som jeg vil. Jeg har fundet den, jeg elsker, og han elsker mig igjen, og jeg vil følge ham til verdens ende«. Hun stod en stund og saa ud for sig. Saa vendte hun sig pludselig og saa sin fa'r for første gang ind i øinene. Den gamle, blege, bøiede skikkelse syntes at røre hende. Hun bøiede sig ned over hans hænder og kyssede dem; hendes taarer faldt paa dem. »Vær ikke vred paa mig, fa'r — men nu har jeg det godt — aa saa godt — jeg ønsker aldrig at have det anderledes«.

»Men betænk dog din synd for Gud, barn«, sagde faderen og klappede hendes kind.

Amalie saa op. »Farvel, fa'r!« sagde hun

pludselig og rev sig løs. Hun vendte sig endnu en gang mellem trærne: »Hils mo'r og — farvel!« Hun forsvandt, og den gamle sank ned paa pletten, hvor hun havde staaet. Jeg saa hans læber dirre, men jeg hørte intet ord. Jeg lod ham sidde der en stund i fred; men da aftenduggen begyndte at blive stærk, tog jeg ham sagte ved armen. Han forstod vinket og fulgte. Vi roede atter fjorden og gik gjennem de mennesketomme gader. Kommen til min port, sagde han: »Hun er tabt — fortabt? Gud! find hende igjen i en stille time!« Og den gamle mand foldede sine hænder og saa op mod det tindrende stjernehvælv.

11te oktober 1814.

Det overordentlige storting er sammenkaldt, og de deputerede komne. Igaar var en deputation af stortingsmænd ude hos Kristian Fredrik, og han overleverede sit frasigelsesdokument. Det er fortalt, at Treschow, deputationens formand, var saa bevæget, at han ikke kunde fuldføre sin tale, men maatte lade biskop Bech tage ordet i sit sted. Prinsen selv græd, og taarer stod i alles øine. Der gik det rygte, at prinsen samme aften vilde indskibe sig for Danmark. I den anledning tog jeg, og andre nysgjerrige med mig, en baad ud til Ladegaardsøen. En lystjagt laa fortøiet i bugten der, saa rygtet nok havde sagt sandt. Det var alt bleven temmelig mørkt, da prinsen kom. Han var kun ledsaget af faa. Han gik meget hurtig, uden at se sig om til nogen af siderne. I det samme han skal stige ombord, kom der en kvindeskikkelse løbende gjennem skogen, raabende: »Kristian! Kristian! tag mig med!« Prinsen lod, som han ikke hørte, han forsvandt hurtig i kahytten, og hans ledsagere holdt kvinden tilbage. Den

ulykkelige sank ned paa stenene der og begyndte at hulke, mens jagten langsomt gled ud ad bugten. Jeg kjendte hende paa stemmen, paa omridset af skikkelsen. Det var prestens Amalie. Saa dette skulde altsaa blive enden paa din herlighed, stakkels forvildede — forladt — henslængt her paa stenene uden et afskedens, uden et trøstens ord. Jeg brændte af lyst til at gaa hen til hende og forsøge at tale venlig til hende; men jeg vovede ikke at forstyrre hende; jeg kjendte for vel hendes heftige og stolte sind. Tanken paa Amalie har beskjæftiget mig nu i flere dage. Jeg talte med Deodata om, hvad vi helst skulde gjøre, og vi blev enige om, at vi skulde tage os af hende, saalænge til vi fik tilskrevet hendes fader. Vi reiste da ud til Ladegaardsøens hovedgaard og spurgte, om de der vidste noget om hende. De fortalte os, at hun dagen efter prinsens afreise havde leiet en seilbaad og var reist efter ham[195].

Deodata har fundet sin mo'r. Det er den store begivenhed, som for et øieblik har ladet mig glemme politikken.

Det var en sildig høstaften, at det bankede paa Deodatas dør. Det reguede og blæste ude, de osende tranlygter kunde ikke trænge gjennem mørket og skodden. Deodata havde stængt vel for vindu og dør og havde lagt mer i ovnen. Da skræmtes hun op af denne banken. Hun lyttede. Var det paa hendes dør? der kom den igjen, kort og haard. »Hvem er det?« spurgte hun ængstelig og lagde øret til sprækken.

»Er det frøken Seigneul, som bor her?« spurgte en rusten, ukjendt kvindestemme udenfor.

»Ja, hvem er det?«

»De faar tage paa Dem straks og følge med, frøken, Deres mor ligger for døden og ønsker at se Dem«.

»Min moder! hvad siger De!« Skodden for døren blev slaaet fra, lysstriben faldt ud gjennem aabningen. Deodata saa en gammel kone staa der, indhyllet i et tørklæde; det randt af forklæde og haar, saa der flød som en liden bæk nedover gangen. »Jeg er saa vaad, saa jeg vil ikke gaa ind, og det er bedst, De er lidt snar, jeg skal vise Dem veien«.

Deodata kastede sin uveirskaabe om sig og greb sin regnhat. Hun var saa fortumlet, at hun glemte rent at slukke lyset. De tumlede sig ned trappen og ud. Det var dette klamme, sivaade veir, hvor regnen ikke alene synes at komme ovenfra, men at dampe op fra jorden, strømme ud fra husvæggene, hvor man føler det, som man vandrede afsted i et vaadt lagen. Deodata tullede kaaben om sig og fulgte tæt efter konen. De gik gjennem mange trange stræder, hvor den fattigste del af Kristianias befolkning boede. Endelig stansede de ved et lidet hus nær ved Akerselven. »Her skal vi ind, frøken«, sagde konen, »pas Dem, buk Dem i døren!« De kom ind i et lidet, fattigt værelse. Der brændte et tyndt talglys paa et umalet træbord, saa stod der en seng og tre stole, hvoraf den ene var brukket i foden. Der var rent i værelset, og dog var der denne eiendommelige størvede, mugne lugt, som altid findes i gamle huse og kjendes stærkest i fugtigt veir. Deodada lagde kaaben paa den ene stolryg og gik paa taa og med bankende hjerte efter konen, som tog talglyset og gik hen til sengen. »Kanske hun er sovnet«, sagde hun bare. Hun holdt lyset frem, og Deodata saa en mager, bleg skikkelse ligge der i sengen med lukkede øine; hun aandede sagte, men hæst. Skulde hun ikke have seet det ansigt før? Jo det var hende, hende, som havde kysset hendes kjole i haven og grædt over den, hende, som hun i

angst havde jaget fra sig. I det samme aabnede konen i sengen øinene — to store, blanke, deilige øine. Hun stirrede paa Deodata, som hun saa et aandesyn, saa reiste hun sig pludselig overende i sengen og bredte ud armene. »Deodata!« raabte hun, men sank saa atter kraftesløs tilbage paa puden. »Mo'r! mo'r!« hulkede Deodata, faldt ned paa knæ ved sengen og lagde sit hoved paa tæppet. Konens haand famlede efter noget, saa fandt den, hvad den søgte, Deodatas haar, og der blev den liggende. Konen, som havde hentet Deodata, stod imidlertid taalmodig med lyset i haanden og tørrede en og anden taare bort med ærmet.

»De kan tro, hun har snakket om Dem«, sagde hun, »vaagen og i drømme. Hun har ikke havt anden tanke og glæde hele sit liv«.

»Deodata«, hviskede konen i sengen — »du maa tilgive mig — jeg er din mo'r — han kan fordømme mig for det, saameget han vil, men jeg kan ikke andet — jeg maa faa sige det, før jeg dør — jeg er din mo'r«.

»Gud, hvor jeg har længtet efter dig, mo'r. Jeg har drømt om dig og speidet efter dig. Jeg har tørstet efter en at holde rigtig af«.

»Har han ikke været god mod dig? hvad? — har han ikke været god?« — og konen forsøgte at reise sig op paa albuen. — »Hvergang mit syndige hjerte længtede efter dig, trøstede jeg mig med, at du havde det godt, bedre end du kunde faaet det hos mig — hos mig har der bare været slid og elendighed«.

»Aa mo'r, hvorfor kom du ikke til mig og fortalte mig alt, saa skulde jeg have hjulpet dig og pleiet dig —«

»Og du vilde ikke skammet dig over mig? jeg er bare en vaskerkone, Deodata, — bare en

vaskerkone«. Moderen sank igjen ned paa puden og stønnede.

»Men De kan tro, hun var vakker en gang«, tog den anden kone til orde, »saa vakker som Guds engle, og da kom hun i de fine huse og syede. Der var det, Deres fa'r lærte hende at kjende«.

»Hvem var da min fa'r? var det han, som opfostrede mig?« spurgte Deodata med lidenskab.

»Har han kanske villet lyve sig fra det ogsaa?« svarede konen med bitter foragt, »ja undskyld mig, men saaledes som han behandlede hende, saaledes behandler man ikke sin hund en gang. Sligt kalder vi simple folk for skam«.

»Vakker, sagde du?« mumlede konen i sengen som i en slags døs, »ja han var vakker! og han var ikke fornem den gang — han tog mig om livet og kyssede mig og svor paa, at jeg var den eneste, han holdt af. Og vi skulde gifte os til høsten og bo paa kvisten, hvor han havde sit værelse. Og sommerkvelden, naar vi mødtes i Uranienborgskogen! Gud, hvor deiligt det var at leve — og jeg sad paa hans fang og slog armene om hans hals! — Her — —« og konen famlede efter noget paa sit bryst. Den anden kone forstod det og løste af en kjæde, hvori der hang en medaljon. Det var et billed af en ung mand, malet paa porcellæn. Deodata kjendte faderens træk; øinene var forførende blanke, men havde ikke faaet endnu det stikkende udtryk, kinderne var rundere, trækkene ikke saa skarpe, udtrykket livsglad og sundt. »Giv mig det igjen!« sagde konen i sengen og strakte haanden feberagtig ud efter det, ræd for, at de skulde tage det fra hende, »jeg vil have det med i kisten og ringen —« Hun sank atter hen i en døs. »Deodata«, hviskede hun — »er du her?«

»Ja, mo'r«.

»Hold mig i haanden — saaledes — nu er det godt«.

»Fortæl mig alt, mo'r, fortæl det!« bad Deodata og lagde sin kind ned paa moderens haand.

Moderen rørte læberne, men det var ikke muligt at høre ord.

»Jeg skal fortælle jer alt, frøken«, sagde den anden kone, »jeg kan det ligesaagodt som hun, for jeg var hos hende, den tid De blev født. Hvordan han i en fart blev saa fornem og rig, maa Vorherre vide, men han holdt nu op med at læse fransk for betaling og kom i lag med storfiffen og fik baade vogn og hest. Hun fik nok vente længe efter brylluppet, stakkar, for det blev udsat aar efter aar, og da det saa endelig skulde blive, og han havde faaet hende did, han vilde, ja saa hed det, at han var forlovet med en fornem frøken, og at der intet kunde blive af. Jeg vil ikke ønske min værste fiende at græde alle de salte taarer, hun græd baade nat og dag — for hun holdt af ham hun, ser De — og alligevel taalte hun ikke, der blev sagt et ondt ord om ham. Hun havde flere hemmelige møder med ham efterpaa, og han gjorde det tydeligt for hende, at hun nu bare vilde staa i veien for hans lykke. Det fine selskab vilde stænge sig for ham, hvis han havde giftet sig med en sypige, og dermed vilde ogsaa hans handelsforbindelser og hele fremtid gaa. Men hvad han ikke gjorde tydeligt hverken for sig eller hende, det var, at hendes fremtid og vilde blive ødelagt; thi hun kunde naturligvis ikke længer komme til fine folk i den tilstand, hun var — skjønt Gud skal vide, at de fine folk ikke altid er saa ærbare, som de ser ud til. Han lovede, at han skulde sørge for barnet og opdrage det som sit eget paa den betingelse, at det blev bragt ham hemmelig, og at ingen fik vide, det var hans. Saa kjøbte han da

en til at være fa'r i kirkebogen, og saa blev De en morgen tidlig i en liden kurv, varmt og godt tildækket, hængt op paa dørklinken i hans og hans fornemme frues hus, og jeg stod paa et hjørne for at passe paa, at alt gik rigtig til, som aftalen var. Og hun, stakkar, maatte til at begynde med vask, og det er tungt arbeide det, frøken, for saa fin en krop, at staa morgen og kveld i det rindende vand med vaade fødder og klæder og drage de svære lagen og dækketøi op og ned. Og saa som hun græd, da hun skulde skilles fra jer! Hun raabte gang efter gang, at hun ikke kunde og ikke vilde, og saa græd hun og saa kyssede hun, og saa lagde hun Dem til brystet igjen. Men saa kom det over hende, at De da skulde faa blive en fornem frøken og slippe at stræve for brød og have det godt alle eders levedage, og at det bare var egenkjærligt af hende ikke at ville — og saa fik jeg tage kurven og gaa med den«.

Deodata laa stille som et barn med hovedet paa sengen, klappede moderens haand imellem og græd over den. »Stakkels, stakkels mo'r!«

»De kan tro, hun gjorde sig mange ærinder op til huset for at se Dem og passede paa, naar barnepigen kjørte Dem ud. Og naar De blev saa stor, at De sprang og legte med de andre børn, husker De da ikke en, som altid havde et æble eller en kage til Dem?«

»Jeg husker hende — ja jeg husker hende«, hulkede Deodata.

»Saa kom den tid, da Deres fa'r kjøbte gaarden paa Toten og drog did op. Hun blev rent ude af sig af sorg, da hun hørte det. Hun var oppe hos Deres fa'r og sagde ham, at det var ikke efter aftalen; men han svarede bare koldt, at det vidste han ikke noget om; vilde hun det, kunde hun jo gjøre sin fordring gjældende og tage barnet

til sig igjen. Saa reiste De da. Men saa som hun speidede efter underretning fra ham og hans! Kom her hændelsesvis en bonde til byen derfra dalen, saa fik hun ham opsnuset og spurgte ham ud. Og da De som voksen dame kom herind og skulde være med paa ballerne! De skulde aldrig seet paa magen! Hun var næsten ikke at holde til sit arbeide. Hun rendte afsted, hvor hun havde en mulighed for at se Dem. Jeg erindrer godt den kveld, hun kom haltende hjem og fortalte med glædestraalende ansigt, at De havde traadt hende paa foden og strøget hende med Deres kjole, da De steg udaf vognen. Hun var saa stolt af Dem som en dronning. Men sidste gang, efterat hun havde været deroppe med brevet til Deres fa'r, var hun stille, og da vilde hun intet fortælle«.

»Det var den gang, jeg jagede hende, og hun vilde kysse min haand. Jeg sad just og længtede efter kjærlighed, længtede efter min ukjendte mo'r — og saa kommer hun, og saa jager jeg hende. Mo'r, tilgiv mig — jeg vidste ikke —«

Konen i sengen smilede, som hun forstod alt, og den anden vedblev: »Den gang det kom i avisen om Deres fa'rs død og alt det der, stred hun den værste strid. Det var, som hun havde glemt alt det onde, han havde gjort hende, og bare huskede paa ham, som han var den første tid. Hun tog medaljonen frem af skuffen og bar den paa halsen nat og dag. Det var med nød, jeg kunde holde hende fra at reise op og hente Dem, og da De saa for alvor kom til byen, og hun hørte, at De og var fattig og søgte arbeide, ja da vilde hun op til Dem, fortælle alt og bede Dem dele med hende. Det var mig, som fik afstyret hende den gangen; for først saa havde hun nu et løfte paa sin samvittighed, og saa vilde De ikke have let at faa arbeide hos de store, naar glansen

gik af Dem. Ja saa vilde hun faa vaske Deres vask, men skulde hun det, maatte hun jo tage betaling, og hun nænte ikke at tage en skilling fra Dem — ogsaa den udvei var spærret. Da satte hun sig ned paa krakken og græd. Det blev op igjen samme livet som før, men se Dem kunde hun jo, og De aner ikke, hvormange gange hendes øine har vogtet paa Dem, naar De gik ud og ind. Saa blev hun syg — det var vist alt dette tilsammen, som tærte, og nu ligger hun, som De ser. Hun har snakket over sig, og da er det bare om Dem og hr. Seigneul og alt dette. Og da saa doktoren sagde, at hun vist ikke levede natten over, saa kunde jeg ikke holde mig længer, men gik — Gud lade mig ikke have gjort for stor synd; men stakkaren kunde ikke ligge saaledes«.

»Hvorfor kom De ikke før! hvorfor kom De ikke før!« klagede Deodata. »Mo'r, hører du mig. Fa'r døde med dit billede i haanden — her er det — efter den dag har det ligget paa mit bryst. Jeg har spurgt efter dig, hvor jeg kunde, og nu skal jeg aldrig, aldrig gaa fra dig, jeg vil arbeide sammen med dig, jeg vil være her, her hos dig«. —

Den syge trykkede svagt hendes haand, som hun havde forstaaet det. »Deodata!« hviskede hun — »er du her?«

»Her, mo'r«.

»Kys mig — panden — en eneste gang».

Deodata kastede sig over hende og kyssede pande, kind og mund.

Den syges ansigt blev saa underlig hvidt, men det skinnede ligesom af det. »Det er deiligt at leve«, hviskede hun — »hør musik — det er sang fra vandet — baadene glider ud til Ladegaardsøen — der kommer han, som han lovede — for en sommer! og til høsten skal vi gifte os og flytte op paa kvisten — —«

Ordene døde hen, en let rykning i legemet, og det var forbi. Konen stod og holdt lyset op, Deodata laa hulkende over sengen. Nu havde hun faaet sit brændende ønske opfyldt, hun havde fundet sin moder.

Novbr. 1814.

Loddet er altsaa kastet. Vi er forenede med vor gamle fiende, Sverige. Vi nødes med en vis bitter følelse at indrømme, at Wedel og hans parti kanske har været de mest klartseende af vore politikere. Vi beundrer fremfor alle Bergens Christie, som med urokkeligt mod og fin statsmandsklogskab har lodset vort statsskib gjennem alle de farlige brændinger. Vi har dog i vor grundlov af 17de mai bevaret et skjold over vor unge, uprøvede frihed, som skal kunne modstaa alle pile, hvad enten de er udsendte af statskløgt eller raa vold.

Kronprinsen, Karl Johans, indtog var ildevarslende. Det var en mørk novemberaften med sne og slud. Det sagdes, at gaderne skulde være illuminerede, men der var faa lys. Der for en hemmelig gysen gjennem folk, da man hørte vognhjulenes ramlen og dundret af kanonerne, som forkyndte, at nu var den frygtede kommen. Efter ankomsten til palæet for han straks ud paa gaden og talte de faa ord, han kunde, til borgerne og kadetterne; men ingen hjertets jubelraab hilsede ham som fordum Kristian Fredrik.

1815.

Det saarer mig at se, hvorledes mange af de høieststillede embedsmænd pludselig begynder at smigre sig ind hos vor nye konge og finde sig til rette i de forandrede forhold, og hvorledes man kaster sig over Kristian Fredrik og den gamle

styrelse med foragt. Selv Nordahl Brun, der prisede Kristian Fredrik som en himmelsk udsending, kalder ham nu offentlig »et dansk fødefjæs«. Og han, svenskehaderen, bruger nu ganske andre udtryk end ifjor, da han skrev, at man burde »forsage djævelen og alt hans væsen og alle hans gjerninger«, det er udlagt: svensken med alt hans tilbehør[196]. Nu hænger hans loyale hjerte med lige saa stor troskab ved den nye konge som fordum ved Kristian Fredrik, og han raader andre til lydighed.

Jeg kan nu ikke altid tro, at disse svenskevenlige ytringer er saa hjertelig mente, og der gjør mig formelig godt at høre, at Bjerregaard i norske brødres klub, efterat han selv havde skrevet en sang til kronprinsens ære, senere paa aftenen drak en skaal paa de svenskes undergang, og blev selvfølgelig kjørt paa porten[197]. »In vino veritas« (naar man er fuld, snakker man sandt) lyder jo det gamle ord.

Ellers er det mærkværdigt, hvor mange, selv af eidsvoldsmændene, der alt hemmelig begynder at frygte sit eget værk. Fra prester, fra juridiske embedsmænd hører man klage over alle de bønder, som kommer til stortinget, selv Christie har jeg hørt ytre sig i den retning. Kristian Magnus Falsen har dog endnu vist sig sine gamle principer tro i sit skrift om odelsretten. Han udraabes derfor af mange som en farlig demagog. Man frygter bondestandens fordærvelige indflydelse og mener, den kan skaffe landet tusen ulykker[198]. Som om vi ikke har været, er og vil vedblive at være et bondefolk! som om det ikke gjælder at opdrage dette bondefolk til bedre og bedre at kunne hævde den plads, grundloven anviser dem? Ak, disse bønder staar endnu altfor langt tilbage, haugianerne er de eneste, som har oppet sig, og dog

gaar deres interesser mere enten paa det udelukkende materielle eller det udelukkende religiøse. De faar alligevel skylden for, at saamange bønder vælges til stortingsmænd, og man frygter dem næsten som en politisk sekt. Deres høvding og herre, Hans Nilsen er nu atter fri mand, har kjøbt sig en liden eiendom i Aker, har giftet sig og holder sig ganske i rolighed. Han skal være legemlig nedbrudt af de mange fængselsaar og ikke længere have den fyrighed i aanden som i gamle dage.

Ellers er det mærkværdigt, hvor trældomsmærket sidder i et folk, som har sukket i lang umyndighedstilstand. Forrige aar, under de store, spændende begivenheder, var det som udslettet; jeg var stolt af mit folk, jeg drømte stort om vor fremtid, og nu — nu nødes jeg at slaa af dag for dag. Nu stikker atter trældoms-hestefoden frem. Bønderne sukker over, at friheden med sligt et storting er saa dyr at holde, saa et enevælde var i grunden likere, og embedsmændene sukker over, at denne frihed ikke i grunden er andet end at lade sig foreskrive love af intrigante jurister og dumme bønder, istedenfor af kongen og hans ministre[199]). Og idet de sukker saaledes, ser de sig om i al hemmelighed efter en orden. Ordener er pludselig bleven paa mode. Vor nye konge strør dem ud med rund haand, han kjender menneskehjertets skrøbelighed. Hvert andet menneske ser man nu bestjernet i selskaber. Ak, jeg erindrer fra mine studenterdage, da Rahbek fremlagde i norske selskab Malte Conrad Bruuns stambog med en tegning, hvor scepter og krone laa paa baalet, og blot sagde det betydningsfulde ord: Skaal! — ak, da drømte vi ikke om, at mange af disse studenter skulde gaa med krummede rygge for en »majestæt«, syge efter et ordenskors[200]). Mine ungdoms idealer, hvor blir I af! Nu, da spæn-

dingen er borte, og begeistringen slukket, og svenske statholdere sidder som øverste mænd i vor hovedstad, nu dukker kræmmeraanden op som aldrig før her i Kristiania og simpelheden med den. Man fortæller, at paa et bal hos statholderen var hansker og sko henlagte til afbenyttelse af de dansende, som maatte have opslidt deres egne, og — der var ikke et par tilbage ved ballets ende[201]).

Major von Lütken har for tredje gang i sit liv nydt den kongelige varme og er overstraalende lykkelig. Han er efter begjæring meddelt afsked i naade og har faaet denne afsked ledsaget af et deiligt ridderkors for militære fortjenester. Jeg synes, han burde fæste det paa samme sted som sit jernhjerte. Han er nu med hele sin familie flyttet ind til Kristiania og har havt audiens baade hos statholderen og kronprinsen, da denne var i byen. I overstrømmende taknemlighed har han foræret sin gamle bygd Toten et billede af sig i legemsstørrelse i den røde uniform og med ordenstegnet i dobbelt størrelse paa brystet. Billedet er til at hænge op i kirken. Udaf hans martialske mund snor sig et baand, hvorpaa han fortæller Vorherre alle sine titler og heltebedrifter samt anmoder ham om at velsigne Toten og alle dens indbyggere med stort og smaat fæ. Han har havt en anden stor glæde efter sin indflytning til hovedstaden. Iphigenia er endelig bleven forlovet. Forlovelsen kom noget pludselig. Som nemlig Iphigenia en dag sidder i kjælderen og tapper øl til sin værdige fader og synger en yndet vise, der gaar meget herinde, saalydende:

Er der ingen Redning til
for en stakkels Pige,
der saa gjerne giftes vil,
om jeg sandt skal sige?

»kal jeg nu end længer gaa,
og jeg ei en Mand kan faa,
da vil det sig hændes,
at mit Liv det endes«**), —

saa stikker pludselig en mand hovedet ind gjennem kjældergluggen og siger: »Det skal der nok blive raad til — vil De have mig?«

Iphigenia skreg pligtskyldigst og glemte at skrue tappen om; men ved nærmere eftersyn viste manden sig at være hr. Storm, en enkemand, der havde været sammen med Iphigenia i selskaber nogle gange og var bleven fortryllet af hendes knogler og derfor har vist hende adskillig opmærksomhed. Manden sælger forresten smør og ost, og dette har voldt »Lammet« en del skuffelse, da det var saa lidet romantisk; men hun har da omsider maattet give efter for Iphigenias taarer, og nu plager hun sin svigersøn med at dyppe ham i »poesi«. Jeg haaber, den arme mand holder ud!

5te mai 1848.

Jeg agter her at slutte første del af mine optegnelser, som herved overgives læseren. Maaske der en gang siden følger mere. Jeg sidder idag som en ensom gammel, men dog lykkelig mand og skuer tilbage over mine minder, undrende paa, hvad fremtiden bærer i sit skjød. Mange af de kjære, hvis navne har prydet disse blade, slumrer forlængst i graven: Fa'r Torstein, det ærede ægtepar von Lötken, Deodata. Efter moderens død var det, som alt, der hidtil havde holdt hende oppe, svandt hen og hun selv sank sammen. Hun sygnede og slukkedes som et lys. Ingeborg og Per, Karen og Stein lever lykkelige som før og vel ansete i sin bygd. Anne, min lille solstraale, er ogsaa blevet gift der i bygden og har det godt. Gunnar har opgivet sjøen og har faaet en liden handel i

Kristiania. Hans er reist tilbage til Kjøbenhavn, da han ikke kunde trives rigtig her. Iphigenia er for længe siden forvandlet til madam Storm, og har været min gode, snille værtinde i mange aar. Hun er bleven en trofast, praktisk husmoder, som bare engang imellem ved høitidelige anledninger faar anfald af moderens sentimentalitet; hendes bro'r Akilles har forpagtet den gamle majorgaard og glæder endnu bygden med sine lystige indfald. Han har giftet sig med en bondepige. Fra Theophile og hans vaabendrager Henrik har jeg ikke faaet den ringeste underretning.

Jeg har i det tidsrum, som ligger imellem mine sidste optegnelser her og den dag idag, lidt mangen en bitter skuffelse. Jeg har seet reaktionen komme og rive med vore bedste mænd, selv en mand som Kristian Magnus Falsen. Paa adelens ruiner har der reist sig et embedsaristokrati, som vel har havt mange udmærkede mænd at fremvise, men dog har holdt almuen nede istedenfor at løfte den op ved sin side. Og alligevel har nationalforsamlingen gang efter gang, naar det gjaldt frihedens, grundlovens principer, seierrig tilbageslaaet alle Karl Johans forsøg paa at krænke den. Jeg faar mere og mere beundring for og tillid til vor grundlov og den aand, som besjælede eidsvoldsforsamlingens mænd. Aldrig før har det gaaet op for mig saa tydelig, hvorledes forsynet i historiens store øieblikke, hvor folkenes skjæbne skal afgjøres for lange tider, optænder sandhedens og fremsynets ild i folkenes sjæl og lader dem forkynde ideer og sætte i værk handlinger, hvis rækkevidde de ikke aner.

Og en stor profet, gjennemstraalet af den gamle, frihedselskende aand, har dog fremstaaet i dette tidsrum hos vort folk. Jeg takker Gud for, at han har ladet mig personlig kjende denne mand.

Jeg mener den unge Henrik Wergeland, som vi mistede — ak for tidlig. I livet blev han forfulgt og hadet, i døden saa man, hvad man havde mistet. Men jeg tror ikke, jeg tager feil, naar jeg spaar, at den mands ord og gjerning vil række udover døden og endnu øve stor indflydelse paa vort folk. Der er ingen, der har elsket Norge og friheden som han; han stod paa vagt om vor grundlov sent og tidlig, han foreslog borttaget af den den forsmædelse, at de stakkels jøder skulde stødes ud fra os fremdeles, og vil derved sone sin faders feilgreb; han vakte atter republikkens idealer tillive i vort folk, saa de saa, at det er maalet, ethvert frihedselskende folk har at stræbe mod, den eneste statsforfatning værdig modne mænd. Han har sunget sin begeistring ind i os gjennem herlige digte og taler. Han har ikke foragtet alle de smaa begyndelser, vor norskhed har sat, som saa mange af vore stormænd gjør, men han har pleiet og elsket dem frem. Han har seet, at vi er og blir i grunden et bondefolk, men at dette bondefolk har evner til at løftes til kulturens høider. Han har taget op Kristian Magnus Falsens ideer fra Eidsvold, der gjorde denne saa uovervindelig sikker den tid, skjønt han sveg dem siden. Han har troet paa den norske odelsbonde, og han har arbeidet for ham. Maatte hans aand altid hvile over landet, da vil jeg lukke mit øie med haab om Norges fremtid.

Noter og Anmærkninger.

1) Bergens fiskebrygge, anlagt i sin nuværende skikkelse 1799.

2) »Pale« er det bergenske navn paa smaasei.

3) Navne paa bergenske lege.

4) Et vandspring nær den fordums bispegaard, nu latinskole, bekjendt for sit udmærkede vand.

5) Et ogenavn paa latinskolegutterne.

6) Sml. L. K. Daaes Det gamle Kristiania, s. 273.

7) Citeret efter gjengivelsen i A. Skavlands Historiske billeder, s. 290.

8) En norsk bonde, der var udsendt af Nedenæs's bønder for at klage over misbruget af monopolhandelen. Uagtet klagerne fandtes berettigede, blev manden dog sat fast og forsmægtede i fængsel til sin død 1797.

9) Jeg har tilladt mig gjennem hele bogen at lade madam Auen beholde sin bergens-dialekt, da hun uden den ganske vilde tabe det karakteristiske.

10) Opløbet i Bergen 1765 i anledning af ekstraskatten. Skatten blev eftergivet.

11) Den senere saa bekjendte biskop Johan Nordal Brun.

12) Sagen fortæller i sin biografi over Fasting i »Fastingiana«, s. 11, at »ved sin færdighed i det franske og tyske sprog kunde man fremvise ham som indfødte bergenseres zirat, naar fremmede besøgte vor by«.

13) Det bergenske ord »tøs« er akkurat det samme som tjenestepige uden nogensomhelst foragtelig bibetydning.

14) Se forresten Sagens biografi over Fasting i »Fastingiana«, s. 59.

15) Da blev, aar 1789, Bastillen stormet og jevnet med jorden.

16) Fastings her udtalte haab er gaaet i opfyldelse. Stedet er nu et af de yndigste om Bergen, skjønt det er gaaet over til at blive — et galehus.

17) Citat efter Fasting.

18) Se A. Skavlands Hist. billeder, s. 196.

19) Sammesteds, s. 198.

20) Sammesteds, s. 196.

21) Se »Gamle dage« af fru Dunker, s. 44.

22) Se Sagens biografi af Fasting, »Fastingiana«, s. 38.

23) Rigsdalersedlens hændelser, I, s. 77—78.

24) Sammesteds, I s. 129.

25) Sammesteds, II, s. 5.

26) Sammesteds, II, s. 111.

27) Se Zahles: Rahbek og hans samtid, s. 190—91.

28) Aristokraternes katekismus, s. 20—21.

29) Bruns reise i dette øiemed, den sidste han var i Kjøbenhavn, falder i virkeligheden 1791. Jeg har med vilje gjort dette lille uvæsentlige brud paa kronologien for at faa ham med her.

30) Se »Gammelt og nyt om og af biskop Johan Nordal Brun« ved J. N. Brun, s. 96.

31) Se Zahles: Rahbek, s. 32—33.

32) »For Norge, kjæmpers fødeland« blev trykt 1784 i Trondhjem, men general von Krogh og rektor professor L. Smith søgte at forhindre dens udbredelse. Den sidste forfattede en ny sang med samme stavelsemaal og modsatte ideer, som udspredtes blandt almuen. I 1785 blev visen optrykt i Kristianssand, men blev konfiskeret. Først 1814 blev den offentlig aftrykt i »Athene«. (Se Bruns bog om biskoppen, s. 26).

33) Der forekommer saaledes ytringer som:

Harald Haardraade:

Ved Sværd skal Norge staa, og Naboriger bæve,
ved Sværd jeg vinder Guld og Stad og Land og Folk,
ved Sværd jeg Dannemark skatskyldig gjøre skal
og lære dem, som bo der paa de lave Sletter,
at man omsonst med os om Herredømme trætter.

Einer:

Ved Krig udvides skal det snevre Fødeland,
de danske Sletter snart adlyde norske Fjelde.

Einer Tambeskjelver:

Sig, Konge, hvo dig gav en uindskrænket Magt,
du ved den norske Lov, den bør det dig at lyde.

34) »Republikken paa øen« er en komedie, hvori Brun latterliggjør tilstanden paa en ø — som kunde ingen Kolumbus opdage — hvor republiken er bleven proklameret. Den blev opført privat i Bergen 28de jan. 1793 paa kronprinsesses fødselsdag.

35) Disse ytringer er af biskop Bruns skrift: »Til nordmænd om troskab mod kongen og kjærlighed til fædrelandet i anledning af Einer Tambeskjelver«. Udkommet 1773.

36) Disse ord sigter til et forslag af 8 bønder fra Aas 1788 om odelsrettens ophævelse i Norge, mod hvem Brun skrev et modskrift.

37) Uddrag af Bruns skrift: »Tanker om Norges odelsret«, udkommet 1788.

38) Af: Svend Tomlings betænkning, af Claus Frimann.

39) Johan Herman Wessel.

40) En skjemtevise af Wessel over et af selskabets medlemmer, B. Prahl.

41) Et vers af Wessel.

[42]) Claus Frimann, som var bleven prest til Daviken i Nordfjord.

[43]) Se Zahles: Rahbek, s. 31. Den omtalte Johan Wibe var meget drikfældig og døde nedbrudt hos sin trofaste pleierske, selskabets værtinde, madam Juel. I »norske selskabs« protokol har han bedet Wessel sætte sit minde saaledes:

I Versprotokollen mit Minde saa skriv:
Personen var født udi Norge,
var saare geneged til syndefuldt Liv,
aldeles ei fri for at borge;
paa andre han drak,
hans Stas var en Frak,
hans Roes: han var født udi Norge!

[44]) Begge disse vers er af T. C. Bruun.

[45]) Det norske selskab havde i literaturen opponeret mod den tyske digter Klopstock, til hvis retning den danske digter Ewald havde sluttet sig.

[46]) Et teaterstykke af nordmanden Bredal, der fremkaldte en heftig strid og drev Ewald til at skrive sine: »Brutale klappere«.

[47]) Tyvende juni 1788 udkom forordningen om stavnsbaandets løsning, hvorved den danske bonde blev fri. 1798 opløstes den kommission, der havde ordnet fæsterforholdene og arbeidet for bondens forbedrede kaar, den kommission, hvori grev Reventlow og nordmanden Colbjørnsen havde været sjælen.

[48]) Se Zahles: Rahbek, s. 80

[49]) Disse ytringer af Brun er tagne af hans egen reisedagbog fra denne hans kjøbenhavnerreise. Se den føromtalte bog om biskop Brun, s. 102—3.

[50]) Se Zahles: Rahbek, s. 41.

[51]) Hermed menes Bergen, der er omkranset af 7 fjelde. Ellers se bogen om Brun, s. 102—3.

[52]) Thomas Christopher Bruun, professor i engelsk ved universitetet, havde udgivet en samling yderst slibrige fortællinger i Boccaccios maner, betitlet: »Mine fritimer«. Bogen blev konfiskeret, og straffeordren lød, at han som ukyndig i religion skulde forordnes undervist af prest og skolemester og, hvis han modsatte sig, hensættes paa tugt- eller rasphuset. Denne hændelse gjorde mere end noget andet i samtidens øine Guldbergs ministerium forhadt. Rahbek siger om T. C. Bruun med et citat af en engelsk forfatter, at han var »the best good man with the worst natured muse«.

[53]) Visen er af T. C. Bruun.

[54]) Se Zahles: Rahbek, s. 82.

[55]) Se »Sognir fraa Hallingdal«, udgivet af norske samlag, s. 67.

[56]) En berygtet eventyrerske.

[57]) Aage Skavlands Historiske billeder, s. 253.

[58]) Da Napoleon gjorde sit første statskup og fik sig valgt til førstekonsul, folkekammeren til hans senere keiserdømme.

[59]) Efter P. A. Heibergs »Erindringer om min politiske, selskabelige og literære vandel i Frankrige«. Udk. i Kristiania.

[60]) Se Zahles: Rahbek, s. 162.

[61]) Grundtvig skriver i sit »Kirkespeil«, s. 363, saaledes om denne forordning: »Trykkeforordningen af 1799 havde stanset omtrent al trykning undtagen af almanakker paa tysk og dansk, plakater og forordninger, Berlings avisen, Politivennen og oversættelser af Lafontaines romaner og Kotzebues komedier«.

[62]) Jakob Aalls erindringer, anden udgave, s. 22.

[63]) Se Oehlenschlägers erindringer.

[64]) Da den engelske overadmiral Parker fandt, at den time, inden hvilken Nelson havde lovet at ødelægge den danske forsvarslinie, blev »djævelsk lang«, gav han signal til at afbryde slaget. Men Nelson, der var midt i den hedeste kamp, lod som han ikke saa det, satte kikkerten for sit blinde øie og udbrød: »Jeg kan virkelig ikke se noget signal!« Da imidlertid den danske ild ikke vilde stanse, sendte han hemmelig bud iland til kronprinsen med et brev, hvori stod: »Lord Nelson har befaling til at skaane Danmark, naar det ikke gjør længere modstand; men hvis skydningen vedbliver fra dansk side, nødes lord Nelson til at sætte ild paa alle de flydende batterier, han har taget, uden han formaar at redde de tapre danske, som har forsvaret dem«. Brevet var adresseret: »Til englændernes brødre, de danske«. Kronprinsens bløde hjerte blev bevæget, og istedenfor at raadføre sig først med flaadens kommandant, Olfert Fischer, der alene var istand til at bedømme tingenes sande stilling, sendte han generalløitnant Lindholm ombord paa Nelsons skib for at underhandle. I det øieblik, denne betraadte »Elefants« dæk, lod Nelson, der netop da var i stor nød, heise det hvide flag paa stortoppen, og slaget var endt.

[65]) I næsten en time var »Haien« saagodtsom det eneste fartøi, som fra defensionslinien fortsatte slaget. Den gav sig ikke, før kanonerne var demonterede, og krudtet bortskudt. Se ellers Müllers indberetning om slaget i N. A. Larsens: »Fra krigens tid« samt andre beskrivelser af slaget.

[66]) »Johanne skjulte under et kvindeligt udseende, under livstykket og under skjørtet et kraftigt mod, der var en Roland værdigt. Jeg vilde hellere ved aftentide til min fornøielse have en skjønhed, blid som et lam; men naar I læser dette værk, saa vil I se, at Johanne besad et løvehjerte. Hendes uhørte bedrifter vil faa eder til at skjælve, og den største af hendes sjeldne idrætter var den, at hun et helt aar igjennem bevarede sin mødom«.

[67]) Hr. Okse.

[68]) Af avisen: »Les revolutions de Paris 1792«, udgivet af Loustalot.

[69]) Se G. Brandes: »Hovedstrømninger« (Reaktionen i Frankrige), s. 8.

[70]) Spøgenavn paa geværet.

[71]) Ligesom alle de foregaaende oplysninger om skolen paa den tid er hentede fra »Segner fraa bygdom«, IV, ved Halvard Borg, saaledes er og

hele den følgende scene noget nær et ordlydende uddrag af denne hans bog. Da jeg, efterat have læst den, fandt, at jeg selv kun var istand til at lage en daarlig efterligning, tog jeg den beslutning at indrykke hans egen skildring i min bog med angivelse af kilden, noget, som den ærede samler vist vil tilgive mig.

[72]) V. K. Hjort.

[73]) Se G. Brandes: Reaktionen i Frankrig, s. 55—56.

[74]) Brandes: Reaktionen i Frankrige, s. 57.

[75]) Se Brandes: Reaktionen i Frankrige, s. 57.

[76]) Sml. Segner fra bygdom, IV. s. 83 flg.

[77]) Bangs bog om Hans Nilsen Hauge, s. 196.

[78]) Bangs bog, s. 279.

[79]) Efter mundtlig tradition fra de tider.

[80]) En underlig lægprædikant, der havde sluttet sig til den herrnhuttiske bevægelse.

[81]) En anden lægprædikant og modstander af Hauge, som skjældte Hauge ud for en af de falskeste blandt de falske lærere.

[82]) Se Dr. A. Chr. Bangs bog: H. N. Hauge og hans samtid, s. 12.

[83]) Dette stykke af talen, lagt Hauge i munden, er sammensat af hans egne udtalelser i hans bøger, citerede efter Dr. Bangs bog s. 24—39, s. 59—65.

[84]) Mange af disse slagord, som her er lagte revolutionsmændene i munden, er hentede fra Victor Hugos »Les miserables«.

[85]) Væsentlig gjengivet efter Victor Hugos ypperlige fremstilling paa voltairefesten i Paris.

[86]) 2. Kong. 9, 7 fg.

[87]) Se Bangs bog, s. 116.

[88]) Bangs bog, s. 159—61.

[89]) Sml. Bangs bog, s. 73, 140, 151, 328.

[90]) Se Bangs bog s. 151.

[91]) Denne scene gik virkelig for sig i Aal i Hallingdal, se Bangs bog, s. 267.

[92]) Sml. Bangs bog, s. 263, 299.

[93]) En mystisk skikkelse, altid klædt i kvindfolkeklæder, der pleier sidde ved veikanten og banke af en eller anden, med hvem hun har noget udestaaende. Sml. forresten med denne scene Bangs bog, s. 215.

[94]) Se Bangs bog, s. 257—58.

[95]) Tiden mellem vaaraan og slaataan.

[96]) Titlen paa to af de vigtigste af Hauges skrifter.

[97]) Se Grundtvigs »Kirkespeil«, s. 364.

[98]) Jacob Aalls erindringer, kap. 11, bog II, anm. 1.

[99]) Oplysningerne om urolighederne i Leirdal er hentede af en afhandling om dette emne i Morgenbladet for 1843, no. 48, af cand. jur. D. N. Bech.

[100]) Se Bangs bog om Hauge, s. 156 og 157.

[101]) Bangs bog om Hauge, s. 481.

102) Bangs bog om Hauge, s. 479—80.

103) Bangs bog om Hauge, s. 257.

104) Illustreret Danmarks, Norges og Sveriges historie, 5te del, s. 115 fg.

105) Da Steins ortografi er af den beskaffenhed, at det ikke er hver mands sag at tyde den, har jeg, for ikke at plage læseren, omsat den paa almindeligt maal, dog uden at forandre hans mærkelige sætningsbygning eller hans klassiske udtryk.

106) Dette hændte virkelig en kaptein Rein, se Falsens «Budstikke» for 17de mai 1808.

107) A. Fayes afhandling om krigen 1808 i «Nordisk universitets tidsskrift» for 1861, s. 77.

108) Aalls erindringer, anden udgave, s. 200.

109) Aalls erindringer, anden udgave, s. 200.

110) «Til den bedste fader, den velfortjente borger, fra hans eneste søn».

111) Se L. Daae: Det gamle Kristiania, s. 292 anm.

112) Aalls erindringer, s. 208. Alle ytringer, lagte Jakob Aall i munden, er ordret hentede fra hans mærkelige brev til prins Kristian; se sammesteds.

113) L. Daae: Det gamle Kristiania, s. 288. Sml. «Gamle dage» af fru Dunker, s. 223.

114) L. Daae: Det gamle Kristiania, s. 297.

115) Anton Bang: Fort. for folket, tredie række, kap. 7.

116) Den politiske kandestøber.

117) Bangs bog om Hauge, s. 171.

118) Se Henrik i «Den vægelsindede».

119) «Gamle dage» af fru Dunker, s. 407, anm. 24.

120) Aalls erindringer; s. 281 fg.

121) Jak. Aall: Om kornmangelen i Norge med hensyn paa misvæksten 1812, s. 25, 37—38.

122) Helten i «Den nye Heloise».

123) Den politiske kandestøber.

124) Jesper Oldfux i Jakob von Tyboe.

125) Af Fr. Høegh-Guldberg.

126) Duellen tildels efter mundtlig tradition fra de tider.

127) Se Larsen: «Fra krigens tid», s. 66, og Constantius Flood: «Fra Agdesiden», s. 12. Falsens «Budstikken» fra 1808, s. 246, 252.

128) Se Floods: Fra Agdesiden, s. 21 fg.

129) Se Floods: Fra Agdesiden, s. 36, 37, 53, 55, 57, 66.

130) Se Floods: Fra Agdesiden, s. 88 fg.

131) Meddelt efter mundtlig tradition fra de tider.

132) Meddelt efter mundtlig tradition fra de tider.

133) Gert buntmager i Den politiske kandestøber.

134) Et ordspil paa fransk, idet être betyder «væsen», peut-être «maaske».

135) Vær retfærdig, gjør godt, vær paa din post mod enhver overdrivelse, vær skaansom mod din broder, vær skaansom mod dig selv. Hvor-

fra du kommer, hvorhen du gaar, opgiv at faa det at vide og skrid uden frygt og haab hen imod dit endeligt».

136) Pavels dagbog 28de April 1816.

137) Jeg begaar med vilje her en liden kronologisk feil. Vis-Knuts egentlige virksomhed begyndte først 6 aar senere, efter hans aabenbarelse i Svastum kirke 1818; men det faldt mig beleiligt at sætte den her. Hvad der berettes om ham er forresten troværdigt. Se Johannes Skars bog om Vis-Knut.

138) Sml. Joh. Skars bog om Vis-Knut, s. 103, 115, 138 fg.

139) Skars bog, s. 128. Om Hauges skarpe og uretfærdige udtalelser om Vis-Knut se hans egenhændige brev, Skars bog s. 87 fg.

140) Sml. Skars bog, s. 55 fg.

141) Aalls Erindringer, anden udgave, s. 365.

142) L. Daae: Det gamle Kristiania, s. 303—4.

143) Motivet fra fru Dunker: Gamle dage, s. 375.

144) L. Daae: Det gamle Kristiania, s. 304.

145) L. Daae: Det gamle Kristiania, s. 306—9.

146) Wergelands konstitutionshistorie, s. 73.

147) Jak. Aalls erindringer, s. 308.

148) Wergelands konstitutionshistorie, s. 72.

149) Aalls erindringer, s. 122 anm. 1.

150) G. Brandes: Naturalismen i England, s. 39.

151) Se Moores vers, citeret af Brandes i «Naturalismen i England», s. 42.

152) Han var skilt fra sin hustru og førte siden en proces med hende, der vel er den skandaløseste proces, som nogensinde er ført i Europa.

153) G. Brandes: Naturalismen i England, s. 36.

154) Sammesteds, s. 50.

155) L. Daae: Det gamle Kristiania, s. 314.

156) Aalls erindringer, s. 23.

157) Jesaias 36, 12—15.

158) Jesaias 36, 27.

159) Efter mundtlig tradition fra de tider.

160) Efter Sverdrups egne udtalelser i Aalls erindringer, s. 359—60.

161) Aalls Erindringer, s. 359—60.

162) Schinkel-Bergmanns minnen, VIII, s. 47. Sml. ogsaa Wergelands konstitutionshistorie, s. 114—15.

163) Se Essens brev til Wedel af 27de juni 1814, trykt hos Schinkel-Bergmann, VIII, s. 347.

164) Sml. Aalls erindringer, s. 362.

165) Aalls Erindringer, s. 363.

166) Wallem: Bergen og bergenserne i 1814, s. 114.

167) Pavels i sin dagbog for 13de marts 1818.

168) Gammelt og nyt om og af biskop J. N. Brun, s. 394.

169) Alle disse ytringer ordlydende efter en tale, holdt første pinsedag 1814 i domkirken. Se Bruns bog om biskopen, s. 429 fg.

170) Sigter til konfirmationens indførelse, der fandt sted under denne konge.

171) Se Bruns bog om biskoppen, s. 354.

172) Bruns bog, s. 214.

173) Bruns bog, s. 376 fg.

174) Tidemands optegnelser, s. 134—35.

175) Sml. Wallem: Bergen og bergenserne 1813—14, s. 125—29.

176) Denne mægler Bredal sendte ogsaa et eksemplar af den amerikanske grundlov til Eidsvold med bergensrepræsentanterne. Se Wallems bog s. 179 anm.

177) Bruns bog om biskoppen, s. 356.

178) Jonas Reins digte, 2den del, s. 433.

179) Bruns bog om biskoppen, s. 443.

180) Reins digte, 1ste del, s. 68.

181) Bruns bog om biskoppen, s. 395.

182) Wallem: Bergen og bergenserne, s. 85 anm.

183) Alle disse vers er af Jens Zetlitz.

184) Pavels dagbog 30te april 1815.

185) Wallems bog om bergenserne, s. 140, 146, 148, 153.

186) Kristian Magnus Falsen af E. Vullum, s. 10

187) Se »Norge i 1814« af A. Faye.

188) Citeret efter Vullums bog om Falsen.

189) Se Wallems bog om Bergen og bergenserne.

190) Sammesteds.

191) L. Daae: Det gamle Kristiania, s. 324 fg.

192) L. Daae: Det gamle Kristiania, s. 329 fg.

193) Beretningerne om krigen er hentede fra dels: A. Fayes: Norge i 1814, dels »Stubbar fraa 1814«, meddelte af Andreas Austlid i »Fedraheimen« no. 57—61, aargang 1878, dels mundtlige traditioner optegnede af mig selv.

194) Ludv. Daae: Det gamle Kristiania, s. 335—36.

195) »Kongen havde tillige en elskerinde af noget »bedre« stand, en præstedatter, der fulgte med ham til Danmark«. (L. Daae: Det gamle Kristiania, s. 339 anm.).

196) Brev til hr. Arentz i Bjelland. Se Bruns bog om biskoppen, s 334.

197) Pavels dagbog 30 jan. 1815.

198) Sammesteds for 14de marts, 5te Juni.

199) Sammesteds for 28de og 30te nov.

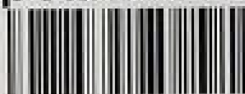
200) Sammesteds for 7de jan. 1816.

201) Sammesteds for 6te nov. 1810.

202) Fra Dunkers Gamle dage, s. 35.

JANSON
Vore Bedsteforældre